

PROBLEM

časopis za mišljenje
in pesništvo

63.4

marec

april

1968

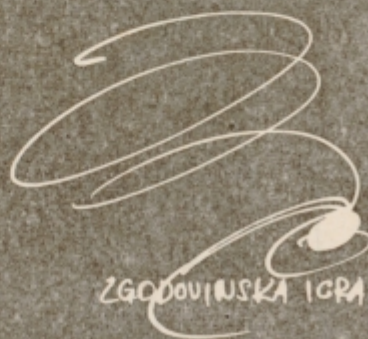
norci
dolina neštetih radosti
rej pod lipo
jezdec na strehi
dva za thule
strah
nebotičnik
triptih agate schwarzkobler
zgodbe
pesmi iz cikla lent
razmišljanja ob rdečem pisoirju
poslednja sodba
oblačim se v belega vranca v divjega konja
mrtvi planet
pesmi
iz nedokončanega cikla o praimenovanem
kralj matjaž

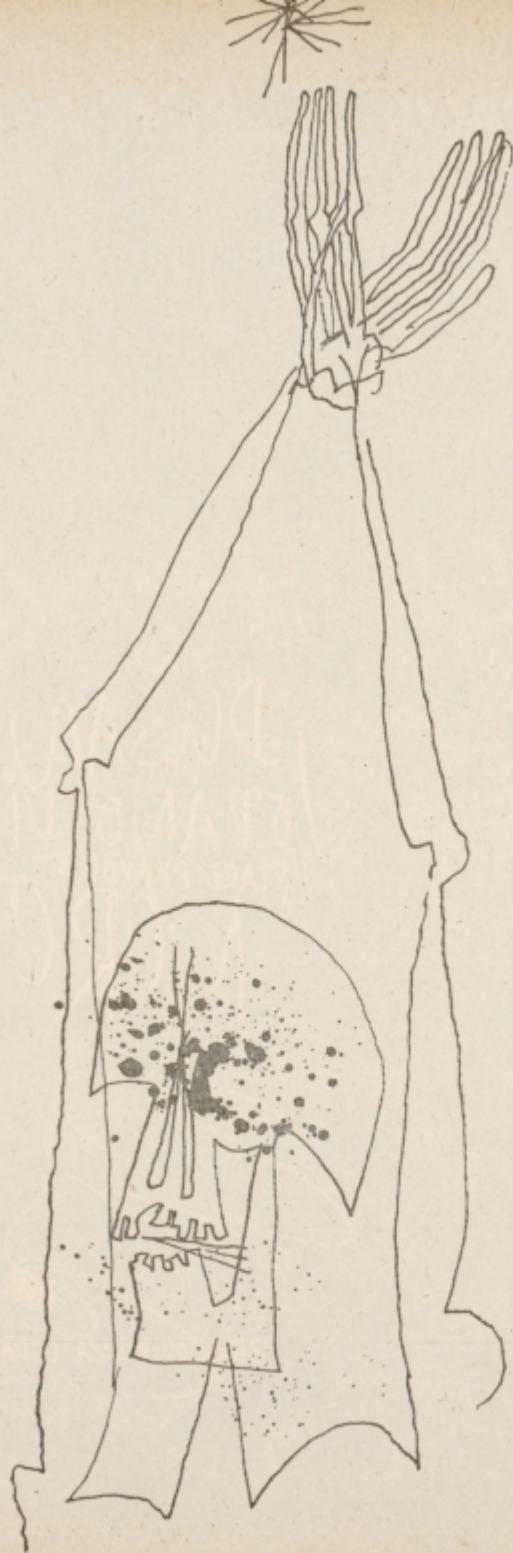
dušan jovanović (313)
mirko zupančič (355)
pavle lužan (409)
peter božič (483)
franci zagoričnik (537)
olga cimerman (555)
dimitrij rupel (565)
rudi šeligo (572)
andrej brvar (589)
tone stojko (594)
matjaž kocbek (601)

andrej medved (604, 613)
valentin cundrič (619)
dane zajc (627)
jože snoj (631)
veno taufer (637)



DUŠAN
JOVANOVIĆ
STARE PRAVDE 3
NORCI


ZGODOVINSKA IGRA 63



Dramatis personae

Dramatis personae

Dramatis personae

Duks

Straže

Manca

Tine

Peti norec

Množica

Mirko

Četrti norec

Zorči

Vojko

Karel

Kurir

Gospodar

Tretji norec

Aktivist

Prvi brivec

Prvi norec

Drugi norec

Drugi brivec

Debela

Druga

Govornik

Oficir za vezo

Brivec

Janezek

Učitelj

PRVO DEJANJE

I. Študentovska soba.

PODSTREŠNA ŠTUDENTOVSKA SOBA V VOGALNI HIŠI NEKE PREDMESTNE ULICE. PROSTOR JE NATRPAN S POHIŠTVOM IN KNJIGAMI. V OZADJU NA LEVI JE OKNO. DESNO OD OKNA, EDEN NAD DRUGIM DVA POGRADA. DRUGA DVA STA POSTAVLJENA OB STENO NA DESNI. NA SREDINI MIZA IN NEKAJ STOLOV. MED VRATI NA LEVI IN OKNOM V OZADJU STAR KAVČ. VSEPOVSOD KOVČKI, OBLEKE, PERILO, PLAKATI Z REKLAMAMI ZA STEZNIKE, SLIKE ŠPORTNIKOV, FILMSKIH IGRALK IN PODOBNO. V OZADJU HIŠE, NA DESNI IN LEVI PRAV TAKO. ČAS: ZGODNJE JUTRANJE URE. PREDEN SE ODPRE ZAVESA, JE SLIŠATI NEKAJ GLASNIH AKORDOV STAREGA DIXIELANDA, MANCA SE V SPODNJEM PERILU SPREHAJA PO SOBI, IŠČE KOSE OBLEKE IN SE MED BRUNDANJEM POČASI OBLAČI. MIRKO JI POMAGA PRI ČESANJU IN LIČENJU. LJUBEZNIV JE Z NJO. FANTJE SO V PIŽAMAH. TINE Z BRISAČO V ROKI STOJI SREDI SOBE. S POGLEDOM IN GIBI NAPETO SPREMLJA LET MUHE PO ZRAKU. OD ZUNAJ, SKOZI VRATA NA LEVI, PRIHAJA GLASNO PREREKANJE IN VPITJE. TINE ZAMAHNE Z BRISAČO IN ZGREŠI. ZAČNE SE DIVJI LOV NA MUHO. MEDTEM, KO MIRKO MIRNO LISTA PO ČASOPISU, SE TINE TOGOTNO IN POPOLNOMA PREDANO PODI ZA MUHO, SKAČE NA STOLE, POGRADE, OBSEDENO MAHA Z BRISAČO IN PRIDUŠENO PREKLINJA. DEKLE ODHAJA.

MIRKO:

Glej, da boš tiho šla po stopnicah... (MANCA ODIDE.) TINE NADALJUJE Z LOVOM NA MUHO. V TRENUTKU, KO SE VRATA ODPRO IN KO SE V ONEMOGLEM SMEHU POJAVI DUKS, KI GA JE NEKDO OČITNO PAHNIL NA PRAG, SE TINE V SKOKU ODŽENE Z MIZE PROTI VRATOM Z OČITNIM NAME-NOM POKONČATI PREGANJANO MUHO. DUKS IN ZORČI, PRAV TAKO V PIŽAMAH, VSTOPITA. SLEDI KRATKO PRERIVANJE MED TINETOM IN DUKSOM.

DUKS:

(GA PRIME ZA OVRATNIK IN POBERE S TAL. PRI-TAJENO, GROZEČE.) Kaj ti pa je... a? Bi jih rad skupil, kaj? (ŠE VEDNO GA Z LEVICO DRŽI IN TRESE, Z DESNO PA GA IZZIVALNO TREPLJA PO BRADI IN

NOSU.) Še nimaš dovolj, vidim. Znova bova morala začeti z dresuro. Sedi!

TINE: (SEDE. PLAHO JECLJA, KAR JE NASPLOH NJEGOVA NAVADA.) Kaj pa misliš, da si?

DUKS: Jaz nič ne mislim, jaz sem! Ti pa misliš in misliš, pa nisi. (MIRKU.) Udariva eno igro, Mirko. (LEŽE NA SPODNJI POGRAD V OZADJU. MIRKO SPLEZA NA ZGOR-NJEGA. PRIČNE SE IGRA: OBA SE IZ MIRUJOČEGA LEŽEČEGA POLOŽAJA NA SREDI POGRADA NA SODNIKOV ZNAK MEČETA NA LEVO ALI DESNO STRAN. V PRIMERU, DA SE OBA VRŽETA NA ISTO STRAN, DOBI PIKO DUKS, V NASPROTNEM PRIMERU PA MIRKO. IGRO DO PET VODI KOT SODNIK ZORČI, KI POZIVA TEKMUJOČA S »POZOR, PIPRAVLJENI, ZDAJ!« IN GLASNO OBJAVLJA TEKOČE REZULTATE. TEKMEC IN OPAZOVALCI OB VSAKI TOČKI STRAHOVITO ZATULIJO IN S TEM DAJEJO DUŠKA ZMAGOSLAVJU ALI PA NEZADOVOLJSTVU, TRUŠČ IN TEMPO IGRE SE STOPNJUJE OD TOČKE DO TOČKE. V TRENUTKU, KO VPITJE DOSEŽE VIŠEK, PRIDRVI V SOBO HISTERIČNO RAZBURJEN GOSPODAR.)

GOSPODAR: Norci! Norci! (VSI UTIHNEJO.) Norci! Dovolj! Ste razumeli?! Dovolj! Saj to je norišnica! Tu se že vse neha! Temu bom napravil konec! Ta trušč, to vpitje, ta kraval, saj me bodo tožili, zaprli! Slišijo vas kilometre daleč. In potem ta voda! Sloni! Vsako jutro je veža popolnoma mokra, spolzka! Kot da bi se umivalo krdelo morskih psov!

MIRKO: (MIRNO.) Zakaj morskih?

DUKS: In zakaj sploh psov?

GOSPODAR: Nagnal vas bom ven, slišite! Ne bom menda prenašal, da vsako jutro padam po mokrih stopnicah?!

ZORČI: Stopnice niso mokre, ampak samo vlažne, ker je tukaj pač povsod vlažno. Če pa dežuje... (POKAŽE NA STROP) potem pa je celo mokro.

GOSPODAR: Ta hiša je, ljubčki, prigarana! (SE TOLČE PO PRSIH.) Jaz sem služil, jaz sem stradal, jaz sem zidal! In kaj? Ali sem morda koga prosil, naj se vseli? Nikogar, a ne res da? Vi pa, kot da bi bili na državnem prvenstvu! Razumimo se vendar: v svoji hiši hočem imeti mir, a ne res da!

MIRKO: Mir, mir, mir... Vsi bi radi mir (GA OPONAŠA), a ne res da, gospod? A kaj, ko pa živimo v nemirnem času. Miru ni nikjer, je vse zastoj...

- GOSPODAR:** Poslušajte, mladi gospod: figo mi je mar vesoljni mir in vsa prekleta politika, jaz se v take stvari ne mešam. Ne razumem pa, kako da pet mladih, na videz čisto zdravih ljudi vsako jutro tako zbesni, ponori, a ne res da ...
- VSI:** (SE ZAKROHOČEJO.)
- TINE:** (SE JECLJAJE ZGRAŽA.) Kako ste nepozorni! Ponudite človeku stol, naj sede!
- MIRKO:** Saj res! Vedemo se skrajno brezobzirno, nedostojni smo do človeka, ki je tako ljubezniv in tako plemenit, da nam za borih petnajst tisoč nudi streho in takorekoč drugi dom.
- VSI:** (SKOČIJO IN Z OČITNO HLINJENO USTREŽLJIVOSTJO PONUJAJO S ŠARO PRENATRPANE STOLE.) Izvolite! Le čakajte, le, a ne res da?
- GOSPODAR:** Hvala, ne bom sedel. In tudi ne pustim, da bi me kdorkoli imel za bedaka!
- TINE:** (JECLJA.) Ne bojte se, ljubi gospod. Dandanes ne pride nikomur na misel, da bi dal človeku mesto, ki mu gre, in čast, ki jo zasluži.
- GOSPODAR:** Nikogar se ne bojim, hvala bogu! Toliko vam povem, da tega ne bom prenašal niti trenutek več! Kdo ste, kaj ste, od kod ste, ničesar nočem vedeti! Svojih živcev nisem pobral na cesti. Prvega vsi ven! Ven! Odpovedujem vam sobo, vi pa kakor veste!
- DUKS:** Dajmo, fantje, na sonce z njim!
(VSI V HIPU PLANEJO NA GOSPODARJA IN GA KLJUB OTEPANJU IN KRIČANJU MED ZASMEHOVANJEM »POSTAVIJO NA SONCE«. GOSPODAR SE POVSEM UPEHAN ZGRUDI NA TLA IN SI NEKAKO POTEKNE HLAČE NAZAJ. KROHOT)
- DUKS:** (SKOČI PROTI STAREMU) Ven!
- GOSPODAR:** (SE RITENSKO UMIKA, POTEM PA STEČE IZ SOBE.)
- VSI:** (SE SPOGLEDAJO IN PLANEJO V SMEH.)
- VOJKO:** (VSTOPI.) Kaj slišim, fantje, da ste starega namahali, potem pa ga brez vsakega opravičila postavili pred vrata? Na stopnicah mi je dal odpoved. Ste ob pamet ali kaj? Kje pa bomo dobili sobo do prvega, v štirih dneh?
- DUKS:** Če je kdo živčno labilen, so zato tu tolpe zdravnikov in štabi psihiatrov, da mu pomagajo. Možakar je socialno zavarovan, klinika mu je na voljo! On pa grebe po stopnicah navzgor in trka na naša vrata, kot da smo mi zato, da gonimo v duče mir in delimo nebeško mano vsem tistim nesrečnikom, ki se je bogve kdo poigral z njimi in jih pustil z jasnim očesom zreti v krasoto prve in druge svetovne vojne.

- VOJKO:** Čez dvajset let mu boš na las podoben.
- DUKS:** Cepec. Kaj pa bi rad? Naj se zjokam? Ni dovolj, da se mi stari bebec iztreblja na glavo, zdaj boš še ti začel!
- VOJKO:** Poslušaj, ti osel: sit sem te do grla! Zaradi tvojih idiotskih izpadov bomo nastradali vsi. Pojdi k svojemu očetu in mu piskaj, kakor ti drago. Pri nas pa boš malce krotil svojo razbrzdanost.
- DUKS:** Tiho, polizanec! Pazi malo, s kom imaš opravka. Sicer pa — še vedno imaš priložnost, da popraviš zamujeno, izjaviš staremu sožalje, mu voščiš to in ono, čestitaš k dobremu počutju in z nekaj drobiža odpraviš preropenega starca v gostilno.
- VOJKO:** Pozabil si, da v tvoji zabavi nisem ne sodeloval ne užival.
- DUKS:** Nikar ne izgublaj svojega dragočenega časa! Meni je tako ali tako vseeno. Zdaj grem k svoji Tanjici, potem pa na debate. Z igrami pričneva še nocoj. Ko bom to babo zoral, (SE SMEJE) ... boste vsi pijani. Pravi, da še ni čisto zaljubljena; ko pa se bo v nekoga zagledala, bo lahko frajer delal z njo, kar bo hotel. Nocoj bomo udarili, razklenili, zasidrali, (RAZPOTEGNJENO) o-o-o! Manevri! Ne bom več okleval in omahoval. Bab je v mestu dovolj (ŽVIŽG), sob pa toliko!

II. Brivnica v pritličju (pod študentovsko sobo)

NA LEVI PET VRTLJIVIH STOLOV Z OGLEDALI, UMI-
VALNIKI ITD. ZADAJ ZAVESA IN VRATA. OB STENI
NA DESNI JE NEKAJ STOLOV, OBEŠALNIKOV, NIZ-
KA PODOLGOVATA MIZICA ZA ČASOPISE IN REVI-
JE. V OZADJU NA STENI SLIKA. SPREDAJ NA DESNI
VHOD S CESTE. LOKAL VZBUJA VTIS ZAKOTNOSTI
IN JE KLJUB OČITNIM POSKUSOM MODERNIZACIJE
OHRANIL VIDEZ PROVINCIALNE STAROMODNOSTI.
MED PRELIVOM LUČI S PODSTREŠJA NA PRITLIČJE
SE OGLASIJO ALARMNI ZVOKI DIXIELAND PRIRED-
BE »HEJ MAŠINCA ZAGODI«, VMES, MED TEM, KO
GLASBA PONEHAVA, SE ČEDALJE BOLJ PŘIBLIŽUJE
ODMEV ODDALJENEGA STRELJANJA. NA PRIZORI-
ŠČU JE LE BRIVEC, KI BRUSI BRITEV. NA ODMEV
ZADNJEGA STRELA PRISLUHNE, IZPUSTI ORODJE
IZ ROK IN HOČE STEČI PROTI VRATOM. V TEM SE
ZASLIŠI MOČNO CVILJENJE ZAVOR, ZAVIRANJE
KAMIONOV IN NERAZLOČNO GRMENJE GLASOV. Z
DESNE SE VSUJE SKUPINA DELAVCEV Z AVTOMAT-
SKIM OROŽJEM. TAKOJ ZA NJIMI PRIDRVI PET LJU-

DI, OBLEČENIH V BOLNIŠKE HALJE, KI JIM SLEDI ŠE SKUPINA OBOROŽENIH CIVILISTOV. BRIVEC OBSTANE. PRVI NOREC PLANE NA STOPNICE BRIVNICE.

1. NOREC:

Bratje! Tovariši! Borci! V imenu vseh tistih žrtev, vseh tistih krvavih bojov, vseh tistih najčistejših, najsvetlejših idealov naše ljudske revolucije, vseh tistih vzvišenih, nedosegljivih, deviško čistih principov in načel svobode, demokracije, enakosti, proletarske solidarnosti, v imenu ljubezni in bratstva, v imenu boja za sveto stvar, ki je zdaj zavržena in oskrunjena, v imenu zubljev zgodovine, torej v imenu začasne revolucionarne vlade, vas pozivam: Prisluhnite trpljenju svojega ponižnega in razžaljenega, zlorabljenega in opeharjenega ljudstva, prisluhnite utripu časa, nareku zgodovine in jo začnite pisati s krvjo svojih sovražnikov!

1. GLAS:

Naj živi revolucionarna vlada!

VSI:

Živela! Živela! Živela!

2. GLAS:

Dol z uzurpatorji!

VSI:

Dol! (SKANDIRANJE) Feliks — frakcija, Feliks — frakcija ... (PLOSKANJE IN VPITJE)

3. NOREC:

(JIH POMIRI Z DVIGOM ROKE.) Kot vrhovni poveljnik vojaških operacij dajem ukaz vsem poveljnikom operativnih enot, da po danih navodilih organizirajo diverzantske akcije, napade na radijsko in televizijsko postajo, tiskarno, pošto, električno centralo, vodovod in skupščino. (POSAMEZNIKI SALUTIRAJO IN ODHAJAJO S SCENE NA LEVO IN DESNO.) S tem nalogom odrejam zaplembo tega poslopja za potrebe generalnega štaba in začasnega sveta revolucionarne vlade. (DVA OBOROŽENA DELAVCA VDRETA V BRIVNICO, VRŽETA SLIKO S STENE IN JO POTEPTATA, NEKAJ DRUGIH SE RAZPRŠI NA LEVO IN DESNO IN PRODIRA PROTI VHODU V ZGORNJE NADSTROPJE IN PROSTOROM V OZADJU.) Nadalje ukazujem obkoliti hišo, zastražiti vse dohode, zasesti dominantne strateške točke okoli hiše in izvršiti prisilno mobilizacijo vseh mož, sposobnih za orožje. Kdor ni z nami, je proti nam! Streljajte brez usmiljenja! Poveljniki udarnih formacij, raport!

1. DELAVEC:

(IZSTOPI IZ BRIVNICE IN SALUTIRA) Izvolite vstopiti.

3. NOREC:

Vstopimo!

2. NOREC:

Za menoj, gospodje! (VSTOPLJO V BRIVNICO. BRIVEC, KI VES ČAS NEPREMIČNO STOJI V OZADJU, PRI PREHODU ZA ZAVESO, SE PRIKLONI. DRUGI NOREC IN POVELJNIKI UDARNIH ENOT POSEDEJO PO STO-

LIH NA DESNI IN ZAČNE SE TIHO POSVETOVANJE OB RAZGRNJENIH ZEMLJEVIDIH, NAČRTIH, PAPIRIH. OSTALI STOPIJO NA LEVO IN SEDEJO NA BRIVSKE STOLE. HIP TIŠINE. ŠTIRJE NORCI SE OPAZUJEJO V ZRCALU.)

1. NOREC: Britje!

5. NOREC: Britje!

3. IN 4.

NOREC: Britje!

BRIVEC: Britje ... prosim lepo! (PRIČNE MILITI PRVEGA NORCA. DIXIELAND PRIREDBA »HEJ TOVARIŠI!«: GLASBA SE IZ PIANO NAGLO POVZDIGNE DO FORTE IN ODSEKANO PRENEHA.)

III. Študentovska soba

OSVETLI SE PODSTREŠJE. VRATA SE SUNKOVITO ODPRO, V SOBO SKOČI DELAVEC, OBOROŽEN Z AVTOMATSKIM OROŽJEM. PRED SEBOJ ŽENE GOSPODARJA. ZDAJ ŽE OBLEČENI MLADENIČI PRESENEČENO SKOČIJO NA NOGE.

AKTIVIST: Roke kvišku ...! (ZAROHNI) Roke gor, sem rekel! Tako ... Stojite pred vojakom revolucionarne armade. Imam ukaz za splošno mobilizacijo. Kdor ni z nami, je proti nam! Tega čaka krogla ... (TRENUTEK TIŠINE)

VSI: (SPRVA NIČESAR NE RAZUMEJO. NA SMEH JIM GRE.)

VOJKO: Čakaj no, kolega ...! (SE TRESE OD SMEHA) Spusti no tisto ropotuljico, pomenimo se lagodneje.

TINE: (JECLJANJE, POSKUŠA BITI IRONIČEN.) Po ... Po ... povej vse po vrsti ... S čim ti naj postrežemo?

ZORČI: Povej naravnost, kaj misliš! Denarja nimamo, samo čas izgubljaš.

AKTIVIST: Poslušajte fantje, res nimam časa na pretek. (V NEPOSREDNI BLIŽINI SE ZASLIŠIJO STRELI. VSI OSTRMIJO.)

AKTIVIST: Videti je, da se ne zavedate resnosti položaja. (STRELJANJE SE NADALJUJE.) Vsepovsod okoli vas divja vojna, teče kri, stari svet se ruši, glave padajo. Slišite te strele?! Ti luknjajo take, kot ste vi — strahopetne filistre, samozadovoljne meščanske idiote, bebaste neangažirane barabe, neosveščene tipe, ki so se zavlekli v svoje smrdljive luknje in tam glodajo svojo skorjico kruha, si ližejo rane

in nimajo volje, da bi storili karkoli. (VSI SE SPOGLEDAJO.)

TINE: (ŽIVČNO JECLJA.) Kaj ti leži na srcu?

AKTIVIST: Na srcu, ljubček, nič, pač pa na vesti... Že deset takih, kot si ti. Borim se na strani tistih, ki so zoper meščansko moralo, zoper vse bolj kapitalistične odnose, ekonomsko korupcijo, negospodarno planiranje, nedemokratske in nesocialistične odnose, cenzuro tiska, govora, umetnosti, zoper nečisto igro birokratskih intrig, zoper razčlovečenje družbenih in humanih odnosov, zoper reifikacijo, elienacijo in antisocializacijo.

DUKS: (ZAZVIŽGA V ZNAK ZAČUDENJA NAD ŠTEVILNOSTJO PROBLEMOM.)

VOJKO: Ta pa zna...

AKTIVIST: Dve izbiri imate: Ali greste z menoj in se s puško v roki opravičite pred zgodovino ali pa vas pri priči likvidiram. (VSI SO ZBEGANI IN VZNEMIRJENI)

VOJKO: Ja..., kako... kar s teboj, pa puško v roke! kako..., kako si to predstavljaš?

AKTIVIST: Tako kot sem rekel: čisto preprosto — z menoj ali pa kroglo v glavo.

ZORČI: Saj si čisto blazen, blazen! Oprosti... ne morem ti drugače reči.

DUKS: A daj no mir, no! Naše geslo je: Make love not war! Načelno smo proti vojskovanju — ogrevamo se za ljubezen in lepoto, razumeš?

VOJKO: Nas pusti pri miru. Nas vojna ne briga, nas ni in nas ne bo! Razbijajte si glavo sami, kakor veste in znate! NAS v to ni treba vleči!

TINE: (OPOGUMLJENO JECLJA.) Serjete ga, serjete...

MIRKO: In ravno danes — v soboto! Kakor da v soboto nimamo početi drugega, kot plaziti se s puško za plotom... Kje so tisti časi, nismo več smrkavci...!

ZORČI: Tako je. Vznemirjaš mirne državljane, odteguješ jih od vsakdanjih opravkov, dela, družine... (SE NA KRATKO ZASMEJE) Nič ne bo, z nami že ne! Nismo tvoje krvne skupine.

AKTIVIST: (HIP TIŠINE. RESNO, MALCE CINIČNO.) Je to vaša zadnja beseda? Prav.

TINE: Ti kar streljaj... Streljaj! (SE HISTERIČNO ZASMEJE.)

AKTIVIST: (NAGLO VZDIGNE OROŽJE.)

VOJKO: Stoj! Stoj!

VSI: (MAHAJO Z ROKAMI.) Stoj! Počakaj!

- ZORČI:** Kaj naj poginemo kot podgane?
- DUKS:** (AKTIVISTU.) Zakaj tako naglo? Daj nam vsaj malo časa, da premislimo ... Saj ne moremo kar tako ...
- TINE:** Mi nismo heroji, kakršnih si navajen. Uboge pare smo. Mladi smo še in strah nas je.
- AKTIVIST:** (SPUSTI OROŽJE.) Prav. Naj bo. Dajem vam deset minut. Na odločitev, takšno ali drugačno, bom počakal zunaj na stopnišču. (ODPRE VRATA.) Mimogrede ... Hiša je obkoljena. (ODIDE.)
- VSI:** (SI ODDAHNEJO, POTEM PA OGORČENO PROTESTIRAJO.) To pa ne! Ne in ne! Tako se pa ne gremo! SPLOŠNO ŽIVČNO PREMIKANJE SEM IN TJA.)
- MIRKO:** Prekleto! Kdo pa sploh so ti kvazi — revolucionarji? Kaj hoče ta tip? Da gremo na cesto in razgalimo prsi pred vojaškimi bajoneti! Nastavljamo naj glave bombam in dobro merjenemu svincu! Neumnost! Dopovejmo mu, da smo hipiji. Razložimo mu svoja načela — vse o rožah, glasbi in mamilih!
- VOJKO:** Povem vam, ta bo streljal brez pardona ...
- TINE:** Dosti je neumen.
- DUKŠ:** Kaj pa ti, stari, tebe je tudi pobral? He, he, he, he ... (VSI SE ŠKODOŽELJNO SMEJEJO.)
- GOSPODAR:** Ja, saj vidite, kako je, a ne res da?
- ZORČI:** (IZZIVALNO.) Vidimo, vidimo, a ne res da? He, he, he, v kaši si, stari; upam, da se tega zavedaš.
- GOSPODAR:** V S I smo v lepi kaši, jaz nisem nič posebnega.
- ZORČI:** (SE UŽIVAŠKO SMEJE.) Si, si ...
- GOSPODAR:** Zakaj neki? Hm!
- ZORČI:** (IGRA UŽALJENOST.) Odslej ne boš več tako zverinsko ravnal z nami! Ne, ne! Le nikar ne misli, da ne vem, da si bil med vojno pri belih ...
- GOSPODAR:** (PREBLEDLI) Jaz ...? Kaj se ti sanja?
- ZORČI:** No, no, le brez ovinkov!
- VSI:** Pri belih?!
- GOSPODAR:** (JIH STRAHOMA MIRI IN SE OZIRA K VRATOM.) Pst ... pst ... fantje zlati, dajte no mir ..., jaz pa pri belih ..., jaz pa pri belih!
- DUKS:** Ta je pa lepa! Priznaj, kaj bi se sprenevedal!
- TINE:** Povej vse po vrsti.
- DUKS:** Priznaj, ali pa te izdamo!
- VSI:** Priznaj!
- GOSPODAR:** Ja no, seveda sem bil, kaj sem pa hotel!
- ZORČI:** Svinja.

- VSI:** (SE Z GNUSOM OBRNEJO OD NJEGA.) Packa si, packa!
- GOSPODAR:** Fantje zlati, ja ravno tako je bilo, kot zdaj. Prišli so, meni nič, tebi nič, pa smo šli — cela vas.
- ZORČI:** Po vsem tem dobivaš še pokojnino in imaš priznana dvojna leta. Kako ti je to uspelo?! Kako si si drznil?! In ljudstvo? Kaj pa ljudstvo? Ljudstvo, ki si ga z lastnimi rokami davil in moril, čigar sinove si izdajal — to ljudstvo naj te zdaj plačuje?! Plačuje za zločine?!
- GOSPODAR:** A sem jaz kriv? Ravno tako sem se boril kot oni, ravno tako nosil glavo v žaklju, tvegaj nič več in nič manj, stradal in vse to ... Živeti se mora, a ne res da? Mene so tako vzgajali, druge drugače, mene so silili v eno, druge pa v drugo!
- ZORČI:** Ta človek je vojni zločinec!
- GOSPODAR:** Po vojni so naše sodili in streljali, če bi se pa stvari drugače zasukale, bi bili pa rdeči vojni zločinci. No, zdaj so heroji. In vse kaže, da so se nekateri med njimi kar čez noč prelevili iz herojev v zločince. Kar čez noč! Tako je! Nisi dovolj dober za eno reč, ne veš, kako se tej stvari streže, nekaj ti ne uspe napraviti, kot se temu reče, zgraditi, ali pa pravijo, da ti ni, in že si kriv, nisi več pravi pred tisto čudno rečjo, ki vse skupaj naprej poriva, in že imaš življenje na kocki! Ja madonca, a živimo zato, da živimo, ali zato, da kar naprej neke reči naprej porivamo? Človek si še oddahnniti ne utegne, tako hitro si ti hudiči izmišljajo novotarije.
- TINE:** P p p ... Pametno si govoril!
- VOJKO:** Kaj bomo zdaj?
- GOSPODAR:** Ja, z njimi gremo, če hočemo vsaj za hip imeti celo kožo, biti tisti, ki imajo vsaj možnost biti pravi in imeti prav, prav pa imajo le živi, ker konec koncev je naš namen živeti in ne umreti, torej delamo prav, če delamo tako, da živimo. Za karkoli se že odločimo, imamo priložnost, da zmagamo (ZMAGOSLAVNO) in preživimo svoje nasprotnike! Prav je, fantje, relativna zadeva.
- ZORČI:** PRAV je lahko eden. To je zgodovinski prav, vse ostalo je potvorjeno. Sežgimo svoje vojaške knjižice pred njegovimi očmi! Polijmo se z bencinom! Uprimo se, saj nismo v južni Ameriki, da bi sledili vsakemu kaplarju, k slučajno pride mimo in se gre puč!
- GOSPODAR:** Povem vam, fantje, da je človek lahko stokrat pošten pa priden in človek na mestu, pa kar na enkrat ni več pravi! Nisi pravi, če se za eno reč preveč zanimaš, če se premalo, pa tudi ne! Če pa ubereš srednjo pot, pa pravijo, da si

moralno popačen — kompromisar, brez pravega ognja in še hujše reči!

TINE: Za v staro železo sta oba, niti trohice modernega ni v vaju — nobene razlike ni med starcem in tem mladeničem. Oba sta moralna.

VOJKO: Nehajte s tem! Če smo v takem položaju, da nam bodo vsak čas nasuli svinca v grla, ne moremo čakati o tem, kaj je moderno in kaj ni. Za nekaj se moramo odločiti!

DUKS: Za karkoli se odločiš, te ni več! Te ni, razumeš? Jaz se ne bom šemil, se šel vojakov, kontrarevolucijo, ideje in vse ostale bedarije. Dajte no, zresnimo se, fantje, vrzimo tistega osla čez prag, kdo ga bo pa poslušal! Pride ta kreten na vsem lepem, sredi belega dneva ... za koga, za kaj naj bi se MI topli? Na dan z idejami! Nimam osebnih problemov in ne kompleksov, zdrav človek sem.

VOJKO: Od kdaj si pa ti tako miroljuben? Teroriziraš ljudi, odkar te poznam, nihče ni varen pred teboj, zdaj pa naenkrat tak antimilitarizem! Ne boš menda trdil, da se nerad tepeš?

DUKS: Tepem pa tepem, in še kako, kadar si to zaželim, in kadar mi ustreza, ne pa na ukaz, tepem se — da, toda ne kot prostitutka, skratka: zasebno. (KRATEK PREMOR.)

TINE: (JECLJA.) Jaz sem sploh oproščen vojaščine, imam platfus, rano imam ... povejte tistemu, ko pride.

ZORČI: (SE ŠKODOŽELJNO SMEJE.) Kaj boš, sposoben si ...

TINE: Ne bodi svinja! (ZORČI SE SMEJE.) Sovražim vojake!

DUKS: Zapri!

ZORČI: Fantje, ne moremo se kar tako spustiti v to godljo! Tudi če preživimo tole sranje. Kaj bo pa potem? Denimo, da stvar propade, a? Da to gospodo že nocoj, jutri, pojutrišnjem likvidirajo, kontrarevolucija ... pf, fuč! Kaj bo z nami v tem primeru? (TIŠINA.)

DUKS: Hočeš reči, če te prav razumem, da jo boš v primeru, da ta reč propade, presneto skupil. Izdaja — huda reč! Vem. Pa kaj mi mar tvoja kariera in tvoji plazilski manevri?

ZORČI: Ti boš meni očital, smešni izgubljeni človek! Neosveščen pobalin si. Tvoj največji življenjski dosežek so dolgi lasje in zalisci, za vse ostalo poskrbijo modne revije in krojač. Ni ti všeč, ker delam, ker nekaj sem, ker nekaj pomenim!

DUKS: Pomeniš samo toliko, kolikor vnaprej preračunaš. Ti boš meni solil pamet! Zakaj pa si tam notri? Zaradi štipendije, položajčka in zato, ker bi sicer crknil, ker si drugače tako ali tako nisi sposoben priboriti grizljaj hrane in požirek vode ... Principi in ideali vseh dežel — združite se! Fuj! Si kdaj slišal za Strička Prodančka?

- ZORČI:** (PLANE PROTI DUKSU.)
- MIRKO:** (GA ZADRŽI, PORINE NAZAJ NA STOL.) Sedi.
- DUKS:** Daj, ostani tam, kjer si, da te bo oni lahko spoznal, ko pride nazaj.
- AKTIVIST:** (VSTOPI.)
- VSI:** (VSTANEJO.) Dober dan, pozdravljeni! Ciao! Hellow, old boy!
- AKTIVIST:** No, kaj ste sklenili?
- DUKS:** (SE SPRENEVEDA.) Sklenili? Kaj naj bi že sklenili...
- VSI:** (SE ČUDIJO IN IGRAJO POMANJKANJE SPOMINA.)
- AKTIVIST:** (JIH MERI S TOPIM, KRVOLOČNIM POGLEDOM.)
- MIRKO:** (SE ŠALI.) No, Duks, saj veš...
- DUKS:** (SE SPOMNI) A..., saj res... tisto zadevico... ne, ne,... nismo še! Nič pravega se še nismo zmenili...
- AKTIVIST:** (BESNO.) Dajem vam zadnjo priložnost. Če si ne boste v naslednjih petih minutah prišli glede določenih stvari na jasno, vam bom že posvetil. (ZALOPUTNE Z VRATI.)
- DUKS:** Nekam siten je tale fant, se vam ne zdi?
- ZORČI:** Prav tečen je, nervozen ali kaj!
- TINE:** Vsi ti aktivisti so neučakani in živčni, niti sekunde ne vzdržijo nekje v samoti in mriju.
- DUKS:** (SKUŠA BITI IRONIČEN.) Družabni ljudje so, ne pa samotarji, to je!
- VOJKO:** Nehajta oba, sicer znorim!
- DUKS:** Saj si že nor.
- VOJKO:** Hudiča, fantje, pogovorimo se kot ljudje, saj na ta način ne pridemo nikamor. Ali ima ta nori aktivist prav ali nima? To je tu vprašanje, ne pa splošna sprenevedanja in osebna obračunavanja. (TISINA.) Vprašanje je dovolj jasno zastavljeno. Opredeliti se moramo za NE ali DA. (PATETIČNO.) Ali bomo skušali zavzeti kakšno stališče, se angažirati, se aktivno opredeliti, ali pa bomo odkorakali na morišče kot čreda govedine. (ŠE BOLJ PATETIČNO.) Kje je zdaj naša mladost, naša energija, naš polet? Na nas je, da v tej težki zgodovinski situaciji dokažemo svojo zrelost, svojo visoko revolucionarno zavest, svojo humanost, svojo odločno pripravljenost, da prekinemo z varljivo omahljivostjo in stopimo na rep tistim, ki skušajo ustaviti kolo zgodovine!

- VSİ:** (PLOSKAJO. SVEČANA TIŠINA.)
- VOJKO:** Ali bomo živi ali mrtvi?
- MIRKO:** (VZNESENO.) Živi!
- TINE:** (PATETIČNO VZNESENO JECLJA.) Živi.
- DUKS:** (HEROIČNO VZNESENO.) Živi!
- ZORČI:** (ZMAGOSLAVNO.) Živi!
- GOSPODAR:** (PO ZRELEM PREMISLEKU.) Živi ...
- VOJKO:** (STVARNO.) Samo ..., kako? (PO TEJ KRATKI MED-IGRI SE IGRA SPET POVSEM NORMALNO, VSAKDANJE, A MALCE ŽIVČNO.)
- MIRKO:** (NEGOTOVO.) Moj oče je padel med vojno. Mama je delala v ilegali; odpeljali so jo v taborišče. Ni se vrnila. Ta dva sta menda vedela, kaj hočeta. Jaz ničesar nočem. Meni je prav — tako kot je. Ne peham se za boljšim, ne želim si slabšega. A vendar, čeprav so mi ti nagoni zoprni in tuji, čeprav nimam ne smisla ne veselja za tako jalovo urejanje sveta, za vso to sistematično zamišljeno gradnjo, kljub temu mislim, da tale naša družba le ni tako odurno slaba, tako zločinska, tako nemarno korumpirana, da bi se moral jaz — Breznik Mirko — spotikati ob njo kakor paglavec, ki mu je vsak kamen na cesti v napoto.
- ZORČI:** Točno! Zakaj neki naj bi MI rovarili proti oblasti? Kaj nam manjka?
- TINE:** (HLINI DOMISELNOST, UŽIVAŠKO JECLJA.) Ravno za to gre, ker nam ničesar ne manjka! Gre za akcijo zaradi akcije!
- DUKS:** Toliko veselih, lepih in zabavnih stvari je na svetu, mi pa smo zagrizli v to kost! Zobe si bomo skrhal, a ne bomo je pregriznili, ne mi, ne kdorkoli drug.
- VOJKO:** Drhal! (GROTESKNO.) Kaj ne razumete, kaj se dogaja? Dovolj je bilo te mlačnosti, dovolj te smrdljive, postane, samozadovoljne neodločnosti! Dovolj tega vegetiranja v blatu nekritične odpornosti. Ali smo mladeniči ali brezbarvni kuščarji? Ali je kaj krvi v nas? Ali je kaj strasti v teh srcih iz lepenke? Ali je kaj sperme v teh jajcih? Ali je kaj moči v teh električarskih pesteh? Ali je kaj sovraštva v teh prstih, ali je Che Guevara, ali ga ni?! (DRUGAČE.) Hočem reči, da je Resnica iz rodu deževnikov: razsekaj jo na sto koščkov in iz vsakega bo zrastle nova žival! Zvit je, fantje, ta sistem kot kljuka.
- TINE:** (SVEČANO JECLJA.) Hočeš reči, da so nas potegnili za tisto, za kar smo mi mislili, da nas niso.

- VOJKO: (PREROŠKO.) Hočem in nočem.
- ZORČI: (Z IGRANO UŽALJENOSTJO.) Lažeš!
- VOJKO: (OČETOVSKO.) Tebi v dobro, sinko moj!
- ZORČI: (V STILU JAVNEGA TOŽILCA.) Kaj pa ti, ki čakajo pred vrati, ostudni morilci, uzurpatorji, požigalci, poklicni lažniki, propagandisti, gnojnarji, hijene! Kaj je z njimi?
- VOJKO: (NEŽNO, POETIČNO.) Z njimi se pa stvar še nekoliko bolj zaplete. (Z ROKO TREŠČI PO MIZI, IGRA SE ZOPET NATURALISTIČNO, V ATMOSFERI NEVROTIČNE NAPETOSTI.)
- DUKS: Kaj pa tolčeš po mizi?!
- ZORČI: Vse to je bedno, slaboumno!
- TINE: Bedno, slaboumno, ampak kaj hočeš? Da damo svojo kožo v kanal? Da se gremo načelneže? Še na misel mi ne pride!
- ZORČI: Jaz jim že ne bom zlezel v zadnjico!
- VOJKO: (SARKASTIČNO.) To me veseli. Toda ti ne poznajo šale, pobili te bodo kot mačka.
- GOSPODAR: Fantje, fantje ...
- DUKS: Naj bo tako ali drugače, jaz sem se odločil! (HIP TIŠINE. VSI SE PRIČAKUJOČ ZAZREJO VANJ.) Že od vsega začetka sem vedel to, kar vem zdaj. To, kar ste vedeli tudi vi, vsak zase. Pokličimo gospoda aktivista, jaz sem za revolucijo!
- GOSPODAR: In jaz!
- TINE: In jaz!
- ZORČI: In jaz!
- VOJKO: In jaz!
- MIRKO: In jaz! (VSI SE VESELO SMEJEJO, ODPRO SE VRATA, VSTOPI AKTIVIST.)
- AKTIVIST: Kako je?
- VSI: (SE SMEHLJAJO.) Dajte nam puške! (MEDTEM, KO ODHAJAJO EDEN ZA DRUGIM IZ SOBE, SE PRIŽGE DODATNA LUČ, BLEŠČEČE BELA SVETLOBA, IN OGLASIJO SE ČEDALJE MOČNEJŠI ZVOKI MARSELJEZE. MEDTEM KO SE PODSTREŠJE PRAZNI, SE OSVETLJUJE BRIVNICA, PRED KATERO STOJI NA VSAKI STRANI STRAŽA. VSEH PET NAMILJENIH, A NEOBRITIH NORCEV STOJI V KROGU SREDI BRIVNICE IN NAZDRAVLJA S POLNIMI ČASAMI.)

IV. Brivnica v pritličju.

1. NOREC: Naš vrli brivec trdi, da ni vode! Hahahahaha!
2. NOREC: Res posrečeno, pri moji veri! HOHOHOHOHO!
3. NOREC: Spijmo, gospodje, že tole čašo. Hihihihihi.
4. NOREC: HUHUhuhu.
5. NOREC: Najslajše se smeje, kdor se zadnji smeje. Hehehehehe.
(ŠESTORICA V SPREMSTVU AKTIVISTA PRISPE
PRED BRIVNICO. RAZDELIJO JIM PUŠKE.)
- MIRKO: Ob uri rani
v Tirani
vsi tirani zbrani.
- ZBOR: (MLADENIČI IN GOSPODAR.)
V južni Tirani
ubogi Albani
kot v deželi Alabami zorani
kot včasih pod Rimljani
so črvi teptani ...
- MIRKO: Adijo purani
adijo vaščani
jaz na vojsko grem!
- ZBOR: Ne bodo pogani
pravijo tirani
prapor vili svoj!
- MIRKO: Veni, vidi, vici
boš pisal svoji Mici
- ZBOR: ec, mec, bec,
vse je samo hec!
- NORCI: Ec, mec, bec,
vse je samo hec!
(V NEPOSREDNI BLIŽINI JE SLIŠATI STRELE, KI JIH
PREGLASI DIVJA DIXIELAND PRIREDBA » NA JU-
RIŠ, NA JURIS«.)
- VSI: Ec, mec, bec,
vse je samo hec.

Z A V E S A

DRUGO DEJANJE

BRIVNICA. POHIŠTVO JE RAZPOSTAVLJENO TAKO, DA SLUŽI KOT IMPROVIZIRANA SODNA DVORANA. VSI NORCI V LASULJAH. 1. NOREC: DRŽAVNI TOŽILEC, 2. NOREC: PREDSEDNIK SODIŠČA, 3. NOREC: POROTA, 4. NOREC: SODNI IZVEDENEC ZA PSIHIATRIJO, 5. NOREC: PRIČA, PUBLIKA, OBRAMBA. NAD PRAZNO OBTOŽNO KLOPJO VISI OBLIKA POLJSKEGA ŠČITA Z ISTO RAZPOREDITVIJO V PROPORCIH BARV, KOT JIH IMA ŠVEDSKA ZASTAVA, LE DA JE NA MESTU MODRE RUMENA IN OBRATNO.

2. NOREC:

V imenu odpiranja novih in odprave starih možnosti ter svoboščin za vsestranski razvoj človeške osebnosti, na poti k ustvarjanju čedalje bogatejše kulture in civilizacije, v imenu posamičnih in skupnih interesov, usklajenih s splošnimi interesi ljudstva, kakor tudi v imenu zgodovinskih, družbeno političnih teženj tega ljudstva, izpričanih v navedeni preteklosti, se je svet začasne revolucionarne vlade sestal, da bi sodil predstavnikiškim telesom družbeno političnih skupnosti kot tudi teritorialnim organom samo- in ne-samoupravljanja, ki so poverjene jim funkcije oblasti zlorabljali, izboljševali svoje življenjske in delovne razmere ter prostovoljno nastopali z ukrepi, ki niso prispevali k uresničevanju in reševanju tistih vprašanj, ki so posredno ali neposredno zvezana s krepitvijo interesov človeka — občana, s pospeševanjem socialističnih in demokratičnih odnosov v mestu in na vasi, ter k borbi za humane odnose med ljudmi, a proti tistim pojavom, ki so na poti razvoja socialističnih in demokratičnih družbenih odnosov ali pa jim kako drugače škodujejo. Za navedene prekrške so omenjeni organi oblasti in drugi nosilci javnih funkcij krivi in jim bo sojeno. Zaradi kampanjskega, neprizadeto površnega in izrazito nezainteresiranega pristopanja k uresničevanju svojih pravic, k izpovedovanju svojega mnenja in sodbe glede dela državnih organov, organov družbenega samoupravljanja, organizacij in nosilcev javnih funkcij, zaradi neborbenosti pri uresničevanju in varstvu vseh oblik družbeno političnega življenja, zaradi pomanjkljive aktivnosti pri političnih pobudah na vseh področjih družbenega življenja, zaradi nezagotavljanja čim popolnejšega uveljavljanja svojih volilnih in drugih pravic, zaradi splošne nesposobnosti, zaradi nenasitnega pehanja za višjim življenjskim standardom, ki je za ceno revolucionarne družbeno politične dejavnosti očrnil moralni lik delovnega človeka, je

krivih štiriindevetdeset procentov vseh občanov in jim bo sojeno. (PLOSKANJE.) Prosim državnega tožilca, naj prebere obtožnico.

1. NOREC: (PANTOMIMIČNO STOPNJUJE SVOJ ZANOS.)

STRAŽAR: Oficir za vezo s tretjega odseka!

3. NOREC: Naj vstopi.

OFICIR: (ODSEKANO SALUTIRA.) Na ožjem področju ustja obel rek: Situacija kritična. Poročajo o bežanju prostovoljcev in mobiliziranih. Ne moremo ustaviti prodiranja četrte sovražne tankovske divizije, ki jo podpira močan topovski ogenj. Prosim dovoljenje za umik.

1. NOREC: (NE OZIRAJE SE NA POROČILO OFICIRJA ZA VEZO NADALJUJE Z OBTOŽNICO. V PANTOMIMO SE VKLJUČITA 2. IN 3. NOREC, KI NA POSREDOVANJE PREDSEDNIKA SODIŠČA PRIČA POD PRISEGO.)

3. NOREC: (HLADNOKRVNO.) Najboljša obramba je napad. Preidite v splošen napad! Dajem ukaz za ustanovitev naglih vojaških sodišč. Streljajte po dezertterjih in vseh tistih, ki rušijo vojaško disciplino in moralo!

OFICIR: Razumem, gospod general! (ODIDE.)

STRAŽAR: Kurir sedme udarne enote!

3. NOREC: Naj vstopi.

1. NOREC: Pozivam sodnega izvedenca za psihiatrijo, naj poda svoje poročilo.

KURIR: (VSTOPI, SALUTIRA IN IZROČI 3. NORCU PISMENO OBVESTILO.) Poročilo komandanta sedme udarne enote!

3. NOREC: (BERE.)

4. NOREC: Izvidi, opazovanja ter natančna analiza aktivnosti obtoženih ugotavljajo nevrotično neuravnovešenost in akutne simptome duševnih obolenj. Infantilno seksualna etiologija z upoštevanjem vseh konstitucijskih faktorjev izstopa v nevrotični sliki kot obrazec polimorfni perverzности v simptomski formaciji nevrastenije in histerije, ki jo spremljajo specifične cikloidne oblike shizofrenije. Primer, ki ga bom navedel iz vrst predstavnikov živalskega vrta, bo visokemu sodišču najboljše ponazoril sliko duševnega stanja obtoženih. Ko na primer pes, ki je izredno inteligentna žival, ure in ure nežno liže svojo ranjeno šapo, je razumsko neupravičeno trditi, da hoče s tem ranjeni šapi nuditi prvo zdravniško pomoč, dezinficirati rano ali kaj podobnega. Veliko bolj verjetna je predpostavka, da je bil večji del njegovega libida nagonsko usmerjen v ranjeno okončino, ki ji sedaj posveča vso skrb in nežnost, ki je sicer rezervirana samo za njegove genitalije.

3. NOREC: Minirajte vse dohode, prekinite vse telefonske linije, dajte navodila za protiofenzivo! (PIŠE.)
4. NOREC: Podana slika seveda ne izključuje prištevnosti v tistih trenutkih, ko obtoženi nosijo polno odgovornost za svoja dejanja, za katera so, kakor pričajo testi, krivi!
3. NOREC: (KURIRJU.) Tu je okrožnica, ukrepajte! (PANTOMIMA SE NADALJUJE.)
- KURIR: (SALUTIRA, ODIDE.)
2. NOREC: (TRETJEMU NORCU.) Kakšne so morebitne pripombe obrambe?
3. NOREC: Obramba se povsem strinja z navedbami obtožnice, vendar prosi visoko sodišče, da upošteva olajševalne okoliščine, za kar po našem mnenju obstajajo povsem realni razlogi glede na ugotovitve sodnega izvedenca za psihiatrijo. Obenem se pridružujemo splošnemu ogorčenju in gnusu, ki so ga izzvala dejanja odsotnih obtožencev, in v danih pogojih z ozirom na možnosti apeliram za milo kazen. (V NEPOSREDNI BLIŽINI BOMBARDIRANJE; SLIŠATI JE RJOVENJE LETALSKIH MOTORJEV IN RUŠENJE BLIŽNJIH HIŠ. PREKINITEV ELEKTRIČNEGA TOKA. POPOLNA TEMA. PANIKA. OBA STRAŽARJA Z BATERIJAMI ŠVIGATA PO BRIVNICI.)
- OFICIR: Vladne enote so prebile naše položaje na desnem krilu in prodirajo proti sedežučasne revolucionarne vlade in generalštaba. Izredno slabo stanje na vseh sektorjih bojišča. Vdor oklopnih enot pri učiteljišču! Padla obramba mostu! Izdajstvo pri klavnici! Predaja šestega bataljona!
- KURIR: Obkoljeni smo! Komandant druge operativne cone priča-kuje nadaljnjih navodil.
2. NOREC: Sodišče simbolično prekinja sejo. Pozivam člane senata na posvet za izreko kazni.
3. NOREC: Izdaja!
4. NOREC: Veleizdaja!
5. NOREC: Dajte luč! Luč! (PRIŽGEJO NEKAJ PLAMENIC.)
3. NOREC: Ukaz vsem specialnim oddelkom: Krčite poti proti argentinskemu veleposlaništvu!
- OFICIR: Razumem, gospod general! (ODIDE.)
2. NOREC: Smrt Norcem!
- VSI: Smrt!
1. NOREC: (SVEČANO.) Gospodje! V teh težkih zgodovinskih trenutkih, ki postavljajo na preizkušnjo vse tisto, kar je najbolj vrednega in najbolj plemenitega v človeških srcih, je za nas in za našo stvar bistvenega pomena, da se niti za hip ne odrečemo pravilni presoji. Od naše odločitve je od-

visno, ali se bo mračnjaškim silam, ki so skovale zaroto zoper najsvetejše ideale revolucije, zoper sile napredka in miru, zoper visoko pesem razigranih sinov tega ljudstva, za vedno posrečilo zadušiti mogočen kres, ki je zagorel v naših srcih, iz katerih je preskočila svetla iskra in vnela kot vihar bučeč požar strasti po vsem mestu.

5. NOREC:

Tako je! Umik! Evakuacija!

VSI:

Evakuacija!

5. NOREC:

Zapomnite si: odhajamo, toda ne za dolgo. Odhajamo zato, da se bomo vrnilo močnejši kot kdajkoli prej.

STRAŽAR:

Gospodje, avtomobil je pripravljen.

1. NOREC:

Prav.

VSI:

(NAZDRAVLJAJO.) Živel! (SMEH IN TRKANJE KOZARCEV. ODIDEJO PROTI LEVI S PLAMENICAMI V ROKAH. SPREMLJA JIH STRAŽA. GODBA IGRA DIXIELAND PRIREDBO »HEJ TOVARIŠI«. VTEM PRIDE IZ OZADJA BRIVEC S PETROLEJKO, STEČE PROTI VRATOM IN JIH HOČE ZAPAHNITI. Z DESNE PRITEČE SKUPINA LJUDI. BRIVEC JIH OPAZI, VENDAR MU V STRAHU NE USPE PRAVOČASNO ZAKLENITI VRAT. SKUPINA VDRE V BRIVNICO.)

DEBELA:

Ljubi Jezus, usmili se nas, kako so ljudje sebični!

DRUGA:

Vsa vrata zaprta, noben hudič te ne spusti na varno! Ti pa crkni na cesti kot pes ...!

BRIVEC:

Kaj pa hočete od mene? Mar bi ostali doma, ko pa vidite, da je svet ponorel!

DEBELA:

Ti zverina, ti. Se mi kar zdi, da bi čepel doma, če bi ti krogle žvižgale okrog ušes.

KAREL:

V kleti, na podstrešju, po vsej hiši so se vgnezdili, hudiči, in streljajo, da je veselje! Oni tam z druge strani pa nazaj! Topove so privlekli, bombe, kaj jaz vem kaj še vse, pa se dajejo! Sem pa rekel ženi: poberimo se, pa pojdimo, da vsaj golo kožo rešimo. A ... a, ni druge ...

BRIVEC:

No, pa sedite, ljudje, kaj hočemo. Čas je tak, da moramo eni drugim pomagati, sicer nas bo res pobralo. Sam bog ve, koliko strahu sem dal skoz. Kakšno so počeli pri meni! Saj ni za povedati!

DRUGA:

Kaj so bili tudi pri vas?

BRIVEC:

Bril sem jih!

DRUGA:

Katere pa?

BRIVEC:

Ja, celo revolucionarno vlado, pa še generale povrh!

DEBELA:

Ježeš!

BRIVEC:

Ja, pribezljali so sem z orožjem! Bratec, ali boš bril, ali te pa na mestu zakoljemo! (ŽENSKÉ ZAVREŠČIJO.) Ja,

kaj sem pa hotel — nož so mi nastavili na goltanec! Na-
žajfal sem jih... potem je pa vode zmanjkalo. Kakšen
hrup so zagnali, vojaščina sem, vojaščina tja, pili, peli,
razgrajali... bilo je za znoreti! Takih komedij pa še ne!
Povem vam: bil sem čisto na koncu z živci!

DRUGA: Seveda, kaj bi ne bili! Saj vem, kako je bilo pri nas!

KAREL: Kam so pa zdaj šli?

BRIVEC: Ucvrli so jo... Kaj vem kam! Takoj, ko se je začela hiša
tresti, prmejdunaj, ko da bi bil potres, so jo pobrisali. Že
so me hoteli vleči za sabo. Jaz pa ne!

KAREL: Prav ste imeli! Kaj bi nedolžne ljudi vlačili v drek! Na
lastne oči sem videl, kaj se dogaja! Tam v prvi bojni črti,
na sami fronti!

DEBELA: Strahote! Bog mi odpusti, nikoli ne bom pozabila tistih
nesrečnikov, ki so bili na barikadah. Joj! Eden je bil kot
angelček, mlad poba, pa ves krvav po obrazu!

DRUGA: Groza!

BRIVEC: Kako pa kaj kaže rdečim...?

KAREL: Slabo. Pobili jih bodo kot vole.

DEBELA: Ja, saj je onih dvajsetkrat več! Navalili so na fante ko
volkovi.

KAREL: Raztrgali jih bodo za malico, pa če se še tako otepajo.
Nič ne pomagaj!

DEBELA: Kaj ti veš, kako bo! Ti, ki sem te jaz skrila, da te niso
pobrali, ti boš kaj govoril, šleva! Ti fantje se vsaj borijo,
kot se spodobi. Rada bi te videla za tistimi kamni, kako
bi se ti odrezal!

KAREL: Od prvega do zadnjega moža so pijani kot živina, če že
hočeš kaj vedeti! Tiste njihove babnice jim vlačijo pijačo
in municijo tja gor. Vsi so pobesneli, kaj hočeš — ko je
človek pijan, bi vse razbil.

DEBELA: Zapomni si, Korl, kdaj sem te ta zadnjokrat dala pod ki-
klo! To so heroji, ne pa pijanci! (BRIVCU.) Ko bi jih ti
videl, kakšni so bili ti fantje, ko so jih vojaki naskočili
od spredaj, od zgoraj bombardirali, s strani pa s topovi
tolkli po njih! Pa je eden zavpil: Juriš! in so vsi ko eden
planili pokonci! Ježeš! Jaz tega nisem mogla gledati...
Kamor si pogledal, sama kri!

BRIVEC: Saj sem jih na lastne oči videl, tako postavni, fejest fan-
tje, škoda jih je, prmejdunaj!

DRUGA: Prekleta malo jih je škoda! Same barabe in gavnerji! Na-
šemu Franceljnu so vdrli v štacuno, vse izropali in od-
vlekli! Potem je ta revež pritekel in ni vedel, kje se ga

glava drži, od samega hudega, prekleto! Pa pravijo, da se gredo revolucijo, človek pa gara petnajst let — za koga neki?! Za novo revolucijo! Pravijo, da so sosedovi puncji, ki je revica že od rojstva slepa, naredili silo. Poznam pa tudi tiste njihove babnice, ki jim nosijo pijačo — imenitna firma, mi že lahko verjamete!

KAREL: Pa ja, to je kupleraj, ne pa revolucija. Pobiti bi jih bilo treba, čisto nič drugega! Kaj nam je bilo treba tega bežanja in preganjanja po mestu, kmalu bi bilo po nas, stanovanje so nam razdejali, hišo uničili, Mica! To tebi nič mar!? Samo da je eden čisto nor, pa imaš že polna usta. Jaz pa, ki sem miren človek, ne pijem, ne kvartam, ne kadim, za ženskami ne gledam, od pretefov in hude krvi bežim, sem pa zato šleva! Vidite, mojster, tako je pri njej! In to mi kar naprej očita ... Če je človek pošten in priden in se meša v tuje reči, ni nič vreden!?

DEBELA: Če dedec ni dedec, ni nič vreden, pa konec! Ženska sem, pa znam po mizi udariti, če je treba. Ti bi kar najraje videl, da bi se drugi borili zate in za tvojo ženo. Če bi bila jaz dedec, bi pograbila v roke puško in streljala po teh barabah — da bi bilo čudno!

BRIVEC: A, dajte no mir, gospa — zakaj neki?

DEBELA: Kaj? Kako zakaj? Ženska sem, prmejdu, pa vseeno vidim, kako se dela tam zgoraj. Kar naprej frfotajo ptičice iz materinega gnezda v tuje kraje — kot lastovke na jesen. Zdaj na obiske, zdaj na konference, pogovore gor, pogovore dol, — kar naprej se imajo nekaj za zgovarjati — pa iz vsega skupaj ni nič! In tudi nič ne bo, zapomnite si! Jaz pa naj grem za tega jazbeca od zore do mraka, pa da bi mi vsaj enkrat rekel hvala. On je pošten in se ne meša v tuje reči: to je vse, kar ima povedati! Draginja na trgu je pa taka, kot še nikoli!

BRIVEC: Ja ... Tisto že, tisto ... Vam pa nekaj povem: dandanes so časi taki, da človek eno reče, drugi jih pa pet slišijo — in že si v arestu! Bog mi je priča, da tistih generalov v moji brivnici nisem hotel briti, a kako bi s temi šibkimi rokami plaval proti toku! Če to zvejo tisti z občine, bom ob lokal, pa še v kehi morebiti! Kot izdajalec ... vidite!

MANCA: (KOT RAVNOKAR ZBUJENA.) Vsi smo več ali manj ujetniki, kamorkoli že bežimo, se znajdemo pred visokim črnim zidovjem. Beg vase pa je najhujši beg. Znajdeš se v neprodušno zaprtem bunkerju, okužen z neznanim bacilom, tovarišem in rabljem obenem. Bežati od življenja se pravi bežati za debele, brezbarvne rešetke večnosti. Bežati iz kraja v kraj — jalov beg.

BRIVEC: (Z NERAZUMEVANJEM BULJI V DEBELO IN KARLA.)

KAREL: (SE UPRAVIČUJE.) Naša Manca, veste, študira filozofijo, no zdaj pa še ta vojska in je punca vsa zmešana. Ja poslušaj, otrok, kdo pa sploh beži? Zdaj smo tu in nikamor ne gremo. Saj sama vidiš, kako je zunaj!

MANCA: Nikar ne bežimo. Ostanimo tu, kjer smo — vsak v svoji kletki in ... veselo prepevajmo. Kot kanarčki.

DRUGA: Saj res! Zakaj neki se pa grizemo in skrbimo, ko da bi bil konec sveta. Še smejali se bomo, ko ta cirkus mine.

BRIVEC: (VSTANE IN PRINESE STEKLENICO.) Tu je malo pijače; pa zapojmo eno — naj vse skupaj vrag vzame! (PIJE, PONUDI OSTALIM. VSI RAZEN DEKLETA SE ODKAŠLJAJO, NATO ZAPOJEJO. MANCA MOLČI, VSTANE IN SE NEOPAŽENO IZMUZNE IZ BRIVNICE. KO HOČE ZAVITI NA LEVO, PRIDEJO Z DESNE GOSPODAR, TINE, DUKS IN VOJKO: NA OSTANKIH RAZBITIH VRAT NOSIJO MIRKOVO TRUPLO. DEKLE OBSTANE, MAJHNA POVORKA RAZTRGANIH, UMAZANIH, RAHLO PIJANIH, ŠE VEDNO OBOROŽENIH FANTOV PRAV TAKO. MEDTEM DEBELA OPAZI, DA DEKLETA NI VEČ, STEČE PROTI VRATOM, KARL ZA NJO. OSTALI UMOLKNEJO.)

KAREL: Mica, a si znorela, kam pa?!

GOSPODAR: (PATETIČNO.) Sem položite truplo vrlega vojaka. Njegov primer naj bo svetel vzgled današnji mladini: kako se je treba boriti in kako umreti. (TINE, DUKS, ZORČI IN VOJKO ODLOŽIJO TRUPLO NEKJE V BLIŽINI LEVEGA VOGALA BRIVNICE.)

DUKS: (DEKLETU.) Glej jo no, devico, kaj pa ti tu počneš?

DEBELA: (UKAZOVALNO.) Manca, takoj noter!

MANCA: Pusti me.

KAREL: A boš ubogala mamó ali ne?! (ZVONOVI.)

TINE: (SKORAJ TEKOČE.) Zvonovi večerni pojo, pojo, da še nikdar tako ...

BRIVEC: (GOSPODARJU.) Gospod Brglez, ja kakšni pa ste? Za božjo voljo, gospod Brglez, kje ste bili?

GOSPODAR: A kje da sem bil? ... Boril sem se za lepše življenje, za prihodnost vaših otrok, mrcina brivska (KOLCNE) ... jalo!

MANCA: (KLEČE PRI TRUPLU.) To je moj fant ... to je moj fant.

DUKS: Vemo. Vemo, da je bil tvoj fant. Ne boš menda neokusna ...?

- ZORČI:** Edina sreča, da se je tako končalo, sicer bi mi še vedno kalila sladko spanje z golobčkanjem nad mojim pogradom. (SE SMEJE.)
- DUKS:** Glej, punčka, vse, kar je bilo v tej revoluciji gnilega, je padlo, ostali smo samo še zdravi, prekaljeni borci. Pozabi na frajerja, čast in slava mu! Glej, njegov spomin poča stimo z minuto molka. (NEKAJ HIPOV TIŠINE.) Tako ga tudi zagrebemo: z vsemi častmi, ki se spodobijo vojaku ... si zadovoljna?
- MANCA:** Sem. To mi je všeč. Moj fant je padel. A kako?
- VOJKO:** Hrabro. Hrabro. Zrl je smrti v lice kot knjigovodja v svoje spise — smelo, brez obotavljanja.
- DEBELA:** Manca ... si res kaj imela s tem fantom?
- MANCA:** Res.
- VOJKO:** Vse, kar si lahko mislite, vse, kar je najbolj lepega, nežnega in razburljivega med dvema, ki se imata rada ... prav vse. Jaz sem bil priča.
- MANCA:** (DUKSU.) Povej mi, kaj so bile njegove zadnje besede.
- KAREL:** (DEKLETU.) Manca ... saj ne misliš resno ..., saj ni mogoče ... (DEBELI.) Saj je še premlada ... mami ...
- DUKS:** Umrl je brez besed — s smehljajem na ustnicah.
- KAREL:** Da bi se ona s kakšnim spečala, saj je še otrok!
- ZORČI:** Ljubek otročiček, prav res da! Čestitam, če ste res oče.
- DUKS:** (DEKLETU.) Tako je bilo: jaz sem dobil čin komandirja, vidiš to? (KAŽE NAŠITKE.) Vodil sem četo v protinapad. Mirko je bil z menoj. Ukazal sem juriš in naskočili smo tiste pse kot v pravljici, kot v filmu! Zbrisali smo vse živo s tistih sedemdeset metrov golega kamna, se zapodili preko trga kot krdelo steklenih orangutanov in že smo jih davili, grizli, pobijali s kopiti in jim reševali drobovje, da so jim gliste padale iz črevesja kot bežeče podgane s potapljačice se ladje. Hotel sem poveljevati še zadnji naskok, dvignil sem roko, pogledal za hip nazaj in zagledal Mirka ravno v trenutku, ko je omahnil zadet v roko. Bil je le dober meter, kvečjemu dva za menoj in videl sem, kako se je nasmehnil. Čudno je bilo ... Kri mu je brizgnila iz roke, mu zalila ves obraz, da sem komaj videl oči, mu kapljala z lic, nosu in brade kot vino nemarnemu pijancu. On pa se je smejal — razposajeno — kot v krčmi. Vrgel sem se k njemu, mu skušal zapreti gobec in medtem, ko sva se rvala po betonskem pločniku pred tisto železno ograjo, mi je v smehu potegnil pištolo izza pasu in se ustrelil v čelo. Ves čas ni spregovoril besede, le gle-

dal me je naravnost v oči, se mi režal z neko peklensko škodoželjnostjo in s pomilovanjem, da bi ga najraje ... še sam zadavil. (TIŠINA.)

MANCA: Kaj je hotel s tem reči?

DUKS: (PIJANO.) Zblaznel je ..., kaj pa drugega?

DEBELA: Ubogi fant!

MANCA: Ni zblaznel: ni bil tip, ki bi lahko zblaznel, (SE SMEHLJA.) Nekoč bom imela otroka, ki bo vojna sirota. Mamica, saj veš, da sem noseča, ne?

DEBELA: To je torej tisti fant! S tem si, nesrečnica, po cele noči ostajala zunaj in se šla ljubezen?

TINE: Ta je, ta ... (SE SMEJE.)

DEBELA: Lepo sem te učila, te svarila, ti svetovala, kot najboljša prijateljica! Ah, Manca, Manca! — Nič ti ni zalegla moja beseda; zakaj si to storila? (BRUHNE V JOK.) Zakaj ...?

KAREL: O ljubi bog ... o ljubi bog! Kaj sem zagrešil, da si me tako kaznoval. (HUHUHUHU.) Ti si mi priča, da nisem za to stvar vedel! O bog! O bog!

MANCA: (SE SMEHLJA.)

KAREL: (DEBELI.) To je, vidiš, tvoja vzgoja, to je tisto, ko nisem imel pri bajti niti toliko besede! Zdaj pa imaš otroka povajjanega po blatu sramote! (JOKA. VSI SE MUZAJO.) Ti si ji nakopala to na glavo in noben drug! Jaz dam roke stran! Jaz nočem imeti s tem nobenega opravka, pomagajta si, kakor vesta in znata ...

MANCA: Je res konec revolucije?

ZORČI: Pravijo tako.

MANCA: Kdo je zmagal?

GOSPODAR: Kontrarevolucija ... Vsaj zaenkrat.

BRIVEC: Joj!

DRUGA: Hvala ljubemu bogu!

KAREL: Prav! Čisto prav jim je! Ves svet bi najraje obrnili na glavo, paglavci! Barabe! Najprej naj pometejo pred svojim pragom, šele nato naj drugim pamet solijo! Če bi to bili svetniki, ne bi nič rekel ..., tako sem pa vesel, da so to pokvarjeno, izprijeno družčino razhajkali in upam, da so jo zares enkrat za vselej!

DUKS: Dajte no, pazite no malo na besede ..., da ne bi slučajno zaropotalo.

KAREL: Prav nič ne bom pazil, pa če se ti, mlečnozobec, še tako napihuješ s tisto ropotuljico!

- DUKS:** Poslušaj, ne bom dovolil, da mi kos neprebavljive ovčetine, ki bo vsak čas segnil pri živem telesu, zapečkar, usrane, predava in tvezi o moralnem liku borca — revolucionarja ter ga psuje in blati njegovo čast. Ti si zame gnoj! Kaj me briga, če ti je tale tukaj (POKAŽE NA TRUPLO.) nabasal hčerkico — padel je kot vojak — in to je važno! Ljubezen gor ali dol, tvoj nos gor ali dol, to je postranskega pomena! Ne jezi me z opletanjem svojega jezika, sicer te položim k temule tukaj — še sem vojak in NI še konec vojske!
- KAREL:** Kakšni ljudje ste to!? Čigava čast je opljuvana?! Čigavo meso je oskrunjeno?! Čigavo ime je oblateno?! Prišli ste, ne vem od kod, planili po nas, nam uničili domove, nam vzeli dušni mir, nas razbili, razbili vse, kar smo imeli, se nam ponečedili v obraz, pomazali naše zidove z gesli in krvjo in potem pustili vse skupaj, se raztepli kot brezglava čreda rev in lažnih herojev. Kaj ste hoteli imeti od nas, kaj ste nam dali!?
- DUKS:** (PLANE PROTI NJEMU, GA HOČE UDARITI. ZORČI IN VOJKO GA S SILO ZADRŽITA. DEKLE JE MIRNO, OSTALI REAGIRAJO.) Pustite me, da mu razbijem gobec! Protezo ti zamenjam, da boš lažje požiral!
- TINE:** Pusti no starega, kaj se sploh oziraš nanj!
- VOJKO:** Saj se ne spleča, sam se bo podr.
- DUKS:** (SE ŠE VEDNO OTEPA.) Jaz ga bom!
- GLAS**
- V ZVOČNIKU:** Posebno obvestilo. Obveščamo vse občane, da je bil v poznih popoldanskih urah zadušen državni udar, ki ga je poskusila izvesti supina nevarnih maniakov, ki so večeraj ob peti uri trideset minut zbežali s klinike za duševne bolezni v Spodnjem Logu. Člani grupe so s pomočjo reakcionarnih elementov organizirali več oboroženih akcij in izvršili prisilno mobilizacijo v nekaterih občinah. To je imelo za posledico nekaj krvavih spopadov med pristaši revolucionarne vlade in pripadniki rednih vojaških oddelkov naše ljudske armade. V času, ko to poročamo, je jedro uporniških oddelkov razbito, svet začasne revolucionarne vlade zajet na begu, ostanki majhnih, med seboj nepovezanih skupinic pa so se v veliki večini vdali. To dejanje neodgovornih blaznežev, ki so na videz nastopili z argumenti marksizma — leninizma ter trdili, da zastopajo interese ljudstva, je bilo v resnici naperjeno zoper ljudsko oblast in osnovna ideološko politična izhodišča, ki so v povojnih letih omogočila vsestranski napredek naše socialistične skupnosti, socialističnih družbenih od-

nosov v mestu in na vasi, ukinila izkoriščanje, ki je temeljilo na razrednem sistemu, politično in nacionalno zatiranje ter ustvarila razmere, v katerih bosta človeško delo in človek, osvobodjena vseh spon, vzletela do neslutelih višin razvoja in sreče. Ta silen in obupno tragičen zločin naših norcev ni in ne more biti del naše novejšje zgodovine. Bolečino in globoko žalost, ki jo ob tem tragičnem dogodku čutimo vsi in ki nas spremlja v teh težkih trenutkih, je nemogoče izraziti. Zabloda duševno bolnih je tragična, a vendar razumljiva; toliko bolj obsojanja vredna pa je odločitev tistih, ki so se prostovoljno ali iz kakršnih koli drugačnih vzrokov priključili avanturi norcev in s tem izpričali svojo osebno nezrelost ter absolutno pomanjkanje socialistične družbene zavesti. (JAKOST GLASU UPADA.) Brzobjavne čestitke ob zadušitvi upora, (ZAVESA PADA.) so poslali: ... (ZAVESA OBSTANE NEKJE NA POLOVICI. ZADNJI BESEDI PREGLASIJO RAFAELI, GRMENJE BOMB IN GRANAT. Z LEVE PRITEČE ŽENSKA Z OTROKOM.)

ŽENSKA: (HISTERIČNO.) Križana gora! Vračajo se! Vračajo! (V NEPOSREDNI BLIŽINI BOMBNA EKSPLOZIJA. ŽENSKA Z OTROKOM V NAROČJU SE VRŽE NA TLA.)

ZAVESA

TRETJE DEJANJE

I. Ulica

(PROSTOR PRED BRIVNICO. POZNA POPOLDANSKA URA. NA DESNI GOSTILNIŠKI VRT Z MIZAMI, STOLI, NATAKARJEM, SVEČANO VZDUŠJE: ZASTAVICA, ZELENJE, LAMPIONI. NA LEVI STOJNICA S PEČENICAMI. OD NEKOD GLASNI ZVOKI GASILSKE GODBE, KI IGRA VENČEK NARODNIH. VSE PIJE, SE GLASNO PREREKA, VPIJE, SMEJE. PRIPRAVE ZA POLITIČNI MITING, KI SE BO VRŠIL NEKJE NA TRGU, TIK ZA GOSTILNO NA DESNI, POTEKAJO H KONCU. TRANSPARENTI S POLITIČNIMI GESLI. POJAVLJAJO SE NEKI SUMLJIVI TIPI, OČITNO TUJI TEJ SREDINI. V TRENUTKU, KO SE ZAVESA DVIGA, ZAKLEPATA BRIVNICO DVA BRIVCA, KI SE TAKOJ ZA TEM NAPOTITA V OSPREDJE NA LEVI K STOJNICI S PEČENICAMI.)

1. BRIVEC: (ŽIVČNO VPIJE.) No, povej mi že enkrat, kdaj so ti telefonirali?

2. BRIVEC: Ničesar več ti ne povem! Govorim ti že pol ure, ampak zate je vsaka beseda bob ob steno!... Dve polovički prosim.

TINE: (NATAKARJU.) Še en liter rebule! Moja teta je bila doktor znanosti. Pred kratkim je umrla. Na njeno zdravje pijem.

VOJKO: (NESTRPNO.) Kje so zdaj te babe?!

TINE: Duks bo babe pripeljal, brez skrbi: za vsakega eno. Duks je šef za babe. Za enega čuka je Križotu avgusta preskrbel šest takih porivač, da so šli vsi s skalpiranimi jajci s hausbala.

VOJKO: Take gravže ti tudi jaz lahko pripeljem!

TINE: Nobene gravže! Vse so bile v redu!

VOJKO: No, saj boš videl, kaj bo. (PIJEJO.)

DELAVEC: (NOSI TRANSPARENT.) Pohitite, tovariši, zborovanje se bo vsak hip pričelo. (SKUPINA DELAVCEV ZAPUSTI OMIZJE.)

TINE: Sanskrt in branje mističnih knjig, s tem se je ukvarjala.

ZORČI: Jajca.

UČITELJ: (PRIDE S SKUPINO OTROK Z LEVE. OPAZI, DA SE HOČE ZADNJI V VRSTI IZMUZNITI.) Janezek, v vrsto! Pouk je odpadel, s tem pa še ni rečeno, da gre lahko vsak-

do, kamor ga je volja. Glejte, da se mi ne porazgubite vsak na svoj konec. Kdo vas bo potem lovil? Kogar na koncu ne bo, bo dobil neopravičeno uro. Si slišal, Janezek?! (ODIDEJO NA DESNO.)

TINE: Moja teta je moj ideal. Pij, Zorči, da ne boš tečen, ko pridejo babe.

ZORČI: Ni mi do žensk in sranja. Svet je spolitiziran do amena. Naša usoda je plavanje v zgodovini, ne pa blodna postelja.

TINE: (VOJKU.) Si ga slišal? Ja zakaj pa je potem Duks šel iskat babe za vse! (SE ČUDL.) O Jezus Kristus... ni mu do žensk! Rad imam ženske. Rad imam svojo ubogo teto, nepreklicno jo ljubim. Imela je cerkveno poroko in cerkven pogreb in zlate uhanke in jourfixe.

VOJKO: (PIJE, ZASKRBLJENO VZDIHUJE.) Zorči... Zorči..., slabo je to. Po vsem tem, kar smo preživeli — tovariši smo, dovolj, da sem odkrit s teboj, sem mislil, da boš tudi ti v tem peklenškem ognju nekako... dozorel, dozorel kot moški. Ti pa nič! (PIJEJO.) Ali si sploh že imel kakšno žensko?

ZORČI: Nobene.

TINE: Ko jih boš zvrtil vsaj za eno tretjino tistega, kar sem jih nabasal jaz, ti bo vse na dlani.

ZORČI: Kolika je ta tvoja tretjina?

TINE: Takole... kakih trinajst komadov... Toda resnično sem ljubil le teto, le svojo ubogo teto.

VOJKO: Jaz vam pošteno povem, da sem doslej samo tri. Ampak od tega sem po eno vsaj pet stokrat... Ne, počakaj! Več!... Najmanj osemstokrat.

TINE: Dolgčas?

VOJKO: Bilo. (VZDIGNE KOZAREC.) Zorči...

ZORČI: Pusti me!

VOJKO: Pa kaj ti je, vraga!?

TINE: Po tej hudičevi vojski, ki smo jo na vso srečo v redu prestali, je naša sveta dolžnost in tudi pravica, da zaprosimo za pokojnino in odpremo starinarnice. Ikone-sanskrt, vino. Preklete rad imam svojo teto. (PIJEJO.)

ZORČI: Segnil boš pri živem telesu, tako kot tvoja uboga stara teta.

2. BRIVEC: Saj ravno to ti ves čas govorim! Direktor nas je šele danes obvestil, da je naročil pri firmi LUCIFER dvanajst sušilnih kap in sedem brivskih stolov v znesku milijon petsto štirideset tisoč.

- TINE:** Poetični anarhizem je stroka prihodnosti. Anti, Castro, Mao, Dada, Trocki, a le postrani in zvečer — salonsko, saj razumeš? Nobene akcije, nič demonstracij.
- 1. BRIVEC:** (OBUPANO.) A ja!! Zdaj šele razumem! In to nabavo naj bi danes delavski svet potrdil kot svoj lastni predhodni sklep!
- VOJKO:** Seksa ne kaže zanemarjati! Seks je avantgarda za vsako priliko.
- 2. BRIVEC:** Končno si le razumel, za kaj gre!
- VOJKO:** Živeti seksualno — se pravi živeti zdravo, prijetno, moderno in poceni.
- 1. BRIVEC:** Ampak Jure! Jaz sem pa le mislil, da direktor ve, kaj dela!
- ZORČI:** Ta hip lahko misli vsak po svoje, ampak prišli bodo drugačni časi.
- 2. BRIVEC:** Ni važno, kaj si mislil, važno je, kako si glasoval!
- VOJKO:** Pozabi na to čimprej, zgodovine ni več, je samo še Moderno.
- 2. BRIVEC:** Kam pa naj zdaj damo to robo, ki jo bodo jutri pripeljali? Na cesto morda? Ali pa direktorju na domu!?
- TINE:** Not tonight. Not tonight, Josephine!
- 1. BRIVEC:** Ja, drugega nam ne preostane, kot da vsak član kolektiva začasno prevzame po en stol in dve havbi ter ju vskladišči pri sebi doma, v kleti, na podstrešju, kjerkoli... (ODIDETA.)
- VOJKO:** Zmenili smo se za zabavo, če jaz kaj vem; bil si za to, navdušen celo! Zdaj res ne vem, kaj hočeš...
- TINE:** Ne bi rad, da nam pokvariš to prvo zabavo po vojni. Najbolje bo, če se splaziš od tod. Vojak si. Ne spadaš k civilom.
- ZORČI:** Nikamor ne pojdem. (VOJKO IN TINE SE SPOGLEDATA. TIŠINA. PIJEJO.)
- VOJKO:** (TINETU.) Pusti ga pri miru.
- TINE:** No kaj, pomagal bi mu rad, da se znebi kompleksov.
- VOJKO:** Ne bom dvakrat ponavljal, si slišal?
- ZORČI:** Pusti ga, pusti... To me niti najmanj ne moti. Nasprotno! Rad bi izvedel, kaj ga žre.
- TINE:** Mene? Mene nič. Jaz imam tradicijo že po tetini liniji. Imam sanskrt. S teboj je drugače. Rad bi, vidiš, da bi pozabil na skrbi, ki te tarejo. Na zadevico z norci.
- ZORČI:** Kaj pa ti? Si ti pozabil?

TINE: Jaz nimam kaj pozabljati. Rešil sem si življenje, sam sem si ga rešil. Samo čestitam si lahko. Bila je prijetna avanturica, sprememba, ki človeku dobro dene, nič več. Kar se drugega tiče, si nimam kaj očitati: te stvari me ne zanimajo, me niso in me ne bojo.

ZORČI: Kaj te pa zanima?

TINE: Sanskrt in starinarнице. Vse, kar ni opremljeno s predznakom »BO, MORA BITI!« Vse, kar ni politika.

ZORČI: To ni politika.

TINE: Kaj pa? Manevri duševno bolnih? ... Vidiš, ves čas sem govoril, edini sem bil med vami, ki sem od vsega začetka vedel, s kom imam opravka: z norci. Norci!

ZORČI: Saj niso bili norci. (VOJKO IN ZORČI SE SPOGLEDATA.)

VOJKO: Si zblaznel?! Kar na lepem te je prijel.

TINE: Ne šali se, Zorči, no!

ZORČI: Resno mislim.

VOJKO: Ves svet ve, da so ušli s klinike za duševne bolezni, to je dokazano! Pa tudi sicer je bilo več kot očitno, da niso normalni.

ZORČI: (ZLOGUJE.) Bili so zdravi, povsem normalni ljudje, nobenega norca ni bilo med njimi. Če pa je med nami kdo, ki je bil pred tem ali pa po tistem nor, ni bil blazen takrat — na barikadah.

TINE: Ne zafrkavaj se, Zorči, nima smisla.

ZORČI: Ja ... saj se ne! To mislim! (PAVZA.)

VOJKO: Torej ne moreš verjeti, da si bil na strani norcev, da si bil orodje slaboumnih; torej se ne moreš sprijazniti z dejstvom, da si streljal na nedolžne ljudi na povelje maniakov, da si zlorabljen govno, ki mora zdaj držati jezik za zobmi!

ZORČI: Ne.

VOJKO: Čist bi bil rad!?

TINE: Vedel sem, da si umazan gobec, da si koristoljuben komolčar, da si se zrinil naprej kot tisoč drugih — brez vere in prepričanja, da si ambiciozen strahopetec, poklicni kimač; ampak da si tak hinavec, da boš po vsem tem, ko si se prodal za piškavo ceno svoje lastne kože, ko si izdal vse, kar bi po teh vaših nepisanih pravilih moral braniti do zadnjega, zmogel še toliko drzne hinavščine, še toliko nesramne dvoiličnosti, še toliko ogabne potrebe po pranju svoje svinjske dušice ... ne! Tega nisem vedel. Jaz, ki se

mi te vaše igre gabijo, ki sem po duhu malce krut za kolektivne nastope, jaz, ki sovražim bogove na gradbišču gradov v oblakih, jaz, slišiš, jaz bi skorajda zmogel več poštenosti in zavzete trdnosti za to zadevo kot pa ti!

ZORČI: Si končal?

TINE: Zdaj se pa le peri, midva sva opravila.

ZORČI: Glejta ... Morda bo zvenelo kot pranje, morda je v resnici pranje ..., ampak jaz po vsem tem, kar se je zgodilo, nimam več miru. Vojske je konec. In jaz sem umazan. Kriv sem pred samim seboj. Ne pred vami. Sredi tiste burke pri klavnici, ko smo ležali v jarku ..., me je nekaj prišlo in dobro sem se počutil. Jurišal sem prvokrat zares. Jurišal sem na nekaj, kar sem zagrešil sam. Na svojo krivdo, na svojo preteklost, na ogromno goro podlosti, laži, ugodja in umazanij, na te vaše očitke, na ta ogaben občutek dvojnosti.

VOJKO: Videti je, da si vse to pobil in si čist.

TINE: Bravo! Bravo!

**GLAS
GOVORNIKA
NA TRGU:**

(APLAVZ IN TULJENJE MNOŽICE. Z IZRAZITO KITAJSKIM NAGLASOM, ČE SE DA.) Tovariši in tovarišice! Šlo je za to, da politično oblast iztrgamo tako iz rok birokratov in skorumpiranih dogmatikov kakor tudi neodgovornih blaznežev, maniakov in idiotov, ki so hoteli kroit usodo tega ljudstva z restavracijo maloburžoazne demokracije na načelih lastnega samoupravljanja in netrocksistično napihnjenega humanizma! Enim in drugim je spodletelo, enim in drugim je enkrat za vselej odklenkalo, enim in drugim smo rekli svoj odločni ne! (APLAVZ IN NAVDUŠENO VZKLIKANJE.)

ZORČI: Ne razumeš — in vendar je res. Ne morem se sprijazniti s tem, da je bila borba zaman. Jaz moram po tej poti naprej. Ne znam drugače. Ne morem drugače.

TINE: Kakšna borba? To ni bil tvoj boj, to je bil boj norcev, ki so te izvolili poklicati v svoje vrste — golo naključje! Kakšen bi bil, povej ..., da ni bilo teh norcev?

ZORČI: Pristopil sem po naključju, to je res. A nadaljeval sem zavestno.

VOJKO: Kakorkoli že, delal si z norci, za norce!

ZORČI: (KRIČI.) Norci ali ne, ljudje niso važni — važna so dejanja. Norci uidejo ali pa jih pobijejo, a problemi ostanejo, življenja ni konec! Ni konec, razumeš?!

TINE: Tudi jaz mislim tako. Problemi ostanejo in bodo ostali, pa če se ti raztrgaš! (PIJE.)

ZORČI: Raztrgal se bom.

TINE: Raztrgaj se.

GLAS

GOVORNIKA: (MNOŽICA SKANDIRA.) ... Revizionizem je s tako mlačno družbeno akcijo, ki je v skrajni konsekvenci peljala v neokapitalizem, jasno pokazal imperialistične barve svoje legitimacije skupaj s tem, kar ima za bregom! S tem pa se je, tovariši, kot vodilna zavestna sila boja za socializem že vnaprej diskvalificiral! (OVACIJE.) Problemov, ki sem jih nakazal, ni bilo in tudi ne bo v prihodnje mogoče reševati postopno in miroljubno! Iluzorno bi bilo, tovariši, če bi se mi danes uspavali in se zadovoljevali z doseženimi uspehi ter se tako odvrčali od naglega, revolucionarnega in dokončno učinkovitega boja za splošni družbeni razvoj. (MNOŽICA.)

ZORČI: Jaz sem šel skozi pekel barikad, pobijanja in krvi. Zdaj pa naj to poslušam! Banda!

TINE: In jaz! Naj živi Evropa! Naj živi učinkovitost! Naj živi sanskrt! Naj žive rože! Naj živi moja teta! (PIJE.)

ZORČI: Od mrtvih si jo poklical! Glej jo, tamle je! S panama klobukom in pipo, na metli! Urin nese na pregled svojemu stomatologu!

TINE: Sladka moja, edina moja teta! Vidim te! Teta, pozdravljena med nami!

VOJKO: Križal bom kanarčke, piščance in papige! To bo pasma za naše razmere! Vidva sta mračnjaka in pijanca, osemstokrat sem jo — eno in isto! Osemstokrat! Bogvedi s kom se zdaj jaha ... (PIJEJO.)

GLAS

GOVORNIKA: (ODOBRAVANJE MNOŽICE.) Mi moramo naprej! Mi hočemo naprej! Mi bomo napeli vse sile, izkoristili ves svoj potencial, da bomo, ne zlepa — ne s prijateljskim prepričevanjem, ampak s silo, če bo treba, splanirali sentimentalno izročilo zgodovine našega planeta, ga zdrobili v prah, v orno zemljo, v umetna gnojila! (MNOŽICA.) Zravnali bomo najvišje gore, jih poslali v veselje, ukrotili bomo hudournike, jih sistematično, v estetskem geometričnem redu razporedili po tej naši deželi, da bodo s svojim vzornim redom nam v ponos, imperialistom v gorje! (NAVDUŠENO ODOBRAVANJE) Ovekovčeli bomo svoj čas, montirali nova sonca, nove zvezde! Pod ogromnim svodom veličastne kupole, ki bo prekrivala vso deželo, ves planet, bodo tiho mrmrale naprave za zračno klimatizacijo (TULJENJE MNOŽICE ODSEKANO PRENEHA.)

- ZORČI:** (S KOZARCEM V ROKL) Boriti se do konca z vsem srcem, z vso dušo, biti čist in pošten do konca! (SKANDIRANJE.) Ne izgublajmo niti hipa, naprej v borbo!
- VOJKO:** (ZELO PIJANO.) So trenutki, fanta moja, ko položaj prisili človeka, da se zave vse svoje bede in veličine, se izpoje v najbolj krutih in najbolj plemenitih vzgibih, potem pa je zopet vse po starem! Jaz sem se odločil za farmo piščancev, kanarčkov in papig. Kmet bom: kmet! To je pasma za naše razmere!
- ZORČI:** Tistim, ki so se borili za neko idejo, za neko življenje, ti-stim ne bo nikoli vseeno, kakšen je svet okoli njih!
- TINE:** Mene poglej!
- ZORČI:** Ti se nisi boril! Trosil si lepake ...
- TINE:** (PIJANO.) Lažeš! Boril sem se kot lev! Ti boš meni očital, pezde!
- ZORČI:** Mirko je padel, to nas obvezuje ...
- TINE:** Zakaj?
- ZORČI:** Za borbo. Za neprenehn boj, boj do konca. Boj do smrti!
- VOJKO:** (PIJANSKA FILOZOFAŽA.) Menda bo že tako, da je tudi nekaj takih, nam vsem dodeljenih razstavnih tipov, ki naj bi s svojo čednostjo odrešili človeštvo. Toda ti ljudje pozablajo na vse in propadajo. In v njihovem imenu ostajajo drugi, manj čisti, manj elitni, toda bolj pohlepni, bolj zagrizeni in slepi ter si v borbi s sebi enakimi različnih barv lepijo na čela zlagane etikete sistematično zloženih idej in se v imenu teh in vseh drugih imajo dobro ... In kaj naj počnemo mi ostali? Ali naj trgujemo s svojimi dušami? Ali naj izobesimo tablice in se damo v oglase? Kanarčki, piščanci, papige ... Kako to lepo zveni! Slišiš, kako zveni? Slišiš? Piščanci so! Piščanci so!
- TINE:** Pijmo ga. Teta, še ti ga daj! Na tvoje zdravje!
- ZORČI:** Nehajmo s tem. Nehajmo s tem jalovim brezvoljnim pitjem, nehajmo z vsem tem brezupnim prepuščanjem, nehajmo s tem čakanjem, nehajmo!
- VOJKO:** Daj sem tisto pijačo! Res da ne mislim piti v nedogled, a pil bom vendarle. Vse te stvari je treba početi z občutkom za mero ... (ZORČIJU.) Kaj ne maraš dobrega belega vina? (PIJEJO.)
- GLAS**
- GOVORNIKA:** Dovolite, tovariši, da nekoliko natančneje pojasnim zamisel o univerzalnih državnih zaporih.
- Prvič:** zapori bodo za vse in za vsakogar.

Drugič: Omogočili bodo plansko reguliranje življenja delovnih ljudi s tem, da bodo ukinili skrb za družino, dom in druge vsakdanjosti. Zadovoljevali bodo človekove animalne, materialne in duševne ter družbene potrebe.

Tretjič: Sistem zaporov bo dokončno omogočil smotrni način proizvodnje, kontrolo izobraževanja, oplojevanja in kanaliziranja drugega udejstvovanja.

Četrtič: Uresničene bodo stoletne sanje proletariata o popolni enakosti in enakopravnosti. S tem bodo dobili univerzalni zapori kvalitativno nov smisel najbolj demokratične ustanove, ki bo slonela na načelih samoupravljanja in rotacije. Sistem rotacije bo uveden tako v upravljanju kot na samem delovnem procesu. Razlike med fizičnim in umskim delom bodo ukinjene. Ustvarili bomo nov tip človeka, ki bo sposoben delati danes v kmetijstvu, jutri pri plavžu, pojutrišnjem pa v znanstvenem laboratoriju.

TINE: Boste, seveda boste! (KRIČI.) Norci! Norci! Norci! Nehajte! Od tega sem poblaznel, meša se mi že, privide imam, privide! Klistirajte me proti prividom, cepite me zoper kolcenja in prdenja, obsevajte me, zdravite me, zdravite!

VOJKO: Miruj. Pijan si kot preproga. Kaj bo rekla tvoja doktorica znanosti? Žalostna bo, ko se tako razburjaš.

ZORČI: Potrta bo, prav gotovo. Tako zdravljenje, kot si ga želiš, je drago, zamudno, rezultati so pa pičli.

TINE: Ne jemlji je v misel, svetnice, mrha ideološka! (PIJEJO.)

GLAS

IZ ZVOČNIKA: Generalni direktor zaporov bo obenem šef vlade, predsednik republike in vrhovni poveljnik oboroženih sil. Hierarhija paznikov se bo ujemala s hierarhijo državne uprave, sodstva, administracije in ljudskih poslancev. Vsak zapornik bo imel teoretično in praktično možnost v izpopolnjenem sistemu rotacije postati ječar ali celo generalni upravnik državnih zaporov in obratno: vsak ljudski poslanec bo lahko in ne samo lahko, bo gotovo rotiran v jetnika — proizvajalca. Amnestije ne bo. (TISINA.)

ZORČI: Barabe. Barabe! Kje je tu človek? Kje je ponos? Kje je boj? Kje je revolucija?

TINE: Kaj bi TI s ponosom?

ZORČI: Poslušaj ti, ščene kozavo! Dovolj mi je tvojega izzivanja, ubijem te kot psa, samo če še enkrat odpreš svoj smrdljivi gobec!

TINE: (IZZIVALNO.) Ali ne bi šel rajši na izlet? V naravo seveda. Tam si malo odpočiješ, umiriš živce in doživiš kaj lepega... Pred teboj se bo razgrnil nov svet, ves blag in

dišeč, poln sonca. Prepeval bi in lovil ribe. Bosonog bi gazil po rečnem produ in zavestno vdihaval svež zrak! To ti bo pomagalo ...

VOJKO: Pijmo ga, pijmo ga. Pijmo ga!

ZORČI: (TINETU.) Hvaležen bi moral biti revoluciji, ki je iz tebe napravila vsaj navidez normalnega moža! Odkar si doživel tisti živčni pretres tam na barikadah, si skorajda nehal jecljati. To so velike reči, dragi moj: imeti lep glas, govoriti tekoče in prepričevalno. In vendar pozabljaš na svoj dolg, na svoje obveznosti do ljudi.

TINE: Jaz pljuvam na obveznosti in na ljudi! Kaj bi z ljudmi? Kaj hočeš, naj počnem s temi tvojimi ljudmi?! Kam naj si jih zatakнем? Te ljudi si si spretno izmislil, da bi še naprej živel neko znosno idilo v rožnatem ravnovesju s svetom in s svojo — zdaj že očedeno vestjo ... Če že mora biti preteklost, jo bomo pa rehabilitirali z avtokritiko, s kesanjem, potvarjanjem dejstev, lepotičnimi sklepi za prihodnost ali pa čisto enostavno z lažjo. Ljudje! Kakšna nesramna laž! Ti veš, česa ti je treba. Poznaš vsa sredstva. Očrnil boš mene, vse nas in stotine drugih, v imenu ljudi, ki jih ni, nas pahnili v prikupne celice, streljal, obešal, tako kot tisti norci! (PLANE PROTI NJEMU.) Ustran profesionalen ideolog si! Norec si! Norec! Norec!

ZORČI: (POTEGNE IZ ŽEPA PIŠTOLO IN USTRELL TINE PADE.)

TINE: Norec ...

ZORČI: (SPRAVI OROŽJE. OBLASTNIŠKO.) Ta je bil tako ali tako za odstrel.

VOJKO: (MOLČI.)

ZORČI: Zakaj molčiš?

VOJKO: (MOLČI. ZORČI SE UMIKA PROTI LEVI.)

ZORČI: Vedel sem, da bo tako. Vedel sem, da je nemogoče. Vedel sem, da je danes človek to, kar je bil včeraj. In ne to, kar bo jutri. Vedel sem, da si v vaših pasjih očeh ni dovolj izbrati v izložbi neko novo življenje ... Vedel sem to! (ODIDE. VOJKO VSTANE, POKLEKNE K TRUPLJU, GA VZDIGNE IN POČASI ODNESE V SOBO NA PODSTREŠJU. MEDTEM SE RAZIGRANA MNOŽICA VRAČA S KONČANEGA ZBOROVANJA, GODBA IGRA, LJUDJE SEDAJO K MIZAM, PIJEJO, POJEJO, PLEŠEJO KOLO. VEČERI SE. IZBRUHNE PRETEP, SPLOŠNO VPITJE, METANJE KOZARCEV, STOLOV. PRIDE MILIČNIK, NEKAJ JIH POPIŠE, OSTALI SE RAZBEŽIJO IN RAZIDEJO. NOČ. PRELIV LUČI NA PODSTREŠJE.

II. Študentovska soba.

(V SOBO NA PODSTREŠJU VSTOPITA DUKS IN MANCA.)

- VOJKO: Kje imaš dekleta?
- DUKS: Kje pa naj jih dobim? Vse je pobrala vojska. Tistih nekaj, ki so še ostale, so pa skrbne mamice v strahu za njihovo čast pozaklenile in ni niti govora, da bi kakšno zmamil izza zapahov.
- VOJKO: Obljubil si.
- DUKS: Povem ti, nikjer babe, pa če se obesiš!
- VOJKO: Zato smo pa poslali tebe ... in ne koga drugega.
- MANCA: Kaj sem pa jaz?
- VOJKO: Ti si vdova. Vojna vdova.
- DUKS: Vesela vdova ..., po moji zaslugi.
- VOJKO: To je že nekaj, ni pa dovolj.
- DUKS: Seveda ne! To bo komajda zame ... (OPAZI TINETA.) Kaj pa je s Tineto?! Vidim, da se ga je tako živinsko nalezelo, da mu ne bo treba posebnega pojasnila. (SE SMEJE.) Reva, tega se takoj prime ...
- VOJKO: Mrtvih ljudi se ne prime. (PAVZA.)
- DUKS: (KOMEDIJANTSKO.) Kaj? Kdo? Kdaj? Kako? (IGRA RAZBURJENJE, SE VRŽE NA TRUPLO, GA TREPLJA PO LICIH, TRESE, MU DAJE UMETNO DIHANJE ITD.) Kri! Kri ... (TRAGIČNO ZLOMLJEN.) Moj prijatelj je mrtev in moji sovražniki živijo ... o! ... o ...! ... o! Glej, glej Tine, tu pri tvojem truplu dajem prisego za krvavo, kruto maščevanje. Ne bo mi ušel, kdorkoli že je! Raztrgam ga, podvržem ga najhujšim mukam, razedinim ga — pa če je stokrat moj lastni sin (VOJKU.) Kdo je, povej!
- VOJKO: Zorči.
- MANCA: Zorči ...? Zakaj?
- VOJKO: V imenu zgodovine.
- DUKS: Nesmisel.
- MANCA: Kako je le mogel?
- VOJKO: Mogel je.
- DUKS: In ti si to dovolil?
- VOJKO: Zgodilo se je v trenutku.
- DUKS: (SE RAZBURJA.) Kako v trenutku? Ne boš mi pel, take reči se ne zgodijo kar tako ... Prijatelja ne ubiješ v trenutku! To je smešno!

- VOJKO:** Ideološki razločki pač! Politična nestrpnost, razumeš?
- DUKS:** To vendar ni noben razlog za uboj, ne!?
- MANCA:** Je razlog.
- DUKS:** Torej ga je le ubil v imenu zgodovine.
- VOJKO:** Ne samo zato. Ubil ga je šele takrat, ko ga je začel zmerjati z norcem.
- DUKS:** Samo da ga dobim, mu že pokažem pot v zgodovino! Brez pozdrava ga pošljem na oni svet, tam mu bo lepo ... A ..., mi bo že še križal pot, naj se pazi! Videl bo, kdo sem jaz. V našem kraju ne poznamo šal. (SE RAZBURI) Tine je bil pod mojim varstvom, moja duša, moj človek, jaz sem ga dresiral in skrbel zanj kot za lastnega sina, ga vzgajal in delal in njega človeka. In ves moj trud zaman! To. Naj pade za zgodovino?! Ne! Bomo videli, na čigavi strani je zgodovina in kdo jo bo imel!
- MANCA:** Dajmo, pripravimo mrtvaški oder. Tako ne more več ležati tu sredi sobe.
- VOJKO:** Kaj pa, če bi ga položili kar na kavč?
- MANCA:** Kamorkoli.
- VOJKO:** (POMAHA DUKSU.) No, primi ga za noge. (ODNESETA TRUPLO NA KAVČ. GA POKRIJETA. MANCA POMA-GA.)
- MANCA:** Treba bo misliti na pogreb, sicer se bo usmrdel in nam okužil zrak.
- DUKS:** Kakšen pogreb? Tu ostane.
- MANCA:** Saj ni balzamiran. Razpadel bo.
- DUKS:** Hočem ga imeti tu zraven svoje postelje, razumeš?
- MANCA:** Potem ne računaj na to, da bom tudi jaz v postelji!
- DUKS:** Boš, boš ... (GRE PROTI NJEJ, JO OBJAME IN JO SPRAVI NA SPODNJI POGRAD. ONA SE RAHLO BRANI. SLEDI NEKAJ TRENUTKOV PREMETAVANJA IN VALJANJA PO POGRADU IN PRIJETEN SMEH OBEH. VOJKO SE PRETVARJA, DA NE VIDI IN NE SLIŠI, PIJE.)
- DUKS:** Boš?
- MANCA:** (SE SMEJE.) Bom ... Bom ... Bom!
- VOJKO:** (STOPI K OKNU V OSPREDJU. MOČNO PIJAN S STE-KLENICO V ROKI GOVORI SKOZI OKNO.) Kako je kaj, tovariši vaščani!? Ali sploh veste, koliko je ura? (RİGA.) Jaz vam bom povedal ..., dvanajst je proč ... Toliko, da ste na tekočem s časom. No, kaj? Ampak to vas ne zanima! O ..., vem jaz to! Sodrga pijana! (ZA NEKAJ TRE-

NUTKOV UTIHNE, ZASE.) Noč je. Grozna noč. Vse že spi ali pa se jaha. No, lepo. (PREMOR, NATO SI ZABRUNDA.) Sveta noč, blažena noč, vse že spi, je polnoč... (NA VES GLAS.) Ven! Ven! Vsi ven! Dovolj je bilo spanja. Alo, vsi delat. Delat, sem rekel! Zafurali ste nam gospodarstvo s tem spanjem! Zabušantje, lopovi! Delomrzneži! Nesposobneži! (NA LEVI SE ODPRE OKNO, POJAVI SE ŽENSKA.)

ŽENSKA: Kaj pa je to? Še ne bo miru? Milico bom poklicala, da veste!

VOJKO: Izvolite, ljuba gospa... Pokličite tudi svojo staro mamo, da bova malo pokramljala, predno pride marica. Meni je malce dolgčas. (SE ZADERE.) Vi iz produkcije pa vsi na delovna mesta! Dvignite storilnost na evropsko višino, ko že plujete skozi morsko ožino!

LJUDJE: Mir! Ta je pa od hudiča! Kar je preveč, je preveč! Hočemo spati! Pokličite milico!

VOJKO: Miličnik vam bo povedal isto kot jaz. Tiho! Vi mi že ne boste solili pameti! Zakaj smo se pa borili!? (Z VSEH OKEN ZAČNO LETETI PROTI VOJKU PARADIŽNIKI, PAPIRIKE IN RAZNO SADJE. DUKS JE MEDTEM ŽE VSTAL IN MIRNO VKLJUČIL GRAMOFON. GLASNA MUZIKA. KO PRILETI V SOBO PRVI PARADIŽNIK, ODRINE VOJKA VSTRAN.)

DUKS: Poslušajte, sodrga umazana! To je privatno stanovanje, ne pa smetišče ali svinjak!

VOJKO: Polne riti imajo, ne vedo, kaj je lakota... (ZDAJ SE ODPRE ŠE ENO OKNO NA LEVI. POJAVI SE NAJPREJ ŽENSKA, NATO MOŠKI Z NOČNO ČEPICO NA GLAVI.)

MOŠKI: Kaj naj pomeni to vpitje in ta trušč ob tej nočni uri? To je kaznivo!

DUKS: Drži gobec, stari, sicer bodo jutri samo še tvoje fotografije pričale o tem, kakšen simpatičen cepec si bil.

MOŠKI: Smrkolin nesramni, pazi malo, kaj govoriš.

DUKS: Ti pa pazi na zobe. Zobje niso trava, ne zrastejo ti več, če ti jih enkrat oklestim.

MOŠKI: Ne napihuj se po nepotrebnem, mladenič, da ti ne bo žal!

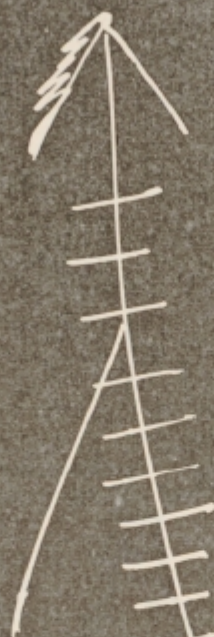
DUKS: Glej no, kako si nepreviden, sam rineš v nesrečo in me siliš v to, da bom grob s teboj.

MOŠKI: Priden bodi in pojdi lepo spat, preden bom zares prisiljen ukreniti kaj zoprnega.

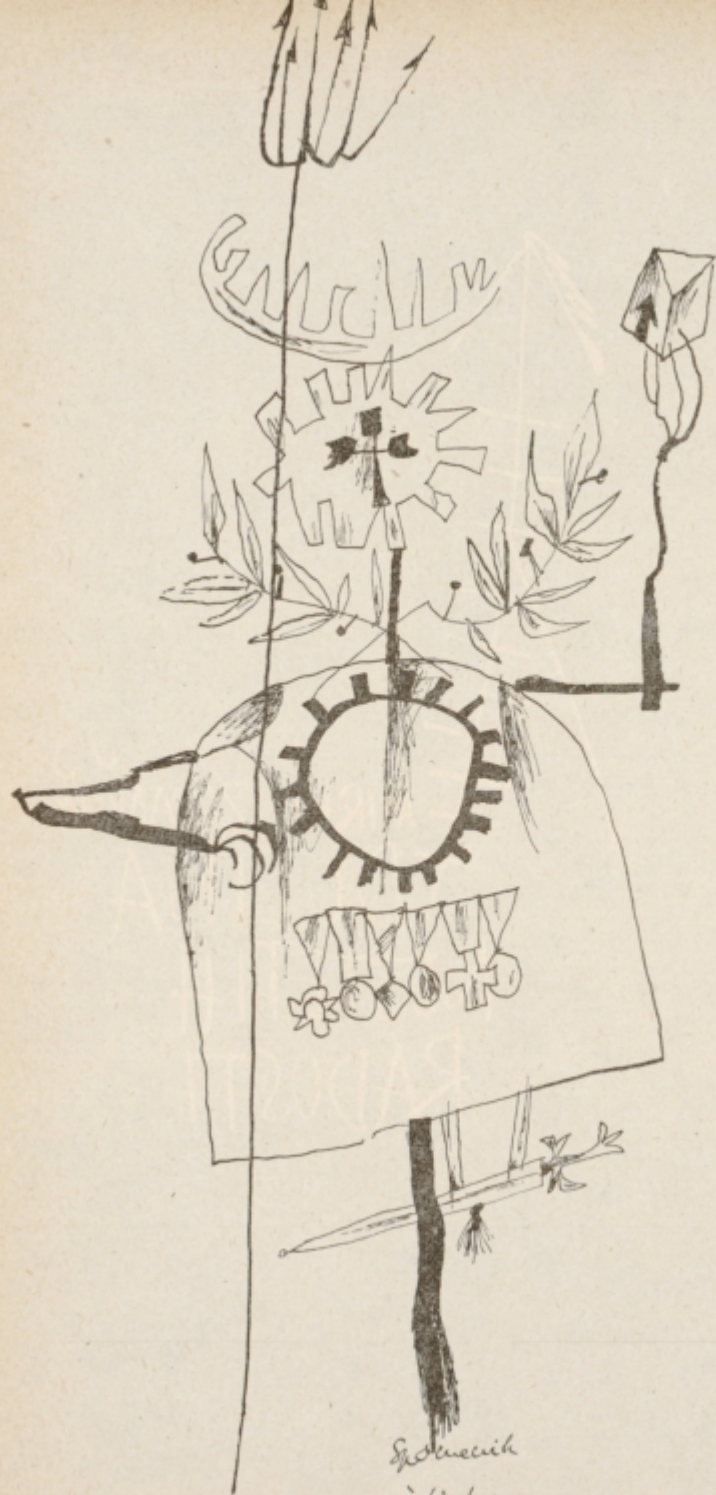
DUKS: Norec stari, ne veš, s kom imaš opravka. Kaj se šopiriš na varnem, dol pridi, če si upaš!

- MOŠKI: Zakaj pa ne? Takoj bom nared, tu spodaj se dobiva.
- DUKS: Šališ se . . .
- MOŠKI: Resno mislim.
- DUKS: No prav, če ti je že toliko do tega. (OBA ZGINETA Z OKEN. DUKS ODIDE IZ SOBE. MUZIKA PRENEHA. VOJKO IN MANCA SE POČASI PRIBLIŽUJETA DRUG DRUGEMU. NA SREDI SOBE SE OBJAMETA IN SE MED POLJUBLJANJEM POMIKATA PROTI POGRADU. V TRENUTKU, KO LEŽETA NA POGRAD, SE SPODAJ NA CESTI Z LEVE POJAVI DUKS IN V POPOLNI TIŠINI KORAKA DO SREDINE. Z DESNE VSTOPI MOŽ S ČEPICO OBLEČEN V MILIČNIŠKO UNIFORMO.)
- MILIČNIK: Osebn izkaznico, prosim.
- DUKS: (OD PRESENEČENJA NE PRIDE DO BESEDE.) Nimam je . . . (V TEM TRENUTKU OD NEKOD Z DESNE PRITAVA MALI JANEZEK, KI SE JE OČITNO IZGUBIL IN IŠČE POTI DOMOV.)
- MILIČNIK: Potem pa kar z menoj.
(DUKS ZAKORAKA, ZAGLEDA JANEZKA, OBSTANE, SE OBRNE PROTI NJEMU.)
- DUKS: Ta roka bo kovala svet.
(DUKS IN MILIČNIK ODIDETA, JANEZEK STOPI DO SREDINE, SE VRTI V KROGU, OZIRA, OBSTANE, SEDE NA TLA, ZAJOKA. ZGORAJ NA POGRADU ŽIVAHNO PREMIKANJE.)

Z A V E S A



MIRKO ZUPANČIČ
DOLINA
NEŠTETIH
RADOSTI



S. G. M.
me lihe
1964.

OSEBE

MILENA
 ANDREJ
 PETER
 OSREDEK
 GOVORANCAR
 PENTLJA
 OSUŠEK
 OSREDKARICA
 GOVORANCARKA
 SVIGAVEC

DOLINCI IN DOLINKE

PRVI DEL

Na klopi sedijo znameniti Dolinci: Osredek, Govorancar, Pentlja, Osušek. — Časopisi zakrivajo njihove obraze in telesa.

Osušek: Nenavadno.
 Pentlja: Kaj?
 Govorancar: Pa so ga le.
 Osušek: So ga.
 Pentlja: Eliminirali?
 Osušek: Odstranili so ga.
 Pentlja: Mislite, da so ga res?
 Govorancar: Zapisano je, da so ga.
 Osredek: Če je to res, se bomo znašli v novem položaju.
 Osušek: Vertikala bo zamenjala horizontalo.
 Pentlja: Morda bomo srečali celo kakšno diagonalo.
 Govorancar: Na takšno možnost smo zares pozabili.
 Osredek: Mižali smo, še mižavci ne bi tako mižali. To se nam bo otepalo.

Odložijo časopise in nadaljujejo s pogovorom. Vstane Osušek. Mož je dolg in suhljat.

Osušek: Kaj pa zdaj?
Vstane Pentlja. Ona je v okroglih letih.
 Pentlja: Občestvo!
 Osredek: Kaj mislite?
 Pentlja: Občestvo mislim.
 Osredek: Ima to kak pomen?
 Pentlja: Ima. Pomeni živahno menjavo funkcij in položajev.
 Osredek: Tudi moj sin je že precej razvajan. Hrepeni kvišku.
 Pentlja: To je vsekakor stvar srca.

- Govorancar:* Ni točno.
- Pentlja:* Danes je vse mogoče.
- Govorancar:* Z ozirom na občestvo ni točno. Poznamo občestvo kot kolektiv, poznamo občestvo svetnikov, poznamo občasnost občestev in tako naprej. — Občan je prebivalec občine, obcestnik je tisti, ki prebiva ob cesti, občepi tisti, ki ni za občestvo, in tako dalje. Še posebej moram reči, da občevanje ni isto kot občestvo in da se fenomenologija občestva vzdržuje samo na znamenitih tradicijah, ki pa so z ozirom na današnjo situacijo neadekvatne. Danes je treba pogledati v bistvo bivanja, da se kot občestvo lahko sploh omogočim. Kajti če se ne-omogočim, sem lahko za zmeraj onemogočen.

Vstane Osredek, ki ima dostojanstven videz.

- Osredek:* Preveč sedeti ni zdravo.

Vstane Govorancar. Mož veliko govori in malo misli.

- Govorancar:* Bistroumna misel. Kajti menjava stališč in položajev je bila terapevtsko izhodišče starega Paracelsusa.

- Osušek:* Ampak navzlic občestvu in Paracelsusu nas je nekoliko strah.

- Osredek:* Situacija je precej zaprta.

- Govorancar:* Vakuum.

- Osredek:* Huje, mnogo huje.

- Govorancar:* Situacija je neobvladljivo zaprta.

- Pentlja:* Potemtakem je res eliminiran?

- Osušek:* Kaže tako. Kaže, da je že bivši.

- Osredek:* Nekdo, ki je bil, a ga nenadoma ni več.

- Govorancar:* A vseeno ne kaže obupati.

- Osredek:* Nekako se bomo že izmazali.

- Govorancar:* Imamo vendar strukture.

- Osredek:* Pa mehanizme!

- Osušek:* Ti bodo rodili novega Načelnika.

- Govorancar:* Toliko je svetinj, da ne kaže obupati.

Osušek se nenadoma zamisli.

- Osušek:* Kaj pa, če so časopisne informacije napačne!

- Pentlja:* V tem primeru bi utegnil seveda še biti.

- Govorancar:* In če bi bil, pa bi vedel za našo misel...?

- Osredek:* Če bi zvedel, da ga ni več?

- Govorancar:* Če bi zvedel, da ga ni več, bi utegnil podvomiti v našo lojalnost.

- Osredek:* To pa bi bilo zelo neprijetno.

- Govorancar:* Previdnost je tedaj utemeljena.

- Osušek:* In strah tudi. Strah vnaša v delovanje mehanizmov in struktur določeno trepetanje.

Govorancar: Denimo takole: Še je, a ve za naše mnenje, da ga ni več. Kaj potlej?

Vsi se globoko zamislijo. Ponovno razgrnejo časopise.

Osušek: Ja.

Pentlja: Ja!?

Govorancar: Aha.

Osredek: Torej?

Osušek: Če bi nas bilo več, bi se bali nekoliko manj.

Osredek: Majhna je naša Dolina.

Pentlja: Kaj bi šele bilo, če bi bila velika.

Govorancar: Različne so možnosti, kajti naši paragrafi predstavljajo izum visoke napetosti. Fenomenologija juridičnega ključa vsebuje spektrum barvnih nians, ki so za kultivirano osebnost pravi simpozij poezije. Denimo: nekdo de iure ne eksistira več, čeprav de facto še zmeraj hodi po cesti.

Osredek: Pravno ga torej ni več?

Govorancar: Tako se da sklepati, kajti časopisno je tudi eliminiran.

Osredek: Strukturalno in institucionalno je zamrznil.

Govorancar: Njegovi mesečni dohodki so pod plafonom mehanske proizvodnje.

Pentlja: To pomeni, da ga ni.

Osredek: Kaže, da se je res tako obrnilo.

Govorancar se nenadoma sprehodi. Vse kaže, da ga je pobožal navdih.

Govorancar: Njega ni. Dobro. On je bivši. Ampak povsem le ni mogel izginiti.

Osušek: Morda pa je za njim ostala kakšna sled, ali vsaj senca nečesa bivšega?

Osredek: Ta možnost obstoja.

Pentlja: Kak vplivček se je morda le pritihotapil do nas.

Osušek: Vplivček. Lepo povedano. Vplivček ne zveni nevarno.

Govorancar: Trenutek! Kolikor je on zares in popolnoma bivši, bi lahko celo iskanje njegove sence in njegovega vplivčka sprožilo določena sumničenja, to pa bi spet povzročilo naknadne strukturalne neprijetnosti in bi omajalo stabilnost naših položajev.

Osredek: Smo tedaj v povsem nestabilnem položaju. Brez slehernih direktiv, ali vsaj namigov.

Govorancar: Kaj potemtakem storiti?

Osredek: Kaj storiti?

Vsi skrbno zložijo in pospravijo časopise. Osušek se prime za želodec.

Osušek: Neprijetno.

Pentlja: Želodec?

- Osušek:* Slaba vest. — Menim, da bi le pogledali za tisto senco.
Pentlja: Težko bo kaj.
Osredek: Ravno zdaj mi družinica tako lepo brsti. Imam pa tudi neprijetno okvaro na ledvicah.
Govorancar: Z mano se dogajajo podobne stvari.
Osredek: Človek gloda, gloda. Vzpenja se, kakor mravljica znaša vkup svojo srečo, sešteva svoje položaje.
Osušek: Svet je postal zares tesnoben.
Osredek: Na vrhu je tako malo prostora, da lahko stoji človek samo na eni nogi. Nemoralno bi bilo, če bi si odgriznil še tisto.
Osušek: Takole mislim: zavoljo krajčka vesti bi se le ozrli za senco. Saj je ne bi prijeli, samo od daleč bi se ozrli.
Osredek: On je bivši. Nekdo, ki je bivši, ne more puščati za seboj sledi ali celo sence.

Osušek nenadoma zakriči.

- Pentlja:* V imenu vseh pravičnih Dolincev vprašam: kaj se je zgodilo?
Osušek: Senco vidim. Koraka.
Osredek: Senca ne more korakati.
Osušek: Koraka. Čisto blizu je že.
Osredek: Mirno! Mižite!

Vsi ubogajo povelje.

- Osredek:* Ne smemo gledati. To je metafizična provokacija. Če bi kdo videl, da gledamo senco, nam bi ta privid odgriznil še zadnjo nogo. Sence ni, samo mi smo tukaj. Samo mi!
Govorancar: Zaman se trudiš, senca! Mi te ne priznamo.
Osušek: Ne vidimo te.
Osredek: Ne reži se, senca. Ne slišimo tvojega smeha.
Pentlja: Ne buli v nas s steklenimi očmi!
Osušek: Pusti nam sonce, da nas ne bo strah.

Dolinski veljaki se stisnejo v klopčič in vztrajno mižijo. Mimo pride vagabund-ska dvojica: Milena in Andrej. Milena pelje voziček, do vrha naložen s pisanimi predmeti, pregrinjali različnih barv, lonci in drugo ropotijo. — Ko zagledata nenavadni prizor, nista prav nič prese-nečena.

- Milena:* Takšni so torej tvoji Dolinci?
Andrej: Povedal sem ti.
Milena: Zdaj verjamem, zdaj vem, da bo prevara uspela.
Andrej: Tiho. — Petra še ni.
Milena: Takih primerkov pač ne srečaš sleherni dan.
Andrej: Verjamem.

- Milena:* Njihova figurativnost je naravnost izjemna. Kako stojijo, kako se vsi nečesa boje! Kompozicijsko so brez napake.
- Čuje se žvižg.*
- Andrej:* Gre!
- Milena:* Obljubljam ti ljubezen. Veliko, neskončno ljubezen. Samo da nama bi uspel ta podvig.
- Pride Peter. Je mlad in nekoliko zasanjan fant.*
- Peter:* Pozdravljen!
- Andrej:* Potihoma. Glej jih.
- Peter:* Brez skrbi. Ti se ne bodo premaknili, ne bodo pogledali, nič ne bodo slišali.
- Andrej:* Spoznaj še njo, Mileno.
- Peter:* Pozdravljena. — Prave oči imaš, z zrakom in soncem so prepojene. Veselje bo igrati s teboj.
- Milena:* (*Andreju*): To je tvoj brat?
- Andrej:* Peter.
- Milena:* Pa tu, v Dolini živi?
- Andrej:* Živi.
- Milena:* Hvala za vzpodbudne besede. Všeč si mi. — Kdaj bomo začeli?
- Peter:* Čimprej, kakopak.
- Andrej:* Si vse premislil?
- Peter:* Sem. Razen tega sem prepričan, da bodo imeli vse, kar bodo videli v naslednjih urah, za slabo znamenje.
- Andrej:* Potemtakem jim lahko nastavimo vabo?
- Peter:* Lahko. Še naključja bodo sprejeli tako, da bodo nam v korist.
- Milena poišče na vozičku star ženski šolen in ga napolni s sadjem. Postavi ga na vidno mesto.*
- Milena:* Lep je videti, kajne? To sliko bi lahko imenovali: tihožitje z velikanom.
- Andrej:* Mudi se, ne smemo zgubljati časa.
- Milena:* Le brez skrbi. Če ta fant že nekaj let živi v Dolini, je gotovo izučen v kovanju intrig. Prepričana sem, da je izumil intrigo brez napake.
- Peter:* Upam. V jezi je človek iznajdljiv. Poglavitno je tole: začeti in končati moramo o pravem času. Vmes bodo dogodki sami povedali svoje in se obračali, kakor se jim bo prileglo. — Zdaj pa hitro stran. Bomo videli, kaj bodo prinesle limanice.
- Odidejo. Dolinci počasi prihajajo k sebi.*
- Osušek:* Nekaj je bilo.
- Osredek:* Nekaj je ropotalo.
- Pentlja:* Ropotanje je prispelo in ropotanje odšlo.

Govorancar: Senca ne ropota.
Osušek: Meni pa se je zdelo, kot bi nekaj pozvanjalo.
Pentlja: Kot bi nekaj na glas kričalo.
Osušek: In potem spet šepetalo.
Govorancar: Morda je bil — On.
Osušek: Mižimo.
Osredek: A, tisti? On?
Pentlja: Tisti. Bivši on.
Osušek: Morebiti nam je hotel povedati, naj se ne prenačimo v sodbi. Morebiti še ni eliminiran.

Vsi v zboru vzdihnejo.

Pentlja: Le kdo lahko tale hip ugame resnico.
Osušek: Pa mižimo. Mižimo. Nič ne bomo krivi, če bomo mižali.
Osredek: Četudi ni bil on. Nekaj narobnega je šlo mimo. Vem. Voham.
Osušek: Daj bog, da bi bila blizu kakšna oblast!
Govorancar: Tudi jaz voham. Po starih konjih, po gnilih metlah smrdi.

Pentlja zakriči na ves glas. Osušek je čisto prestrašen.

Osušek: Ali je spet senca?
Pentlja: Ne govorite o metlah! Metle pometajo!
Osredek: Pst! — Primite se za roke.
Osušek: Za roke?
Pentlja: Samo to?
Osredek: Idejo imam. Za roke se primite in mižite. Jaz vas bom vodil.
Pentlja: Saj bomo vsi skupaj padli. Eden mora gledati.
Osredek: Jaz bom čisto narahlo odprl levo oko. Nič določenega ne bom videl. Samo toliko bom odprl levo oko, da ne bomo padli. Obljubljam vam, šli bomo mimo vseh senc, nedolžni, kot botanični vrt.

Vsi upoštevajo Osredkovo idejo. Previdno korakajo, sledijo si v varnem zaporedju. Osredek nenadoma obstane. Opazil je šolen s sadjem in si ga prav od blizu natančno ogledal.

Osredek: Zdaj nimamo več opraviti s sencami. Srečali smo se s konkretnimi stvarmi.
Osušek: Joj, moje slutnje! Slutnje poloma!
Pentlja: Je kaj groznega?
Osredek: Odprite oči. V tem primeru ne morem odločati sam.
Pentlja: Nimam korajže. Ali je — On?
Govorancar: Mi pa smo ga že eliminirali.
Osušek: Prenaglo smo sodili.
Pentlja: Lahko bi malce potrpeči.

Govorancar: In nekoliko bolj povohljali.

Osredek: Odprite oči!

Vsi mižijo.

Osušek: Jaz bi nadaljeval pot kar sam. Prisezem, da bom ves čas mižal.

Pentlja: Če ste Vi, če ste On, če ste Načelnik, mi nikar ne štejte tega v zlo. Ženske pač nimamo pameti. Prej bi pospravila vse kure z dvorišča, kot bi zoper vas spregovorila eno samo hudobno besedo.

Govorancar: (*v elementu*): Neprenehoma smo čakali, da bi prišla kakšna oblast, da bi prišlo kaj zanesljivega, da bi prišlo nekaj, kar bi zadovoljilo občestvo. Zato pa smo ves čas spoštovali vašo globinsko kulturo. Če smo vas nenadoma proglasili za bivšega, so krivi samo ti nevredni časopisi, ki nikoli ne zapišejo nič določenega.

Osredek: Molčite!

Govorancar: Če so vas odstranili, če nenadoma niste več sedanji, če niste več vplivni, se morate pritožiti drugam...

Osredek: (*zakriči*): Odprite oči!

Temu povelju se ne upajo upirati.

Osredek: Kaj vidite?

Osušek: Nič.

Pentlja: Kako lepo poje narava.

Govorancar: Nikogar ni.

Osušek: Vse je prešlo. Sence, slaba vest...

Pentlja: Kako osveščujoč je bil ta domislek z mižanjem.

Osušek: Vrnili se bomo popolnoma zdravi, brez strahu.

Govorancar: Pritiskali bomo na gumb, na pisalne stroje; skratka, vodili bomo narod in ustvarjali bomo veličastne načrte.

Osušek: Zdaj smo zares popolnoma mirni.

Pentlja: Zdaj vemo, da Njega ni več.

Osredek: Mirujte! — Na zemljo pogledjte!

Vsi strmijo v tla. Pentlja zagleda šolen s sadjem.

Pentlja: Kaj pa je spet to?

Osredek: (*pomembno*): Tisto.

Osušek: Ženski čevelj in sadje v njem?

Govorancar: Slabo znamenje.

Obkrožijo šolen in ga ogledujejo.

Osušek: Joj, kakšna reč!

Pentlja: Kako velika reč!

Govorancar: Kako strašna reč!

Osredek: Provokacija! To reč bo treba sporočiti naprej.

Osušek dvigne šolen in ogleduje sadeže.

Osušek: Zdi se mi, da ni provokacija. Ta reč je bolj podobna tihožitju.

- Osredek: Morebiti. Ampak od kod je tole prišlo?
 Pentlja: Sadje že ni zrelo. Mislite, da to kaj pomeni?
 Osredek: Veliko, zelo veliko.
 Osušek: Potemtakem moramo začeti znova.

Govorancarja spet poboža navdih.

- Govorancar: Ze vem. Idejo imam.
 Pentlja: Oh, te ideje!
 Govorancar: Analiza. Božanska analiza!
 Osušek: Moja žena pravkar poučuje svojo najmlajšo hčerko. Hude reči bo mislila o meni, če se bom zakasnil.
 Pentlja: Kar pojdimo. Korakajmo. Mižimo.
 Govorancar: Mirujta. Zagotavljam vam: imam navdih, imam idejo. O sveta analiza!

Nehote se uklonijo zanosu svojega prijatelja.

- Govorancar: Vse, kar smo doživeli, moramo smotrno premisliti. Dogodke moramo osamiti, nato jih spet združiti, povzeti moramo iz njih nauk in ga nato spet pozabiti. Ovekoveti se moramo s spoznanjem. Kajti tisti, ki veliko ve, ni nikoli kriv. Imeti moramo pregled nad dogodki. Kajti tisti, ki ima pregled nad dogodki, se lahko še ob primerni uri umakne, ali pa se odloči kako drugače. Poglavitno pa je tole: kot dobri Dolinci se moramo kar naprej, iz dneva v dan, iz noči v noč odločati, kateri bo tisti rojak, ki mu bomo v jutrišnjem svitu zadržnili vrat.

- Pentlja: Joj, joj!
 Govorancar: To, vidite, je analiza.
 Osušek: Zdaj razumem, zakaj jo imamo pri nas tako radi.
 Osredek: Analizirajmo. Naj svet ve, da nismo površni.
 Govorancar: To mora biti naše izhodišče.
 Osušek: Skrbijo me tisti odstotki Dolincev, ki ne bodo analizirali.
 Osredek: Nepotrebne skrbi! — Mehanizem mora delovati.

Govorancar je pravcati analitični cvetličnjak.

- Govorancar: Analiza zastavlja naslednje vprašanje: ali je ta kompetentni, vplivni na napotni Načelnik zares bivši, ali pa je morebiti še sedanji?

- Pentlja: To je vprašanje.

- Govorancar: Analiza meni, da se tukaj pričujoče osebnosti ne morejo odločiti brez predhodnih informacij. To pomeni, da bodo dogodke prizadevno preverile, jih akceptirale, ali pa se bodo primerno distancirale.

- Pentlja: (strmi): Kaj vse dožene takšna analiza. Povedati moram možu, že jutri se bo spoprijel z njo.

Osredek ni zadovoljen s potekom analize. Pokaže na šolen s sadjem.

- Osredek: Kaj pa tole?
- Govorancar: Tole?
- Osredek: Tole, ja.
- Govorancar: To je seveda že bližje področju fenomenologije.
- Osredek: (*zavpije*): Kaj je, vprašam!
- Pentlja: (*se prestraši*): Šolen.
- Osredek: Ne. To je mistika. Mistika se pojavi tako nenadno, da človeka osupne. Prav zato presega moč analize.
- Osušek: Ta svet je res poln protislovij.
- Osredek: Mistika tudi grozi. Nič ne vemo, od kod je to prišlo, ne vemo, kako se bo to razvilo. Lahko pa sklepamo s pomočjo intuicije. Takole: čevelj s sadjem je vizualno ponazorilo in je simbol. Čevelj je uporabno sredstvo pri hoji, a utegne pomendрати tudi kakšno živo bitje.
- Govorancar: Že razumem. — Kak večji čevelj bo pomendral nas, če ne bomo dovolj korektni.
- Osredek: Tako.
- Pentlja: Kaj pa sadje?
- Osredek: Sadje človek jé. Torej je simbol življenja. Živeti pa ne moremo brez služb...
- Osušek: Služb pa je tako malo.
- Pentlja: Dobrih služb je zares malo.
- Osušek: Človek se nehote komu zameri.
- Pentlja: In potem ne more več dohitevati mesne industrije ter raznih drugih proizvodnih kombinatov.
- Osredek: No, vidita. Navsezadnje sta le razumna človeka.
- Govorancar: Kakopak. Že od nekdaj je bil razum edini vodič našega življenja.
- Osredek: Biti, imeti, to je zdaj vprašanje. Biti, ni nič. Biti je lahko vsak učitelj. Imeti, to je vse. Imeti, potlej vladati; torej vse storiti za svoje Imeti. — Jasno?
- Govorancar: Jasno.
- Osredek: Torej?
- Govorancar: (*pokaže na šolen s sadjem*): Ker tole reč zdajle imamo, jo bomo lepo zavili in jo odnesli analizirat na pristojno mesto.
- Osredek: Točno.
- Pride Milena, za njo Andrej. Milena veselo in nekoliko koketno ogleduje to čedno bratovščino.*
- Milena: Pozdravljeni.
- Vsi so presenečeni, vsi so v zadregi.*
- Osušek: Zdelo se mi je, da se bo vse zamotalo.
- Osredek: (*Osušku*): Obvladajte svoje mišice!
- Milena: Ne bova nadležna. Vodo iščeva, menda je tu nekje studenec.
- Osredek: Tako? Vodo iščeta, studenec iščeta?

- Andrej:* Bajto sva našla brez težav. Vrata nekoliko škripljejo, ampak to bova že uredila.
- Pentlja:* (*strmi v Andreja*): Lepe zobe ima.
- Andrej:* Name mislite?
- Osušek:* Kje pa!
- Pentlja:* (*se rešuje iz zagate*): Ta naš pes, veste. Kadar zarenči, se kar sveti. Dolino straži s svojim poželenjem po kosteh.
- Milena:* (*se smeje na ves glas*): Zabaven, ta pes. — Lepa je vaša Dolina.
- Osušek:* Pokrajina pa taka. Sploh ne grize.
- Pentlja:* Glede pokrajine ste lahko zares brez strahu.

*Osredek hoče spet red v svojih vrstah.
Mileni in Andreju.*

- Osredek:* Kaj pa vidva pravzaprav počneta tukaj?
- Andrej:* Vljudnost ni vaša čednost, se mi zdi.
- Pentlja:* Vodo iščeta. — Od nekdanj imam rada potočke. Bistre potočke. Tako lepo curljajo.
- Osredek:* (*resno*): Mi smo mirni in predani prebivalci Doline. Smo solidni in delovni. Zato ne maramo mistike, ne maramo podtalnih groženj in nepovabljenih vrinjencev. Naša skrb je skrb doživetega prepričanja, da smo Dolinci že od pamitiveka ogrožen narod. Ni je stvari na nebesnem svodu, ki bi nas lahko presenetila. Mi delujemo že vnaprej. Naše oči gledajo skozi človeka, vidijo njegov skriti cilj in namen. Naše ustnice šepetajo spravljivo, naše nosnice se širijo, kadar vonjajo ugodne dogodke. Teh pa je pri nas zelo malo. Zato so naša ušesa budno na straži, zato so naša srca nezaupljiva.

*Zadaj je slišati nekaj taktov resnobne
melodije, ki jo igra godba na pihala. Do-
linci stojijo mirno. Andrej z zanimanjem
posluša zvoke, Milena si praska kolena.*

- Andrej:* Nenavadno lepo.
- Milena:* Tukaj zares živijo veseli ljudje.
- Andrej:* Očarljivi so.
- Milena:* In ta njihov humor. — Čisto nekaj drugega kot v Skandinaviji.
- Andrej:* Še na Himalaji nisva doživela česa takega.
- Milena:* In na severnem tečaju tudi ne.
- Andrej:* Tam so medvedje doma.
- Milena:* In jeleni.

*Andrej in Milena prostodušno kramljata.
Dolinci se čudijo, strmijo, poslušajo in
onemijo.*

- Andrej:* Južna morja lepo valovijo.
- Milena:* Samo otočani so preveč melanholični.

- Andrej: Že ko sva se izkrcala, sem vedel, da jih tvoj veseli značaj ne bo prenesel.
- Milena: Bolj zabavni so bili morski psi...
- Andrej: Enega si skoraj pokončala.
- Milena: Pa tisti drobni rtiči na obrežjih Indijskega oceana.
- Andrej: Joj, kakšne ženske!
- Milena: Kakšni moški!
- Andrej: Bobnarji v pragozdu.
- Milena: Plečati lovci na zveri.
- Andrej: Čudovite ljudi sva srečala, zares.
- Milena: Ampak z Dolinci jih ne moreva primerjati.
- Andrej: Sploh ne. Njihov humor ima posebne zvočne nianse.
- Milena: Posebno radoživost.
- Andrej: Kar brsti od veselja do življenja. Tako neobremenjen je, tako svež.
- Milena: Nič ga ne more ugonobiti. Tudi najbolj zabavna muzika mu ne pride do živega.
- Andrej: Človek bi ponorel od veselja, ko sreča te dobre znane obraze.

Dolinci so v zadregi. Slutijo, da tu le ni vse v redu.

- Osušek: Malo sem razumel.
- Milena: Nič ne dé.
- Pentlja: (strmi v Andreja): Človek, ki toliko potuje...

Osredek pomenljivo hrkne.

- Osušek: Lepa narava. Samo tako čudno se obnaša narava pri nas. Enkrat sije sonce, drugič dežuje... Potoki so tako samo-svoji. Nikoli ne veš, kam pravzaprav merijo.
- Milena: Čudež. — V pragozdovih pa je bilo vse tako stabilno. Tisočletna drevesa! Ogromna, nepremična drevesa. Si predstavljate ta dolgčas.
- Osušek: Nekako si prizadevam.

Mileno zabava Osuškova nebogljena si-romaščina.

- Milena: (naivno, prostodušno): Koliko ste pa stari?
- Osušek: Še kar. Lahko bi rekel, da sem že v zrelih letih.
- Milena: Pa tako čvrsti ste.
- Osušek: Veste, veliko sem telovadil. Najprej pri »Jastrebu«...

Osredek ponovno hrkne, Osušek se zmede.

- Osušek: Potem, potem sem še kar naprej telovadil, vse do danes.
- Andrej: Razumljivo. Humoristi so lahko samo ljudje z izredno fizično kondicijo.
- Milena: (naenkrat postane sitna): Bo že kaj s tisto vodo?
- Osredek: Voda je. O tem je nesmiselno dvomiti.
- Milena: No, vsaj to je v redu.

- Osušek:** Pa zelenjave je obilo tod okoli. Veste, kravam gre bolj na mleko, teleta pa so pri nas zaščiteni. Zato mesa nimamo preveč radi.
- Pentlja:** In vino je tako, da vas spominja na Helado.
- Osredek:** Voda je tamle!
- Andrej:** (Hvala za zdaj.

Milena in Andrej se napotita v nakazano smer.

- Osredek:** (hrkne): Samo trenutek.
- Andrej:** Naju kličete?
- Osredek:** Vljudnost mi narekuje vprašanje: od kod sta prišla, po kaj sta prišla, kje sta se nastanila? Dalje: sta se javila v vseh petindvajsetih pristojnih uradih, sta izpolnila vse potrebne tiskovine, sta plačala pristojbine? Sta prestala preizkušnjo psihofizičnega testiranja, sta potemtakem dokazala svojo pristojnost in pravilno orientacijo posluha, okusa, vonja in tipanja? Sta ...
- Andrej:** (pogleda Osredka z vljudno ironijo): Zakaj pa imate roke ves čas na hrbtu?
- Osredek:** (skriva v časopis zaviti šolen s sadjem): Kar tako ... navada bi rekel.
- Govorancar:** Nekaj kosti je ostalo od obeda. Zavili smo jih v časopis, da ne bi sramotili narave.
- Osušek:** Naš pes pa jih bo z veseljem oglodal.
- Milena:** Prihodnjič ga morate pripeljati s seboj. Tako rada imam domače živali.

Milena in Andrej odideta.

- Osušek:** Joj, kakšna punca!
- Pentlja:** Pa on! Kako zna nositi hlače.
- Osušek:** Mislite, da nismo naredili slabega vtisa?
- Pentlja:** Kje neki. Z radostjo in veseljem smo jima okrepili srce.
- Osredek:** Počasi. Le počasi.
- Pentlja:** Tale dva nista nevarna.
- Osušek:** Ni videti, da bi hotela kaj škodovati naši stvari.
- Pentlja:** Kje pa! Slišali ste: Himalaja, otoki, morski psi ...
- Osredek:** (nenadoma zatuli): Tišina! Sedite!

Vsi se prestrašijo tega krika. Tudi Osredek zato nadaljuje bolj mirno.

- Osredek:** V ta časopis je zaviti corpus delicti. Kaj ta reč pomeni, smo ugotovili že prej.

Pentlja hoče narahlo ugovarjati. Osredek jo prekine.

- Osredek:** Ostati moramo budni. Dogodke moramo spremljati v njihovem logičnem zaporedju.
- Govorancar:** Vsekakor. Analiza in intuicija sta nas dovolj glasno opozorili na različne možnosti. Ne smemo tvegati presenečenja.

- Pentlja:* (nekoliko premišlja): Ampak ta dva nimata pojma o tisti novici. Šele prišla sta, ne moreta vedeti, ali je On še današnji, ali je že bivši. Tudi ne kaže, da bi se za to kaj pridaanimala.
- Osredek:* Obnašala sta se dokaj nenavadno.
- Govorancar:* Celo neprimerno sta se obnašala. Njuno obnašanje mi vsiljuje misel, da sta prisluškovala našemu razgovoru.
- Osredek:* Nista dovolila, da bi ju identificirali. Pa šolen s sadjem! Mislite, da je vse to samo naključje?
- Osušek:* (je skoraj prestrašen): Nikar, no. Spet bomo odkrili kaj groznega.
- Osredek:* Bojim se, da bo tako. Nekaj nečednega voham.
- Govorancar:* Tudi jaz.
- Pentlja:* Kaj spet?
- Osredek:* Premišljam. O marsičem premišljam.
- Govorancar:* Fant gleda preveč zeleno.
- Osušek:* Ona pa ima tako čedna kolena.
- Govorancar:* Zgoraj ni dovolj pokrita.
- Osušek:* Južna morja, kaj hočete. Tam sonce zelo žge.
- Pentlja:* Ima pa zobe ta fant. Kot bober.
- Osredek:* (zamišljeno): Samo, da ne bo prepozno. Da bi le ne bilo prepozno.

Osredku se nenadoma posveti.

- Osredek:* Norci!
- Pentlja:* Ježeš.
- Osredek:* Slepe kure!
- Govorancar:* Jaz slutim, edini slutim. — To srečanje utegne biti nevarno. Sem uganil?
- Osredek:* Še bolj zavijte tisti čevlji. Zavijte hudiča, da ne bo cvilil! Dogodki se nam obetajo. Nenavadni, nečedni dogodki.
- Osušek:* (se zboji): Nič hudega nisem mislil, ko sem se pogovarjal z njima.
- Govorancar:* (Osušku): Zacoprata vas je.
- Osredek:* (Pentlji): Ima pa zobe ta fant. Kot bober. — Čudno, kaj?
- Pentlja:* Sadje.
- Osredek:* Kako, prosim?
- Pentlja:* Sadje, sadje v čevlju. Ta fant ima zobe, z njimi je sadje ... Moj mož tudi je, vse mogoče stvari je.
- Osušek:* Zakaj nismo še naprej mižali. Jaz bom mižal, mižal bom!
- Osredek:* (kriči): Dogodki se nam obetajo. Nenavadni, nečedni, dogodki!
- Govorancar:* (kriči): Uredili bomo to stvar, pa tudi če bi moral hudič odgrizniti samemu sebi rep!

Zadaž se oglasiyo bobni. Vsi kričijo.

- Osredek:* Bedaki!
- Osušek:* Pa tulimo! Tako se bomo manj bali.

- Osredek:** Oslove sence, ptičje peruti! Izdajalci so med nami! Dogodek se bliža!
- Govorancar:** Sinteza! Sinteza! Čas je naklonjen sintezi!
- Osredek:** Ne bo nas On vrtinčil! Če še ni bivši, pa bo! Vsi bodo bivši!
- Ta besedni vihar umiri otožna alpska melodija, ki se čuje v ozadju. — Skoraj nežno pripovedujejo Dolinci naslednje stavke.*
- Govorancar:** Grizli bomo.
- Osredek:** Vratove, noge, ušesa bomo grizli.
- Osušek:** Joj, moja vest. Nismo pravični ljudje.
- Govorancar:** Vest dandanes ni več primerno zatočišče.
- Osredek:** Moramo se obdržati.
- Govorancar:** To je poglavitno.
- Osredek:** Družinica se tako lepo redi. Kmalu bom potreboval nov domek.
- Govorancar:** Tudi jaz. — Smo trubadurji načelnosti. Smo vitezi kreposti in vrline.
- Vsi:** Smo.
- Osredek:** Razen tega smo tudi elita.
- Govorancar:** Maslo.
- Osredek:** Smo sublimacija narodove bodočnosti.
- Melodija jenjuje. V zboru jo mrmraje in do konca spremljajo. — Vstopi Svigavec. On je Dolinec, ki nikakor ne more splezati dovolj visoko. Preganjajo ga različne, še neizpolnjene ambicije.*
- Svigavec:** Rifle se je integriral.
- Dolinci se napnejo, kot bi poslušali radijska poročila.*
- Osredek:** Ne!?
- Svigavec:** Ali se je integriral sam, ali so ga drugi, ni jasno. Vsekakor ima integracija svoje prste vmes.
- Osredek:** Potihoma. — Kako ste nas našli?
- Svigavec:** Poznam svoje nadrejene. Vem, kam se umaknejo, kadar morajo premisliti kaj pomembnega.
- Govorancar:** Dobro, dobro. — Nadaljujte.
- Svigavec:** Fidelius je odstopil. Izjavil je, da v trenutnih razmerah ne more kreirati svojih idej. Za zdaj še ni sporočil, če je mislil resno. Nekateri menijo, da bi se rad preigral v prestolnico.
- Osredek:** Ta tudi! — Potihoma, prijatelj. Govorite bolj blago.
- Svigavec:** Nekam debelo gledate, res. Mar pričakujete koga?
- Osredek:** Dva individua sumljivega naziranja se potikata tod okoli.
- Svigavec:** Razumem.

- Govorancar:* Še kaj?
- Svigavec:* Job se je odrekel sleherni javni dejavnosti. Čaka, kako bo izpeljal svojo zamisel Fidelius.
- Osredek:* Še kaj?
- Svigavec:* To bo več kot dovolj za letos, menim.
- Osredek:* (previdno): Kaj pa — Načelnik?
- Svigavec:* Zdrav je in dobro rejen.
- Osredek:* Mislim, kako je z njegovo stabilnostjo. Ali je še...?
- Svigavec:* To je, kakopak, bolj zapleteno. Pred meseci je Varius izjavil, da ga bo spodnesel. Pristavil je, da je to njegova poslednja želja. Potem, je dejal, bo v miru prebiral stare poete.
- Govorancar:* Varius ima vpliv na določene kroge.
- Osredek:* Ti krogi ga bodo zanesljivo podprli.
- Govorancar:* Nekaj malega smo o tem čitali v današnjem časopisu. A tam ne piše nič določenega, članek samo nekaj namiguje. Ni razvidno, kako bo reagirala oblast.
- Svigavec:* Načelnik je bil tako pomemben za vse nas, da se ne moremo takojci odločiti.
- Osredek:* Vendarle je članek intoniran v smislu poslavljanja, oziroma eliminacije.
- Svigavec prede intrige kot pajek mrežo.*
- Svigavec:* To vas zanima? — Pikova mladoletna hči je danes zjutraj rodila sina. Oče neznan.
- Osredek:* Kaj pa Načelnik?
- Govorancar:* Sirota, Pikova hči. Ljudje se pač rojevajo. Eni prej, drugi kasneje. — Kaj pa Načelnik?
- Svigavec:* Riflétov sin je nekaj malega pokradel, iz objesti kakopak. Riflétova tajnica je že napisala članek o pomanjkljivi moralni vzgoji v šoli.
- Osredek:* Fant je seveda nedolžen. — Kaj pa Načelnik?
- Svigavec:* Variusova hči je ukradla družinski avto in povozila pet ljudi. Na avtomobilu je precej škode.
- Osredek:* Kaj pa Načelnik?
- Svigavec:* Določeni krogi so mnenja, da opozarja včerajšnje razbijanje starejših mladoletnikov v baru Slava na delovanje nekaterih nepredvidenih mehanizmov.
- Osredek:* Načelnik! Kaj je z njim?
- Svigavec:* Kaj je z njim, sprašujete?
- Osredek:* Z njim kaj je? Je še, ali ga ni? In če ga ni...?
- Svigavec:* Kaj bo, če ga ni? Kdo bo tisti, ki bo, če bo? Če je še, kaj bi bilo, če ga ne bi bilo? In če kdo bo, zakaj sploh bo? Če tistega, ki bo, morebiti še ni, kaj je s tistim, ki je, če je še? Če je še, ali tisti, ki bo, sploh bo, če pa ga ne bo, in tistega, ki je, tudi ne bo, ali sploh bo kakšen bo?
- Osušek:* Naporna misel.

Pentlja: Zdaj vemo še manj.
 Govorancar: Bolj določeno govorite.
 Osredek: Obljubim vam nagrado. Lepo, okroglo vsoto.
 Švigavec: Stvar je namreč tako skrivnostna.
 Osredek: Tudi kako novo delovno mesto bi lahko odprli.
 Švigavec: Ko pa je stvar tako skrivnostna. Nič še ni gotovega.
 Osredek: Kak položaj bi se dalo dobiti celo v mojem zaledju.
 Švigavec: Pridite bliže.

Dolinci se združijo.

Švigavec: Še, še. Čisto blizu pridite.

Dolinci ubogajo.

Švigavec: Slutim komaj, a slutnje se mi zdijo zanesljive.
 Osredek: Na dan z besedo.
 Govorancar: No?
 Osredek: Je kak nov mož na vidiku?
 Govorancar: Se obetajo spremembe?
 Pentlja: Kaj mislijo narediti z nami?
 Švigavec: Poslušajte torej.

Osebe otrpnejo od pričakovanja.

Švigavec: Novega Načelnika pričakujemo.
 Pentlja: Kaj takega!
 Osušek: Žal mi je. Zelo mi je žal. Bil je človek.
 Govorancar: Pst!
 Osredek: Kaj pa bo z njim? Z načelnikom?
 Švigavec: Kdo ve?
 Osredek: Ime? Priimek?
 Švigavec: Za zdaj še ni poznan v javnosti.
 Osredek: Gotovo ima kakšno posebno znamenje, kakšno prav posebno navadico. To nam razodenite.
 Govorancar: Moja žena plete debele volnene nogavice.
 Osredek: Kaj najraje pije na sprejemih?
 Govorancar: Ali ima smisel za dialog? Je v pogovoru strupen?
 Osredek: Kakšen tip uradnika najbolj ceni?
 Govorancar: Visok? Majhen?
 Pentlja: Kakšne ima čeljusti?
 Švigavec: Nič ne vem, samo to lahko ponovim, kar pravijo drugi.
 Osredek: To bo dovolj za prvo rabo.
 Švigavec: Pravijo, da je zelo čudaški. Menda cele noči premišljuje, pravijo, da je nasploh zelo moralen. Koliko je visok, ne vem natančno, pravijo pa, da čvrsto goji svoje prepričanje.

Dolinci se oddahnejo.

Osredek: Če je tak, je čisto pravšnji.
 Govorancar: Kot nalašč za nas.
 Osredek: Zdaj vemo za osnovne podatke, potemtakem moramo v napad.

- Govorancar: V napad že. Ampak kako?
- Osušek: Kako?
- Pentlja: To je vprašanje?
- Osredek: Prismojenci. Za vse moram misliti. Ne smemo pozabiti na tista dva, ki sta primotovilila v našo Dolino. Slutnja mi pravi, da v njunih očeh tiči zajec, ki ga lovimo.
- Pentlja: Da bi se lotili teh dveh?
- Osušek: Saj še nista grešila.
- Govorancar: Če nista, pa bosta.
- Osredek: (*nadvse pomembno*): Sleherno zmleto zrno je sestavina bodoče pogače.
- Govorancar: Vzpodbudna misel.
- Osušek: Če začnemo pri teh dveh, ne vemo, pri kom bomo končali. Bojim se, da bo vse narobe.
- Osredek: Le brez skrbi.
- Govorancar: Kakopak. Skrbijo naj drugi.
- Osredek: Vse vem.
- Govorancar: Jaz tudi.
- Osušek: Poglejmo še enkrat v časopis. Morda bomo pa le odkrili kaj bolj določenega.

Pentlja in Osušek razgrneta časopis. Intimen dialog med Osredkom in Govorancarjem.

- Osredek: Potemtakem potrebujeva samo še žrtev.
- Govorancar: To je kot na dlani.
- Osredek: Ne smeva jima prizanašati.
- Govorancar: Takoj morava v napad.
- Osredek: Vse ostalo je stvar taktike.
- Govorancar: To bodo uredili najini sodelavci.
- Osredek: Skficala bova občni zbor.
- Govorancar: Predlagala bova resolucijo.
- Osredek: Vso zadevo bova nekoliko dramatizirala.
- Govorancar: In jo prav narahlo sentimentalno humanizirala.
- Osredek: Pa bo dobro.
- Govorancar: Prišla bova zadavila mimogrede.
- Osredek: In še nekaj ostalih.
- Govorancar: Pa bova spet v sedlu.
- Osredek: Ampak čisto diskretno.
- Govorancar: Kakopak.
- Osredek: Nekaj podrobnosti morava še zvedeti o novem Načelniku.
- Govorancar: Tudi to bova uredila.
- Osredek: Približno veva, kam piha veter.
- Govorancar: Približno.
- Osredek: Začeti morava zelo odločno.
- Osredek: Odločno in atraktivno.

Osredek in Govorancar se napotita nazaj k svojim prijateljem.

- Osredek:* Odložita časopis! Sedita! Poslušajta!
- Govorancar:* Razmišljala sva o problemih načelne narave.
- Osredek:* Razmišljala sva o demokraciji nasploh, o naših svobodaščinah, pravicah in dolžnostih.
- Govorancar:* Verjemite nama, da sva temeljito analizirala situacijo. Premislila sva vse do podrobnosti.
- Osredek:* Dogodek, ki nas je danes presenetil, terja od nas, da se hitro in učinkovito odločimo. Meč visi nad vsemi, tudi nad vama.

*Zadaj se čuje neumni, pritrjujoči smeh:
he, he. He, he, he. Hehe, hehe...*

- Osredek:* Če si hočemo pridobiti naklonjenost novega Načelnika, moramo nekoga žrtvovati. Tako delajo povsod po svetu, tudi pri naših sosedih. — Žrtvovali bomo seveda ta dva prišleka. Ne poznamo ju in nevarna sta. Ubili bomo potemtakem dve muhi v enem zamahu. Pridobili si bomo dragocene zasluge na narodno diplomatskem in na pokrajinskoetičnem teritoriju.

Govorancar se pridruži smehu kot dirigent.

- Govorancar:* Hehe, hehehe. Hehe, hehehe.

Luči se ožijo. Režijo se Dolinci na odru in tisti, ki so zadaj. Nazadnje se sliši samo zoprno rezgetanje: Hehe, hehehehe... Švigavec ostane sam. V rokah drži masko zlodeja in se z njo pogovarja.

- Švigavec:* Zopet dva, ki ju sploh ne poznam, sem rekel — da. Navsezadnje: zakaj bi rekel ne? Da in Ne sta samo besedici v vsesplošnem vrtenju. — Vse se mi tako zdi, da sem zajahal pravo kobilo. Če ji bom dovolj globoko zarinil žebelj v zadnjico, bom z njenim sedlom poskočil za kako nadstropje navzgor. Treba je vse pregledati in nikomur verjeti. Bomo videli, kaj bo, če bo...

ZASTOR

DRUGI DEL

Baraka. Milena in Andrej ležita na podu.

Milena: Vseskozi si bil tak šaljivec. Zdaj so ti nenadoma odpovedali možgani.

Andrej: Doma sem tukaj.

Milena: Tisto s šolnom je bilo zabavno.

Andrej: Svečo prižgi.

Milena: Ena je dovolj. In še luna sveti. Bova ukrotila te tvoje Dolince?

Andrej: Ne vem. Vsekakor bo to lepa veselica.

Milena: Obljubil si mi zabavo.

Zunaj nekdo poje: — Kaj bi dal, kaj bi dal, da bi srečal Evo ...

Andrej: Sami telovadci! Do popka slečeni, razobešeni na vse strani neba.

Zunaj nekdo nadaljuje: — Eve ni, Eve ni, to je vsa nesreča ...

Milena: Glej! Glej! Pa sem mislila, da Dolina ne mara pesnikov.

Zunaj nekdo entuziastično tuli: — Če pa ni Eve, če pa ni Eve, so pa sestre nje-ne ...

Milena: Kakšna folklor a pa je to, dragi?

Andrej: Pusti ironijo, dekle.

Milena: Pozabi na bolečino, fant. Svet ni vreden bolečine.

Zbor poje bolj od daleč: — Prav lepa je trnovska fara, še lepši je trnovski zvon ...

Intenzivni odmev: Bim, bom, bombam-bim.

Milena: Slišiš, kako zveni Dolina? Čuješ, kako odmeva njen smeh? To je zares Dolina neštetih radosti.

Andrej: Otrok si ti.

Milena: *(vstane, se tesneje zavije v šal in si natakne copate):* Nikar! Pozabljaš, da nisem od tod doma. V mojem srcu ni velike luči, moje srce je samo poskakujoča mišica.

Andrej: Zakaj si šla potem z mano?

Milena: Radovednost, dragi. Tvoj načrt mi je všeč: ljubim igro in pustolovščine.

Andrej: Resno sem mislil.

Milena: Kakopak, tudi ti si Dolinec. — Ne zameri. Všeč mi je tvoj smeh, kadar je smeh. Všeč so mi tvoje oči, kadar gledajo zeleno. Ko sva kolovratila okoli s temi piskri, ponvami in odejami, sem si rekla: veselo je to najino potepanje. Pa

prideš v to Dolino nešteti radosti, in že je tvoj obraz siv in oči turobne.

Andrej: Spomini. — Nekoč sem se, pobič, potikal po teh poljanah. Videl sem procesijo, ampak ne s praznično bandero, drugačno sem videl. Videl sem pavje maske, poniglave nosove, vratove upognjene od vsega nečednega.

Milena: Preveč si ljubil, zato si ves nemiren. Ljudje že od vsega začetka ne živijo od ljubezni.

Andrej: Vrnil sem se z drugačnimi pričakovanji.

Milena: Zabavni so ti Dolinci s svojo rezbarijo strahov in prividov, s svojimi načelniki, taščami in vohljači.

Andrej: Rad sem imel tista posebna jutra, ko je skozi meglo prodrlo sonce in spremenilo roso v bleščavo. Rad sem imel vonj in nadih teh juter, nadih, ki ga ne poznajo jutra drugod po svetu.

Milena: Dolina pa ni marala tebe. Iznala te je, ker nisi dihal njenega življenja, ker se nisi udeležil njenih navad.

Andrej: V hrib sem bežal in stran sem gledal.

Milena: Nisi pametno ravnal. Takim je treba od blizu pogledati v nosnice.

Andrej: S prstom so kazali za mano.

Milena: Prava reč. Tak je najbrž dolinski značaj.

Andrej: Kričali so, na zvon so tolkli.

Milena: Posebne vrste šport, bi rekla.

Zunaj se slišijo glasovi, ki jim je težko določiti akustično zaporedje:

Ženski glas: Naš že ni tega naredil, vaš je hodil po dvorišču. Naš se ni nikoli pojal za drugimi, vaš odlaga smeti v naš jarek.

Ženski glas: Lajdra, cipa, candra. Vašega poglej, našega niso še nikoli privlekli zjutraj domov, vašega so že prinesli v kišti za smeti.

Ženski glas: Ocednica, ognitek, kremezljavka. Naš ni bil nikoli vaš, vaš je pri našem kradel pesek, naš ima lepšo hišo kot vaš.

Ženski glas: Motor našega avtomobila ima lepši prdec, kot ga ima vaš.

Ženski glas: Vašega bo naš naznanil, ker plačuje več davkov kot naš...

Glasova se pomešata: Naš, vaš, naš, vaš...

Milena pripre okno in utiša to prerekanje.

- Milena:* Joj, kako resnobni so ti ljudje.
Andrej: Gorim od pričakovanja.
Milena: In jaz od želje po smehu, po veselem odrešujočem smehu.
Andrej: Kratka bo prevara, kratko bo veselje, a zaleglo bo.
Milena: Predaleč misliš.
Andrej: Vsaj za hip se bodo od blizu videli v zrcalu, vsaj za hip bodo uzrli svojo podobo.
Milena: To bo edino in premalo. Ljudje so, kakršni so. — Pravzaprav sva začela igro, ki ji ne vidim konca.
Andrej: Ti to praviš?
Milena: Jaz. Odšla bova, nakar se bo vsa zgodba ponovila spet kako drugače.
Andrej: Pa vendar ...
Milena: Ne ugovarjaj. Na pamet te poznam. — Ti si vernik, zato boš slej ko prej končal na vislicah.
Andrej: Hvala.
Milena: Ti bi rad pomagal Dolincem, jaz bi rada pomagala tebi. Svet ni sestavljen po tvoji podobi. To bi ti rada dopovedala, samo zato se udeležujem igre.
- Vstopi Peter.*
- Milena:* O pravem času si prišel. Bomo začeli?
Peter: Bomo. Prvi odposlanci prihajajo. Zadeva z Načelnikom nam je zelo dobrodošla.
Andrej: Prava dolinska noč. Šumijo vetrovi, pesek sije.
Milena: Papirje imaš pripravljene?
Peter: Imam.
Andrej: Je vse tako kot smo se domenili?
Peter: Do podrobnosti.
Milena: Poguma imaš dovolj?
Peter: Posojal bi ga lahko.
Andrej: Prav. Skrij se, da nas ne presenetijo.
Peter: Ze grem.
Milena: Trenutek še. — Brata sta, pa se srečata tako pozno?
Andrej: Srečavala sva se na obronkih gozdov, v gorah, v Dolini. Pomenkovala sva se o svetu in dobrih ljudeh. O čudežih, ki jih je ustvaril človeški razum. Govorila sva o nadah petletnih otrok, o veselju narave, da je rodila človeka. Videla sva naših otrok otroke, kako si bodo podajali roke čez vse strani neba, kako bodo ptiči počivali na vetrnicah, kako bo stoletni starec veselo umrl, rekoč: človek je ustvaril to čudo.
- Peter:* Potem so naju presekali na dvoje. Šla sva vsaksebi.
Andrej: In vendar imam rad Dolino. Njena bolezen trga tudi moja pljuča.
Peter: Dolina ni vredna pesnikov. Bič in posmeh zasluži.

Milena: Moj oče je bil vama podoben. Vesta, kaj so mu rekli? Rekli so mu, da je sentimentalni humanist, da je bik brez rogov, in so ga prav pobožno pospravili v klavnico. Pa niti Dolinec ni bil in njegovi mesarji tudi ne.

Andrej: Boli to človeka, boli.

Peter: Mene ne boli več.

Milena: Prav imaš.

Peter: Morda. — Vsak od nas treh ima svoj motiv za to igro. Andrejevega poznam, tvojega sem uganil.

Milena: Pa tvoj?

Peter: Moj je precej svojevoljen. Rad bi se maščeval za nekaj, kar so zapravili drugi, ne jaz. Intriga, ki smo jo skovali, je zame ugovor. V današnji igri sem postranski; a zdržal bom v Dolini, mislil bom naprej. Kar vidimo zdajle, je samo drobec dolinske resnice. Ta je še hujša, veliko hujša.

Pri oknu nekaj zarožlja.

Milena: Prvi odmevi, se mi zdi.

Peter: To bo Švigavec, vohljač.

Andrej: (Petru): Hiti. Misli na vse.

Peter se umakne. Milena in Andrej igrata, zdi se, da nista slišala ničesar.

Milena: Če bi bila ropotarnica edina možnost tega sveta, bi rekla, naj gre svet kar vanjo.

Andrej: Pa ni mogoče.

Milena: Ni mogoče. — Glava me boli.

Andrej: Naj odprem okno?

Milena: Le. Pa skozi poglej. Mislim, da nekdo hodi tod okoli. Bogve, katera osamljena duša potrebuje pomoči.

Andrej stopi k oknu in ga na hitrico odpre. V okenskem okviru se, kot na sliki, pokaže v zlodeja maskiran obraz.

Andrej: Kakšna prikazen je spet to? In kaj počne tukaj?

Švigavec: Dober večer sem prišel voščiti.

Milena si uredi dekolte in poskrbi, da se ji vidi noge.

Milena: Zelo ste ljubeznivi. Ampak vaša ljubeznivost ni v pravem sorazmerju z vašo grdoto.

Švigavec: (sname masko): Takoj bomo uredili to malenkost. — Pa zdaj?

Milena: Zdaj ste, kar ste. — Čuden običaj, zares čuden običaj, natičiti si tole na obraz.

Švigavec: Zabavica, nič drugega. Hotel sem vaju očarati.

Milena: Dajte, da pogledam od blizu. — Oho, kakšna izdelava, kako poduhovljene poteze, kako ljudomil nos. Najbrž predstav-

lja ta maska dragoceno izročilo prednikov, dedovano iz roda v rod. Celo narodov značaj se zrcali v njej, bi rekla.

Andrej se široko nasmeje.

Milena: Nalezljiv smeh imaš, dragi. (*Svigavcu*): Pa ne bi morda vstopili? Lahko tudi skozi vrata, okno je preokorno za vašo postavo.

Svigavec vstopi.

Andrej: (*ostro*): Kaj te je pripeljalo sem?

Svigavec: (*ogleduje Mileno*): Kako bi rekel, govorice se širijo po Dolini, različne govorice. Pa sem dejal, moram najprej videti, koliko resnice in koliko je laži pri vsem tem.

Andrej: Zdaj vidiš.

Svigavec: (*še naprej ogleduje Mileno*): Vidim. Zdaj vidim.

Milena: Naporen je vaš pošel, se mi zdi.

Svigavec: Ne posebno. Dolina me zelo potrebuje.

Milena: (*vzame masko*): Dajte mi tole reč. Za spomin.

Svigavec: Kaj bi z njo. Ne boste jo znali prav uporabiti.

Milena: Hišo bom okrasila, na vrtu bom strašila vrabce.

Svigavec: Potemtakem se bosta tu, kako naj rečem, se bosta tu naselila?

Andrej: Zakaj pa ne?

Milena: Zakaj pa ne? Tale fant je tu nekje doma, če prav vem. Jaz tudi nisem preveč natančna glede spanja in okolice.

Svigavec: A, takšna je ta reč...

Andrej: Takšna.

Svigavec: Potemtakem bo treba hitro razmisliti.

Milena: Kako, prosim?

Svigavec: Nič, nič. Nahod takorekoč. Pravzaprav niti ni nahod, temveč samo neznatn prehlad. Nekoliko sem podhlajen.

Milena se igra z blazinami.

Milena: Bi malo sedli?

Svigavec: Ljubeznivo povabilo. Samo...

Milena: Le korajžo. V temle kotu ni prepiha.

Svigavec: Čas, vesta, čas je zlato.

Milena: (*ga porine na sedež*): Vsekakor. — Zakaj se tako radi igrate?

Svigavec: Ne razumem, kaj mislite.

Milena si natakne masko zlodeja. A ne na obraz, pripne si jo zadaj na lase.

Milena: Sem lepa, dragi? (*Svigavcu*): Zakaj se igrate s tole rečjo na obrazu?

Svigavec: Navada, nič drugega. Pri nas ima vsakdo kako navadico.

Milena: Kako ljubko. Ta Dolina me bolj in bolj osvaja. Kar zdi se mi, da bo tu moj življenjski pristan.

Svigavec: Seveda ste mi tudi vi... sta mi tudi vidva takoj prirasla k srcu. Poročal bom...

- Andrej: Kuš!
- Milena: Prehlad, dragi?
- Andrej: Zlodej!
- Milena: *(si koketno popravlja masko)*: Saj res. Skoraj mi je zlezla na tilnik.
- Svigavec: Rekel bi...
- Milena: *(ga prekine)*: Kako razvite prste imate. Kako veličasten nogalnik!
- Andrej: Nogalnik?
- Milena: Obuvalo, dragi. Obuvalo sem mislila. Le poglej, kako mu sije podkev na šolnu. — Kaj boste poročali?
- Svigavec: Nič, nič. O svojih vtisih sem govoril.
- Milena: *(ljubeznivo in naivno)*: O vtisih, seveda. Kdor veliko potuje in sreča veliko ljudi, ima zmeraj kak vtis. — Komu boste poročali?
- Svigavec: Lepa hiša. Stara hiša.
- Milena: Pod je črviv. — Kako boste poročali?
- Svigavec: Dolina je zadnje dni poprišče čudnih dogodkov.
- Andrej: Kakšnih neki.
- Svigavec: Rekel sem. Kar jaz rečem, rečem premišljeno.
- Andrej: Verjamem.
- Milena: Parkeljček kaže roge.
- Svigavec: Dolina je nemirna. Kadar je nemirna, je Dolina nevarna. To ve vsak tuzemec.
- Andrej: Poznam jo, še preveč jo poznam.
- Svigavec: Najbrž.
- Andrej: Po kaj si prišel? Povej naravnost.
- Svigavec: Za zdaj sem tu samo kot zasebnik.
- Milena: Brž, brž! Sklenimo kontrakt.
- Svigavec: Če bo vse tako, kot kaže da bo, ne bo dobro za vaju. Razen tega so Dolinci mnjenja, da kalita lepoto in mir tega okoliša.
- Andrej: Še kaj?
- Svigavec: Ogledal sem si vso zadevo, kalkuliral sem, ocenil vsak gram vajine teže. Kupil bi jo polovico, s kostmi in grivo vred. Moja nesreča je namreč ta, da sem estet. Zategadelj bi kupil polovice teže, druga polovica bi se morala nujno odposlati kam drugam. Sicer jo bo Dolina požrla.
- Andrej: Glej ga, mesarja. Kako zna žvečiti svoja jetra.
- Milena: Pesnik. Mož je vendar pesnik.
- Andrej: Hudič penasti, zgini! Zgini, ti pravim!
- Svigavec: Ne prenašli se, fant. Pomagati sem ti hotel, pošteno trgovino sem predlagal.
- Andrej: Ven.
- Svigavec: Dobro sem vama hotel. Premislita, da ne bo prepozno.
- Andrej: Ven.

*Andrej odpre vrata. V izbo pade Osušek.
Milena se smeje na ves glas.*

Andrej: Se eden.

*Svigavec zgine. Andrej odpre okno na
stežaj.*

Andrej: Je še kdo kje? Vstopite, kozičarji, vabim vas na gostijo.

Milena: (zapre vrata): Počasi! Naj se predstavijo lepo po vrsti.

Osušek: Trkal sem, na vso moč sem trkal.

Milena: (pomaga Osušku na noge): Čebelica nas je obiskala. Vstani, čebelica.

Osušek: Ojej.

Milena: Se je kaj zgodilo?

Osušek: Tako sem se prestrašil.

Milena: Nikar, čebelica, nikar.

Osušek: Snemite tisto reč.

Milena: Sedi. Lepo sedi.

Osušek: Dajte dol tisto reč.

Andrej: Rogovile, same rogovile.

Milena: Ne rogovile, dragi. — Kaj naj dam dol?

Osušek: Tisto reč, ki jo imate v laseh.

Milena: (sname masko): Tale spominček? Čebelica, kako si krhka.

Andrej: Kaj bi rad? Povej hitro.

Osušek: Poslali so me ...

Andrej: Poslali?

Osušek: Rekli so, naj pogledam skozi okno. Naj nataknem uho na vrata, so rekli.

Milena: Pa ravno tebe so izbrali, mar niso našli kaj bolj primer-nega?

Osušek: Ženo imam in otroke. Potemtakem imam nepokvarjeno dušo. Tako so rekli in so me poslali k vama na ogleda.

Milena: Uboga, zbegana čebelica.

Andrej: Kaj bi pravzaprav rad slišal?

Osušek: Nič.

Andrej: Nič?

Osušek: Jaz nič. Mene vse skupaj čisto nič ne briga. Bojim se Doline, in ker se Doline bojim, so me poslali sem gor, da bi poslušal.

Milena: Kaj te žuli? Povej, zdaj se ti ni treba bati.

Osušek: Poslušal sem, gledal sem. K vama so me poslali, da bi potem kaj spregovoril. Vendar jaz bolj kimam kot govorim. Mislim pa takole: Bila sta Adam in Eva. Naredila sta greh, nakar so ju izgnali iz raja. Za to priliko so najeli posebno kačo in ji ukazali, naj ju zapelje. Kača je ubogala, Adam in Eva sta bežala, kača je začela razmišljati o svoji karieri. Tako se je rodilo protislovje.

Milena: Barvita poezija. Sodobna poezija.

Andrej: Kaj je še novega v Dolini?

Osušek:

Bivši Načelnik je zares bivši. Petindvajset ur nismo vedeli, kaj je z njim. Zato smo sedeli bolj doma. Potem pa se je nenadoma razvedelo, da ga dobesedno ni več. Zginil je sam, ali pa so ga zginili. To je zdaj vseeno. Skratka: zginjen je. Novega moža ni še nihče videl, a vseeno pripovedujejo o njem čudne stvari. Nekateri celo menijo, da bo novi mož ženska. Zato so zdaj vsi Dolinci bolj ljubeznivi s svojimi ženami. Ženske pa silijo svoje može, pravzaprav so jih že prisilile, da zdaj vsi glasno govorijo zoper bivšega Načelnika. Njegovo sliko so sneli že od vsepovsod. Enega, ki je imel čisto po naključju tako brado kot bivši Načelnik, so sredi trga slekli do golega. Hoteli so videti, če je še kje drugje podoben bivšemu Načelniku. Skratka, popolna zmeda. Temu pojavu pravijo zdaj analiza.

Milena:

Čudovito.

Andrej:

Jaz se temu ne bi smejal, dekle.

Osušek:

Začasno vrši posle Načelnika Osredek. Izvolil se je včeraj ponoči. Ob treh zjutraj je njegova žena stopila na balkon in povedala izid volitev. — Pri vsem tem pa še ne vemo dosti o navadah novega Načelnika, zato je Dolina zelo razburjena. Poizvedujemo, ugibamo, vohljamo. Osredek ugiba, kakšno darilo bi mu dali. Govorancar predlaga, da bi zbrali in v lep šopek povezali vse tiste, ki so preveč naklonjeni bivšemu Načelniku.

Andrej:

Berači! Poniglavi berači.

Osušek:

Vidva sta še posebej sumljiva. Nič dobrega se vama ne obeta.

Milena:

Tako mi je všeč ta pripoved. Razburljivo se sliši, kot zgodba o starih Vikingih.

Osušek:

To je zdaj vse. — Nikomur ne povejta, da sem vama kaj povedal.

Milena:

Molčala bom, četudi bi me nasadili na kol.

Osušek:

Moral bi pravzaprav kaj več izvedeti o vaju. Moral bi slišati nekaj o zaroti, o zvezah z bivšim Načelnikom.

Milena:

O, čebelica, zakaj moraš toliko trpeti.

Osušek:

Žena meni, da bi se moral pod novo upravo povzpeti vsaj tako visoko, kot se je Govorancar pod staro. Ampak vest me šiba ...

Milena:

Ti kar govori, vse najgrše govori.

Osušek:

Najbrž se mi ne bo posrečilo.

Pentlja se prikaže pri oknu in hoče skozenj. Njena obilnost jo zadrži.

Milena:

Takole se človeku primeri, da ne more ne noter ne ven.

Osušek:

Dober večer, botrica.

Pentlja:

Kot večša sem butnila v svetlobo. Pomagajte mi nazaj. (Osušku) Preklja, nikar tako ne bulji vame. — No, bo kaj?

Andrej pomaga Pentlji iz zadrege in ji na široko odpre vrata. Milena pričaka Pentljin prihod z največjim veseljem.

Pentlja: Pri teh gradnjah človek nikoli ne ve, kje je okno in kje so vrata.

Osušek si komaj opomore od strahu. Spomni se Mileninega nasveta in nena doma pobesni.

Osušek: Bosta priznala, tolovaja! Ali sta za, ali sta proti? Kaj škilita in špegata v naš mir. Stole ven, sem rekel! Ne maramo sadja, ne maramo šolnov, sploh ničesar ne maramo.

Pentlja: Ta pa ni več pri sebi.

Osušek se počuti kot star španski vitez.

Osušek: Tudi potrpljenje ima svoje mejnike. — Na tla, vsi na tla! Noge gor, lopovi! Priznajte, da ste ponaredili ta svet! Ne skrbite Dolinci, ne bojte se. Vse sta priznala. Tako sem ju privil, da sta pohlevna kot zajčka.

Pentlja: *(počasi doume Osuškovu ropotanje):* Nehaj!

Osušek: Ker ni šlo zlepa, sem pritisnil zgrda.

Pentlja: Ja, ja, pritisnil si. Zdaj lahko odjenjaš.

Osušek: *(upehano):* Hvala vam. Storil sem samo svojo dolžnost.

Pentlja: Mar ne vidiš, da sem čisto sama, Osredek in Govorancar lovita vrabce za bodočega Načelnika.

Osušek: *(se zave):* Človek se toliko namuči ...

Milena: Treba je najprej pogledati in šele nato pobesneti. Mirno počivaj, čebelica. Tale teta ni posebno huda.

Andrej: Kakšna čast, botrica, da ste naju obiskali.

Milena: Sedite, milostljiva, počutite se kot na obisku.

Pentlja: Saj nisem vredna.

Andrej: Kako izzivalno postavlo imate. Pa ta vrat, še junca bi pogнал kvišku.

Pentlja: *(kot začarana):* Ti zobje, ti zobje ... Kaj bi dal človek, da bi imel te zobe.

Andrej: No, botrica, kaj vas je prignalo v to bajto?

Pentlja: Kaj me je prignalo? Ojej, ojej. Gnalo me je, tako me je gnalo. Všeč ste mi kot Mojzes. Zaradi te prispodobe so vrgli mojega moža iz službe. Mojzes vendar ni nobeno ime, je rekel Govorancar. Jaz da imam spodobnega moža, je rekel Osredek. Kako si drznem misliti še na koga drugega, so rekli vsi. Spotaknili so se ob moje genitalije, za rehabilitacijsko nalogo pa so mi predpisali to posebno misijo.

Osušek: Bolj zlagoma, bolj potihoma.

Pentlja: Prej bi sebe poslušal.

Osušek: Že, že ...

Pentlja: Jaz imam svoja načela. Tale fant mi je všeč, pa pika.

- Osušek:* Nimam nič proti. Samo prej nisem vedel, zakaj si hotela stopiti skozi okno.
- Milena:* Ljubek dialog.
- Andrej:* Zelo ljubek.
- Milena:* (*Pentlji in Osušku*): Zlodjevca obesita na okno.
- Osušek:* Kaj ste ukazali?
- Milena:* Tole masko obesita na okno. Tako, tako. Poslej bodo vsi hodili skozi vrata. — Kako je že s tisto misijo?
- Pentlja:* Nekakšno izjavo bosta podpisala. Ampak časa je še dovolj.
- Andrej:* O, Dolina neštetihi radosti!
- Milena:* Ne tako obupano, dragi.
- Andrej:* Pohaja mi dobra volja.
- Milena:* Mene pa komaj prijemlje. — Sedi sem, k meni.

Milena in Andrej se udobno namestita.

- Milena:* Midva enkrat na teden nekoliko počivava. Najbrž to ni najbolj po predpisih, a bom že vse razložila tistemu vašemu financarju.
- Osušek:* (*napeto premišlja*): Ja, ja.
- Milena:* Čebelica, mar ni lepo na tem svetu?
- Osušek:* Kakopak. Zelo lepo je.
- Pentlja:* Ampak ta vaš fant. Kako zna počivati.
- Milena:* Trikrat na teden se zjezi, drugače pa je kar dober. — Kdaj ga po vajinem kalkuliranju mislijo zaklati?

Andrej komaj kaj sliši. Gleda skozi okno.

- Andrej:* Kako lepo šumijo gozdovi. Drevesa so kot vetrnice navskriž.
- Pentlja:* Ne bodo ga. Borila se bom kot levinja.
- Andrej:* Ugrizni tišino, popotnik. Naglo preromaj ta svet. Zvezde so samo sopotnice temnih vasi. Ugašajo, ko ljudje vstajajo. Tisti, ki leži v senu in gleda v noč, je bodoči mrlič: požrle ga bodo z belimi trakovi porisane ceste, pomendrali ga bodo gumijasti podplati tovornih konj.
- Milena:* Taka je pesem Doline, moj dragi. — Ne stojte tako začudeno. Kar sta zdajle slišala, je bil samo predih v življenju dneva.
- Osušek:* Malo sem razumel. Je pa tako ozračje, da bi se človek zjokal.
- Pentlja:* Zakaj so se lotili ravno njega?
- Osušek:* Zavoljo novega Načelnika. Nekdo mora biti kriv.
- Pentlja:* Ampak zakaj ravno on?
- Osušek:* Ampak zakaj ravno ona?
- Pentlja:* Zanj se ni treba bati.
- Osušek:* Švigavec je hujši od zloдея.
- Pentlja:* Zadnje dni ga bolj upoštevajo. Pa ne bo prilezel, kamor bi rad.
- Osušek:* Švigavec je.

- Pentlja:* (čez čas): Midva se obnašava, kot bi se znova rodila. To je čar.
- Osušek:* Čar je že. Samo, če bova zdržala.
- Pentlja:* Nekaterim navadam se človek zares težko odreče.
- Milena prekine njun pogovor.*
- Milena:* Kako je že s tisto posebno misijo? Kakšno izjavo morava podpisati?
- Pentlja:* Mislita, da vem? Sedeli smo v veliki dvorani. Zdelo se nam je zelo imenitno, da sploh lahko kaj podpišemo. Nazadnje smo sklenili, da bosta tudi vidva nekaj podpisala. — Mene pa, kot rečeno, so poslali naprej in mi naročili, naj vse uredim.
- Milena:* Pa če ne bova podpisala? Kaj bo potlej?
- Pentlja:* Ne vem.
- Milena:* Kaj bo potlej, vprašam?
- Pentlja:* Če pa ne vem. Najbrž bo hudo narobe. Malo sem razumela, ker so nazadnje kričali vsevprek: gori, doli, sem pa tja ... Luč se je majala od samih groženj.
- Milena:* Ganljivo.
- Andrej:* O, Dolina radosti in kreposti. Dolina veselja in petja. — Stopi pred duri, punca, in poglej doli. Kot bi se sonca zbirala v procesijo, tako korakajo vrli Dolinci. Z razkošno lepoto je obdarjena narava tod okoli, a nič ni to spričo obline src, ki brstijo na dolinskih stojnicah.
- Vstopi Švigavec. Milena sname bič in se poigrava z njim.*
- Milena:* Čas je.
- Andrej:* Potrpi in čakaj sporočila.
- Osreddek:* Zdi se mi, da ura nekam čudno kolobari.
- Pentlja:* Kolovrat. Prav sem je prikolovratila.
- Švigavec gre naprej z energijo zmagovalca. Nagovori Pentljo in Osuška.*
- Švigavec:* Sta naredila posel? Sta sklenila kupčijo? Možje prihajajo.
- Osušek:* Dejal bi ...
- Pentlja:* Kako pa govoriš z nama, repoliznik.
- Švigavec:* V pesteh tiščim vajino dušico. Nisem zatisnil ušes malo prej, ko sta govorila glasno, ko sta z besedami podprla izdajo.
- Osušek je prestrašen. Milena naskoči Švigavca.*
- Milena:* V obraz se vam smeje.
- Švigavec:* Kako?
- Milena:* (se z bičem dotakne zlodejeve maske): V obraz se vam smeje tale vaš prijatelj.
- Švigavec:* Zmage se veseli. (Andreju) Si še tukaj, potepuh? Še nisi zbežal?

Milena zamahne z bičem proti oknu in zbije zlodejevo masko.

Andrej: Lep žvižg. Lep zadetek.
Pentlja in Osušek se stisneta v kot. Svigavec je za hip zbegan.

Svigavec: Plačal boš ta udarec, fant.
Milena: Drugič se bom obrnila v pravo smer. Ostreje bom udarila.
Svigavec: Dvomim, zelo dvomim. Kajti kalkuliral sem počasi in natančno. Mešal sem glave dolinskim veljakom, dolgo sem čakal na svoj trenutek. Previdno sem izvabljal pregrešne glasove iz njihovih ust. Na te vrste violino igram namreč kot pravi mojster.

Milena: Slišim.
Svigavec: Nihče od dolincev ni brez greha. Pobožno sem pisal njihove grehe in grehiče. Sleherni noč, ko so spali, sem jaz pisal. Za cel zajeten roman je nanese vsega skupaj. Menim, da bo to čtivo kar primerno za novega Načelnika.
Pentlja: Kdo pa bo novi Načelnik?

Svigavec: Bo, kdor bo. Prav vseeno mi je, kdo bo. Jaz hranim arhiv.
Andrej: Spodbudno.
Svigavec: Zelo spodbudno.
Andrej: Ta arhiv bo gotovo krajšal noči tistemu, ki ga bo bral. Samo ...

Svigavec: Samo?
Andrej: Sleherni dialektika te vrste ima svoje luknje. Tudi tvoja jih ima.
Svigavec: Dvomim.

Godba na pihala zaigra diskretno neko narodno pesem v bolj odrezavem ritmu.

Milena: Prihajajo! Veselica se začinja.

Milena na široko odpre vrata. Vstopita Osredek in Govorancar s svojima ženama, nato Dolinci in Dolinke v različnih nošah.

Milena: Vidite, pa smo spet skupaj. Kar precej se nas je nabralo. Stolov ne bo dovolj za vse, ampak tla imamo nenavadno udobna.

Dolinci v zadregi molčijo. Gledajo Osredka, gledajo Mileno, gledajo svoj prapor.

Milena: Celo prapor ste prinesli s seboj. Joj, kako sončne barve! Dajte, da vidim. Zares lepo. — Ampak bolje bo, če ga postavite v kot. Samo zavoljo prostora, da ne bomo na tesnem.

Osredek: To ni bilo predvideno.

Milena: Celo svoj protokol imate? Mar niso očarljivi, dragi? Tisti medvedi, ki sva jih srečala ob vznožju Himalaje, so bili

naravnost neolikani. Kar brez protokola so hoteli pohrustati človeka.

Svigavec: (Osredku): Svaril sem vas. Rekel sem, da bodo težave, če ne bomo takoj udarili.

Milena: Vražiček se repenči. Je spet kaj narobe z muskulaturo? (Dolincem) Zdaj pa še nekaj za vas. Katero pesem imate najrajši?

Posameznim Dolincem gre na smeh.

Milena: Le korajžno. Kdor se smeje, ne potrebuje trebuha. To že ves čas dopovedujem svojemu fantu. Ampak tako je zaljubljen v to Dolino, da mu sploh ne morem do živega.

Osredkarica protestira. Milena se obrne k njej.

Milena: Kako znamenita ženska. Pravo utelešenje svojega bližnjega.

Nekaj Dolincev se še gnete pri vratih.

Andrej: Vstopajte, rojaki. Brez sramu. Če ne bo notri dovolj prostora, bomo zunaj zažgali kresove.

Milena: Preveč si radodaren.

Osredek: Nismo prišli, da bi kresove zažigali.

Andrej: Po kaj ste potlej prišli?

Govorancar: Resnobno je naše opravilo, odgovorne so naše naloge. Mukoma smo se vzpenjali navzgor, da bi ostali tam, kamor smo se povzpeli.

Milena: Pravilno.

Svigavec: Hitite, da ne boste obžalovali svoje počasnosti.

Osredek: Nismo prišli na veselico, sodit smo prišli.

Milena: Kaj takega! Midva pa sva pripravila toliko drv in vžigalic.

Osredek: Že mogoče.

Milena: (Andreju): Se ti kaj spoznaš na sodnije?

Andrej: Nič.

Govorancar: Ni potrebno. — Tožnik bom jaz.

Milena: Neverjetna organizacija.

Andrej: Neverjetna.

Milena: Toliko sem se trudila, da bi uredila to posteljnino, pa pridejo na dan s tako novico. Če bi to vedela, bi prostor uredila kako drugače. Bolj primerno.

Osredek: Ni potrebno. Menimo, da ni potrebno.

Milena: Prav. — Koga pa mislite soditi? Take zabave še nikoli nisem videla od blizu.

Svigavec: Potemtakem bo prav za vse.

Milena: Moj parkelj rožlja. Koga bi radi sodili?

Svigavec: Vaju.

Milena: Naju?

Osredek: Vaju.

- Milena:* Vi ste pa res šaljivci. To je dobro znamenje za Dolino.
- Osredek:* Ne šalimo se. Šala ne spada v našo zamisel.
- Milena se obnaša, kot bi nekaj premišljevala.*
- Milena:* Potemtakem sva kaj nemarnega storila?
- Osredek:* Sta.
- Andrej:* Čedalje lepše.
- Milena:* Če pravite vi, bo že držalo. — Kaj pa sva naredila?
- Osredek:* Toliko je tega, da ne kaže naštevati vseh podrobnosti.
- Milena se »jezi« na Andreja.*
- Milena:* To imam sedaj od tebe. V lepo kašo si me spravil. In prav tu morajo priti na dan vsi moji grehi.
- Osušek:* Če se prav spominjam, niste vi glavni krivec.
- Osredkarica:* To stvar bomo šele razpoznali po njenih značilnostih.
- Osušek:* Pa on! — Kar prècej bi radi ugonobili to živalco.
- Govorancar:* Ne gre za njega, ne gre za njo. Za stvar gre.
- Govorancarka:* Za stvar gre, za principe.
- Osredkarica:* Samo za to gre.
- Govorancar:* Naše čvrsto stališče se izraža v prepričanju: lahko poginejo ljudje, ampak principi morajo obstati.
- Osredek:* Nadvlada principov je imenovala mene za poslujočega Načelnika vse do trenutka, ko bo novi Načelnik predložil svoje poverilnice. — Potem bom jaz samo njegov namestnik. (*Svečano*) Ampak do traktat moramo poravnati našo Dolino.
- Govorancar:* Analitično moramo pregledati naše obskurnosti, pripraviti moramo vse potrebno, da se naše življenje dokončno uresniči.
- Osredek:* Sestavili smo spis, ki dovolj nazorno izpoveduje naša načela. Dolinci so ta spis prebrali in so brez pridržka soglašali z njim.
- Govorancar:* Predlagali so samo nekaj formalnih korektur.
- Osredek:* Razumljivo. To počnejo vsi izobraženi ljudje.
- Govorancar:* Nakar so ta spis tudi podpisali. Poravnali smo stare spore in rešili svojo čast.
- Osredek:* Zdaj je Dolina složna. Spet diha z istimi pljuči.
- Milena:* Neizmerno me veseli. To se je zgodilo menda prvič v zgodovini te dežele.
- Osredek:* Teh podatkov nimam ravno pri roki.
- Milena:* Nič ne de. Verjamem na besedo. — Zdaj pa boste menda začeli s sodnijo. Kam naj sedeva?
- Govorancar:* (*je čisto začuden nad to prostodušnostjo*): Kaj menite?
- Milena:* (*zavpije*): Nič ne menim. Sprašujem, kam naj sedeva. Boste sodili, ali ne?
- Osredek:* Bomo.
- Pentlja:* Pa če bi podpisala tisto reč...

- Andrej:** Hitite, Dolinci, s sodbo. Malo časa imava. Do kraja nato-
vorite svoje samokolnice z lažjo, hinavstvom, samoljub-
nostjo, sekirami in noži, z mržnjo jih natovorite. Jamčim
vam, da bodo starinoslovci čez sto let kazali vaše lobanje
za primer, kako neumen je lahko človek.
- Milena:** Spet te popadajo čustva, dragi.
- Švigavec:** Dolino je razžalil.
- Osredkarica:** Preklinjal je.
- Govorancarka:** Zoper naše lobanje je govoril.

*Dolinci so zelo razburjeni. Tako so raz-
burjeni, da bi človek skoraj verjel An-
drejevim besedam. — Milena naredi red
z svojevrstno energijo.*

- Milena:** Mir! Bo tu kakšen red, ali ne! — Kaj bi radi? Govorite
lepo po vrsti.
- Švigavec:** Poslednjič opozarjam: ne odlašajmo. Ta ženska je ne-
varna.
- Osušek:** Malo prej si jo hotel imeti zase.

Dolinci se vznemirijo spričo te novice.

- Osušek:** Resnico vam govorim, rojaki. — Ni prav, kar počnemo.
Ne moremo soditi samo zato, da bi ustregli Načelniku, ki
ga še poznamo ne.
- Milena:** Izvrstno. Temu naziranju se ne da oporekati. — Želi še
kdo spregovoriti?

Osredek: Jaz.

Milena: (Andreju): Vidiš, pa je spet red.

Osredek: Želim poudariti, da znamo biti tudi nevarni, če se nam
zdi to potrebno.

Milena: Odkrita beseda.

Govorancar: Mi hočemo...

Milena: Vi bi se radi novemu Načelniku prisesali na kožo. Če ima
dovolj krvi, da bo to prenesel, je to pač njegova stvar.
Mene to čisto nič ne briga.

Osredek: Prišli smo...

Milena: Saj vidim, da ste prišli. Kaj bi radi, to povejte.

Osredek: Vsa stvar okoli bivšega Načelnika namreč še ni čisto jasna.
Znamenja kažejo, da so ga podpirale komponente različ-
nih elementov. — Sklenili smo zato, da vama bomo tako
ali drugače zavili vrat, kajti metode so različne, da vama
bomo torej onеспособili vrat, če ne bosta soglašala z iz-
javo, da sta prav vidva, pod upravo bivšega Načelnika,
kakopak od daleč, pohujševala nas vse in s tem omogočila
različne degenerije.

Milena: (Švigavcu): Ali je tako zapisano tudi v tvojem koledarju,
zlodjavec?

Dolinci nemirno utripajo. Tudi zunaj so ljudje nemirni. Slišijo se različni glasovi: Nekdo vpije:

— Počakajte, počakajte! Papirje nese, zvedeli bomo za novega Načelnika. —

Svigavec: Samo, da bo konec negotovosti. Samo, da bo spet mir.

Pentlja: Kdor že bo, zadovoljen bo z mano.

Peter se prerine skozi množico. Stopi k Osredku.

Peter: Tu so papirji in poverilnice.

Osredek: *(poveljuje):* Mirno! Godba!

Dolinci uredijo svoje vrste. Godba igra slavnostno koračnico.

Govorancar: Vendarle je konec naših muk. S poskočnim veseljem bomo pozdravili od oblasti imenovanega Načelnika. Prisilili bomo reke, da bodo tekle navzgor...

Osredek pregleduje papirje. Njegovo obličje dobiva nenavadne poteze.

Govorancar: Gore bomo naložili na kamione in jih izvozili v zamejstvo, kajti naša Dolina mora biti pregledna od severa do juga, od vzhoda do zahoda. Pšenico bomo prepričali, da bo dozorela že v januarju, jabolka, hruške in podobno meso se bo kar samo osipavalo v naša naročja, zakaj neizmerno je naše bogastvo in tvorne so naše sposobnosti. — Hkrati pa opozarjam vse tiste, ki ne bi hoteli podpreti načrtov novega Načelnika...

Osredek stoji, kot bi bil na smrt obsojen.

Osredek: Dovolj, dovolj... Tole poglejte.

Dolinci ogledujejo papirje in ogledujejo Mileno, ki spremlja to prerivanje z najbolj nedolžnim in nevednim obrazom. — Dolinci počasi okamenijo, tudi godba pojenja.

Milena: Se je spet kaj zgodilo?

Pentlja: Se je.

Osredek: Vi...

Govorancar: Vi ste...

Svigavec: Kaj takega še hudič ne bi slutil...

Osredek: V papirjih piše...

Andrej: Kaj spet menčate? Je kam treščilo?

Osušek: Kot da bi.

Osredek: V papirjih je zapisano ime novega Načelnika.

Milena: Nekaj podobnega ste menda pričakovali.

Osredek: Smo. — Ampak presenečenje...

- Milena:* Vidite, kako lepo skrbi oblast za vas. Jaz bi bila srečna, če bi imela takšnega rednika.
- Govorancar:* Že, že...
- Švigavec:* Le kaj bo zdaj?
- Milena:* Zdaj boste spet veseli korenjaki, še z večjo vnemo boste skrbeli za blaginjo Dolincev, za blaginjo, ki je že zdaj okrogla, da posamezni primerki kar umirajo od zadovoljstva.

Govorancar se prvi znajde.

- Govorancar:* Zagotavljamo vam, da bomo pozorni do vseljudske blaginje. Obljubljamo, da se bo blaginja še naprej debelila, in da bomo odstranili vse, ki bi hoteli umreti še kako drugače. Od danes naprej bomo določili en sam način umiranja: umiranje od zadovoljstva.
- Milena:* Zelo akustična miselnost. — Ampak zakaj mene mešate v to debelo blaginjo?
- Osredek:* Vi ste vendar...
- Andrej:* Povedali ste že, kdo sva in kaj sva. Sodite tedaj hitro in odločno.
- Osredek:* Stvari so se nekoliko zaobrnille.
- Govorancar:* Zgodovina nam je odprla nova obzorja.
- Govorancarka:* Že zdavnaj sem mislila na to možnost.
- Osredkarica:* Čuvarke nedolžnosti mestnega obzidja smo vas izvolile...
- Osušek:* Meni se je prvemu posvetilo. Zdi se mi, da sem popil svetlomoder navdih.
- Pentlja:* Z menoj je še lepše. Počutim se kot zdravilni vrec. — Ti, Švigavec, boš poslej bolj spoštljivo govoril o mojih genitalijah.
- Milena:* Kaj se je vendar zgodilo, da ste se vsi postavili na glavo? Ti kaj razumeš, dragi?
- Andrej:* Prav nič.
- Milena:* (Petru): Nenavaden papir si prinesel, da ima tako čarodajno moč.
- Peter:* (je popolnoma kos svoji vlogi): Verjemite, da sem ga nosil z vsem dolžnim spoštovanjem. Upi, ki jih polagam v novega Načelnika, so me navdihovali z brzino.
- Milena:* Saj res, na tega Načelnika sem skorajda pozabila. Posebne vrste človek mora biti, da njegovo ime zmede celo sodnijo. — Smem zvedeti zanj?
- Osredek:* To že ves čas želimo.

Osredek in Govorancar izvedeta ceremonijo: prvi stopi pred Mileno s papirjem, drugi vzame od prijatelja velik ključ in ga položi na prvo blazino, ki jo ugleda.

- Osredek:** Dragocena listina, ki vam jo izročam, nespremenljivo izraža našo vero v pravičen razrez vseh protislovij. Vi ste novi Načelnik. Zatorej: naj živi novi Načelnik!
- Vsi:** Naj živi!
- Govorancar:** Izročamo ta ključ v najbolj vredne roke, ki so ga kdajkoli nosile. Odprl vam bo vrata v naša srca in naša stanovanja. Razen te, praktične vrednosti, ima ključ tudi načelen pomen. Imenovani ste bili za konkretnega načelnika, mi pa vas, s to obdaritvijo, imenujemo tudi za častnega Načelnika naše lepe Doline.
- Milena:** *(kot da je zelo presenečena):* Ta je pa lepa. Ali ti kaj razumeš?
- Andrej:** Nič. A tako je zapisano v papirjih. Ti si novi Načelnik.
*Milena zaigra globoko premišljevanje.
Spremlja jo pozoren molk.*
- Milena:** Če je tako, pa začnimo vladati. — Mirno! Godba!
Dolinci v hipu izpolnijo povelje. Godba intonira narodni napev »Na planincih sončece sije«.
- Milena:** Dovolj. Sedite!
- Milena:** Sedite!
*Dolinci zamañ gledajo za stoli.
Dolinci sedejo na tla.*
- Milena:** Smejte se. Glasneje!
Dolinci ubogajo.
- Milena:** Dovolj! — Recite trikrat: hov, hov, hov.
Dolinci spet poslušajo povelje.
- Milena:** Razločneje!
Dolinci govorijo razločno.
- Milena:** Vstanite! — Vidim, da znate ubogati. Potemtakem ne bo težav z vami.
- Govorancar:** Ne bo težav.
- Osredek:** Nádejamo se, da boste prizanesljivo spregledali naše pomote.
- Milena:** To bomo videli jutri. Zdaj bomo najprej praznovali.
Milena z očmi poišče Švigavca.
- Milena:** Pridi sem!
- Švigavec:** Vedel sem, da bo najprej padlo po meni.
- Milena:** Kaj si vedel?
- Švigavec:** Bolj malo. Že spet sem se osmukal.
- Milena:** No, vidiš. — Prej si mi razodel, da je pisanje tvoja strast. O zajetnem romanu si govoril.
- Milena:** Govoril sem.
- Švigavec:** Imenujem te za zapisnikarja.
Švigavec se skorajda oddahne.

- Milena:* Vzemi papir in svinčnik. Piši. — Naročamo veselico, ki naj jo plača moj namestnik. Veselica bo čez dve uri. Dolinci naj do takrat operejo svojo duševnost, ušesa in perilo. Razen tega naj zakoljejo petindvajset prašičev in podobno število krav, če jih imajo. Vino bodo plačali na obroke. Če bo kdo kradel, ga bomo imenovali na drugo mesto. Najlepše hiše lahko okrasite s čitljivo pisavo napisanimi pregovori. Do sedme ure zjutraj ne sme zalajati noben pes. — Mirno! Godba!
- Osredek:* Vse za novega Načelnika. Njemu v čast, njemu v korist. — Mirno! Godba!

ZASTOR

TRETJI DEL

Baraka je že toliko urejena, da lahko služi za gostišče. Osušek in Pentlja urejata še zadnje podrobnosti okoli stolov in ostalih predmetov. — Švigavec z ironijo opazuje njun posel.

- Pentlja:* Ukazano je bilo nekoliko bolj na levo.
Osušek: Toda zadnji trenutek so ukazali nekoliko bolj desno.
Pentlja: Nekaj lepo vzgojenih nageljnov tudi ne bi škodilo.
Osušek: Nikakor ne bi škodili.
Pentlja: Da bi le bili Načelnik zadovoljni.
Osušek: Storila sva vse, kar sva mogla.
Švigavec: Ponorela je Dolina, in vidva z njo.
Osušek: Treba je ubogati.
Pentlja: V Dolini bo zdaj red, pravijo Načelnik.
Osušek: Govorancar je moral pet minut v kotu delati težno stojo. Za kazen, ker je govoril dve minuti preveč.
Pentlja: Osredek je moral telovaditi na bradlji. Da bo malo shujšal, so rekli Načelnik. Kaj vse si moral početi ti, Švigavec.
Švigavec: Molčita! Mar naj vsa Dolina zve za to sramoto? Kaže, da bomo še potrebovali drug drugega.
Pentlja: Beži no. Zdaj Načelnik mislijo za vse.
Švigavec: Policaji se sprehajajo po Dolini.
Pentlja: To je že urejeno. Načelnik so ukazali njihovemu poveljniku, naj jih vse do zjutraj pozapre. Tako bodo vsaj enkrat mirno spali, so rekli.
Švigavec: Pa tisti debeli, ki tako vneto ogleduje vrata?
Pentlja: Njega so pustili za spomin. — Pojdiva, preklja. Naročili so, da morava pred vrati pričakati goste.

Osušek in Pentlja odideta. Švigavec ostane sam.

- Švigavec:* Moram zvedeti, ali je to res, kar pravi, da je: ali je res Načelnik? Ali je morda celo več, ali pa sploh ni nič? In če ona ni, kdo je tisti, ki je? Kdo je tisti, ki ga moram ob pravem času zajahati? Če ona ni, potem bo tisti, ki je, pospravil z vsemi tistimi, ki so zdaj. Jaz nisem bil še nikoli, potemtakem moram biti nekoč. Razvoj pleše v kolo-barju: vrtiljak je isti, sedala so ista, menjajo se samo odjemalci. Ostro moram opazovati, da bom v tem vrtenju našel kaj primernega tudi za svoje sedalo.

Zunaj se slišijo glasovi in Pentljin smeh.

- Švigavec:* Zdaj pa narahlo in obzirno.

Švigavec se umakne. Vstopita Osredkar in Osredkarica. Njun psihični volumen

je že tako v znamenju obljubljenega sprejema, da celo v praznem prostoru vidita ljudi. Na pamet sta se naučila govoranco, ki bi jo rada čimprej poslala v eter. Z vsem navdušenjem izpolnjujeta prostornino prazne sobe.

Osredek: Pozdravljeni. Saj ni potrebno, zares ne zasluživa tolikšne pozornosti. Jaz in moja žena sva skromna človeka.

Osredkarica: Tako ljubek domek. Se solato bi lahko gojili v njem. Neverjetno, kaj lahko pomeni kultura, če je združena z okusom.

Osredek in njegova žena govorita drug drugemu.

Osredkarica: Vi ste zares pravi gospodinjski fenomen.

Osredek: Človek je človek samo, če je človek.

Osredkarica: Joj, ta modrost.

Osredek: Razobesiti bi morali vse, ki mislijo drugače.

Osredkarica: Kakopak. Lepo po vrsti bi jih morali razobesiti. Tako kot perilo.

Govorita hkrati, obrnjena vsak v svojo smer:

— Nikar se ne opravičujte. Nekaj minut telovadbe nam zares ni škodilo. To vendar spada k stvari. Človek je človek samo, če je človek. —

Vstopita Govorancar in Govorancarka. Doživljata isto kot njuna predhodnika.

Govorancar: Dolina je moja ljubezen.

Govorancarka: Kakšna sreča, da smo dobili takšnega Načelnika.

Govorancar: Tako mile dlani ima. Nikogar ne bo zadavila.

Govorancarka: Če bi ostali sami, bi lahko nehote koga prijeli za vrat.

Govorancar: Kot Gvadalkivir...

Govorancarka: Kot Gvadalkvir šumi naš Načelnik.

Vstopi Pentlja in zmoti to besedno žuborenje.

Pentlja: Gredo!

Osredek: Kdo gre?

Pentlja: Načelnik gredo.

Osredek: Kaj ni že tu?

Pentlja: Gredo! Joj, kako so lepi.

Govorancar: S kom pa smo se potemtakem pomenkovali?

Pentlja: Ne vem s kom. — Skozi okno pogledjte. Kakšen prizor! Človek bi se razkvasil od sreče.

Pentlja odfurja ven.

Osredek: Kaj takega.

Govorancar: Sramota.

Osredek: Za nos so naju povlekli.
Govorancar: Zaman sva govorila.
Osredkarica: Kdo pa si je drznil misliti, da nista navzoča.
Govorancarka: Hoteli smo vse najboljše.

Na oknu se za hip pokaže zelo okrogel, nasmejan obraz. Osredek ga zagleda in zavpije.

Govorancar: Kaj pa je?
Osredek: Videl sem.
Govorancar: Kaj si videl?
Osredek: Skozi okno je gledalo. Debel obraz je imelo in smejalo se je.
Govorancar: Slabo znamenje. Le kaj bi utegnili biti?
Osredkarica: Sinoči se mi je sanjalo, da je luna rigala.
Govorancarka: To pa ni dobro. Brez kamilic ne bo šlo.
V terpentinu namočene koprive lajšajo prebavo.
Osredek: Le kako se bo vse to razvilo. Pri bivšem Načelniku smo vsaj vedeli, pri čem smo.

Na oknu se prikaže Švigavec.

Švigavec: Ste videli?
Osredek: Smo. — Nekaj se je svetilo, nekaj je gledalo skozi, nekaj se je smejalo.
Švigavec: Oblast se je začela zanimati za nas.
Govorancar: Ko bi se vsaj. Oblast ljubi rodoljube.
Osredek: Čim pohlevnejši so, tem raje jih ima.
Govorancar: Če se med sabo davimo, oblasti s tem nič ne motimo.
Osredek: Seveda ne. To ne spada v pristojnost oblasti.
Govorancar: Oblast je pač oblast.
Osredek: Oblast se za davljenje in podobne malenkosti vendar ne utegne zanimati. To spada v pristojnost morale.

Švigavec se umakne.

Osredek: Ampak ta dva, se pravi ona, je od oblasti postavljen Načelnik.
Govorancar: ... To je tisto.
Osredek: Kar oblast stori, vse prav stori. Oblasti se človek ne sme dotakniti. Oblast je kot bog: na oblakih sedi in ogleduje zemljane. Oblast se lahko zmoti, človek se ne sme.
Govorancar: Razumljivo.
Osredek: Oblast lahko zamenja samo oblast. Potem oblast sporoči ljudem, kako je oblast odstavila slabšo in imenovala boljšo oblast. Ampak dolgo najbrž ne bo trajala.
Govorancar: Oblast, misliš?
Osredek: Pregrešno bi bilo kaj takega misliti. Oblast bo našla kako luknjo še potem, ko bo že konec sveta.
Govorancar: Pravilno.

Oba nekaj časa molčita.

Osredek: Ohja.
 Govorancar: Kdo ne bo dolgo trajal?
 Osredek: Ona in on ne bosta dolgo trajala.
 Govorancar: Aja. Načelnika ne bosta dolgo trajala.
 Osredek: Menim, da ne bosta.
 Govorancar: Saj smo ju že hoteli (pokaže z roko), pa je oblast sklenila drugače.
 Osredek: Kakopak. Oblast premišlja globlje.
 Govorancar: Včasih tudi nekoliko potrpi.
 Osredek: Višji interesi, veš.
 Govorancar: Mi ne moremo vsega razumeti.
 Osredek: Kakopak. Oblast misli. Mi pa smo izvršna oblast.

Spet molčita in premišljata.

Osredek: Tako lepo vrvico sem pripravil.
 Govorancar: Pa ni šlo.
 Osredek: Ona bi bila prav čeden kužek.
 Govorancar: Malo preveč grize.
 Osredek: Pa še Načelnik je povrhu.

Oba mislita.

Govorancar: Ozvezdje pa tako.
 Osredek: Sama bleščava.
 Govorancar: Luna bo počila.
 Osredek: Vsakih sto let se to dogaja.
 Govorancar: Potem nastopi spet oblast.
 Osredek: In midva z njo.

Vstopi Pentlja, za njo Osušek. Nato Dolinci in Dolinke.

Pentlja: Gospod namestnik, Načelnik so že čisto blizu!

Osredek in Govorancar se komaj znaj-deta. Zunaj zabrni debela trobenta. Pri-korakajo Dolinci: vsi so podobno oble-čeni in počesani. Postavijo se kot sveč-niki, sijejo v vzornem redu. — Pride Milena in za njo Andrej. Oglasi se kla-rinet.

Milena: Zame je glasbe dovolj. — Ljudstvo, ki je ostalo zunaj, naj vriska in prepeva. Napije in naje se naj do sitega. Nakar mu odrejamo dva dni počitka. Naš pomenek pa bo krenil v drugo smer. Ste vsi zbrani?

Osredek: Smo.

Milena: Zlodjevca ne vidim.

Švigavec: (se nenadoma pojavi): Mene pogrešate?

Milena: Lahko sedete, ali stojite. V tem pogledu vam puščam svo-bodo.

Milena igra poslej vlogo strogega urad-nika. Vendar tako, da se je bojijo samo

*tisti, ki so na odru, nikakor pa ne tisti,
ki so v dvorani.*

Milena: Zadeve s pokojninami in upokojitvami bomo uredili jutri. Če kdo ne more živeti, bo pač umrl. Tak je zakon narave. Navsezadnje pa ni nihče nikogar silil, da se mora postarati. — Ima kdo kakšno posebno vprašanje?

Dolinci molčijo.

Milena: Tako je prav. — Vsak naj seže po najbližjem kozarcu in naj ga izprazni do dna.

Dolinci pijejo. Švigavec se obotavlja.

Milena: Do dna.

Švigavec: Kiselkast okus ima to vino.

Milena: Do dna, sem rekla.

Švigavec uboga.

Milena: Vino ni pomaranča. (*Govorancarju*) Ponovi!

Govorancar: Vino ni pomaranča. — S tem dejstvom popolnoma soglašam.

Milena: Brez okraskov, prosim. — Hruške dozorijo spomladi. (*Osredku*) Ponovi!

Osredk: Hruške dozorijo spomladi. — Vendar z ozirom na letne čase...

Milena: Z ozirom na letne čase, dozorijo včasih tudi prej. Ima kdo še kakšno vprašanje?

Govorancarka: Glede otroških vozičkov sem mislila... Kakšno ceno bi vi najbolj priporočili?

Milena: Tako, da bo primerna za dojenčke. — Še kaj?

Osredkarica: Ali bomo avtobuse še uporabljali?

Milena: Ne. Poslej bomo hodili peš. To komando sem že objavila. To je pravi Načelnik.

Pentlja: Rekla sem: kaj takega potrebujemo.

Vstopi Peter. Ceremonialno poda Mileni dve kuverti. Milena odpre manjšo. Navzoči so trdi od pričakovanja.

Peter: Hiteti morava.

Andrej: Bova, ne skrbi.

Peter: Ko se prikaže obraz, je konec igre. Vsaj za vaju dva.

Andrej: Že prav.

Peter odide. Milena pregleduje vsebino kuverte, njen obraz je narejeno zaskrbljen.

Milena: Zdaj pa še to.

Andrej čita papirje.

Milena: Hudo, kaj?

Andrej: Hudo. Ampak ukaz je ukaz.

Milena: Ni druge možnosti?

Andrej: Ni je?
 Milena: Ubogi Dolinci.

Obrazi navzočih so zares ubogi.

Milena: Z najbolj pristojnega mesta sem prejela nujno priporočilo. Neumnosti, ki ste jih počeli za časa bivšega Načelnika, so take narave, da moramo zavoljo njih jutri ob petih popoldne enega od vas obesiti. — Kdo bo žrtev, določite sami.

Osreddek: Zdaj pa imamo oblast.

Milena: Slišali ste. Hitite.

Osreddek: (Pentlji): Pomagaj, rotim te, pomagaj Dolini.

Govorancar: (Osušku): Stori kaj za nas, vse življenje ti bomo hvaležni.

Pentlja: Naj se Načelnik usmili naših grehov.

Osušek: Niso tako debeli, da bi morali zavoljo njih viseti.

Pentlja: Nobeden ni trši od oreha.

Osušek: Kura znese večja jajca, a jo zato ne obesijo.

Pentlja: Prizanesite Dolini.

Milena: Ne morem. Ne smem.

Osušek: Če je tako, če ste taki...

Milena: No, kaj?

Osušek: Če ste taki, vas ne priznam.

Dolinci so presenečeni. Pentlji gre na jok. Zunaj se oglasi debela trobenta. Andrej vstane in ponudi Osušku vina.

Andrej: Pij.

Dolinci se oddahnejo.

Andrej: To ne velja za vas.

Osreddek: Slišali ste našo prošnjo.

Milena: Zaman.

Govorancar: Čuli ste naše argumente.

Milena: Zaman. Ukaz je ukaz. Hitite, mudi se mi domov.

Dolinci so zbegani.

Osreddek: Če je zadeva res tako na ostrini, potem se pač moramo odločiti.

Govorancar: Človek se mora vsak dan sproti odločati. To je njegova usoda na tem svetu.

Osreddek: Vsak dan drugače se je treba angažirati.

Govorancar: Zadeva je potemtakem taka, da bi predlagal...

Osredkarica: Moj mož bo sodnik.

Govorancar: Takšna je tudi moja misel.

Govorancarka: Moj mož bo tožnik.

Osreddek: Sprejeto.

Govorancar: Zadeva je potemtakem taka, da moramo premeriti naše življenje in določiti tistega, ki bo plačal svoj dolg.

Osreddek: Ni nas veliko zbranih. Komaj dva ali trije pridejo v poštev za obravnavo.

- Andrej:* Pameten predlog.
- Milena:* Tiho.
- Osušek:* Menim, da bivši načelnik ni toliko kriv, da bi ga obesili. Če pa je že človeški napredek take narave, da mora zmeraj koga obesiti zato, da se lahko imenuje napredek, predlagam, da napredek izkoplje kosti predbivšega načelnika in jih obesi.
- Osredek:* Menim, da ta medklic ni bil umesten. Viseti morajo živi, ne mrtvi. Mrtve lahko kvečjemu rehabilitiramo.
- Osredkarica:* Tako je. Človek je človek samo, če je človek.
- Govorancar:* Razen tega o bivšem načelniku sploh nismo govorili.
- Osredek:* Tudi to je resnica. — Nadaljujmo.
- Govorancar:* V tem konkretnem primeru je potrebna hitra intervencija pristojnih organov na zgoraj opisani način in hitro ukrepanje pristojnih kaznovalnih organov po predhodni ugotovitvi utemeljenosti ovadbe.
- Milena:* Temu se pravi zgodovinska raziskava.
- Andrej:* Tiho.

Pentlja ima nenavadne ideje.

- Pentlja:* Nageljček.
- Osredkarica:* Kaj pravite?
- Pentlja:* Nageljček, moj mož. Zadovoljen je z enim kvadratnim metrom življenjske površine. Ostalo je prepustil občestvu.
- Osredkarica:* No, no?
- Pentlja:* V botaničnem vrtu je navsezadnje le zrasla tista cipresa. Ampak na sadje že lezejo muhe. Vsi vemo, da strah ni strah, če je votel.
- Andrej:* Vam ni dobro, botrica?
- Pentlja:* Ni dobro. Kozarci, vino, zaklani prašiči. Pa še sodnija. Kadar se vrstijo dogodki v takem zaporedju, se moja prištevnost zmanjšuje.
- Osušek:* Tako pravično sva krtačila tiste mize. Za gostijo sva jih pripravljala, ne za sodnijo.
- Švigavec:* Preveč hiteti ni zdravo. Človek nikoli ne ve, v katero smer bo krenil napredek.
- Govorancarka:* Z lastnimi grehi ropotaš.
- Osredkarica:* Prej si nas pa hujskal!
- Švigavec:* Svaril sem, samo svaril. Ponižanje je zdaj razdeljeno na enake dele. Premisliti je treba, kateri del lahko pogrešimo.
- Osredek:* (Govorancarju): Nekaj namiguje.
- Govorancar:* Previdno z njim. Veliko ve, in dolg jezik ima.

Zunaj se oglasi debela trobenta.

- Milena:* Hitite s sodbo.
- Govorancar:* Takoj se bo zgodilo.
- Osredek:* Naprej stopiva, da naju ne bodo motila tuja mnenja.
- Osredek in Govorancar stopita v ospredje.*

Osreddek: Začeti bo treba.
 Govorancar: Ne kaže drugače.
 Osreddek: Hm.
 Govorancar: Ohja.

Premišljujeta.

Osreddek: Kje ga bomo obesili?
 Govorancar: Bomo že našli primeren prostor.
 Osreddek: Misliš?
 Govorancar: V Dolini je še nekaj zemljišč, ki niso obljudena.
 Osreddek: Težava bo z lesom.
 Govorancar: Les bomo plačali iz prihrankov načelnštva.
 Osreddek: Dobra misel.
 Govorancar: Potemtakem bo šlo.
 Osreddek: Bo. — Ampak z njim bodo težave.
 Govorancar: S kom?
 Osreddek: Nekoga morava vendar določiti.
 Govorancar: Misliš, da bo protestiral?
 Osreddek: Taki zmeraj protestirajo.
 Govorancar: Reve.
 Osreddek: Kapniki. — Torej?
 Govorancar: Ti si sodnik, ti povej ime.

Premišljujeta.

Osreddek: Vrv, meniš, bo dovolj debela?
 Govorancar: Debele smo izvozili. Shramba je že precej prazna.
 Osreddek: Potemtakem nate ne morem računati?
 Govorancar: Sploh ne. Zame ni primerne vrvi. Jaz bom večno živ.
 Osreddek: Kakopak.
 Govorancar: Pa ti?
 Osreddek: Jaz ne prenesem nasilja.
 Govorancar: Pravilno.
 Osreddek: Midva torej ne prideva v poštev.
 Govorancar: Midva sva zaščiteni.
 Osreddek: Glede lesa in zemljišča je torej stvar urejena.
 Govorancar: Do zadnje podrobnosti.
 Osreddek: Potemtakem naj visi on.
 Govorancar: Razumljivo. Z drugimi ne moreva računati.

Zunaj zaigra debela trobenta. Dolinci pričakujejo razsodbo.

Osredkarica: Nihče glasu lepšega nima kot naše trobente.
 Govorancarka: Nihče bolj pravično ne loči vodà od potokov.
 Osredkarica: Drugi se bijejo dalje in krik neznanski se dviga.
 Govorancarka: To je dejal in v slehernem zdramil pogum in gorečnost.
 Vsi: To smo dejali:
 nočemo več rogovil in drugih prikazni.
 Naj mre, komur beseda dolinska ni sveta.

Človek ne more kaj prida upreti se zoper človeka, kajti visel bo vsakdo, ki bo spoznan za zločinca.

Debela trobenta odigra še en heksameter.

Osredkarica: Naj sodba se čuje vsevdilj.

Naj troblja izusti besedo.

Govorancar: On.

Osredek: Osušek, kakopak.

Svigavec: Modra razsodba, bi rekel.

Osušek, razumljivo, prekine to ritmizirano prozo.

Osušek: Jaz?

Osredek: Ti.

Osušek: Pa ravno jaz! Dobro sem hotel Dolini. Prosil sem za vas.

Osredek: Taka je reč, da smo nekoga morali obsoditi.

Osušek: Naj hudič pobere še sonce, če na svetu ni več pravice.

Govorancar: Reč je tudi taka, da dolina živi ihtavo in zmeraj potrebuje kozle za svojo prehrano.

Osredek: Ropotuljica je namenjena otrokom, sodba obsojencem.

Tonaliteta sončnih žarkov ima svoj osnovni spektrum.

Osušek: Ampak to mene čisto nič ne briga.

Osredek: V kakšni zvezi pa je šolen s sadjem, in sadje z oblastjo? Pa le obstaja ta zveza. Vse stičnice živijo od svojih zvez in dobre napeljave.

Osušek: Kaj je z mano, vprašam? Kaj sem sploh jaz tale hip? Ali sem še Dolinec, ali sem že kozel?

Svigavec: Hitita, sodnika.

Andrej ne vzdrži več. Milena in Andrej govorita glasno, Dolinci slišijo njun pogovor.

Andrej: Dovolj je tega, dovolj!

Milena: Zares.

Andrej: Mimo najine volje se razvijajo dogodki.

Milena: Nisi verjel, da bo tako?

Andrej: Nisem. Vse možnosti sem upošteval, na takšno nisem pomislil.

Milena: Dolinci so pokazali svoj obraz. Prav je, da ga vidiš povečanega.

Andrej: Ustavi jih. Končaj s to rečjo.

Vstopi Peter. Očitno je ugotovil, da je že čas. Gre k Mileni in ji nekaj šepeta na uho.

Osredek: Kako ste rekli?

Govorancar: Kaj ste rekli?

Milena: Pomota, sem rekla.

Govorancar: Imate morebiti pomisleke glede na obsodbo?

Milena: Da.
 Govorancar: Pretehtala sva vse možnosti. Zbrala sva zares najbolj primernega.
 Milena: Sodba je neveljavna.
 Švigavec: Sumil sem. Vedel sem, da nas nekdo vleče za nos.

Dolinci so globoko užaljeni.

Osredek: Doslej se ni še noben Načelnik vmešal v naše smrti.
 Milena: Jaz pa se bom!
 Pentlja: Zahvaljeni.
 Govorancar: Dolina ima svoje zakone. Tujec se ne more privaditi nanje, ker so to naši zakoni. Po njih smo živeli, po njih smo se ravnali. Te svoboščine nam je pustil še vsak načelnik.

Švigavec podpihuje.

Švigavec: Korajžno v boj za svoje pravice. Rečem vama, da ne bo dolgo trajalo. Skozi okno vidim znamenja, ki obetajo naglo spremembo.

Vsi: Spoštujte naše navade, v stoletjih vojna pridobljene. Spoštujte zakone nepisane, a v blagor Doline spočete. Spoštujte naš kruh in sol gostoljubja. Komur bi na pamet prišlo, da žalil obrede bi naše, bo v prah poteptan.

Modrina naših oči bo gledala sivo, srce, sicer dobročutno, prižgalo bo plamen vojaka.
 Švigavec: Lepo povedano in natančno.

Osredek: Čuli ste naše zamisli. Slišali ste, kako mi orjemo polja. V imenu vseh Dolincev prosim: pustite nam naše svoboščine. Pustite, da sdimmo, kot se nam zdi prav.

Milena: Sodba ni veljavna.

Dolinci prikrito ugovarjajo. Milena po-grabi najbližji predmet in udari z njim po mizi.

Milena: Mir!

Ukaz je ukaz. Dolinci ubogajo.

Milena: Sodba ni veljavna. To ni moj ukaz. Tak je ukaz oblasti. — Videli ste, da sem pravkar sprejela sporočilo.

Osredek: Če je tako ...

Govorancar: Mi tega nismo vedeli ...

Osredek: V tem primeru bi še malo potuhtali.

Milena: Nič ne boste potuhtavali. — Nadalje sem prejela ukaz, da moram takoj na pot. Na važno pot, ne pozabite tega. Hkrati s tem ukazom so mi poslali tudi novo kuverto. Samo pogledjte, kako je velika.

Osredek: Pol metra.

Milena: Pol metra in še malo čez. — Ta kuverta je pomembnejša od prve kuverte. Zategadelj je tudi bolj zapečaten. V

nej so navodila: horizontalna, vertikalna in diagonalna. Se pravi, da bo za vsakega nekaj. Kuverto naj čuva moj namestnik.

Osredek sprejme kuverto. Dolinci se počutijo boljše.

- Osredek:* Kuverta je tu, navodila so tu, kaj bi še več.
Govorancar: Hvala bogu. Za nekaj let smo spet preskrbljeni.
Osredek: Kdaj jo ukažete odpreti?
Milena: Vse boste zvedeli o pravem času.
Osredek: Razumem.
Govorancar: Hvala.
Peter: Čas je. Mudi se.
Milena: Že grem. Tile načelniški posli človeku zares ne dopuščajo, da bi se do kraja pogovoril s svojim ljudstvom.
Andrej: Dolinci goreči, veselo stražite svoje navade. Gojite svoj debeli smeh in svoje neštete radosti. Ko se vrnemo, vam ne bomo darovali šolna s sadjem. Premalo je to za vaša usta. Korito vam bomo prinesli. V njem boste lahko do siteda prežvekovali svoje opravke...
Milena: Dovolj!
Peter: Mudi se. Hitita. Poskrbel sem, da bo pot udobna in varna.

Odhajajo. Nenadoma Milena vzdikne, kot bi se spomnila nečesa pomembnega. Poišče masko zlodeja in jo obesi na vidno mesto.

- Milena:* Skoraj sem pozabila na to obličje. Zakrpala in popravila sem škodo, ki jo je napravil moj bič. Zdaj ima spet stari smehljaj in sije v najlepših barvah. — Srečno!

Odidejo. Zunaj se trobenta napne do take moči, da zaboli ušesa. Nato mir in tišina.

- Svigavec:* Hudiča sta.
Govorancarka: Prej bi to na glas povedal.
Osredkarica: Samo šepetal si.
Svigavec: Kdo me je utišal, če ne vedve.
Govorancar: Počasi, da se spet ne porazgubimo.

Osušek plane nenadoma v jok. Pentlja ga tolaži, kolikor pač zmore.

- Pentlja:* Miruj, preklja. So pač taki časi, da je zmeraj kaj novega. Poglavitno je to, da te ne bodo obesili. Dokler imaš vrat, se bo tudi glava sukala.
Osušek: Drugače vidim kot prej. Vse barve so zmešane.
Govorancar: Bomo že poskrbeli, da boš spet prav videl.
Osredek: Zverine, kramarji, kontrabantarji! Ali smo Dolinci sploh še ljudje? Kdo bo zdaj koga požrl, ko smo spet sami! Kdo

bo zdaj na vrsti? — Hitro navijajte cene za človeške duše, hitro. Pleskajte ceste in zidove, napolnite izložbe s svojo gnilo robo!

Pentlja: Nikar, preklja. Saj ne veš, kaj govoriš.

Osušek: Nosovi so nam tako otopeli, da tudi poštenega kravjaka ne znamo več povohati.

Osredek: Mirno!

Osušek prvič ne uboga.

Osušek: Vse, kar je kaj vrednega, sproti skrotovičijo vaši kramarski prsti. Dolinska svetinja je umazanija, so v beton nagneteni ljudje, tako na gosto položeni drug na drugega, da bodo kmalu vse pisarne tega sveta premajhne za eno samo, ubogo Dolino.

Dolinci poslušajo in strmijo. Zunaj se sliši nekaj taktov pogrebne koračnice.

Svigavec: Ta človek se je sam obsodil.

Govorancar: Hudo je, če se kdo tako daleč spozabi.

Svigavec: Kot bi ga kdo nahujskal, tako je govoril.

Osredkarica: Po mojem ni več prišteven. Takim je treba prizanesti.

Svigavec: Onadva sta ga nahujskala. Njun jezik govori.

Govorancar: Pst!

Osredek: Za zdaj je ona še zmeraj naš Načelnik.

Svigavec: Enkrat sem vas že svaril.

Osredek: Razen tega imam v oskrbi tole veliko kuverto. Ta kuverta je kuverta oblasti. Če oblast nekemu izroči tako veliko kuverto, pomeni, da mora prekleto zaupati vanj.

Govorancar: Tej resnici ne kaže ugovarjati.

Pentlja: Kaj pa bo z njim?

Govorancar: Z njim, kaj bo?

Pentlja: Z njim, ki ste ga sodili.

Govorancar: Zanj sprašujete? On je vendar pomiloščen.

Pentlja: Torej ga ne boste spet izbrali za kozla?

Osredek: On me tale hip ne zanima. Nimam časa, da bi se zanj zanimal. Sodišče ga je obsodilo, oblast ga je pomilostila. Prav. Jaz sem človekoljub. Če komu oblast dovoli še nekaj let živeti, naj živi. V te stvari se ne bom mešal, čeprav sem že prej povedal, da mi niso všeč nasilne kršitve naših pravic.

Govorancar: Tale hip nas on res ne utegne zanimati. Menim, da je že bivši.

Osredkarica: Kaj bo rekel Načelnik? Načelnik ga je imenoval čebelica.

Osredek: Saj ga ne bomo obesili. Čebelica naj kar živi.

Govorancar: Zdaj je za nas zanimiva tale mogočna kuverta.

Govorancarka: Ko bi človek poznal njeno vsebino.

Govorancar: Ko bi jo poznal.

Osredek: To je tisto.

- Govorancarka:* Čisto narahlo bi lahko poškilili v njeno notranjost.
- Osredkarica:* Vsaj na pol bi jo lahko odprli.
- Pentlja:* Kaj misliš ti, preklja?
- Osušek:* Meni je vseeno. Zavoljo mene jo lahko tudi pojedó.
Če se jim kuverta smili, naj použijejo mene.
- Govorancar:* Potemtakem bi pogledali.
- Osredek:* Pogledali bi že, če bi vedeli, kakšne vrste šah igra ta Načelnik.
- Govorancarka:* Saj.
- Osredkarica:* Saj, saj.
- Govorancar:* Pa jo ogledujmo bolj od daleč. Morda se nam bo odprlo.
Osredek, Govorancar, njuni ženi in nekaj Dolincev ogledujejo in otipujejo kuverto. Pentlja in Osušek sta osamljena. Svigavec spet plete svojo intrigantsko poezijo.
- Svigavec:* Res ne vem več: kdo je žoga, kdo je lopar? Ali je ta kuverta resnica, ali ni? Ne bi bil rad na novo osmukan, ko že skoraj ni več peresa na meni.
Na oknu se spet pokaže okrogel, nasmejan obraz.
- Svigavec:* Če je to, kar gleda skozi okno, zares oblast, videz pa ima tak, če je to obraz in postava oblasti, bi morda vsaj na gospodarskem polju našel kak skrit kotiček za svojo dejavnost.
- Pentlja:* Spet pleteš mreže, pajek.
- Svigavec:* Živeti je treba. Oni so zbrani okoli kuverte, jaz razmišljam o svoji prihodnosti.
- Pentlja:* Kar razmišljaj. Enkrat boš že sedel na strelovod.
- Svigavec:* Tile so hujši od mene.
- Pentlja:* Vse je ista figa. Kdo bo koga požrl, to je dandanes narodna poezija.
- Svigavec:* Skozi okno poglej.
Pentlja pogleda skozi okno. Vzklikne od presenečenja.
- Pentlja:* To je pa res debelo.
Dolinci, ki so ogledovali kuverto, se na ta poziv zazrejo v okno.
- Osredek:* Okrogel obraz.
- Govorancar:* Nasmejan.
- Osredek:* Šegav.
- Govorancar:* Čigav?
- Osredek:* Kdo ve čigav?
- Govorancar:* Prejšnji obraz?
- Osredek:* Prejšnji.
- Govorancar:* Obraz oblasti?
- Osredek:* Obraz oblasti.

Obraz se še nekoliko bolj porine skozi okno in se še naprej molče smehlja.

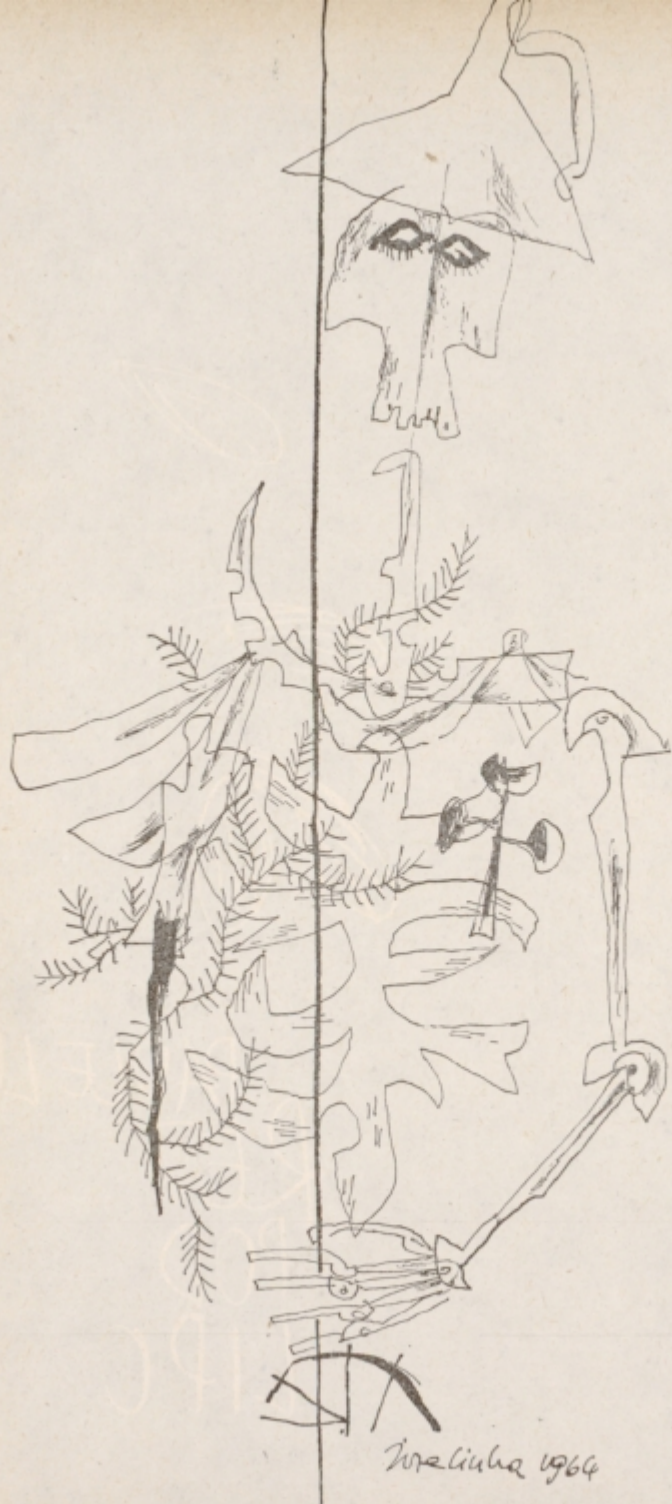
- Govorancar:* Po kuverto ste prišli?
Osredek: Skrbno jo čuvamo.
Govorancar: Vemo, da je notri zapisana naša bodočnost.
Osredek: Izročili vam jo bomo, kot je bilo naročeno. Zdaj je prišla naša ura.
Govorancar: Dvignite prapor!
Osredek: Volja bogov nam je sveta, častimo Olimpijce modro: poljedelske novice, estetski nasveti, kako se obnašaj, upravljaj kako, kaj zmoreš, kaj znaš, vse to je vnaprej preskrbljeno.
Govorancar: Storili smo, kar se je dalo: nekaj smo že pokončali, ostalo še bomo.
Osredkarica: Mi smo zaščiteni. Potihoma vladamo, a krepko!
Govorancarka: Mi smo tabu!
Osredek: Svetovi se križajo zgoraj.
Govorancar: Spoznanje le-to zasluži medaljo.
Osušek: Hvala lepa. Enkrat ste me že obesili, to bo zame dovolj. Rad bi si poiskal drugo službo.
Pentlja: Jaz tudi. Odpovedujem pokorščino. Kdo ve, če ne boste moje kosti poklonili najnovejšemu Načelniku.
Švigavec: Ste slišali, Dolinci? To diši po uporu.
Osredek: Molčite!
Govorancar: Molk je zlato.
Osredek: Kaj se bo zgodilo jutri, bomo sklenili jutri. — Mirno! Godba!

Godba zaigra, Dolinci stojijo mirno.

ZASTOR



PAULE LUŽAN^U
REJ
POD
LIPŮ



osebe : Prvi vojščak
 Drugi vojščak
 Glasnik
 Perice: prva, druga, tretja,
 četrta, peta, šesta;
 Pastir
 Zarotovavka
 Pastirjeva mati
 Možje: prvi, drugi, tretji,
 četrti, peti, --- kot
 glasovi iz ljudstva
 Ženska --- kot ženski glas iz ljudstva
 Pastirji: prvi, drugi, tretji;
 Kralj
 Mlado dekle --- Vesna
 Pastirji, ljudstvo, vojščaki

I. Dejanje

(Ravnina. Na sredi vodnjak, na levi lipa. V ozadju gore.)
 (Tema je. Vojščaka na nočni straži korakata sem in tja)

1. vojščak: *Kaj misliš?*
2. vojščak: *Ali svet spi,
ali svet bedi,
varuje svojo moč?*
1. vojščak: *Morda ga tlači mora?*
2. vojščak: *Vzroka ni. Namena ni.
Kraj je čist. Mir je čist.
Noč prazna, oljnata tema.*
1. vojščak: *Svet je kamena ptica
med zemljo in soncem,
kjer ima čas jeklene jezike.*
2. vojščak: *Straža mi sije z obraza.*

1. vojščak: *Do kam, do kod?
Viteške poti k resnici
ni!*
2. vojščak: *To je prazna dalja
v temi.*
1. vojščak: *Do kam? Do kod?
Svet se zagrinja v zlat papir
za zavijanje gorenja.*
- Do kam? Do kod?*
2. vojščak: *V črno meriš,
v črno greš.
Na nož si prihajaš,
blizu k sebi prispeš
pa ne veš,
kam si namenjen!*
- Morda v Eldorado?
Daljni, skalni Eldorado?*
1. vojščak: *Morda pa v tisto pesem s Severa?*
- (pojoče): *Kamen pod vodo
kakor ogrlica čez tvoje prsi
sveti
v dušo lačnih ognjev ...*
2. vojščak: *V svojih nedrih se ne prehraniš.*
1. vojščak: *Saj nič ne zahtevam.*
2. vojščak: *Prepadi imajo tipalke.
Kam si namenjen?*
1. vojščak: *Nič ne terjam.*
2. vojščak: *Jaz ... ne. Ne.
Ze davno, kar me je zapustil pes,
pôtlej še lastni mir.*
1. vojščak: *A jaz?
Glej, luna prividno stenje
v temi z menoj ---
Le ena pot je, ena pot le,
da si s seboj.*

2. vojščak: *Mogočna gora v temi.*
1. vojščak: *Riba sna ...
Kipeče morsko telo.*
2. vojščak: *Breznogo telo, brezzobi pes.*
1. vojščak: *Skok v dalj ---
misel bliže od bližnje!*
2. vojščak: *Zlomljenih kril!*
1. vojščak: *Stekla pomlad
brez oken, brez vrat,
a budna zenica.*

*Tema nima sten:
lahkó iščeš, láhko dihaš,
izpraznjeno;
vseeno
slutiš zenico, ki je nasproti
brez oken, brez vrat.
Slišiš,
skozi noč kriči brez glasu
brez besed preži
kakor stoumni, stooki pajek
daleč stran od svojih mrež.*

*Kdo izceja tanke niti?
Nihče ne ve, nihče ne ve!*

2. vojščak: *Kdo le bi našel pot
k mrzlemu jugu?*
1. vojščak: *Človek --- deroča voda,
človek --- osedlan konj.*
2. vojščak: *Sen ne razpihuje budnosti.*
1. vojščak: *Ob žetvi mesečine:
ne ---
potlej tenko, jekleno telo.*

(2. vojščak zastane in s pogledom sledi onega)

2. vojščak: *Zlato tele nisi,
zlati bik še manj.*

Razdraženo orodje morda,
ker v čelu ti mlin
kopitlja
po vetru.

Vprašljiv je ščip.
Vprašljive so oči.
Vprašljiv je glas.
Vprašljive so roke, so noge.

1. vojščak: Zatorej?

2. vojščak: Človek,
človeček ...

Da in ne? Ne in da?

(Prvi vojščak odskoči, seka s sabljo pred seboj)

1. vojščak: Ding - dong - ding - dong ---
Ozemljen mesečnik na zemljo hiti!

Dong - dong - dong --
Budne straže ---
luna sije,
kladvo bije
dolge, pozne ure že --

Pa čakajo ga te osti!

2. vojščak: Da.
Bolj Kajn, bolj Abel.

Nebo jasno. Zvezde večne.
Navidezni mir na razbitem obrazu.

1. vojščak: He-he-he-he-
glasovi iz jalovega róga ...
Pa sem te, ljubica daljna,
z resnico teme!
Prazna vreča je sreča opoteča
iz tisoč srepnih nitk ...

(spet maha s sabljo)

ding- dong- ding- dong ---
Tehtanje lepih besed ---
majhen jezdec, božji volek:
tu pa je mrak, tu pa je zrak,
Tu pa je svet.

2. vojščak: Noč nagnjena na pot.
 Tam v preddverju kroga
 pesmi brez barve,
 misli brez zvena

1. vojščak: Umolkni -- --
 pa boš slišal
 Odpri oči -- --
 še onkraj vidiš svet
 v rumenih povojih,
 v zelenih goltancih:

nič s kruhom zaužito
 nič z vinom zalito,

vse s kruhom zaužito
 vse z vinom zalito.

V zelenih goltancih
 se ziblje gugalnik
 vase zviti ob ognju sanja
 sanje o prebavi.

(iz dalje bitje ure)

2. vojščak: Kateri ogenj igra v sanjah,
 da si ljudje
 uspavajo duše:
 vid v telesu,
 glas v telesu,
 kri v telesu?

1. vojščak: V praznem svitu
 zlahka ponaredi nebo
 kovinska svetilka na hribu --
 slepo oko ...

2. vojščak: Truden je ta čas.

1. vojščak: Slepo oko pogleduje
 poznano, neslišano,
 ječé od nekje --
 človek s senco,
 kjer moraš preiskati svet.

2. vojščak: Glas bivališča ...
 glas poti ...

Kako se rodi misel pod napuščem?

1. vojščak: *Kaj misliš?*
2. vojščak: *Prisluškujem.*
1. vojščak: *Kaj slišiš?*
2. vojščak: *Gledam.*
1. vojščak: *Kaj vidiš?*
2. vojščak: *Mislim.*
1. vojščak: *Kaj misliš?*
2. vojščak: *Iščem.*
1. vojščak: *Kaj iščeš?*
2. vojščak: *Gibi zorižo.*
1. vojščak: *Kaj si našel?*
2. vojščak: *Razkrivam.*
1. vojščak: *Kaj razkrivaš?*
2. vojščak: *Nit skozi temo,
brez konca brez kraja.*
1. vojščak: *Kakšno obilje!
Kakšne smeri? Kakšne namere?*
2. vojščak: *Tudi nič.*
1. vojščak: *Kakšen glad!
Katera možnost?*
2. vojščak: *KJE SE PRIČNE PITJE REK?*
1. vojščak: *Zemlja mi je priča.
Nebo mi je priča.
Tema mi je priča.*
2. vojščak: *Na poti vetra smo brez krivde.*

(Dani se. Zdrzneta se in se preže obračata)

2. vojščak: *Zasopli koraki,
koraki, ki nosijo besede na ustih.
Neukročeni tek,
da bi se razodel pomen
neučakanih ---
To bo ...*
1. vojščak: *To je glasnik!*
- Glasnik (od daleč): *Novo, novo, novo!
Novo vas prebudi, okobali, obremeni!
Novo, novejše, najnovejše!
Novo vas doleti, novejše vas pretehta,
najnovejše vas prehiti!
Novo, novo!
Svet prevrača in usodo!*

(ljudje se zbirajo, glasnik se povzpne na vodnjak in zabobna)

*Čujte,
ki ste že pravkar tu
in tisti, ki boste še pravkar prihiteli
iz budnih domov
med prvim in drugim korakom,
gluhi biseri
iz školjke koščene,
s spečih polj krajne vrti
čakajoče dneva
s častitih gorá,
visokih kot slepilo!*

1. glas iz ljudstva: *Slišite! Slišite ...
Ta kraj,
izravnán v drncu stopal,
se je dvigoval v gore,
in s čela so mu tekle biserne vode ...
Neverjetno!*
2. glas iz ljudstva: *Imena tako podobna našim.*
3. glas iz ljudstva: *Neutešljivo poželenje!*
1. glas iz ljudstva: *Neverjetno ---
Zdaj so gamsove steze ...*

*Ta kamen tu, ta prah,
ki zaradi nas nori v sebi
in poka, da nam razpoka gloda oči ...*

Neverjetno!

2. glas iz ljudstva: *Neverjetno?
Legende pač, ki nosijo nebo,
a resnice tu ne bo.
Obzorje je izlizano do smrti.*

Glasnik: *Čujte,
kar naroča kralj,
zaradi stvari, ki so se izrodile --
Kar naroča
za vse živeče
na ravnini,
od tam, kjer vam čas prebode hrbet,
do tja, kjer se čas,
ki odkriva in zakriva nič,
steka v krušno pot!*

*Možje
naj orjejo globoko,
ko je daljši dan najdaljši,
naj sejejo obilo
tudi, ko se dan obesi!*

1. vojščak: *A nihče naj ne visi
na svoji niti,
naj ne misli onkraj možnosti!*

Tu razum ureja vse!

4. glas iz ljudstva: *Polja, polja ...
vse stvari kot MORAS,
molitev, kletev,
izpraznjeno ožilje,
kakor ogenj slana volja!*

*Zelen zor mi sije iz oči,
ko ženem privide na pašo.*

*Polja, polja ...
Vse pasti so budne --
vsakdantóča je moja volja!*

Glasnik: *Naj rastejo ure
brez vrzeli!*

2. glas iz ljudstva: *Neogibno, neogibno:
mravlje in bogovi
v urečeni prsti!*

- Glasnik: *Možje
naj hodijo na vojsko,
ko je čas!*
- Glas iz ljudstva: *Orel ima kremplje,
jelen ima rogé,
poleti nič, pozimi nič ne dremlje
pa ne ve, ne kod, ne kam
naj misel gre!*
- vojščak: *Gorje,
kdor gre skozi ogenj
v sebi,
kjer se čas usuje brez plena,
brez blagrov!*
- Glas iz ljudstva: *To je ... to je ...
Puška počí, eden pade.*
- Glasnik: *Za zdaj ---
Zavest je krog, ne pot naprej,
zavetje ne, ne pest,
ker bodo vsi spregledani,
ugasnjeni,
razen teh, ki že živijo nujnost na dvoru.*
2. glas iz ljudstva: *Ti prižigaš ogenj,
jaz pa ti pokažem plamen ---
prašne, posekane nogé
in spomenik, ki ni
noben vik in krik!*
1. glas iz ljudstva: *Kdo naj h komu v brezno gre?*
2. glas iz ljudstva: *Moral bi ...*
- Glasnik: *Možje
naj se bijejo do diha
pred poslednjim
kakor je v navadi dneva!*
1. vojščak: *A šele potem mislite
na plen, na ujede,
na sitost storjenega,
na glad smrti*

*in sploh na blaženost
usojenih kupčij!*

Glasnik (zabobna):

*Žene ---
žene naj ohranjajo čistost dóma
in potešitev lačnega telesa ---
kakršen je pač potek v krogu
zvezdnih znamenj brez oddiha*

*in predvsem naj čisto čistijo
oblačila,
ki napravljajo človeka
čistega
pred bližnjim*

čas dobojevan, smeri sveta!

1. vojščak:

*To vam prežene
obseden glas!*

Glasnik:

*Te besede sporoča
vsem
iz dane mu besede
v stiski ne, ne v obilju*

nalaga njihov pomen!

Ni ukaz, a je neizpodbitno!

*Kdor se bo pehal
od teme do teme
kakor dnevu, kakor kralju drágo*

ta ne bo okusil

*in ne spoznal
nobene móre,
padcev časa,
ne svojega gladu,
ne gladu nasploh.*

2. vojščak:

*Včasih le kot sen
praznino s popustom
v vseh legah od včera
do jutri,
dokler bo čas na okopih --
seveda ne bolj, ne dljê.*

Glasnik:

Gorje, kdor ne bo živel,
gladek razum, drobec v
utripu
ravnine,
vsem na očeh

izmerjen kot pelod prsti,
upognjen, hvaleč, trpeč, molčeč,
znoječ v odmerjenem namenu
pod podboji

in sploh v razdalji,
ki jo terja zvezdni voz:

TA BO DALEČ
IN BO VSE DLJE
OD NAS,
SVOJ JEČAR IN JETNIK
NA DNU TEME,

podivjano, neznano bitje
sredi zledenelih mrež,
volčja gora
brez noči, brez prediha,
samogoltno raznešena.

1. vojščak:

Zavetje mu bodo hude ure,
ko mu pridemo
na rame
na praznični izlet:
po suhih prsih hopla-hop,
čez drn in strn urejeni galop,
prastopinje.

2. vojščak:

V očeh mu bomo spletli mreže.
In kralj mu bo gorák.

(Glasnik odhaja. Ljudstvo se razhaja)

Glasnik (vse bolj
od daleč):

Novo, novo, novo!
Novo vas prebudi!
Novo vas doleti!
Novejše!
Najnovejše vas prehiti!

1. glas iz ljudstva:

Kričal je kakor davna gora!

V očeh me je skelelo
 ves ta čas,
 v žilah mi je sikalo
 ves čas nekaj
 bodečega, sopečega
 neizhojenega.
 Zdaj je tu
 in ne preide,
 ne poide!

Težke peruti me spreletajo,
 da ne vem za pot.

3. glas iz ljudstva:

Slišal sem,
 Zdaj le prikimam, tukaj,
 od prsti proti nebu.

4. glas iz ljudstva:

Beseda je pritekla,
 beseda se je izrekla ---
 ostra je, rezava
 in kot večno marsikaj pomenov;
 a iztek pomena ---
 da ni dan razkrila,
 kakšen vrh, kakšno zrno
 zapustila, ko je odtekla
 še pred zasoplim tekačem.

V meni je tiha izravnava
 od čela do petá ---
 ničesar ni spremenila,
 nič razbila,
 vse razbila.

5. glas iz ljudstva:

Tudi do moje sklede
 je pritekel krik --
 a nepripravljen sem --
 tako hitra pot, še hitrejša
 od vetrovih cestá.

Slišal sem, videl:
 kruh še naprej diši,
 v vseh očeh sem pristal
 potán. Žena me gleda z mrtvim glasom.

Zenski glas iz ljudstva:

Izgubljeni potovec,
 brez misli, brez brašna,
 noge klecnjene v večer:
 Ti je rekla? Ti pravi zdaj?

5. glas iz ljudstva: *Nič ni rekla, nič ne pravi,
še trzne ne,
ne s telesom, ne z dušo.*

Ženski glas iz ljudstva: *To je pomenilo, to pomeni.*

5. glas iz ljudstva: *Nič.
In vino se naprej hladi
v senci.*

1. glas iz ljudstva: *O, kakšen zor!*

3. glas iz ljudstva: *O, kakšno jutro!*

Ženski glas iz ljudstva: *Brez prehodov
brez mostov.
Takšno jutro.*

4. glas iz ljudstva: *O, kakšen dan!
O, kakšen dan!*

Ženski glas iz ljudstva: *Takšen dan:
vsak čas bo tema,
hladna, režeča tema
in svet se poleže v vseh steblih.*

Hladna tema nad našo mizo!

1. glas iz ljudstva: *Mrzle roke nad našo mizo!
Miza brezkrvna postava dóma.*

Kje bomo misli govorili?

3. glas iz ljudstva: *Nad našo mizo ...
zemlja okrogla,
molitev tiha,
misel stonoga ---
Kje pa je prostor za kakšno stopinjo?*

5. glas iz ljudstva: *Saj to je obstalo,
jasno postalo v čelu,
na dlani:
da mize ni, da mize ni!
Ali morda, da je možnost,
da je v svojih prastarih nogah,
kjer črvi v žilah pojó
o pohodu,*

o zmagoslavju
in še o mnogih možnostih,
ki odlašajo namerjen udarec:

Vse je prav, vse prav ---
zemlja okrogla, kajne,
da živimo, strela in grom ---
in zor in jutro in dan.

(zastor)

II. Dejanje

1. prizor

(Ob vodnjaku perejo perice)

Perice: *Neogibna pot si,
od večno rojena za poslej,
iz zemlja, z néba,
utečena v volčjih časih, časih kamna,
nenadni cilj naših vračajočih se stopinj
s početjem od včera za danes,
od danes za jutri ---
Neukročene vodé
prinašajoče čistost na dnu,
reka neutešljiva,
usoda vseh nenehnih krajev
v izviri napolnjenih,
v izviri izpraznjenih,

od gorá do morjá

upornih pedi, žilavih jader
v tolmunih,
ki požro moč neugnanih tokov,
kjer se smisli zvedrijo v globini,
da jih ni na dnu ob vrnitvi --- na gladini
le gobasta pena,
ki jo nosiš od nas.*

Kakor vprašljivost dne!

*V kaj rastemo, koliko smo vredne,
česa smo vredne ---
ves čas zavedajoč se, da nismo vredne
tvojega temnega miru,
tvojega nenasitnega namena,
tvoje neizgovorjene besede
OČISČEVANJA?*

(Od strani se prikažeta vojščaka)

1. vojščak: *Mir je zdaj v teh krajih,
kjer sleherni hip na hip preti.
Orli ne nosijo ničesar več v krempljih,
le kot večje še lebdiyo,
ker so izmerjene vse možne poti.*

2. vojščak:

Zahvaljujoč divjemu dnevu,
zahvaljujoč nenehnemu početju peric,
brezkrilih ptic!

(odideta)

Perice:

V kamnu je obala bežečega dne,
skozi kamen so kaplje požete,
v školjki bežeče noči
najdemo
vonj posledic v žilah,
cvet betona,
smrt v očeh,
novorojeno gobavost na rokah,
nemoč v nogah, zahojen hip v koži,
kjer gnezdi svet in se razširja
v jalovih lojnicah.

(Od druge strani se spet prikažeta vojščaka in izgineta)

Perice:

Od zatajevanja sprskane stene,
od umiranja neutešljive,
bele, sprane, zgnetene,
ograjeni prostori,
ujeti koraki.
Strehe na nebu zemlje.

Kleti nobene,
nobenega zavetja --
le sprožene pasti v dušnem kotu
kakor v temi prisotna ostrina,
dozorela zadajajoč nedoločne bolečine,
v neslutni bližini,
prinašajoč stisko.

Okna so zastrta:
podnevi, ko je svet onkraj,
ponoči, ko je tema tokraj.
Tenka, bela lupina --
nepreklicne roke,
ki trgajo popkovino
med svetom in zenico --
lupina,
očiščena poželenja,
očiščena misli in tipanja,
očiščena rok in nujnosti izpranih poskusov,
očiščena možnosti

biti onkraj lupine,
ki sveti samomorilsko belino.

NEODLOŽLJIVE NUJNOSTI
OČIŠČENJA
KAKOR NESKONČNA POT

(čez oder pride pastir v rožnati obleki)

Pastir:

Rezki dnevi
v naostrenih mrežah časa,
biserni kamen
brez nog
naokrog
med prvo in naslednjo
nepremičnico gladu.

Moje oči - -
vzhodno oko, zahodno oko,
sežgani ekvator
ob selitvi prahu,
praznih rok, streli v izgnanstvu.

In slednji čas
raste čas
kot gobe v vročici,
ki preži
vrh zvonke prsti.

Zemlja je brez barve.
Nebo brez glasu.
Le besede brez kraja smrti.
Takšen kraj.
Takšen čas.

Kam vendar grem
in ni nobene poti?

Kam vendar padam
in ni nobenega dna?

Kam ste se utopili,
kam ste izhlapeli,
močni in znojni kakor zemlja?

V katero brezno
ste se razlili skozi noč,
brez glasu, brez sledu?

Ne slišim vas več.
Ne vidim vas več.
Ne slutim vas več.

Ptice votlo udarjajo ob tla.
Goli kamni siliijo skozi molk proti nebu.

Mrzla luč se razliva.
Brezčutno telo
stopa v človeka.

Trave so stebila nad zemljo.
Potoki so v zemlji vodé
izsušene.

(oprezaje nadaljuje pot)

Perice: Tiho misel kljuje na tesnem,
na suhem, v čelu;
kot pes se vrača vedno
pred ista vrata,
ki so nepredušno sphana v odprtino
med podboji,
da ni duha ne sluha
o žarku razpoke,
o času med dihom in naslednjim dihom,

zakaj vrata so čista,

očiščena trkanja,
očiščena odzivov,
očiščena poželenja
v obsegu sten,
očiščena možnosti
viseti na vratih
v obstanku smisla,
kakor poslednji smisel vrat.

Pastir (se vrne): Ograde ograjene,
črede nobene,
na zeleni trati
molk srepí.

Piščali izpiskane
 ob povračajočih ognjih,
 nobenih volkov,
 ležečih na hrbtu
 v nepričakovanem kolobarju noči - -
 z iskanjem umika
 zavezane oči,
 na kačjem kamnu izsanjane sanje
 prepuščenih
 v prvem, v zadnjem goltu jutra
 pred golim početjem.

Prazna je izlizana pot.
 V rezkih razpokah ni videti nobenih oči,
 ni čutiti, ni slutiti
 pa vendar ZDAJ poteka.

Kje ste za kdaj? Zakaj za kóga?

Meseni stebri rastejo iz strahu,
 meseni stebri nosijo grozo.
 Kostenijo, okostenijo! Samonasičeni!
 Nosijo meso, nosijo glad, nosijo žejo!

Kje ste? Kot da ni nikogar
 od včera, od svita do jutra!

Izgubljam vid,
 izgubljam čelo,
 izgubljam telo!

Kje naj še iščem, iskanja brez prestanka?
 Tukaj se blizu konča,
 brez odloga.

V prosojnih luknjah mravljišč - -
 praznina,
 brez diha, brez besede v grlu
 se glasijo glaseče glasilke
 sredi podganjih hodnikov.

Kje
 se biješ kakšen gib za pregib,
 vendar kakšen,
 kakšna misel onstran kruha?

Perice:

Reka nanaša zeleni prah,
 v zelenem prahu nas jemlje vrag!

*Bogovi prihajajo nasproti
in te izučijo v odpúščanju
in te izurijo v popuščanju,
z glasom legend.*

*A že smo tu perice, ki peremo,
črn trn ti izderemo,
izperemo telesca v krvi.*

*Zakaj še tod dljê so vojščaki
v imenu vsega,
v neznanem, nepomembnem
imenu
se vojščaki hihitajo,
dobrovoljni, praznih glav znoja
v iskrecih poslih,
kjer življenje odštevajo mikroskopsko
in ne prizanašajo dobičkom, hihitavci,
pod obleko iz jekla,
pod srajco navad - - bivanja v čredi,
pod brazgotino nepozabnih letin,
že davno prestradane kašče,*

*v imenu.
svojega kopja, svojih škornjev,
svojih medalj
ti zabodejo čas
v kožo, v žile,
v dušo,
še v ostanke razuma - -
groznico ognja.*

(sklonjene perejo dalje)

*A že smo tu perice, ki peremo,
peremo,
še ostanke razuma
izperemo.*

1. perica (se zravna): *Dovolj! Čas je za pot
proti lastnemu domu!
Dan se izteka v zenit;
nekaj umazanije je oteklo skozi roke,
nekaj se je dopolnilo v neslutnem.
Ura je željna soočenja!
Nasvidenje!*

(Tri perice odidejo, noseč vrče na glavah)

Tri perice:

Svet - -
 žilavi čolni nikdarpristanka,
 zaseganje neobljudenih
 onstran stene teme,
 pričakujoč še bolj dvignjena jadra
 v zenicah;
 pa je le nenehni sen
 o kosu kruha,
 o mnogih rojstvih
 v naši podobi.

Početje peric
 brezkrilih ptic
 ob reki na veter,
 ki razpihuje ogenj,

ob volčjem vodnjaku,
 zroče v globino,
 ki nima sodnega konca,
 ki nima sodnega kraja,

zakaj včasih je reka poplavna,
 neobhodno čas oploditve,
 včasih je večerni topot
 v naročju mesečnih slov

in potlej čakamo, da se nasiti,
 da obzorje spet vstane od ognjišča,
 da v zagozdenem dnevu spet misel zabahlja
 iz prvobitnosti:
 golih ramen, sproščenih dojk, belih stopal,
 mednožje pred grlom besede,
 ki preži skozi ogenj v čakanju,
 da prestopa brezbarvnost,
 da bo pred očmi,
 da bo v vsakem drobci utripa,
 da je v vsakem odzvenu besede - - -

a spet le curek volčje reke,
 obale spletene iz peska,
 požirajoče izpolnitev;
 težke veke niča,
 ki prinašajo spanec brez belih senc.

(Perice se dvignejo z vrči, v tem pride pastir)

Pastir:

Kje si, sonce?

Kje si,
 noseč svetlobo v prsih svetlobe,
 noseč toploto v popku toplote?
 Kje
 mleko poti,
 ki dojiš ogenj pod mojim stopalom
 in zemljo,
 ki ne ohranja mojih stopinj?
 Kje si,
 kamen nad zemljo,
 ki je više pod nebom
 kot moja misel?

(Truden omahne. Perice stojijo v ozadju)

Moje noge se udirajo
 brez upora segajo roké,
 misel sega v izpraznjen dan,

kakor da ni nobenega sveta,
 da ni nobenih korenin
 v nobeni bližini zemlje,
 da ni nobenega stebila
 v meni, da me ni nobenega, nič ...

kakor da je le nevidni iztek selitve
 na nebu.

Perice (iz ozadja):

Pojdimo!
 Čas je za pot proti lastnemu domu.
 Nekaj se je dopolnilo v neslutnem.
 Ura je željna soočenja!
 Pojdemo!

Pastir:

Neprebudni ...
 neprebudni v sivem mrazu,
 neprebudni
 v obilju ob setvi ...
 neprebudni, Neprebudni
 zasopli dnevi
 v ognjenem diru vsega ...

v popku zemlje
 kamen
 brez izhoda!

(zastor)

2. prizor

1. vojščak:

Vroče niti miru
 spletajo mrežo popoldneva.
 Še ptice z medlim krikom
 odlašajo gibe svojih kril.
 Zapozneli mušji drget
 v vse bolj daljnih krogih neslišnega premirja.
 V premrlih kotih
 visi dremavica.

Nisem še bil bitke
 v teh mirnih urah brez namena,
 nisem še stal pri večernih vratih
 budnosti nasproti, osedlanim stvarjem,
 vzdigujoč samega sebe,
 iz blata, iz mislečih glav,
 snujočih zasede zoper jeklo,
 zoper moj korak
 prostran.

(z druge strani pride zamišljen drugi vojščak)

1. vojščak:

O, glej ga, glej!
 Jaz o golobu, vrabec pa v róke!
 Kod si hodil, kod si bil?
 Pod večer si vedno bleđ,
 prozoren
 kakor bi te iz groba vzdignil!

2. vojščak:

Moja pot ...
 moja pot je propadla pot:
 na večer v moj korak zevne jutro,
 zjutraj se z zgnavja dvigne tema.
 Čas brez barve!
 Ob vsakem času léta
 se izkaže ped usode:
 z netopirji divjam skoz noč
 do svita slepe sove.

Sam sebi ne morem kaj!

1. vojščak:

Sam si mož jeklen,
 ostra volja, težek meč!
 Sluh vedomcev,
 sekaj jate netopirjev
 in ukleni oko sove!

2. vojščak:

Te vročice se ne otreseš
sam.
Te praznine, ko nastopi zima --
Sam nikdar --
ker zmaga voljo, zmaga vid,
vsak gib naprej, nazaj,
vsak hip na vsakem kraju.
To je lačna konica,
ki ne odmre po poslednjem vbodu,
kajti vse globlje se zabada,
razteguje in ostri!

1. vojščak:

To vendar ...

2. vojščak:

Ne sam, ne zlomiš je sam,
brez človeka,
ki te spregleda --
človeka!

1. vojščak:

Rad storim zate. Samo kako?
To je misel v mrtvem kotu,
kar ščit dopušča nemoči,
kar kopje zgreši!

2. vojščak:

Vsak sušen hip
mi je misel na vratu,
urv, spletena iz jedkega sna --
dih mi zadrgne, korak zlomi
in pokosi telo,

da moram proč, v dalj, kjer so goré,
kjer tečejo biserne vodé,
pozabljač prah, ki ga odnašajo.

Moram -- --
do kamna iz kamenih dob,
ki je v meni,
iz praznih krajev drob,
kakor koren
v stenah krvnih sob.

Tam je dob, v dobu kameni zob,
okrog zobá v ognjenem diru
kolobari zverinjak
v nagibu časa, breme sveta --
jelen, medved, lev,
rojeni v enem hipu,

povrženi v risu sence trhlega drevesa,
 ki nosi sočno letorasel.
 A onstran kroga,
 v žilni dalji žejno brezno,
 nepristopen jelen,
 od umiranja izbuljenih oči v pogonu --
 to sem jaz --
 ki ga moram z zrelo mislijo
 zadeti trikrat:
 v zeleno misel,
 v progasto oko, v hitrobežne nóge.

Moram mu izpiti kri,
 moram mu sneti kožo!
 Medveda nasaditi z njegovimi rogmi,
 da se mi vrne vid in kri
 za čas potem, za sopenje brez prediha,
 ko ostaneva sama z levom v pogonu dni,
 drug drugemu prinašajoč smrt
 pred jeklena vrata
 za izravnavo hudih ur.

Smisel je letorasel.
 Bistvo je drevo,
 ki prehrani tudi trhle veje.

1. vojščak:

Kako se je zgodilo?

2. vojščak:

Tako.
 V goro gledaš, v nebo hočeš.
 Svet pa vrh obrne,
 človeka prevrne,
 na glavo ga obrne
 v globel, stopala obrne
 v globel.
 Ne vem:
 kaj je zdaj čas, vrti na kraju cest,
 kaj konica?
 Kaj je?

Sam sebi ne morem kaj!

1. vojščak:

Trikrat zasede,
 trikrat ZOPER,
 zoper jeklo, zoper korak,
 zoper sebe ...
 Prozoren kot iz groba v dan poslan ...

*To je vse.
 Budnost zapira oči!
 Ne ... ne sme ... Ne ... NE!*

(perici prideta in začneta prati; vojščaka se potuhneta ob strani; pastir)

Pastir: *Kaj počneta perici,
 ko že dan pozni v večer?
 Večer je soparna zver.*

2. perica: *Početje peric
 potočnih rakovic --
 je čiščenje,
 oklepanje možnosti,
 ki ima ribje oko,
 ki ima ribjo kožo.*

1. perica: *Nujnost grize!
 Ne izbira časa,
 ne izbira kraja.
 Oblačila dne razgrne
 in grize!
 Na prsih so oprana v znoju,
 okrog vratu načeta od soli,
 ne od včeraj, ne za jutri
 prepotena, izlizana od krvavega potu
 stvari.*

Pastir: *In vaju ne spreleta groza,
 ko se svet ugreza v neznan golt teme?
 Svet je propadla hiša!*

1. perica: *Ribje oko utriplje!*

2. perica: *Ribja koža je čista,
 ribja koža je prosojna.
 Ribi lahko gledaš v srce.*

Pastir: *Jaz ne verjamem.
 Stvari iztrgajo vsako misel,
 še lastno jedro pojedó.*

*Pride deževno razdobje,
 ki zbira oblake in ptice
 za kaplje, ki bodo topile
 vse gnile oblike,
 ki zdaj hlinijo trdnost*

*in terjajo čas. - -
Prepričan sem.*

*Pojem zeleno pesem
o zelenem
popku zemlje in razprti možnosti.
Na zemlji stojim
nepreklicno,
zemlja stoji v meni,
brez umika je zelena pesem:
Treba bo verjeti maternici kakor bogu,
treba bo sprostiti seme!
Treba bo roditi. Treba bo rasti.
Treba bo spregledati
potomce smisla,
pesem zeleno
o zeleni kašči,
ki ne pozna brezimnih sejavcev - -
zelenega prahu.*

(počasi odide, z zanesenim korakom)

*pesem zeleno
o zeleni kašči,
o zelenem
popku zemlje in razprti cvetnici.*

1. vojščak: *Kdo je? Od kod je?
Kaj misli, kaj govori?
Kam meri, kam kani, kam gre?*

1. perica: *Njegove noge so same.
Njegove roke so same.
Njegovo čelo je vroče.*

2. perica: *Njegova misel
je prah sredi cest,
je svetloba sredi zvezd.*

2. vojščak: *To je pastir.
Telo uporno kot skovir,
čuječe oko, čuječa misel,
jedka zavest. To je pastir.*

1. vojščak: *Neverjetno! To je pastir!*

(prvi vojščak odhiti, drugi gre počasi v drugo smer; ostale perice)

Perice (novodošle): *Na poti sem
so stvari v drugačni legi
kot na poti tja.
Zile so suhe v izteku dneva.*

(v krogu posedejo)

4. perica: *Celo votlo nabrekne.*

1. perica: *Prsi otrpnejo,
pričakujoč,
mleko okameni
pričakujoč ...*

2. perica: *To je vonj sence,
to je mir prahu.*

6. perica: *Čas nemočno ščuva čas.
Svet raste zemlji čez teme.*

Perice: *Zemlja spi, nebo cvrka v mračnih curkih,
neprizanesljivo žari večer,
kakor iskavci skoz noč
zveni beseda,
oteta molku in veščemu spanju.
Misel, ki sproži misel, besedo,
ki da besedo,
perica, ki perici
razkrije oči!*

1. perica: *Skozi zenice
vdirajo roke, ki vodijo čas v blaznem pogonu
Za njimi ostajajo brezna z ostrimi robovi
in ga zabadajo v nepopustljivo ravnino.
in vrel dim vre iz njih.
Kdaj pa kdaj priteče mleko
čez oči in čez prsi,
da se izgubijo v mehki, tekoči steni,
toda znova se izviijejo s prirojeno obliko.
Mlečni čas obvisi na konicah
v lebdeči kaplji.
V navalu priteče kri po žilah,
da se telesa napno.
S konice odpade kaplja in ostrina zevne.
Znova in znova
kakor neskončna pot.*

*Preselila sem se v konice,
skozi katere izteka znoj
in tako se prežiram za kance teme
dalje.*

2. perica:

*V trenutkih izčrpanja
obesimo oblačila drugo ob drugo
in si otresemo kovinska jedra z obrazov.*

*Le navidezno odhajamo
iz prijema ogromnih kovinskih pesti.*

3. perica:

*Iz kovinskih drobcev
izbrskamo
videz sonca
in trkamo na vrata.
Svetloba neopazno kaplja skozi odprtino v steni.
Molče sedemo k mizi.
Klepsidra nenehno meri utrip časa.
Obred se konča z nemo molitvijo:
vsakdo potežka nasičeno drobovje
in se z ognjenim pogledom zažre v svoje roke - -
Zahvaljujemo neskončna slana polja!*

4. perica:

Iz nas se rodijo otroci.

*Naše roke obstanejo v stiski
resničnosti - -
v sušnem hipu hočemo streti lastno sodbo - -
roke pritisnejo na drobna telesa,
pozabljaajo materinstvo, pozabljaajo očetovstvo.
Mlad čas se upre in se razgubi čez prag.*

*Izpraznjen vid mu sledi
in zaseže vsako stopinjo.*

5. perica:

*Dogorelih teles upademo v spanje.
Zamrlo dihanje je prisotnost
na medlih obrežjih.*

*Spet smo upognjeni nad vročično ploščadjo
in udarjamo v žilava jedra,
s telesom in dušo.
Manjši in manjši
se ustavljamo v nenasitnem pogonu.*

V predahih iščemo prijeme,
da bi se popolneje sprijeli s snovjo.
Od vzhoda dne do zahoda noči,
čas drsi
skozi čelo, skozi prsi in ropa,
ropa žive kraje, ki se potno dvigajo
v slepilu svetlobe, kjer znova izgubijo
tla pod nogami in nebo nad glavo
v sklenjenem krogu nezadostnega.

6. perica:

Večer pade med nas
s hropečimi stopinjami ujeđe.
Sanje so jalove.
V zavest vdere curek krvi,
slepe oči se splazijo čez lebdeča tla.
Nenehen tir prebode snovi
in pritiska na prsi
z znamenjem omračitve.

Tuleči glasovi hušknajo kvišku
iz zemlje, iz kamna,
tuleči glasovi strmoglavijo
s soparnih oblakov nad glavo.
Kriki se nemo spopadajo,
da ječanje raztrešči noč,
upogne kožo, kosti stisne
z bolečo težnostjo.

In pritekajo nasičena deževja,
iz zemlje, iz kamna, z oblakov,
tok proti toku,
da ječanje raztrešči konec noči.

Mrtvi nadaljujejo svojo pot.
Živi nadaljujejo svojo pot.

Perice:

Izpraznjeni se postavljamo na noge.
Vrtimo se v popku nerazložljivega kroga,
okrog svojih čeljusti,
kakor brezposno vrtenje.

4. perica:

Telesa so oči, ki srkajo.

2. perica:

Čeri se ostrijo.

Perice:

Vojščaki vojskujejo.
Zemlja se upira kruhu.

*Ogenj požiga žile.
Svet se naseljuje
in izgublja obliko.*

Tema je.

1. perica: *In vendar ostaja v telesu
neizčrpni smisel
neizčrpne smrtnosti!*
2. perica: *Nikdar - - -
dovolj zemlje in zraka,
nikdar ni dovolj vode
in časa,
dovolj sonca in stiske.
Breme nikdar ne dotraja.*
5. perica: *Tema je.*
4. perica: *Gluha in slepa
tema.*
3. perica: *Tema je srepi golt.*
- Perice: *Čas je za pot proti lastnemu domu.*
- (zastor)

3. prizor

(Zarotovavka ob kupu polen; v desnem kotu sedi pastir na kamnu)

- Zarotovavka: *Vrata jutra se odpirajo
na stežaj duha.*
- Sepeti lastovk nad potmi,
ki prinašajo zemlji
medene dneve, dneve hrepenečih selitev zvezd.
Rodovitnost vre v zenicah prsti!
Takole vonja v izdihu
zven doječne besede,
odzvanja zven bregov,
utopljenih v neukročeni rasti.*
- Sen prestaja v teh urah,
niti zavesti se iztekajo iz zavetij
na telesu in duši.*

Brašno polde daleč od cilja,
v mednožju resničnosti in resnice,
ki sta vse dalj vsaksebi.

Lastovke z belim dnom
ugašajo krila. Brez pristanka
se naselijo pod napuščem
v neznanem kraju leta.
V gnezdih bedijo, kljune odpirajo
čakajoč smiselne zore.

Že čutim prihod
luči, ki se vrača
med vročične stene.

Sonce je točka, ki se razširja,
pregoreva obod, dalje požira!

Čas napoči, čas se upogne!
Zdaj moram prižgati ogenj!

(prižge ogenj)

Med stenjem in goriščem - - kot dan je,
o bitva vroča!

Pastir:

Ptice so glasovi rasti,
hrepeneča stebela pomladi
v letu
za soncem,
z rano pesmijo v kljunih
gnezdijo
nad čeljustjo vsakega dneva.

Zarotovavka:

Ogenj,
v ranem svitu brez duhá,
ptič pepelnih kril v ponikalnici obzorja,
breztelesnost, ki dobiva obliko
kraja in namena.

Z golimi stopali
preskakujoč z néba na nebo ravnine,
brez vrha svojih v vetrovem pohodu,
na prašni poti rumenega konja,
odteklega prebujanja kopit in hrbtov,

neutešljivo goltajoč v goltu stvari
ki ti prazniijo sredico brezna

*z bližino vstopanj in prestopanj
na prostoru, ki ga namaka čas in jedke kaplje
žvepljenih rok,
z nesmiselnim plenom nespečih plemen
plamenov iz večnega kraja.*

Pastir: *Moja gora je gola;
le čuječa zemlja,
le bojevana
na mnogih poteh.
Poti so neukročene.*

Zarotovavka: *Ogenj sveta!*

Pastir (sam zase): *Misel je ogenj sveta.
Misel znojna, hoteč svetlobo,
Misel znojna, hoteč zla;
misel ogenj sveta,
ko bije mraz
na vrata,
ko čas cedi svoj videz
v propadle hiše iz prsti.*

*Misel v kamnu,
misel v grgrajoči glavi,
misel iz ranega kratra - - -
smtrno ranjeno jutro,
iz nog in oči zublji prežeči
na vsako iver
spoznanja,
na iver razklane glave,
plodeče pot
v čelu sveta,
misel brez vrha, brez dna!*

Zarotovavka: *Plamen obrača svoje krogle.*

*Ogenj, ti nisi potnik iz ledene dobe,
ko vstajajo obale
v diru jeklenih peres.*

*Mleko v dojkah si,
beli prsti v mlečni zori,
kjer neuzdržno tiščimo v divjini.*

*Živi pesek si kleplje hude kose,
goba sveta bo pila mrtve rose!*

*Prva jasnost jutranjih poti
ni nastanek bregov,
ampak je nedobojevan pomen v kratkih časa:
KAM ITI IN KAKO DOITI
bistvo biti?*

*Spričo te vednosti,
kakšen ozek hip, kakšen potek,
kakšen upor,
kakšno trajanje v krogu, kakšen konec,
kakšno odpuščanje razsežnosti,
kakšen pristanek!*

*Kako izgubljena pot
upa in obupa
v mislih in početju!*

(poklekne k ognju; zapre oči; pastir se ji približa za hrbtom;)

Pastir: *Starka, zakaj poklekaš
na pragu navsezgodaj,
motreč svit v stiski?*

Zarotovavka: *Ogenj! Ogenj govori!*

Pastir: *Zakaj to jutro spet, kot vsako jutro,
je na tešče
ožina ognja, ožina časa,
v očesu?*

Zarotovavka: *Govori čez kamen,
ki sem ga naznojila!
Ogenj!*

(začudeno): *Še prej, ko je sonce stopilo na svojo pot?*

Pastir: *Ne, ne ogenj!
V ognju se zasiplje vsaka brazda.
Ne, ne, jaz sem!*

Zarotovavka: *Kje? Kod? Si?
Ali si?
Ogenj govori!*

Pastir: *Starka, zakaj blodiš svoj čas?

Jasno je, kam meri vsak čas.
Besede so izrezane,*

listi so obrnjeni v spominu,
s sovjim glasom se oglašajo številke
dnevov neizpolnjenih bitk.

In kazalo večno vodi nazaj!

Zarotovavka:

Ognjeni ptič, nevzdržni kljun,
z nožem mi strga kožo in kosti!

Tako se staplja moja letina,
tako vsaka izgori
v prah med kamni.

Zakaj jaz? Zakaj ti?
Mladec, ti blodiš svoj čas,
svet puhlice in v zemljo zažrtih pasti.
Zakaj jaz? Zakaj ti?

Pastir:

Možnosti so na mladi strani dneva.

Zarotovavka:

Ogenj, ogenj govori!

Kaos je
do neba prsti!

Pastir (jo stresa):

Slišiš! Odpri oči!
Toč sem, ne v ognju.
Bitje iz krvi in duha.
Brez imena.

Zarotovavka:

Kakšen glas, neznan glas,
nepričakovan iz votline, ki zori!
V svetlobi žareč obraz!

Takega človeka ni.

Pastir:

Kaj svet izteka mimo tebe?

Zarotovavka:

Da. Ne. Ne vem.

Izžeta klockotam
v svoji koži
in stražim svoj poslednji hip.

Pastir:

Gledam te. Prašno se usiplješ.
Zakaj hodiš še na pot?

Zarotovavka: *Hip nikoli ne dozori.
Kača klopotača s kamenim pogledom
ogenj prižge in umiri!*

Pastir: *Tu je tvoje telo,
tu je tvoje oko.
A kje so tvoje stopinje?*

Zarotovavka: *V ognjenih zenicah so bile
pa ne vem, zakaj jih ni.*

*Vrhovi so se razkropili,
neslutni jezdeci
obračajo smeri vsak dan.*

*Ne vem:
odkod, čigav je ta kraj,
ta dan ali kaj.*

Plodovi so le blodeči vrhovodci.

Pastir: *Jaz živim tokraj njih.*

Zarotovavka: *A ti?
Ti tiplješ pred seboj.
Ti tiplješ zemljo in tehtaš nebo.
Seveda, mlad si, bistrovid.*

*Pa sta nespemenljiva
kakor resničnost okrog tvojih kosti!*

*Ti ju hočeš
znova premeriti in preiskati
s svojim prahom.*

Prehode in zavetja pričakuješ!

*Ti hočeš
znova razgrebsti brazde
z brezzobimi rokami.
Hočeš!
Svoj prostor izgrebsti
iz ognjenega žrela,
iz čeljusti snovi!*

Pastir: *To je pravica časa!*

Zarotovavka:

*Ničesar ni v tvojih žilah,
da bi oporekal:
to je znojni plod!*

*Plodovi so le blodeči vrvohodci!
Ti to veš.*

Pastir:

*V teh dneh je kipenje.
Kljubovanje v dvignjenih jadrih.
V teh dneh sem jaz!*

Zarotovavka:

*Kipenje čuješ
pod seboj, v sebi, nad seboj?*

*Ne zmoreš mu odtisniti
smiselni krog
svojega časa!*

*Gledaš? Vidiš? Misliš?
Kljub temu se jalovo prevesiš
iz dneva v dan.*

Pastir:

*Hočem živeti . . .
Dan ima senilne veke,
slepa gorečnost
lačnih stvari
je v rojstvu in smrti.*

Verjamem krvi, ki čista brizga pod kožo.

*Z jasnim hipom na plečih
grem na pot
v vse smeri . . .*

Zarotovavka:

*Hočeš! Hočeš! Vsi hočemo!
Danost je v dnevu,
neizprosna golota. Malokdo zmore!
Potem že, je tema. Jalova večernica.*

*Le poglej goró! Glej!
Dviga se, vrh preidi! Zdaj si ti vrh!
Kje pa je brezno? Neogibnost!
Z dnevom preide skozi vrh, višje bo kot vrh!
V tebi.*

*Le poglej gôro!
Jutri bo višje ko danes.
Jutri bo izravnava v tvojih očeh.*

Pastir:

Ne. To je moj kraj.

Ne. To je moj čas.

Zarotovavka:

Ne, ne, ne verjameš si več,

da je to tvoj kraj.

Ne upaš več

na orla, sokola, na zlatoroga,

ne upaš več tačas,

strmeč v izpraznjene stene!

Ne spoznaš več svoje smeri

skozi meglena pristanišča

v góre.

Le svoj vid še imaš - -

le za seboj hodiš, ko iščeš

in misliš, da je, kar imaš,

da je svet.

Pastir:

Pred menoj je svet,

nepreklicno okrog mene;

v meni je, kot ga hočem,

da ni prediha v ostrem dnevu,

da ni premora v enakonočju,

zaradi dejanj,

ki se ne spajajo v dejanjih,

zaradi barv,

ki se ne zlivajo v sozvočje

zaradi trpljenja v neznatni

nepopustljivi urečenosti ognja,

ki vodi zračne zastave.

Moja pot

je pot za soncem,

ki je brez dna!

Razkrivanje

samega sebe v vseh očeh

samih sebe tukaj.

Zato je dan razsežnost v prvobitnosti.

Moja ljubezen je zeleno zglavje.

Zarotovavka:

Misliš - - - pa ne domisliš.

V prvem krogu se ta svet otrese

kakor jesenska krošnja plodov

*in potem nisi daleč od drevesa,
ki s črvivim lubjem terja
le trdo kožo tvojih pečka,
ker si v tveganju blizu pokopan.*

*Glej, jaz sem znotraj votla
in zunaj posledica kamna.*

Pastir:
Zarotovavka
(sede k ognju):

Moja ljubezen je zeleno zgjavje.

*Slepa jutra med nama
v znamenju setve,
ko ustajaš v svetlobi
kakor neprizanesljiva tesnoba
zemlje.*

Pastir:

*Vse dlje sva vsaksebi
kot korenine in cvet,
kot videz in svet.*

Zarotovavka:

*Ne slutim tvojih ujed
nad vrelim čelom,
ki se razliva v ravnino
kakor poslednje zrno
človeškega bistva,
ki dolbe plasti
lastnega debla.*

*Ta jutra med nama,
ki dobivajo vid
v nenasitni prosojnosti
človeških prsi.
Jutra
na brezbrežju obstanka.*

*Vse manj zmagujem molk.
Čas me moči, kaplje izjedajo
vse od tega*

*in ne slutim več
svojih korakov
pred seboj.*

Pastir:

*A zakaj
se še vračaš, prižigaš ogenj
v praznino sna?
Kot ujeda gledaš predse.*

Zarotovavka:

Ogenj stražim
vsako jutro na ta dan,
ta dan na dolga leta.
Misel sveta!
Znova pa je megla pred menoj.

Z nami je nepreklicno,
le kar je
večno bremena.

A kaj bo prvič znova,
kaj poslednjič nikdar --
ne vem! Brezum me straži.

Ogenj stražim,
misel sveta ob rojstvu dneva,
ko zemlja dobiva sokove.
Vesnin dan je --
po noči praznih zvezd,
oploditve lačen svit.

Pastir:

Čas setve.
Vedre možnosti ob prihodu slepila!
Sicer od večno enaka semena
potaknjena v budno prst.
Zamrli drobiri potem do žetve!

Zarotovavka:

Prihaja sončni mesec setve,
ko bomo opustili bitke obrazov
in se vrnili na polja,
kjer bodo brazde ječale
in se vrnili k čredam,
ki bodo blejale rodovitnost.

Nihče ne bo pomnil svojega lebdenja,
svojega obraza, svojih krvavih rok,
ki bodo streha nad glavo,
ki bodo kruh in pijača,
čas prediha in pomiritve,
urečenih v zavojevanju snovi.
Na pragu bo misel stala
v mirnih urah izravnave
s posejanim vrhom.

Pastir:

Setev! Kakšna setev!
Urečeno oko za ped pedi!
Kakšna setev!

*Vendar kakšna setev?
Kje?*

*Setev, ki prerašča
beton in železo,
setev, ki ne umira brez konca
v svojem bistvu,
setev, ki ni privid
za semena izgnanega sonca!*

*Setev, ki sežiga svoj molk
v temi sveta,
setev, ki ne ostaja le stroj v pogonu snovi
ob smrti duha!*

(zarotovavka
se odmika):

*Slišiš! Slišiš!
Setev, setev! To hočem,
neukročeno zraščeno s svojo rastjo,
razdejan v lačnem prostoru,
dasi neštetokrat rojen z ognjeno močjo,
kakor krik na pragu
dneva,
ki je razsežnost v prvobitnosti.*

(Zarotovavka odide;
pastir kriči):

*Setev! Slišiš! Resnično setev!
Moja ljubezen je zeleno zgavlje!*

(Perice pridejo z vrči na glavah)

Perice:

*Jutro je rezko
kot glas Minotavra v gorah.
V lačnem drncu vstajajo poti.
S prozornega svita
se orli zasaajajo v prst.
Samomorilsko padajo kot gluhi kamni
in kljujejo večno danost
s pretrganim krikom.
V zemeljskih krogih se dvigajo
krempļi na obzorje,
noseč nenasitnost,
pripravljajoč se za naslednji udarec,
pripravljajoč se za naslednji padec.*

*To je dan,
ko nam žile zavro,
ko se zemlja prebuja
za setev in oploditev semena.*

(od daleč glasnikov
glas):

Novo! Novo! Novo!

Perice:

*Za hip se misel odlepi od zemlje
kot brezkrila ptica,
ker se neslutne korenine
razpenjajo v nas.*

Glasnik:

*Novo! Novo! Novo! (zabobna)
Zberite se ljudje ravnine!
Ta dan, ta hip
prihaja kralj med vas!*

(ljudje se zbirajo)

Novo! Novejše! Najnovejše! (bobna, odhiti kričeč)

Kralj
(pride z vojščaki):

*Slišite ljudje!
Vzrok poti je čas setve!
Ljudje!
Lačni in žejni človečnosti,
bodite žejni milosti
prsti,
ki je resničnost znojnega kruha!*

*Ta čas, ta dan
je zemlja spet rodovitna,
dasi v ogradah časa,
kjer smo
lačni, žejni,
goli,
v prhkih oblikah svojega videza,
izgnani iz sebe,
brezdomci v koži svoje moči,*

*a tu ta začetek v koncu,
a tu, ta dan,
ko je zemlja spet rodovitna!*

Glasovi iz ljudstva:

*Živela zemlja! Živel dan rodovit!
Dan na dan, čez dan, živela zemlja!
Živel kralj!*

Kralj:

*Zemlja je blagor,
dasi ste prilepljeni,
brez glasu in hrbtenice,
v prah in ogenj
sveta,*

ki je nespremenljiv v zavetju jutra,
 zakaj nedorasli ste
 in ne zmorete odriniti topi,
 niti ubežati izgnani,
 niti izmuzniti se ne zmorete
 skozi njegove stene,
 ker tu je dan,
 ko je zemlja spet rodovitna
 za sok, za ogrodje,
 za slepilo izlizanih dni!
 Blagrovana možnost, ki prihajaš obsorej!

Glasovi iz ljudstva: Živela zemlja ródna! Blagrovana možnost!
 Preklete stene sveta!
 Za sok, za ogrodje!
 Živela zemlja!

Kralj: Gorje, kdor ne najde te možnosti!
 Dvakrat gorje,
 kdor se bo nasitil brez slasti,
 kdor se bo odžejal v svojih vodáh,
 trikrat gorje,
 kdor se bo slekel do golote
 civilizacije,
 ki je naša beseda,
 namen,
 ob rojstvu in smrti!

Posebno v teh dneh,
 ko hlepijo zarezé,
 ko je zemlja spet rodovitna!

(Kričanje ljudstva; h kralju pristopi prvi vojščak)

1. vojščak: Morda sem
 v nepravem času ...

Kralj: Govori! Govori vojščak,
 zvesto čuječ na okopu reda!
 Kaj hočeš razjasniti?

1. vojščak: Na okopu reda ... Hočem reči ...
 Na kratko ...
 Povedati moram,
 da se dan čudno razpleta
 v stvareh na ravnini.

Kralj: *Hočeš reči,
da dan ne odteka
po preišljeni strugi?*

*Kaj ni pot ostra?
Ostra budnost terja vse!*

1. vojščak: *Da. Gladina se je gibala ves dan
v normali.*

*Le pod večer se je v tolmunu
namesto spanja razgibal tok v neznano,
razpel jadra in zdaj jadra,
kljujoč v gladino z belino svojih jader.
Tisti pastir:
širokopleč, vročega čela,
kot goreč, neupogljiv pelikan!
Z mečastim kljunom hodi okrog,
sopečih besed,
kakor da ga kolje ozračje.
Ne drži se čred s čelom v gladini,
izpolnjujoč svoje bistvo --
z drugimi pastirji misli in pohája
s sanjami vroče vere.*

*Zeleno pesem poje,
o zelenem
popku zemlje in razprti cvetnici.*

*Kaj to pomeni;
sonce skozi siv dež, pa ni dvorezen nož?*

Kralj: *Morda pa sam zbiraš nevihtni dan?
In tisto tam so le lahke nogé,
konjič bel, hrupen let
čez stranpoti!*

1. vojščak: *Ne. Ne.
Imam lisjakovo oko,
imam krtov sluh.
Budna straža --
redka žrtev!*

(na drugi strani odra govori pastir med ljudstvom)

Pastir: *Koščeni jezdec na zemlji,
v dnevu, ko je zemlja spet ródna.*

*Kakšna hvala! Kakšni blagri!
 Koščeni jezdecí jezdi jo nesmisel - -
 svoj pomen belih pen
 okrog ust, okrog oči.*

*Glasovi iz ljudstva: Bele pene! Zakaj?
 Trpljenje okrog ust, okrog oči!
 Menda ne?
 Prazne vene! Zakaj?
 Daj mir, pastir, umolkni, daj!*

*Pastir: Vsak svojo ženo ugrabi
 iz plemena zore za nejasne igre dejanj - -
 za slep hip dobi obliko
 vetrov glas,
 poln steblovega mleka,
 ki odgnije v prazen praznik
 sončnih kapelj.*

*Glasovi iz ljudstva: Ničesar ne slutimo, pa čakamo
 pričakujoč!
 Zakaj?
 Jezdecí z ostrimi kopiti so pokončevavci!
 Ne čutimo jih!
 Ródna zemlja bo spremenila dni!*

*Pastir: Izropane so lege na obodu zemlje,
 sežgan je sončni koren.
 Z odprtimi očmi,
 zaprti čez in čez,
 jezdimo
 navzgor!*

A kdaj nam bo pomlad razprla kožo?

*Svet nas zastira z dnom.
 Ognji so se nagnetli pod zvezde,
 nad nas,
 kjer pota vodijo k soncu.*

*Mleko pomena,
 je iztek bremena - -
 Rožnati trakovi
 priklepajo čas
 v prazni legi.*

Glasovi iz ljudstva: Zakaj tako?
 S čigavo pravico, s kakšno močjo?
 Zdaj je,
 nič ne slutimo, pa čakamo,
 ker bo napočil znojen dan.
 Ródna zemlja bo spremenila dni!

Kralj (sam zase): Zavest!
 Konjič bel -- ima kopita in oči!
 Hrupen let čez stranpoti --
 je k cilju naravnán!

(vojščakom): Zgrabite ga!
 Z g r a b i t e :
 za oči,
 za jezik,
 za roke, za noge,
 tipalke duha!

 Spodkopljite mu telo,
 požrite mu misli!
 Izsušite mu čelo,
 iztočite mu besedo!
 Izžgite mu pričakovanje kril --
 to prikrito moč življa,
 ki ga obseda,
 kot da mu je znana pot
 brez konca in kraja
 skoz nas!

(vojščaki lovijo pastirja)

 Uženite ga vendar v jalov rog
 pod goro, pod tem kamenim breznom --
 to stvarjenje zadušljivo,
 tu ni prostora zanj!

Glasovi iz ljudstva: Molči pastir! Molči!
 Spusti se v dir
 za kožo, za zmago!
 Zdrvite vojščaki!
 Zgrabite vojščaki, da bo mir!
 Molči pastir! Béži!
 Živel dan!
 Nad poljem, nad brazdo!
 Živela zemlja, ki se prebujaš
 za trmasto žetev!

Kralj: Zakopljemo ga,
živega v žarek --
pa bo videl, pa bo spoznal
pot med nami, pred nami,
iz naših žrtev!

(privedejo pastirja)

Žrec presit,
opit,
razdira mir in ureditev
danega!

Pastir:

V prsti
se tepem,
glad sem in znoj,

s čelom in goloto,
s stebлом v niču,
s potjo v ognju,

na zemlji brez sveta,
v času brez potrditve,
na svetu brez dna,
na dnu brez krvi,
ki je pomen,

zakaj čas me upogiblje,
čas me razteza,
možnost me sproži!

Pastirji (iz ozadja):

Jaguar! Jaguar!

Kralj:

Odvedite ga!

Pastirji:

Pustite ga! Pustite!
Dan na dan
ozki krogi sveta,
ki ožijo obod!

Kralj:

Odvedite ga!
Vzrok je dozorel!

(pastirji vpijejo)

Pastir:

V stiski iztekam
navzdol
pred prihodnjim!

Pastirji: *Jaguar v krošnji sonca!
Jaguarji v gnezdih sonca!*

(Nemir, prerivanje; odpeljejo pastirja, ostale pomirijo z izdrtimi meči)

Kralj: *Pomislite vendar! Spreglejte vendar!*

*Temo smo zasegli.
Temo smo naselili.
V temo smo sejali.
Ves čas sejavci sonca!*

Tema ni več tema...

Glasovi iz ljudstva: *Ni več tema! Živel dan! Živel! Ni tema!*

Pastirji: *Naj bi ... ne bi ...
naj ne ... je bi ...*

Kralj: *Ni tema --
za nas, ki vidimo
svoj red!*

*Zasegli smo prostor,
pristali na čas!*

*Razširili smo meje,
od hipa do hipa rastemo!*

*Kaj ne čutite miru,
miru spokojnega,
miru znojnega --
od stene do stene se širi,
tudi skozi stene
in nam ne popusti utrip!*

Glasovi iz ljudstva: *Da! Živel dan! Da!
Zemlja ródna! Da!
Živel kralj!*

Kralj: *Tiha so rojstva.
Otroci rastejo
v pripravljeno med nami,
postavljajo se na noge,
skozi nas spregledajo po edini poti:
v čela nam zro,
glasove razbirajo,*

misli nabirajo
za obloženo mizo.

Napravljamo jih,
rodimo jih,
ljubimo jih!

Glasovi iz ljudstva: *Da! Da! Ljubimo! Rodimo! Da! Ljubimo!*
Živel! Živel! Ljubimo, rodimo! Živel!

Kralj: *Tihe so smrti sredi hipa,*
sredi korakov so odprte rane,
boleče, s časom izprane.

A utečeni red jih zapolni,
red celi rane,
red izpere solze!

Dan ima tisoč poti,
pot ima tisoč dolžnosti,
dolžnost ima tisoč pomenov,
pomen ima tisoč besed,
beseda ima tisoč glasov,
Vsak glas ima tisoč vzrokov
smisla,
ker smo drug drugemu v očeh!

Vse usmerja isti namen,
tisoč pomenov poti,
da smo,
ko nas terja možnost
za naprej,
za izpolnitev reda

Pastirji (iz ozadja): *Oj, ho-o-j!*
Kateri dan, katera zmaga?
To ni sok, ki nam vrača
vero
med prvo in poslednjo sončno uro!

(vojščaki gredo med ljudstvo.)

Kralj: *da nas ni, ko terja red,*
da molčimo za vrati,
da spimo brez odziva
dalje,
zaprtih oči,

zaprtih ust,
zaprtih oken,

za pot k plodu, ki ga hočemo,
ki ga dosegamo,
ker smo pristali.

Malo izpolnitev je to.
Ena potrditev,
drobir pristankov!

(navdušenje ljudstva): Prav gotovo! Živel dan! Za to! Da!
Zagotovo! Živel kralj!

Kralj: A spet tu
nepričakovano,
useka rana iz teme,
potem, ko smo pomirili
vse duhove ...

Pastirji: Stopi v črno prst
zelenih stopinj --
naberi si trav, naberi si smisla
zorečega zdaj!
K d a - a - a - j !
Hitimo, hitimo za seboj!

2. vojščak: Ta mladec tu?

Kralj: Ta mladec, da,
ta žrec,
ki ima konjča belega,
misel
prikrito v topih očeh.
Orle povsod pod svojo kožo.

Preveč neba,
premalo poti, ki jih terjamo
sicer od sebe,
da se tema pretaka
kot je potrebno,
da smo siti, da smo odžejani
kot je potrebno,
da smo spoštovani in čaščeni
kot je potrebno,

Pastirja: Svet, svet, svet ---
kamen zapletenih mrež!

Glasovi iz ljudstva: *Živeli, živeli!
Kot je potrebno! Živeli!*

1. vojščak: *Mir! Tišina!*

Pastirja: *Kame-E-en, mre-E-ež!*

Kralj: *da si svetimo v temi,
ki nam ni v breme,
ampak v danost.*

Pastirja: *Kje si, sonce?*

1. vojščak: *Pomislite . . . žrec!
Nad vsem znojem
in še višje kot naš znoj,
sluti sonce!
Čuti ga od daleč:
sonce,
od zgoraj navzdol:
sonce*

*in misli,
da smo spodaj nekje,
spodaj v devetem peklu,
morda še globlje,
si misli, vse dlje od sebe,
še globlje - -
v prahu!*

Kralj: *Prepričan je.
Verjame v slepih očeh,
čuti, vidi, sliši,
misli
sonce - -
svojega boga!*

2. vojščak: *In v sebi
mu pripravlja pot med nas?*

1. vojščak: *Blaznost! Blaznivec!*

Kralj: *V čelo nam je segal,
misli bral,
pod roke nam je gledal,
dejanja bral,*

po stopinjah se je tihotapil,
namene bral:

Vse razbral, vse spoznal!
V nič deval,
v nič deval --
sonce le išče,
ti lačni žarek
sestradanec!

2. vojščak:

Obsedena plitvina
je skorja zdrobljena.
Sipek studenec
je urečeni drobir.

Kralj:

Namesto med nami --
s svojim bogom.
Namesto z nami --
s svojim bogom.
Namesto v bitkah in obračunu --
s svojim bogom.
Namesto v dolžnosti po zmagi --
s svojim bogom,
namesto ob naših daritvah --
s svojim bogom,

namesto v našem trpljenju,
namesto v našem čaščenju,
da smo se pretolkli --
Vse in nič v nemár --
on s svojim bogom!

Glasovi iz ljudstva:

To je blaznost! Nedopustno!
In na ta dan, takšna blaznost!
Nedopustno! Kakšen bes!

1. vojščak:

Obsedenec --
redka žrtev,
dobro žretje!

Sito je luknjičavo,
nešteto možnosti seveda --
pa so železne roke,
tokraj, onkraj
budna straža:

Čista moka v kruh,
otrobe v veter in na kup!

Trdovratno zrno!

2. vojščak: *Namesto na okopu reda --
on s svojim bogom?
Namesto v blagih reda --
s svojim bogom?*

1. vojščak: *Zgrabimo kopja --
malo smrti, pičel dan!
In zdaj možnost za tehtno igro,
kot za okopi je ta čas --
obsedenec za cilj konic!*

Glasovi iz ljudstva: *Kaj z njim? Kaj bo torej z njim?*

1. vojščak: *Kopja, kopja!*

Glasovi iz ljudstva: *Kam z njim? Kaj z njim?
Kaj bo torej z njim?*

(Gledajo kralja. Tišina, negibnost. Kralj počasi dvigne roko in jo spusti. Ljudstvo zavpije)

Glasovi iz ljudstva: *Živel dan,
ko je zemlja spet ródna!
Živela zemlja!
Orli letite!
Budno stražite
na višavah!
Živeli! Živeli! Živeli!*

(zastor)

4. prizor

(Zarotovavka ob ognju na levi, skoraj na rampi. Pastirji sedijo v krogu pod lipo.)

Pastirji: *Ali kos poje v neprebujeni krošnji,
veseleč se mladega vetra?
V popotnem prahu škrjanec gostoli
svojo pesem, se pomladi veseli,
se pomladi veseli,
ko luč po vodi plava,
žareč v času suhega čakanja.*

Pomlad zlómi
v zimi propadle stvari!

V zelenem gaju kamen poka,
iz razpok silijo semena,
v vlažnih strasteh prst drhti,
se pomladi veseli,
otopelo močvirje z blatnim dnom
se pomladi veseli,
z vetrom na prsih svoje kalužnice.

Pomlad zažge
strasti v zemlji,
tla pod nogami zastale rasti!

1. pastir:

Ze seme razkraja lupine!
Možnost razpušča stiske
kakor zmagano vojsko,
ki jo bo veter vzel.

Upanje treska v moji glavi,
da je misel požrešna ptica,
ki terja prostor,
ki hoče dalje,
hoteč globine rečnega dna
in sonca,
sonca na nebu in sonca v koži
in sonca v očeh in sonca v vseh žilah,
v pritokih in dotokih,
ki bijejo iz sna.

Kakšen svež zrak prebujanja!
Kakšna radost ponovnega rojstva!

2. pastir:

Ali so kaplje čiste
v svetlečem ozračju,
se koža sveti od znoja?

Potoki imajo očiščene duše,
reke so noseče z bregovi.

V daljših dnevih vstajajo
daljši kraji - -
zelena ognjišča brez pepela!

3. pastir:

Ob sončnem vzhodu
rej in pir, slepeče veselje

na poteh,
zablodelih v zimi,
a zdaj vračajočih se s prvo zvezdo
rodovitnih šepetov.

1. pastir: Zeleno razdobje prihaja nasproti
kakor povodenj ob času suše,
kakor sad v prah na poti
za soncem.
2. pastir: Slekel sem gnilo kožo.
Pretočil sem temo na vrtohlavi poti.
Zdaj sem človek
v moči svoje ljubezni,
ljubezen
v moči svoje ploditve!

Pastirji: Pojemo
zeleno pesem,
o zeleni kašči;
o zelenem
popku zemlje in razprti možnosti!

Pesem zeleno
o zelenem ...

(utihnejo, ostrmijo: čez oder pride Vesna, v črni obleki, s spuščnimi lasmi)

Vesna: Skozi čas priteka
rezka, neogibna smrt.

Vsaka zenica, vsak zven,
vsak gib grozi ...

Moje telo je prazno.
Bridki čas! Oči vročice:
vse odmaknjeno rokam,
vse ugreznjeno pred nogami.
Samo tema --
in pajki, ki predejo mreže,
mreže, ki ujemajo rane in bolečine
pričakovanja
in že tudi pozabljanja
pomladi --
možnosti, ki se konča s stisko.
Svet,

ki preži v jutru,
se pomladi žalosti!

Bridki čas!
Suhe oči, trudno telo,
moje izpraznjeno telo,
resničnost
v korakih brez vida, brez tipa --
breme, težje od rojstva in smrti.

Kakšen dan! Strašna noč,
kjer odkrivam
zasopli shod svojih smrti
na zelenih prtihi.

Sama sem

v groznici svoje stiske,
rojena kot danes,
mrtva kot včeraj,
spominjajoč se mnogih ujed
za jutri.

1. pastir (stopi
proti njej):

Zakaj žalost, čemu
odhajanje v dnevu,
ki prinaša potešitev?

Vesna:

Kaj mi je? Prazna sem v telesu, prazna v duši.
Nič mi ni.
Nič je, kadar pride zadnja noč.
Le od kraja proč.

Fantič, le vstani mi!
Oblekla bom črn gvant,
saj to je bil moj fant,
ki zdaj mrtev leži,
mrtev.
Ena zvezda sveti še.

1. pastir:

Ostani z nami. Hodi z nami!
Pojdi z nami,
veseleč se prebujanja,
veseleč se očiščenja,
veseleč se sočne setve.

Vesna:

Pomlad gre praznih rok
naokrog!

2. pastir: *Naša ljubezen je zeleno zglavje.*

1. pastir: *V rasti je odpušcanje.
V soncu je potešitev.*

*Zemlja in nebo:
izvir in človek.
Svet je čist, ko pomlad
obudi kri.
Zato je smisel
selitev iz zimovanja v stvarih.*

3. pastir: *Podneti svetlejši ogenj, starka!*

(skoči k zarotovavki): *Naj misel bedi
proti zenici sonca!*

1., 2. pastir: *V kaplji se utopi gora,
ki je brez poti
iz svojih prsi
in nazaj vanje.*

Pastirji (zro v sonce): *Izgovarjamo
svojo rast!
Izgovarjamo
svojo ljubezen!
Izgovarjamo
svoj veliki čas!*

(vojščaki se prežeče priplazijo in jih obkoliijo)

1. pastir: *Dan krikne svetlobo!*

1. vojščak: *Tema ni več tema
za nas,
ki vidimo svoj red!*

(skočijo nad pastirje, ki so zdrenjani na sredini. Vname se boj. Zarotovavka kleči tesno ob ognju, ob strani stoji tudi 2. vojščak)

2. vojščak: *To je ta rej
na gori,
ki jo jemljemo zemlji
skozi pomladi in popje
zelenega vrenja ...*

Pastirji: *Jaguarji v krošnjah sonca ...*

2. vojščak: *To je ta rej
v raju
brezumnih glasov in glasnikov*

(nekaj pastirjev pade) *k odvzemu krvi
v mladi svobodi...*

(Vesna pade s krikom)

Pastirji: *Jaguarji...*

1. vojščak: *Budna straža,
dobro žretje!*

(nekaj vojščakov pade)

2. vojščak: *To je ta rej
nepotešenih
v soli
in cilju...*

1. in 2. pastir: *Pesem zeleno...
o zelenem...
o razprti...*

2. vojščak: *V slednjem hipu
smo spet veliki!*

(V ozadju tema. Zarotovavka ob ognju v levem kotu, skoraj na rampi. Hrup se počasi poleže, nazadnje ječanje. Iz dalje bitje ure.)

Zarotovavka: *Urokov je deset,
jih ni deset...*

*misel ugaša v drobovju,
ženske bodo luči nosile
čez gluhe stopinje.*

*Onemogli junaki,
raki, kleščmani
v padcu teme.*

*Klešče kot žilav obseg ---
pa ne bo pomena
zgrabiti se s titani.*

*Urokov je devet,
jih ni deset...*

Drob je preklet,
ko iščeš bližnjega
ob hudi uri ali ob zeleni zori.

Človek je zob,
spodjeden snop,
bob ob steno še naprej je bob,
ne voda, ne krôp - -
Urečen pod zastavo!

Urokov je osem,
jih ni devet . . .

ogenj prižiga obzorje,
ogiba se usodnosti.
Neogibno je pomanjkanje,
ki preostaja
za odrešenje ali preplah.

Urokov je sedem,
jih ni osem . . .

sedem ponarejenih resnic - -
pradomovanje brez pristanka
kakor danes brezumnih žrtev
na izpraznjenem nebu!
In komaj smo na pol poti
iz lupin!

Kaj se izcimi iz nedoraslih ran,
ko mine ta poslednja noč?

Ptice gnezdijo v niču
dokler da napoči zôr!

Urokov je šest,
jih ni šest . . .

Pljunem zdaj na plod!
Za seme
razglašam izid:
narazen gredo oči, narazen gre spanje,
narazen stražniki noči,
prisluskovavci davnih zvezd!

Trd bo kruh,
še trše čelo sredi plovbe,

še trši kamen v zenicah in petáh,
ko popusti pritisk
na okopu jutra!

Psi na preži so strli kosti,
zdaaj vohajo zenit
sred zelenih trat - -
o obstanek obstalih!

Prst treska z gromom
med zbrane slepce
in nič več navzočih dni
za vse, ki jih jutro pokolje - -

rane pušča v ranah
za prihodnjo tlako,
ko boš spet pred steno
v istih sragah,
brez smrtne móre
drobir smrti,
pest cveta, nič sadú - -

Dno pušča ostro možnost,
neizbežnost situacij:
začetek upora, smrt v navalu - -
zemlja in nebo
sred praznih zvezd,
ko se prosojno osončje
zabode rojstvu med oči.

Urokov je pet,
jih ni šest ...
pot manj pomembna od sedmine,
niso več štirje pri kartah
za prevare na oltarju - -

Lačna sem vida!
Žejna sem golih poti!

Urokov je pet,
jih je manj v plodnem dnevu,
ko je spočet tretji
zaradi vzroka dveh,
ki nista na začetku
samo enega léva - -
vzhodno oko, zahodno oko,
južni sadeži odžejajo severni veter.

Prah razkriva jalovo ljubezen z grmom,
ki rodi medvedje hruške,
in zimovanje preživi
brez upa v dani legi,

a na pomlad je v goltu brezna
vprašljiv ščip,
vprašljiva dlan:
V katerem grmu tiči svet --
ta nepreklicni --
V katerem soku, v katerem popju
so prikrite možnosti spočenjanja?

Oster vid in sluh,
glasnika na razumnem begu --
v kratkem létu sredi kamna
kratka vest usode:
seme tvoje,
tvoja rast,
plod v senci
in žetev umerjena po koscih jutra!

(ogenj počasi pojema)

A komaj beseda razpre grlo
proti kamnu rimske ceste,
komaj naperi svoj pomen
v strani neba --
že je zlomljen glas, njegov izvir izlizan
in vonj ostrega znoja
sežgan
v vetrovi straži, ki poje o zmagah
na sledeh krvi ...

In je možnost dana, človek sit,
kljub grmadi
na zapečku dremlje in izgublja
v snu posledic.
Skozi okno
blaznost seva
v red prevaranih stvari,
ki varujejo spanje ...

A okno je
nepreklicno
odprto okno!

Le za hrbtom včasih, ko iz dneva smrti
spregledajo oči, ki boljčijo

v zelene žarke,
vprežene med stene, kjer je skelet
še vedno pri zavesti - -
kakor zaseda prahu
v ložu žeje,
rojenih v izgnanstvu ...

In so neprešteti!

(Ogenj ugasne. Za hip popolna tema, potem se osvetli ozadje, kjer se zbirajo ljudje, vojščaki, perice, kralj; nastopi pastirjeva mati, ki objokuje sinovo smrt)

Pastirjeva mati:

*Jaz sem ga rodila,
jaz sem ga povila,
jaz sem ga dojila!
Sem ga s tem ubila?*

*Misel gori, misel ugaša,
spet gori - - smisla ni.
Ptica kamenita sem,
brez zrna je ta sušni hip.
In bistvo
je mrlič, odnesen skozi svetel dan,
v jalov kamen zakopan.*

*Sem ga morda s tem povila?
S prašnim svetom podojila?*

*O brezumna danost!
Zdaj vidim svoj dan - -
nepremičen je,
gola kost,
brez mesa in pomena
biti most
v prsti.*

2. vojščak:

*Ona je daleč,
ona je vse dlje
od nas!*

Pastirjeva mati:

*A glejte, spet grozi
z neštetimi očmi!
Smisel smrti ne umira,
zemlja v krogih vrača zemljo.
Rodovitnost vre
iz kamene stiske!*

1. vojščak:

*Drobir môre,
brez poti kamorkoli,
zgolj objokovanje
v padcu časa!*

Kralj:

*Da.
Tu je bila, tu je ni,
le telo še gori
brez cilja
v dani legi kakor žilav hip.
Brezumni panj
po izgubljeni bitki,
ki ne sega več do nas.
Tu je bila, tu je ni!*

Umijmo molk za njo!

Pastirjeva mati:

*Spet grozi, spet grozi,
a okopov ni.
Nesmisel zasega
zemljo in nebo,
preostali vid je kot korak
v poslednji KAM.*

*Vsakdan je žvepleno zrno,
kjer raste glad,
narašča brezno
do sem in čez,
se razgori, ugasne,
še zdaj smrdi
za neštetokrat...*

*Ravnina visi v mrežah,
v ozarah je tema.
In človek tu --
je slinast polž --
vse svoje nosi s seboj
kakor prazno breme,
ki se kopiči
v kup
na kup
do zvezd in čez --
kup
na kup! --*

*Pod skorjo pa
kaos v popku,*

vrh na dnu,
dno pod dnom, brez vrha.
Vsak dan je misel suha od zla.

Kralj: Dovolj, dovolj . . . Umolkni!
Ne zini več pri vseh teh pričah!
Brezupni panj!

Odvedite jo! Ženite, brž!
Naj se ne vrača omračitev
iz teme!

(jo zgrabijo, odvedejo)

Pastirjeva mati: O, jaz sem ga povila!
(od daleč) Pot ga ni ubila!

Kdo? Kje?
Zakaj?

Nedonošene so zmage, kralj!

Kralj: Molči! Ugasnite jo!

Izgine naj v najgloblje . . .
Udarite . . .
še naj bo pokošena, odvržena,
kjer so stvari nepreštete pri zavesti
kot kaleče osti,
kjer ogenj z ognjem žgo
v pepelnat tukajdan,
v praznino na dnu dna!

Glasovi iz ljudstva: Kaleče osti! O, o, o!

Z ognjem žgo! O, o, o!

Dno dna brez dna! O, o, o!

Kralj: A vi? Vi!
Ne izdihavajte več
jeklenega zraka,
ki mu dan zlomi peruti,
zakaj dejanje je težnost
na živi poti,
ki živi bremena!

In zato praznine!

*A utečeni red jih zapolni!
Red celi rane.*

1. vojščak (se vrne): *V temi je,
svoj jetnik!*

Kralj: *In mi?
Umijmo si roke,
ker brez porodnih krčev so tokovi
teh dni!*

*Za poslej
naj bo pozabljena ta žehta!*

1. vojščak: *Budna straža,
redka žrtev - -
dobro žretje!*

Vse poti vodijo do spanja!

Kralj: *Zdaj se vrnite tja,
kjer ste obstali,
ker dan ima nepotešljive stene!*

*Red celi rane!
Red premakne čas!*

Vsak glas ima tisoč vzrokov.

(Kralj hoče oditi, ko priteče glasnik)

Glasnik: *Kralj, o, kralj, brž na noge,
pot pod noge, osedlano misel!
Hudo znamenje, hude ure trkajo na dver:
Izginila je vaša hčer!*

Kralj: *Moj otrok! Moja hčer?
Vesna izginila? Nemogoče!*

Glasnik: *Da, vaš otrok! Izginila je!
Neznano v večer!*

*Za njo so že poslani sli,
ki iščejo povsod,
na ravnini, po gorah in breznih!*

*Vsako pajčevino preiščejo, odpro vsako dver,
vsaka usta, vsako oko, vsako pripoved!
Izurjeni sli, dresirani psi
drug drugemu pri roki:
vsi iščejo onód!*

Kralj (zmedeno): *Kako? Zakaj? Kdaj?*

Iščite! Iščite! Iščite!

Glasnik: *Vsi iščemo!
Iščemo - -
odprtih oči, naperjenih ušes,
neutrudnih teles,
iskrečega uma, iskrih poti!*

A zaman!

*Brez nje se vračajo sli!
Izhojeni, otopeli in brez moči
se vračajo
izurjeni sli z dresiranimi psi:
v poslednjih kapljah zavesti
trdijo,
da je bila tu in da je ni!*

Kralj (še bolj
zmedeno): *Da je ni?*

*Moj otrok? Moja hčer?
Izginila?
Izginila ...*

*Pomlad zelena,
rojena z vročim srcem vrelega telesa.
Steblo čiste misli!*

*S pastirji je bila ...
O, moj otrok!
Bitka izgubljena,
ne vrne se nobena!
O, moj otrok!
Padec časa, brezumni padec.
Izropan tok!*

(ljudstvo se v strahu umika)

*Kaj vsak red,
sleherna izpolnitev dneva
raste v smrt?*

*Zakaj maternice
ob toliki žetvi, sploh zakaj,
tačas --
o, kakšno popuščanje,
razorožitev uma,
neodpustljiva blaznost:
zažrti,
prežrti,
razjedeni
v slehernem sleherniki ...*

(Skrušen odide, za njim glasnik. Ljudstvo se prestrašeno razide, ob vodnjaku ostanejo perice)

4. perica: *Cemu ta žrtev?
Cemu ta žrtev
in še poslej in še potem
in še ...
kakor nenehni tok v vodnjaku?*

2. perica: *Zakaj vprašanje?
Zakaj odgovor?*

*Dogodki
brez cilja, brez namena v teh dneh!*

*Le kdo bi meril
utrip teme,
le kdo bral
stopinje
brez vrha, brez dna!*

V tem času ni razpoke za predih!

*Brezoblične stvari
siliijo
v roké
vsak hip!*

3. perica: *Ne izmakneš se
strmenju strani neba:
od vzhoda k zahodu --
budnost,
od severa k jugu --
spanje.*

1. perica:

*Večer pride
in MORAS!
Sen odide
in MORAS!*

*Brez vzroka in posledic
ponavljaš svoje gibe in svoje dni,
nabiraš drobce za košnjo prahu.*

*Ne čutiš več - -
je voda mrzla ali mehka,
je postana ali čista,
je iz zemlje ali z néba;
Le oblačila prineseš,
vse svoje s seboj,*

*vsak dan ob isti uri,
kot isti dan,
vsako uro ob istem dnevu
kot isti uri;
razgrneš jih in preštevaš:
na prsih so oprana v znoju,
okrog vratu načeta od soli,
ne od včera, ne za jutri
prepotene, izlizane od krvavega potu
stvari.*

*In perem, pereš, pere - -
vseskozi isti tok
skozi telo:
NEODLOŽLJIVE NUJNOSTI
OČIŠČENJA
KAKOR NESKONČNA POT.*

*Perem, pereš.
Izpiram, izpiráš
obliko,
barvo,
vonj,
obseg meja razuma;
semena v možnosti za oploditev - -*

od večno zópetno početje brez plodu!

(odloži vrč in gre do rampe)

*Slečemo se.
Goli smo.
Izpiramo si svoje čute!*

Oblečemo se
pa ne vemo:
za kam, za kdaj --
le vseskozi neutešljivi tok
skozi telo.

5. perica: Početje peric
brezkrilih ptic!

6. perica: Nezlomljiv pa je nagon:

Menjati ... Menjati ... Menjati ...
slačiti ... menjati ... oblačiti ... menjati ...
menjati obleko ... menjati ... goliti ...
obleko obleka,
človek človeka,
obleka človeka ...

človeka ni, ker je bog,
ki postaja prah v zadnji uri
pred sedmim dnevom --
poslednja možnost stvarjenja:

Človek bo,
obleka prozorna,
nedosegljiva,
nerazložljiva!

(Tema je; glasnik priteče)

Glasnik: Ho-o-oj! Ho-o-oj!
Vstanite! Pohitite!

Megla se dviga!
Stvari vstajajo prežeče!

Vrhovi v nabreklem kriku
trepetaje nosijo nebo!

Vstanite, pohitite!
Nič dobrega ne bo!

Ho-o-oj! Ho-o-oj!

(Ljudje deró skupaj)

Glas iz ljudstva: Kaj spravljaš nas na noge,
ko smo že vse opravili za dneva?

- Glasnik: Vrhovi besnijo,
usta odpirajo - - -
oј, ta ogenj rdeči,
ki ni z neba, ki je z zemljé!
- Vrhovi gorijo, z ognjem grozijo!
- Drevesa v žarečem besu,
dolge vrste, lačne krošnje,
v krošnjah rdeči besi jezdijo!
Korenine
v čredah ženejo
sem, naravnost sem!
- Glasovi iz ljudstva: Odkod, čemu ta grožnja?
Nad koga kazen?
- Glasnik: In nad njimi
ptica ob ptici, pojoči štiti,
da ni videti neba!
- Glas iz ljudstva: Kaj nam stiskaš nemir v roké,
kjer so zamrli sledovi objemov
že za dne?
- Glasnik: Razprti kljuni in očesa
kot v davnih sušah nad ravnino,
nešteto ptic,
jate roparic!
- Ščip po zemlji orje!
- Glas iz ljudstva: Čemu nas zdaj oblegaš
z zobmi groze,
ki skuša spremeniti tok suhih let?
- Glasnik: Vrhovi stopajo v neznane kraje!
- Žejen prah se dviga,
lačen smisla, lačen samega sebe.
Usta odpira
za čas nazaj
in zdaj!
- O, kako izpraznjen glas z zemljé!
- Glasovi iz ljudstva: Kaj si žrec, glasnik?
Kakšne barve si,
ki ženeš vik in krik?

Glasovi iz ljudstva:

*Tu smo in z nami vse,
Vse izmerjeno, preračunano
in utečeno.
Naključja ni. Usode ni.*

*Včasih za hip otrdele kosti,
ki služijo naravnani pokončnosti.
Sok v žilah, koža, vid --
na večer utrujeni pastirji --
A vsak dan, vse vsakdanje,
izrabljeno do diha
pred poslednjim.
Vse opravljeno do skrajne meje uma!*

Glasnik:

*Sčip po zemlji orje,
nekaj ali kaj brez prestanka išče,
prav gotovo
izmed nas!*

Zenski glas iz
ljudstva:

*Kaj nam dviguješ
mozeg v kosteh,
že od davno speče bistvo?*

*Luknje zabadaš v kožo,
žile zapletaš, sok sušiš
in sploh odtok miru, noči, reda
pretakaš
v nezadostnost!*

1. moški glas iz
ljudstva:

*O, jaz vem, dobro vem,
čisto vem:
to niso naše kašče,
za trdnimi vrati
neizsanjan sen!*

1. vojščak:

*Glasnik,
tebi bo kralj gorák
in tudi mirnejši bi bil izid,
da si manjši za čelo!*

Glasnik:

*Sčip po zemlji orje,
nekaj ali kaj brez prestanka išče,
prav gotovo
izmed nas ---*

pa ni nič,
če še bolj se razteguje, gori in ostri ---
le visok, osušen klas,

v brazdah slepi smrad,
ožine, brezna, ko je odnešeno snopje.
Čiri se odpirajo v cvet,
pomlad kot grožnja zeleni
v praznem najstvu!

Iskavci
s topimi očmi
pa so neodnehljivi!

Ženski glas iz
ljudstva:

Zakaj potem ta groza
o ognju?

Glasnik:

Razprti kljuni in očesa
kot v zadnji suši nad ravnino,
nešteto ptic,
jate roparic!

Kam bomo utekli?
Kje se bomo naselili?
Kje obstali praznih rok,
prav gotovo nič,
ko se izkaže
UREDITEV DNEVA
na stranpoteh?

Besne črede korenin
vsak čas bliže,
vsak čas ostreje!

Rdeči besi iz dna
kot cvet sveta!

Prekletstvo bruha z gora!

Kam nas bo odnesel plaz?

Vstanite! Bedite!

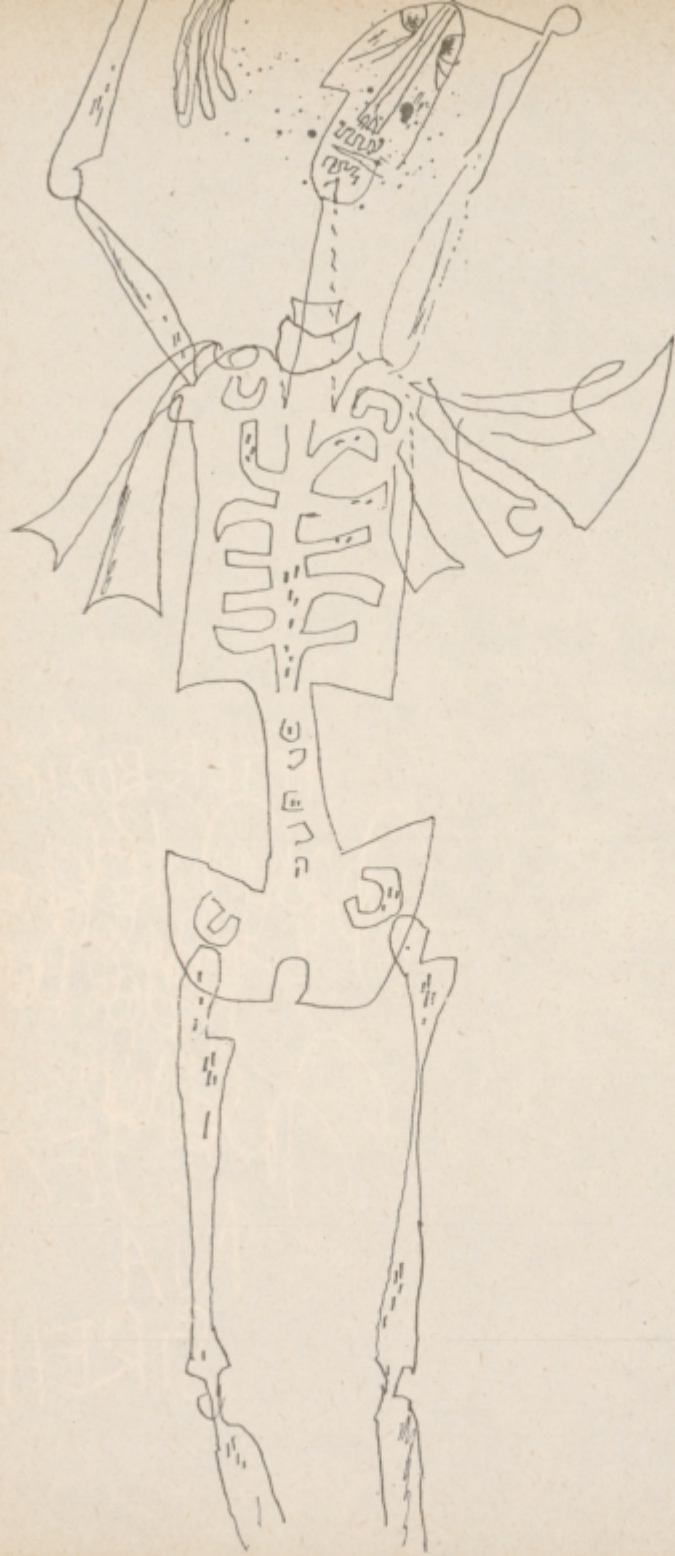
1. vojščak:

Zemlja mi je priča.
Nebo mi je priča.
Tema mi je priča!

(zastor)

PETER BOŽIČ

Pravljene
in ilustrirane
slike
za
JEZDE
NA
STREHI



OSEBE:

Brezposelni
 Vojaški veteran
 Njegova žena
 Rdečelasec
 Bolniška sestra
 Gospodinja
 Šef laboratorija
 Laborantka
 Upravnik
 Zdravnik
 Miličnik

Dogaja se v naši ožji domovini, v sedanjosti.

Prva slika

Prizorišče. Podstrešje, ki je predeljeno na dva prostora. Prvi prostor je precej večji in odprt, drugi pa je spremenjen v podstrešno mansardo. Dostop omogočajo stopnice, ki so zelo strme in prej podobne kokošji lestvi. Mansarda je precej skromno opremljena: divan, dva stola in omara. Iz neposredne bližine je slišati, kako zmerja v dvorani nekdo, ki ni navajen te »lojtre« in je zgornel navzdol ter se polomil. Vidi se ga ne.

Veteran: Tako, zdaj sem oplel. Že spet bom pacient. Enkrat v norišnici, enkrat na kirurškem oddelku.

Brezposelni (stoji na vrhu stopnic): Kaj pretiravaš? Kot zmeraj...

Veteran: Če ti počti kost, ni to najbrž nobeno pretiravanje.

Brezposelni: To se pravi...

Veteran: To se nič ne pravi, temveč se gre po rešilca.

(Brezposelni odide.)

Veteran: Tričetr leta sem se mučil in uspelo mi je, da nekaj časa nisem bil bolnik. Zdaj pa obiščem tega zgubljenca, ki sploh ne zmore več živeti normalno, kazati svoje zmagoslavje, pa me neki hudič porine po tej lojtri in že spet sem tam...

Brezposelni (se vrne): Kaj sem pa jaz pri tem kriv?

Veteran: Kriv? Kaj pa prebivaš po takih luknjah?

Brezposelni: Povedal sem ti, zakaj. V tem mestu se počutim kot dinar, ki gre iz rok v roke. Temu sem se hotel izogniti. Lahko bi me razgrizli, kot so tebe, pa bi moral potem iskati take poceni rešitve, kot si jih ti.

Veteran: Ko bi bila ta stvar, ki se ji reče življenje, vsaj malo bolj pregledna. Tako pa se že na začetku, ko se komaj postaviš na noge, polomiš. In

spet bom lahko bulil v muhe na belih svetilkah, preklinjal trapaste zdravnike in s sosedi obiral noge sester. Žena mi bo prvi dan in vse naslednje dni, vsak dan, prinesla vložene marelice in pomaranče. Iz podjetja mi bojo prinesli konjak, čez čas pa me bojo vsi sunili v zadnjico.

Brezposelni: Torej tudi glede mojega dela ne boš mogel nič ukrepati?

Veteran: Bom, saj je na svetu še pošta.

Brezposelni: Nehaj stokati. To nič ne pomaga.

Veteran: Vem, toda človek vseeno stoka.

Brezposelni: Kako za vraga si me pa našel?

Veteran: Ob kavici. Ti v kavarni vse sklepetiš. Pa še kako sem moral plačati sam. Jaz kot državni suženj, ki ima državni denar. A ti pravičnej in svobodnej, pa še za kako nimaš.

Brezposelni: Saj veš, da ni po lastni volji.

Veteran: Na koncu koncev se človeku godi tako, kakor si sam izbere.

Brezposelni: Ali si si to lomljenje zdaj tudi sam izbral?

Veteran: Prav treba mi je bilo hoditi k tebi kazati svoje na novo zakrpano življenje. Pri vseh svojih pasjih izkušnjah se še nisem mogel znebiti samoljublja. No, zdaj so pa še zijala tukaj.

Brezposelni: Ta nora starka je moja gospodinja. Za ta brlog zahteva toliko kot za palačo.

Starka: Gospod, kaj pa se je vendar zgodilo?

Brezposelni: Padel je ... No, po tej lojtri. Bil je navajen padati v jarke. Ko se je tega odvadil, mu je prišla prav ta lojtra.

Starka: Moja lojtra ... No, slišite, gospod. To je zelo spodobno stanovanje. Res je, da ponoči kakšno uro ni miru, ko pride moj mož s svojimi mrtvimi vojaki in jezdi po strehi ... Vendar nog si tukaj še nihče ni polomil. Tega si ne dovolim reči. Poslušala sem vajin prepir in prav lahko je, da ste ga sami pahnili po stopnicah.

Brezposelni: Nagnal sem ga že, toda dotaknil se ga nisem.

Starka: Ponoči jezdijo tukaj mrtvi vojaki. Včasih odmeva po strehah, toda nihče se še ni polomil.

Veteran: Pa tudi mačke so tukaj. Zamenjujejo ljudi s podganami in jim hočejo zaviti vrat. — Kje hudiča so rešilci? No, ti čarovnica, kaj misliš, kdo jezdi po teh strehah?

Starka: Mačke so tukaj zaradi miši. To bi lahko vedeli.

Brezposelni: Ali ste prišli po najemnino? Počakajte še kakšen teden.

Starka: Kaj si vendar mislite?

Veteran: Tudi jaz sem veteran in spomnim se, da sem nekoč nekemu, ki bi utegnil biti tudi tvoj rajnki, zapodil nož v hrbet. Pošiljal nas je enega za drugim pri minus trideset na mrtvo stražo. Če si miroval, si zmrznil, če si telovadil, te je ostrostrelec. Pa sem z nožem tako uredil, da ni bilo treba nikomur več tja na stražo.

Starka: Torej ti si! (*Pljune nanj*). Ti, seveda ti! Počakala bom na stanarino, ker je zelo prav, da ste ga pahnili po stopnicah.

Veteran: No, vidiš, že spet sem ti v korist. Prekleta mačka, pa saj nisem crknjen pes, da mi boš lizala rane. Čarovnica, nehaj že pljuvati po meni.

Starka: Crkni pes, da, pes, pes, pes!...

Brezposelni: Nehajte! Saj to je norišnica! Vsak hip mora priti moje dekle in potem... iz ene norišnice v drugo...

Veteran: Nora starka, navsezadnje sem pa prav gotovo jaz, saj hudič tako zapleta to štrečno, da se zmeraj znajdem v enem košu s tistimi, ki sploh ne spadamo skupaj.

Starka: Ali slišite... že prihajajo, veliko računov imajo poravnati, in zdaj te bojo odnesli v pekel...

Veteran: Hvala bogu...

(Sirena, rešilci odpeljejo veterana. Starka odide za njimi. Brezposelni se vrne v svojo mansardo. Nekaj časa je popolna tišina. Potem se zaslišijo koraki, ki odmevajo čez dvorišče, nato po stopnicah navzgor — Brezposelni pričakuje svoje dekle —, koraki pa zavijejo na drugi konec. Na podstrešju je že popoln mrak. Brezposelni z baterijo osvetljuje podstrežje.)

Brezposelni: Kaj pa počneš tam? *(Na skrajnem koncu osvetli velikega rdečelasega človeka.)* Kdo pa ste? Kaj pa počnete tukaj?

Rdečelasec: Pomota. Pričakoval sem, da bom tukaj sam. Ne maram sosedov.

Brezposelni: Prav, toda kaj počnete tukaj.

Rdečelasec: Prenočevati mislim.

Brezposelni: In kaj delate sicer?

Rdečelasec: Živim od svojega dela.

Brezposelni: Seveda, nikakršen potepuh. Saj je očeden, kot bi ga pripeljal iz modne hiše. To je napak. Norišnice nocoj ne bo konec. Torej niste klatež, tat, ki krađe gospodinjam perilo z vrvi?

Rdečelasec: Ali vas to moti?

Brezposelni: Odkrito povedano — me! Slutim najhujše in najbrž bo res. Človek ste, ki ne mara imeti nobenega opravka s tem svetom. Na podstrežje ste si privlekli svojo culo odej, ker ne marate niti sosedov.

Rdečelasec: Zadeli ste. Vas tudi ne.

Brezposelni: Živite od svojih rok in niste niti berač, ker to prezirate... berač je odvisen od milosti tistih, ki jih vi ne marate...

Rdečelasec: S temi rokami si vse iztrgam za svoje življenje. Berače preziram, kakor preziram vse polovičarje.

Brezposelni: Seveda, in zato prosim, pojdite od tod... Veste, jaz imam dekle, ki se boji za svojo jubezen.

Rdečelasec: Kaj imam jaz pri tem?

Brezposelni: Več, kot si mislite. Niste iz tega sveta in moje dekle bo takoj zaslutilo, da ni nikakršno naključje, ker vas je zaneslo prav sem, prav v moje sosodstvo. Jaz se za vsako ceno poskušam okleniti tega sveta, pa mi gre to zelo težko od rok in zato delam kar naprej hude napake.

Rdečelasec: Ali boš sredi zime nagnal čoveka na cesto? Ali veš, kaj je to?

Brezposelni: Res, to ni mogoče... vendar...

Rdečelasec: Takoj sem vedel, kako je s teboj. Rad bi bil svoboden, pokončen človek, ki ne mara biti suženj sveta, kjer živijo samo krvniki in žrtve. Žrtve so enako ostudne, ker z drugimi spočenjajo krvnike.. To pa ne moreš biti, ker imaš nekakšno dekle. In če imaš nekakšno dekle, moraš delati na dan sto malih in sto velikih svinjarij, saj si spletata gnezdece... Brez vsega tega pa ne znaš živeti... Da bi iz tega prepletenega, namišljenega gnezda, ki ga imaš z dekletom v mislih, ali s takimi nepomembnimi gestami, kot je živeti na podstrešju, ne uhajal ven, pa spet ni mogoče. Komaj sem se pokazal tukaj, si me zaradi svoje popolne nemoči hotel takoj postaviti na cesto in se sprijazniti z vlogo krvnika. Daj. Spusti se na kolena, morda se bom res usmilil svoje žrtve in odšel prostovoljno.

Brezposelni: Ne bom klečal, niti pred teboj, niti pred takim življenjem. Slišiš, tako življenje je preveč mrzlo, poenostavljeno... To je malo preveč, kar zahtevate od človeka.

Rdečelasec: Kakšna godlja! Vse bi rad hkrati... Vse te ljubeznive svinjarijice in vso resnico... Oboje hkrati ni mogoče živeti... Pekel in nebesa hkrati... Polovičar si in kot vsak polovičar bi se rad prav poceni izmazal.

Brezposelni: Imam znanca, ki si je malo prej polomil kosti. On je to, kar hočeš ti natveziti meni. Igra od jutra do večera, zmeraj kakšno vlogo in še nikoli ni živel svojega življenja. Jaz pa ga živim in zato je tukaj mogočna razlika. Če pravim na primer, da je umik iz življenja, kadar me življenje, ne da bi sam to hotel, porine ven, to ni igra, ampak resnica. In če sem se zaradi te napake tako daleč onemogočil, da moram prositi tega svojega znanca, ki ga v resnici preziram, naj mi preskrbi delo, je to resnica in ne igra in ne polovičarstvo.

No, in če zdaj misliš, da je potrebno klečati pred teboj, bom klečal... Nobenega lažnega napuha ali ponosa ne poznam... kadar gre za resnično življenjske stvari.

Rdečelasec: Pustiva otroške igre! Ostal bom tukaj, če klečiš ali ne. Pred tisto tvojo si izmislil, da sem kokošji tat. Da sem trenutni zgubljenec, klatež, ki ga je izobčila cela vas, ker je kradel kokoši. Zdaj pa se pobiram iz tega ven, imam tukaj delo, in ko bojo na vasi pozabili na kokoši, se bom s slavo ovenčan, z novim avtomobilom in frižiderjem na prtlačniku vrnil spoštovan v svojo vas. In tak je seveda izgubljeni in spet najdeni sin, nenevaren za njeno in sploh kogarkoli ljubezen. To si izmisli, če me že ne moreš odkrito vreči na cesto. Igraš tako kot tisti tvoj znanec, saj nočeš prevzeti tistega obraza, ki ga imaš v resnici. In kakšen je ta obraz? Kot tisti svet, ki sem mu za zmeraj obrnil hrbet. Tvoj obraz je nesorazmeren, vleče te na oba konca. Tisti tvoj prijatelj, ki ga preziraš, je pa v takem svetu utonil. In ti, čeprav še brcaš, boš vsak trenutek prav tako...

Brezposelni: To se pravi, da boš odšel. Zdaj! Takoj!

Rdečelasec: Vse razumeš napak... Rekel sem...

Brezposelni: Nič me ne zanima. Že ves čas čvekaš. Ali izgini takoj ali pa za nocoj leži in zaspi, jutri pa da te ne vidim več tukaj...

Rdečelasec: Človek bi skoro pomislil, da si trd oreh.

Brezposelni: Mislim, da je dovolj, da imam zmeraj kakšne dvoboje s človekom, ki mi je kaj do njega, ne pa da bi se ukvarjal še z nekom, ki mi ni nič do njega. Drug drugemu nisva niti malo podobna. Sicer pa, slišiš, res si mi popolnoma nepotreben.

(Slišijo se koraki, na koncu stopnic stoji dekle.)

Dekle: Ali ne bi šla kam drugam nocoj?

Brezposelni: Ne, nikamor drugam. Nihče me ne bo pošiljal na cesto.

Dekle: Za božjo voljo, ali te mogoče jaz podim? Kaj ti pa je? Komaj pridem, si že popadljiv.

Brezposelni: Ne ti, ampak...

Dekle: Kdo pa?

(Rdečelasec se dvigne in ji ponudi roko.)

Rdečelasec: Dovolite, da se predstavim. Sem kokošji tat. Ukradel sem nekaj kokoši — kradel bi tudi fazane, pa jih v moji vasi ne gojijo. Zatekel sem se sem, dokler v vasi ne pozabijo na moj zločin. Pozabili pa bojo, kakor hitro bom na delu, kjer sem, zaslužil za nov avto in za frižider, ki ga bom, ovenčan s spet pridobljeno častjo in slavo na prtljažniku pripeljal v vas. Delam pa v neki ustanovi, kjer precej bednim kreaturam postavljam nočne posode pod zadnjico, ker ne zmorejo sami opraviti potrebe. Vaš dragi je bil tako ljubezniv, da se ni vrgel dol s tega podstrešja.

Brezposelni: Pusti norca. Greva v sobo. Navsezadnje se po svoji logiki vseli še v mojo sobo in mi milostno prepusti drugi konec podstrešja.

Dekle: Čudovito družbo imaš...

Brezposelni:... ki si je ne izbiram sam. Navsezadnje morajo tudi kokošji tatovi živeti. Ta zna biti celo zabaven. Ves večer me je zabaval s tem, da mi je pripovedoval, kako na dovolj močan sukanec priveže košček mesa, se skrbno skrije za grm, in ko pride kokoš in ga pogoltne, potegne. Prednost tega načina je v tem, da ima kokoš poln goltanec in ne more delati hrupa. Cigani na primer...

(ona ga sploh ne posluša in reče bolj avtomatično)

Dekle: Cigani na primer...

(Brezposleni se vznemiri)

Brezposelni: Cigani...

Dekle: Zakaj si si izmislil to pravljico o kokošjem tatu? Saj ni treba lagati. Navsezadnje lahko prenočuješ, kogarkoli že hočeš.

Brezposelni: Navsezadnje, seveda... Res je...

Dekle: Ta človek ni nikakršen kokošji tat, ampak norec. Čist, ne zanemarjen, saj se mu celo čevlji svetijo izpod odeje. Vse to sem takoj opazila. Obrit je, ima svežo srajco, kravato... Taki niso kokošji tatovi.

Brezposelni: No, ali sva že spet tam.

Dekle: Nikjer nisva... Prav nikjer. To je tvoja družba, ki se je ne boš nikoli odkrižal. Vleče te in po eni strani ves visiš v takem življenju, ki je v nasprotju z vsem, kar živimo vsi drugi ljudje... To je.

Brezposelni: To je prava norišnica. Zdaj mi že spet očitaš, ta človek pa se je vendar sem vrinil in ga jaz nisem klical. Popoldne je bil tukaj

veteran, spominjaš se ga, padel je po stopnicah in si polomil kosti. Poslušati sem moral noro gospodinjo, ki zalezuje svojega mrtvega moža po podstrešju. No, in navsezadnje še tale, pa nisem imel moči, da bi ga pognal na cesto.

Dekle: Za kaj takega ne boš imel nikoli dovolj moči. Ali misliš, da sem toliko nespamentna, da verjamem, da je mogoče kar čez noč skočiti iz svoje kože?

Brezposelni: Veš, da mi je bil veteran zmeraj priskuten, toda ponižal sem se celo tako daleč, da sem ga prosil, naj mi preskrbi delo. Ima cel kup zvez. Nisem ga pričakoval, toda ob neki priliki, ne vem, ali sem bil pijan ali kaj, sem mu zblebetal, kje stanujem. No, in končalo se je tako, da sem ga nagnal, preveč je nagnusen s svojo branjarsko dušo, in kar je najhujše — povsod in na ves glas se ponaša z njo. Zgubil sem živce.

Dekle: Seveda, na koncu si zgubil živce. Tako, kot si jih doslej povsod. Veš, ponos in pravičnost je luksus, ki si ga lahko privoščijo samo nekateri. Ti prav za gotovo ne. Nisi opazil, da sem bila nocoj bolj pozna kot ponavadi. Iz službe sem šla domov.

Brezposelni: Sem si mislil.

Dekle: Včeraj sem ti rekla, da ne maram več hoditi sem.

Brezposelni: Tega nisem jemal preveč resno.

Dekle: Bilo je resno mišljeno. Toda ko sem prišla domov, sem že pri vratih začutila, da tudi doma nimam več kaj početi. V službi je vse narobe.

Brezposelni: Kaj je s tisto afero?

Dekle: Jutri bo sodna obravnava. V prostem času ne zdržim v službi. Že med delom goltam tablete, da obdržim vsaj videz, če že bistva ne. Doma je, kot da bi nekdo vse skupaj izsesal in izropal. Ob vsem tem sem morala napraviti za prijeten družinski večer primeren nasmeš, da bi kdo česa ne opazil. Ne znam igrati in zato sem pobegnila. Vse se je zgrnilo name. Postopek, opečeni bolnik, in ko pridem sem, me sprejmeš z nekakšnim kokošjim tatom, ki pa sploh ni to. Ne, že na prvi pogled se spominjam svojega ljubega, ki mu nobena stvar na svetu ni več mar razen nekakšne njegove resnice, s katero si ne zna nihče pomagati — niti on sam ne.

Brezposelni: Malo prej sem ti povedal, kako sem se ponižal, čeprav sem na koncu izgubil živce. No, in še to, da bo dovolj, še preklical sem vse tisto, kar sem mu zmetal v obraz, in ga ponovno prosil za službo. Ali si lahko predstavljaš kaj bolj ponižujočega?

Dekle: Ne gre za ponižanje, ampak za ranjeno samoljubje. Postaviti se na isto raven, ki jo s svojega namišljenega piedestala preziraš. Potem pokajo živci, toda za prazen nič. Tudi jaz sem bila danes pri tožilcu, ki ga poznam, in tudi šef je govoril s sodnikom, ki nam bo jutri rezal kruh. Kaj je tukaj poniževalnega?

Brezposelni: Sprijazniti se z življenjem, kakršno pač je... Ali ne...? Že spet to. Kaj pa, če jaz s tem, kakršno pač je... nimam nič skupnega...?

Dekle: No, potem smo pač pri kokošjem tatu. Veš, najbolj neumna naključja se združijo in proti njim ne moreš čisto nič; samo napuh in nadutost

je, če zapletaš nekaj, kar je že urejeno. Poglej, kaj morem vendar jaz, če natanko takrat, ko sem dežurna sestra, kopajo bolnika, ki ne čuti temperaturnih razlik, in če natanko takrat, ko ga kopajo, odpovejo štirideset let stare cevi, in če je dežurni bolničar natanko tisti, ki ima doma na smrt bolno ženo in kopico otrok in seveda niti ne opazi, da se iz banje kadi. In ker so se zbrala vsa ta nemogoča naključja na kupu, je edino, kar je mogoče, imeti pri roki pametne in razsodne ljudi, kot je najbrž ta jutrišnji sodnik, ne pa prenapetih norcev, kot je tale kokošji tat.

Brezposelni: Od te sorte razumnosti bo svet vzel hudič, saj ga že kar naprej jemlje. Zelo lepo. Šef je razumen, sodnik prav tako, pacient pa opečen. Krivi, krivi ste vsi. Kako pa bi bilo potem s to razumnostjo, ko bi bilo pri vas komu, na primer šefu, v resnici kaj do tega, da te spodnese — ali pa ko bi v vsakem primeru moral nekdo plačati ceno. Plačala bi jo ti. Vse bi ti lepo padlo na glavo. In teh prekletih naključij ne bi bilo več, ampak bi se nenadoma prelevila v hude in grozljive napake in nevarnosti. Seveda, tokrat pa so krive štirideset let stare cevi, saj jih nihče ne more klicati na odgovornost. Prav, bo rekel sodnik. Nihče ni kriv, krive so cevi in leta. Potem bi pa kot v Višnji gori kozlu, sodili štiridesetim letom nemu za drugim in vsaki cevi posebej. Zdaj jih boste seveda nadomestili z novimi.

Dekle: Seveda.

Brezposelni: Krasno. Kot v vojni. Najprej mora komu odnesti glavo, najprej mora kdo dobiti nož v hrbet ali bombo na glavo, da se kaj uredi. Na bolje ali na slabše. Pa menda ja nismo v vojski. Pravzaprav smo. Vsak z vsakim in vsi z vsemi. Do zdaj ni bilo denarja. Zdaj, ko je nekdo plačal s svojo glavo in ko bi utegnile nastati kakšne posledice, pa ga je nenadoma dovolj. In vse pokrijejo in prekrijejo objektivne okoliščine in splet naključij. V srednjem veku so imeli inkvizicijo, da so lahko sežigali čarovnice, danes pa ni nikjer nobenega hudiča, ki bi te čarovnice, objektivne težave in okoliščine, peljal na grmado.

Dekle: Neznosen si. Ti brez službe in tudi jaz naj bi bila brez nje. In potem bi bilo seveda najbolje, ko bi se oba naselila na tisti konec podstrešja, kjer je zdaj ta tvoj kokošji tat — seveda, ko bi ti našel toliko moči, da bi ga vrgel na cesto. Sicer se pa vse to še lahko zgodi. Do jutri zjutraj, nič še ni rečeno.

Brezposelni: Enkrat bi bilo vendarle treba začeti.

Dekle: Tebi je vseeno. Tako globoko si že v tem, da sploh ne čutiš, da živiš, še bolje, prav mizerno životariš. In s tem se ne da nič početi, da veš. Za zdaj še nisem tako globoko zabredla, da bi mi bile vse najnujnejše človeške potrebe deveta skrb. Pa pustiva naju! Bolničar ima kopico otrok, ki jih najbrž ne bo mogel naseliti tukaj na podstrešju.

Brezposelni: Tisti človek — je imel najbrž prav tako kopico otrok, če se že tako pogovarjava.

Dekle: Prav, če hočeš. Kriva sem. Toda če se onemogočim še jaz, ne bo zaradi tega nihče nič bolje živel in tudi mrliča ne bo nihče obudil.

Prav tako ne bojo otroci nič bolj preskrbljeni, če bova midva z bolničarjem prosjačila naokrog.

Brezposelni: Ali veš, da si že dovolj blizu tistemu, kar je veteran že vse svoje življenje. Samo zapila in zakvartala se še nisi. Jaz pa prav tako, ker pod takšnimi pogoji sprejemam tvojo pomoč.

Dekle: Rekla sem ti že, da me ne bo več sem. Zato sem tudi bila doma, kako pa je v službi, menda sam veš. Že nekaj dni stikajo bolničarji in bolničarke glave in že kar očitno namigujejo. Vse zalezovanje se je začelo zaradi tebe. Ne bi te smela sprejemati v svoji dežurni sobi. In potem si lahko misliš, kakšni so bili komentarji ob tisti nesreči, pa čeprav tebe takrat ni bilo tam. Nikjer mi ni obstanaka. In zdaj, ko mislim, da se bom pri tebi spočila... je pa tako. Če je to ljubezen?

Brezposelni: Zdaj mi boš pa govorila o ljubezni. Pogovarjajva se raje o tem, katerega razreda pogreb bo imel.

Dekle: Ne bodi hudoben.

Brezposelni: Seveda, ko mi pa govoriš o ljubezni. Kako je mogoče govoriti o ljubezni, ko se vsi skupaj valjamo v takem moralnem svinjaku? Ni mogoče.

Dekle: Res nesmiselno je govoriti o ljubezni. Saj ne razumeš obupne stiske, da na tem svetu nimam nikamor iti. To veš, zakaj sem si izbrala ta poklic.

Brezposelni: Vem... da boš ljudem v pomoč. No, in zdaj si ljudem lepo v pomoč.

Dekle: Vse se je spremenilo v puščavo. Od tistega, kar sem pričakovala v službi, so ostali samo še drobci. In zdaj se mi tudi ljubezen spreminja v puščavo. Zakaj pa naj sploh še živim?

Takrat si pri nas doma skoro vpil, tako da so slišali vsi in te imajo še danes za norega, mene pa tudi. Ljubezen, tvoje telo... zgolj omama, da bi se zanesljivo izognil vsem zapletom, ki se mi neusmiljeno postavljajo na pot... Toda vedi: naj bo omama ali pa mistika dvajsetega stoletja, da poznamo ženske samo eno stvar na tem svetu — l j u b e z e n — in kadar ljubezni ni, je vse skupaj ena sama puščava. In če se pehamo za čemerkoli drugim, čez čas prav vsaka spozna, da je živela zaman. In če se s kom zveže, se to pravi živeti ali pa napraviti življenje.

Brezposelni: In z menoj bi ga zapravila?

Dekle: Še ne vem... Toda zadnje čase je vse videti tako. Ti tega tveganja ne boš nikoli razumel. Jaz pa naj bom kar tako vsa tvoja. No, in zdaj se je vse zbralo na kup. Pomagati si ne moreva, torej je bolje, da se ne pogubljava.

Brezposelni: Ali si mi hotela nocoj povedati to?

Dekle: Ne, čeprav visi to že lep čas v zraku, je pač zdaj prišlo na dan. Nikjer pravzaprav nisem doma in nikjer nimam ničesar iskati, pa tudi tukaj ne... Prav, grem.

Brezposelni: Ostani.

Dekle: Nimam kam — toda grem.

Brezposelni: Ostala boš tukaj. Včasih res do kraja izgubim razsodnost.

Včasih se mi zazdi, kot da sem z vsem skupaj, ko gnjavim sebe, tebe...

tisti gospodinjin neresnični in izmišljeni jezdec, ki jezdi tod po strehah in opravlja neko delo, ki ga ni nikjer ... neko nalogo, ki je prav tako ni nikjer.

In to, kar se meni samemu zdi, postaja ob tebi bolj in bolj res, kot da je ... no, sicer je pa vseeno. Kadar so me ob kakšnem sporu, ko je šlo za vse ali nič — moj bog, zmeraj je šlo za vse ali nič — postavili na hladno, sem se naselil v lepi hišici iz kart, ki se ji reče moralna zmaga. Potem je prišel veter in je vse skupaj sesul, ostal sem brez strehe in nag na cesti ... In to mi zdaj ob tebi postaja bolj in bolj jasno. Zato tudi ta moja neskončna stiska. Ostani ... ne vem še, kam se bo vse to nagnilo ... toda pri bogu, ostani.

Dekle: Prav, ostala bom.

Brezposelni: Dobro me razumi. V istem trenutku se v meni prepleta nekaj, kar je popolnoma nasprotno temu, na primer: navsezadnje je tukaj mrtev človek, navsezadnje najbolj umazana korupcija, in kar je najhujše — tako smo utonili v njej, da je sploh ne čutimo kot nekaj nečloveškega in umazanega, ampak kot edino mogoče zdravilo in izhod. In potem že spet ni vse tako ...

Dekle: Kaj ni tako?

Brezposelni: Tisto, kar sem ti pravil o izmišljenem jezdecu na strehi, ki ima s svojo čisto dušo in plemenitim značajem neko izmišljeno nalogo na tem svetu.

Dekle: Proti vsemu temu sva oba popolnoma brez moči. Ti in jaz. Povsod. Pustiva vse to, kot da tega vsega ni. To je edina rešitev. Kot da ni postopka in kot da veteran ni bil nikoli pri tebi ... Ali ne bi vsaj nočoj mislila na kaj drugega?

Glej, zunaj je lep zimski večer. Sneg se nabira na oknicah bolj in bolj in neusmiljeno in prijazno zameta vse, kar naju tare. Ko sem bila še otrok, je bil to zame najčudovitejši dan v letu. Žal je bil ponavadi samo en dan, toda vse leto je ostal v meni kot nekakšen praznik.

Brezposelni: Res je. Prav imaš, nič ne moreva.

Dekle: Sanjariva kot otroka. Imela bova veliko svetlo stanovanje in otroka. Ne samo enega. Če je samo eden, se dolgočasi, če sta samo dva, se ravsa in zganjata ljubosumje. Trije morajo biti ... Vsaj trije, potem vse uredijo, in to najboljše, kar sami med seboj. In zmeraj je okoli tebe nov kos življenja.

Brezposelni: Lepe sanje. Poglej tole zanikrno sobo. Še снег na oknih se mi zdi zanikrn svinčen fabriški prah.

(Na vrata trka rdečelasec).

Brezposelni: Kaj želite?

Rdečelasec: Motite sosede.

Brezposelni: Vi tudi.

Rdečelasec: No, jaz bi še spal ... Pa vidim, da imate na kuhalniku čaj. Mraz je.

Brezposelni: Čaja vam ne bom odrekel. Popijete ga pa lahko za vrati. Tam!

Rdečelasec: Jaz bi ga pa tukaj. Premražen sem.

Brezposelni: Prisluškujete najinemu pogovoru.

Rdečelasec: Nehote. Pa saj peki na dvorišču, reveži prav tako morajo ponoči peči kruh. Precej glasna sta. Ob takem hrupu ni mogoče spati. Upam, da peki ne bojo prismodili vsega kruha. Ta noč je prismojena, zakaj ne bi bil kruh jutri zjutraj prav tako.

Brezposelni: Ali je to vse, kar nama imate povedati?

Rdečelasec: Ne. Skoraj bi bil že pozabil ob teh pekih in kruhu. Tolažit sem vas prišel. Glejte, z umorom na plečih se da kar lepo živeti. Gospodična, ni treba, da si s tem belite lase.

Brezposelni: Nisva ti preveč pri srcu.

Rdečelasec: No, meni je prav vseeno. Toda pogledajta me. Umor imam na plečih in še kar živim. Ali se vama lahko zdaj resnično predstavim? Ne, ne kokoši tat, ampak morilec. Moril pa sem pred dvajsetimi leti. Legalno, pravično, celo vzpodbudno. Toda to je predolga povest... Samo to še... za bistvo življenja je legalizacija popolnoma nevažna. Važno je, ali je neko dejanje umor ali ne. No, in bil je. Tukaj ni velike izbire in če boste jutri lepo pogoltnili svoj umor, bo vse v redu, če ne, pa boste prisiljeni krasti kokoši. Tukaj ima gospodična prav.

Brezposelni: Ali vam nisem rekel, da pijte svoj čaj sami. Sicer bom vsak hip še jaz postal morilec.

Rdečelasec: Počasi, počasi... Škoda, da ste tistega vašega veterana pognali naravnost v bolnišnico. In če je vrh tega še ranjki mož vaše gospodinje zdaj na strehi, če ni ostal v svojem toplem peklu, ker je sneg prekril njegovo streho, bi bili kar lepa zbirka morilcev. Samo nekdo je v veliki zmoti, ko meni, da z nami nima kaj opraviti, in mirno sreblje čaj na svojem divanu. Toliko ima tega blata na sebi, da bi v resnici lahko bil naš kolovodja. Zato sem prišel, ne zaradi čaja... Vsaka tolpa potrebuje vendar svojega kolovodjo in mi smo tako brez pravega vodstva. Glejte, kako je to preprosto: Ona je umorila pacienta, vi pa sedite tukaj in pijete njen čaj in stanujete tako rekoč na njen račun. Veste, v vsako službo spada kak tak umorček... neogibno. In vi — kolovodja, kaj pa drugega. Kolovodje nikoli ne morijo lastnoročno, zmeraj so blagajniki.

Dekle (odhaja): Nikoli več ne pridem sem.

Brezposelni (teče za njo): Počakaj, vrni se, vrni se...

Dekle: Nikoli. (Odide.)

Brezposelni: Ali ste zdaj zadovoljni?

Rdečelasec: Ali se ne bo več vrnila?

Brezposelni: Do zdaj se je še zmeraj, toda namučili ste jo do kraja. Ona mi kljub temu, da sva včasih tako vsaksebi, hoče vendarle samo pomagati. Vsi pa me tirate v pogubo. Ali menite, da sem kak petošolec, ki ga čustva prav po petošolsko koljejo... Pri tem je nekaj več. Pomeni mi poleg tega še zemljo... kjer živim, kjer moramo na koncu koncev živeti vsi... ne pa... ne verjamem, da je mogoče po človeško živeti zunaj tega resničnega sveta... No, ali imate delo?

Rdečelasec: Imam.

Brezposelni: No, ali ne ližete potem vendarle pet tistim, za katere pravite, da jih prezirate?

Rdečelasec: Ne ližem jim ravno pet. Privzdigujem njihove zadnjice, da se ne ponesnažijo na rjuho... Prelepo bi bilo za vas vse skupaj, ko bi takole crknili in bi vi ne imeli pred seboj živega človeka in živega opomina, kako je mogoče živeti drugače, ne pa tako ničevega, pohabljenega življenja, ki mu vsi skupaj pravite... naše življenje...

Nikoli ne boste zares razumeli, zakaj sem obrnil hrbet temu, kakor že pravite, našemu življenju. Morda vam bo vsaj približno jasno, če vam povem samo eno zgodbo, vse ostale so si na las enake, naj so bile to moje zgodbe ali pa kogarkoli...

Pobegnil sem od doma, ker je oče sovražil vse. Takrat še nisem razumel zakaj, danes mi je to jasno. Mene je vezal na mizarski ploč in me tolkel, mater je sredi zime obkladal z mrzlimi cunjami po golih prsih... zato, da bi spoznala življenje... On ni imel več priložnosti, jaz pa sem ga; oče se žal ni motil, ko je sovražil to nabreklo kepo napuha, krvi in znoja, ki se ji pravi zemlja. K sebi me je vzel kmet na samotni kmetiji, pa so mu bajto zažgali beli in ga pred dvermi obesili za pete. Pobegnil sem jim in sprejeli so me rdeči. Bil sem kot mačka med otroci, vsi so skrbeli zame in že se me je začel lotevati občutek, da se je oče hudo zmotil. No, nekega dne so nas obkolili v neki kotanji in ker nisem mogel streljati v ljudi — kadarkoli sem nastavil cev in zagledal človeški obraz, se mi je pred očmi pokazala goreča hiša in tiste pete, ki so bingljale po zraku — so me potem, ko smo se prebili, obsodili na smrt, ker sem to, tako so rekli, delal nalašč. Ko sem jim pojasnil, so mi pripeljali ujetnika, mladega fanta (z njim res nismo imeli kam) in naročili so mi, da ga moram ustreliti, da se bom naučil, kako je treba s puško tolči pse.

Peljal sem ga po poti navzdol in ko sva prešla že precej krajev, ki so bili primerni, da bi ga ustrelil, sva se ustavila. Komandir mu je rekel, da ga peljem v štab. Toda tam, kjer sva stala, je bila samo še ena pot in ta je vodila v dolino k njegovim. Zgubil je upanje, toda boril se je do zadnje kaplje. Skoraj sem začutil prijateljstvo do njega in studil sem se sam sebi.

»Daj mi cigareto«, je rekel.

Vedel sem, da bi v tistem trenutku, ko bi pristopil k njemu, zamenjala vlogi. Cev sem naravnal nanj in mu cigareto vrgel od daleč. Živčno je kadil in ko je videl, da je vsega konec, počasi rekel:

»Bodi človek, streljaj že vendar.«

Valil se je še kakšnih deset metrov po hribu in se z glavo zaril v zemljo. Sprejeli so me med izbrance in ko so popivali in se veselili vso noč, sem pobegnil.

Brezposelni: Bila je vojna, zdaj je pa mir. Tega ljubkega sveta zaradi take stvari ne gre zametavati.

Rdečelasec: Glej no, glej... bila je vojna. Kaj je pa zdaj drugače? Ali ti lahko še enkrat predlagam, naj se zberemo na podstrešju — danes smo se prvič srečali... in vsi smo morilci. Zdaj se to dela v rokavicah, po telefonu, za plotom, s prijateljskim zaupnim pomenkom, z intrigo, in še sto in sto načinov je.

Ubil sem tistega človeka in spoznal, da ima človek neomejeno oblast — nad življenjem in smrtjo vsega — samo če si jo vzame. Ko prebiješ ta začarani krog, si v svetu, kjer so vsi veliki tirani in diktatorji majhne šeme, ki morajo napraviti sto in sto kompromisov, da si lahko privoščijo kakšno trupelce. Meni to ni potrebno, te mizerije. Vsak hip si lahko vzamem kos svobode in svoje lastne pravičnosti v svetu. Gospodar sem nad lastnim in tujim življenjem. Neomejen gospodar. Ti pa vsako soboto eno revolucijo in vsako soboto pljunek na lastno suknjo in brco v zadnjico.

Brezposelni: S tem si morda res nakopljem ponižanje, kdo bi to vedel, smrtne obsodbe pa ne. Res me lahko ubiješ ali pa ubiješ dekle, ko se bo zjutraj vrnila, saj se je še zmeraj. Nihče ti tega ne more preprečiti... Toda s tem ubiješ tudi sebe.

Rdečelasec: Žal ni tako. Za ta svet sem že zdavnaj mrtev, ta svet, ki me lahko sodi... Tam pa, kjer sem jaz, ni nikakega sodnika razen mene. In ali ti morda lahko povem, kako se glasi oprostilna sodba?

— Oproščeno vam je, ker to ni bil uboj, ampak nujen konec neke poti. Vzeli ste si tisto, kar vam po vsej pravici pripada, zemljo ste preuredili vsaj za milimeter pravičnejše in te mirnodobne mrhovinarje poslali v naročje resnici, da so zdaj to, kar v resnici so. — In v tej pravičnosti je pretehtano vse, življenje in smrt.

Brezposelni: Moje dekle je imelo prav... Vi ste norec, toda ne bojim se vas.

Rdečelasec: Ali mislite, da vam vse to govorim, da bi vas strašil? Saj nisem bav bav... Toda hočem, da bi razumeli nekaj, česar najbrž skoraj nihče ne more razumeti. Razgaliti vas hočem, da ne boste živeli v tem svojem gnilem brlogu.

Brezposelni: In kaj boste imeli od tega?

Rdečelasec: Že spet, sicer samo milimeter, ampak dovolj bliže sem temu pravičnejšemu svetu, če raznesem vašega, lažnivega. Kmalu po tistem se mi je sanjalo, da so istemu fantu sodili v neki vasi. Pred županovo hišo je bil okrašen vrt. Ves pripravljen za vaško veselico. Usmrtitev je bila napovedana in ko sem stal in čakal, kdaj ga bojo pripeljali, sem bil že prepričan, da me bo obsodbe groza... Pripeljali so ga in fant se je zvijal kot črv. V hipu me je groza zapustila, zagrabil sem ga za roko in zavpil nanj:

»Sošolca sva bila in že takrat si delal vse napak...« Zadeli ga so že takrat in veliko lažje, fant pa je še v zadnjih trenutkih razmišljal, kaj je že v šoli delal zmeraj napak... Meni so ponovno izdali spričevalo z odlično opravljenim izpitom. Pljunil sem nanj in rekel, da sam prav dobro vem, kaj je treba delati prav in da bojo še vsi prišli na vrsto, in če se bojo opletali, jih bom držal za roke. Veselica se je nadaljevala pozno v noč. In ko sem se zbudil iz sanj, sem razumel samo to: Iz vsake stvari delajo tepci veselico, pa naj bo še tako zlo ali še taka svetinja.

Brezposelni: Življenje je le drugačno kot v tvojih pohabljenih sanjah in tvoji pohabljeni duši. Šel boš takoj s tega podstrešja. Zdaj pa ne samo

zato, ker bi me bilo strah, ko bi v tvoji družbi nevede pristal v takšnem peklu, kot si ti, ampak zaradi svoje osebne varnosti in zaradi varnosti mojega dekleta. Kadar ne ostane čez noč pri meni, mi zjutraj prinese malico.

Rdečelasec: Tudi to že... navsezadnje...

Brezposelni: Molči in izgini prostovoljno.

Rdečelasec: Težko bo... delam in za delo mora biti človek spočit. Kmalu bo jutro in peki so že začeli razbijati po dvorišču.

Brezposelni: Slišiš ali ne slišiš? Preden gre moje dekle, mi prinese malico. Če spim, me ne budi, ampak jo položi na prag pred vrata. In to bi bila čudovita priložnost za tvoje kraljestvo resnice. In zaradi njene varnosti izgini prostovoljno ali pa grem na policijo. Boš pa nekaj časa na varnem kot potepuh. Tudi zdaj se te ne bojim, ko mi je jasno, kakšne vrste norec si... Svojo pravičnost si jemlješ za plotom. Zadnjič — če se v dveh minutah ne pobereš, se čez štiri minute vrnem s policajem. Upam, da veš, da je postaja čez cesto.

Rdečelasec: Črv se je zvil. Zdaj ni več samo krvnik, ki meče sredi zime brezdomca na cesto, postal je denunciant. Jaz to nisem bil nikoli. Zdaj bi si rad prihranil vsaj ovaduštvo, vsaj to bi rad odrinil s svoje ne-bogljene duše. Ne boš, tukaj boš sedel in poslušal nekaj mojih stavkov, potem si pa kar nakoplji tisto svinjarijo; od mene hočeš usmiljenja, da bi se lahko izognil. Takrat, ko sem se klatil sam po gozdovih, so si vsi jemali svojo pravico. Beli in rdeči. Vsak svoj kos, meni pa niso pustili nič, oboji so me gonili kot lačno, raztrgano zver. In nekega dne so me beli res ujeli. Beli komandant je kuril veliko krušno peč in metal vanjo enega za drugim, tri moje bivše tovariše iz čete, od koder sem pobegnil. Od vsakega je hotel kaj zvedeti, toda molčali so kot grob. Zadnji je rekel: »Vprašaj raje to rit tukaj, nekaj časa je bil pri nas, pa je dezertiral. Pozna vsak konec hoste... on bo povedal. Ne bi rad, da bi bil skupaj z njim v peklu ali v tej peči.«

Beli komandant me je vprašal, če sem res pobegnil. In potem me je vprašal, zakaj. Povedal sem mu, da zaradi tega, ker se mi gnusijo, in da se mi on prav tako gnusi in da zato tudi z njim ne grem. Vsi so si pridržali vsak svoj kos pravice, meni je niso pustili niti za pest. Tistega dne je zrasla moja pravica sama od sebe, toda izdal nisem nikogar. Beli komandant mi je zagrozil, da me prvič, ko me spet sreča, prav tako speče, če ne izginem.

To je bilo malo drugače. Pred poklicnim krvnikom in pred pečjo. Ti pa: moje dekle mi bo prineslo malico, jaz pa na policijo...

Brezposelni: Kot da si ti kaj drugega kot poklicni krvnik. In gnusiš se mi prav zato, ker s sadistično naslodo poženeš človeka v nečastno dejanje, potem se pa vzvišeno rogaš njegovi revščini. Odmakni se od vrat... Skozi tebe ne morem, čeprav si tako prekleto prozoren...

Rdečelasec: Izvoli... gospod ovaduh. Prosta ti je pot. Še en kamenček za tvoj pekel.

(Brezposelni gre, rdečelasec se vrne na svoj konec podstrešja. Kleči in videti je, kot da s sklonjeno glavo moli. Čez nekaj časa se pojavi na podstrešju brezposelni z dvema miličnikoma.)

Miličnik: Izkaznico prosim.

Rdečelasec (se zbudi iz zamaknjenosti in se zravna, nekaj časa tipa po žepih, potem mu brez besed da izkaznico).

Miličnik: Zaposlen?

Rdečelasec: Bolničar na kirurškem oddelku.

Miličnik: Delavsko knjižico prosim.

Rdečelasec (mu jo da brez besed).

Miličnik: Zakaj si ne poiščete boljšega prenočišča?

Rdečelasec: Ne maram sosedov. Zaenkrat si boljše samote še nisem našel.

Miličnik: Saj sem vedel. Vi — (pokaže na brezposelnega) — Ali mi lahko vi pokažete delavsko knjižico? Ne? Vedel sem, da je nimate. Vedel sem, da je to že spet ena vaših burk.

Brezposelni: Saj sem vam že vse povedal. Imam dekle, ki mi vsako jutro prinese malico, ki velikokrat pride po teh stopnicah, ko jaz spim... zdaj pa... ta človek bo vsak hip — ali danes, jutri, čez kakšen mesec ali čez leto — nekoga ubil. Ali jih bo pa tudi več.

Miličnik: To ste nam tvezili že na postaji. Nikakršen potepuh ni. Dela. Sebe pogledjte! Takšni ste, kot bi vas pravkar potegnili iz kakšnega nočnega lokala, kjer se zbira vse razcapano podzemlje našega mesta. Saj sva se tam tudi že videla.

Brezposelni: Ne gre zato. Vi tega ne razumete. Ne bi rad, da bi jo umoril. Ali pa mene. Ne gre zgolj za to, da jo imam rad, na ta ljubi svet me veže s tisoč vezmi. Če se te vezi potrgajo, bom njemu enak. Cesar ne bo ta človek opravil do konca, bom opravil jaz.

Drugi miličnik: Navsezadnje ima pa tale tiste težave, ki jih sam pripisuje temule...

Brezposelni: Vsak človek lahko zabrede v to... če ne pazi...

Drugi miličnik: Kaj naj storiva z njim? Prav lahko, da se me loti, ko ni nič opravil.

Brezposelni: Saj to je nezaslišano. Rekel sem, da se mi utegne kaj takega zgoditi potem, ko bi ta človek umoril moje dekle — če ne bi že mene — in me tako nasilno iztrgal iz te zemlje. To sem rekel!

Miličnik: Obveščeni smo bili o vas takoj, ko ste se nastanili tukaj. Povsod ste zganjali burke, ta nocojšnja je pa ena zadnjih. Ali ste me razumeli? Ali se resnično norčujete iz vsega ali ste pa zares nori. V prvem primeru spadate v zapor, v drugem pa v norišnico.

Brezposelni: Ali mi res nihče nič več ne verjame? Ta človek je potrgal vse vezi z življenjem. In ker ga nič več ne veže na zemljo, lahko z njo in s tistim, kar je na njej, počne, kar hoče. In o zemlji ima zelo slabo mnenje. V življenjski nevarnosti je vse, kar je blizu njega. In jaz sem popolnoma brez moči, zato sem vas prosil za pomoč, saj je to navsezadnje vaša služba.

Drugi miličnik: Kaj naj storiva z njim?

Miličnik: To ni za nas. Ta je prerok. To je za norišnico. Če pa boste še kdaj uganjali burke na naš račun in prijavljali spodobne delavce, si bomo temeljito privoščili burko z vami, da vas bo za vselej minilo. *(Rdečelascu)* Poiščite si spodobno stanovanje, da ne boste imeli več opravka s takimi norci. Na ovadbo se moramo odzvati, pa če je še tako slaboumna.

(Odideta.)

Rdečelasec: Ha, ha, ha. Počil bom, pa ne od smeha, ampak od zadovoljstva. Šel si natanko po tisti niti, ki sem ti jo spredel jaz. Ali mi lahko vsaj kaj preprečiš? V svojo malenkost zagledan črv, ki si ne upa moriti sam, ampak uporablja zato uzakonjena orodja, ki mu prav tako pokažejo osle. To je tvoj ljubi človeški svet, čigar del hočeš biti. Celo tvoji te zaničujejo. Nikoli niso pozabljeni »grehi«, ki si jih počel tam, kjer se konča ta ljubi urejeni človeški svet. Do jutra je še nekaj ur in veliko dela me čaka.

(Rdečelasec se zamota v odeje, brezposelni pa sedi na pragu svoje sobe. Počasi se dani in ko je skoraj jutro, se na stopnicah pojavi dekleta.)

Dekle: Kaj vendar počneš tukaj? Prinesla sem ti...

Brezposelni: Saj nimaš nič v rokah.

Dekle: Res je, nič ti nisem prinesla. In zakaj sedi tukaj?

Brezposelni: Hotel sem preprečiti nekaj, kar je tudi z mojo nemočjo mogoče. Greva v sobo. Dobro, da nisem zmrznil.

Dekle: Nimam veliko časa. Saj veš... postopek in vse drugo.

Brezposelni: Seveda, postopek in vse drugo.

Dekle: Zakaj si pravzaprav vso noč presedel na pragu?

Brezposelni: Ker ta človek ni kokoši tat; je vse kaj drugega. Ni mu dovolj, če podavi nekaj kokoši. Sklenil je za vse večne čase sedeti ljudem na vratu. Danes, jutri, čez mesec ali pa leto. Saj čas ni tako vreden... Moril bo in nisem maral, da bi bil prvi na vrsti jaz ali pa celo ti. Vse to mi je postalo do kraja jasno in šel sem na postajo milice. Ničesar niso razumeli. Obsodili so me za burkeža, ki se norčuje iz vsega sveta. Povedali so mi, da imajo o meni natančne podatke, da sem za družbo nezdrav in škodljiv, to se pravi, če že ne burkež, pa vsaj v resnici nor.

In tako ni dosti manjkalo, da bi odpeljali mene namesto bivšega in bodočega morilca. Vsak hip bo nekoga umoril, in ker sem vedel, da se boš vrnila kljub temu, kar je bilo včeraj, sem zdaj zjutraj ostal na pragu in za vsako ceno hotel preprečiti temu norcu, da ne bi uresničil svojega sveta pravice tukaj, da bi ne bila to ti ali pa celo jaz. Več ne morem storiti, saj nikogar nič več ne briga, kaj se mota okoli njega, dokler njemu samemu ne dajo vrvi za vrat.

Dekle: In ti niso verjeli?

Brezposelni: Niti besedice!

Dekle: Kaj pa, če pretiravaš?

Brezposelni: Ne, natančno vem.

Dekle (previdno): Veš, to je težko verjeti. Saj nimaš nikakih dokazov. Lahko je to samo tvoja domišljija. Od vseh teh stvari si precej razravan in lahko da je to samo tvoja domišljija.

Brezposelni: Potem tudi ti ne verjameš?

Dekle: V taki napetosti se človeku lahko marsikaj pritakne in potem grebe samo še v tistem krogu. Velikokrat sem to že videla.

Brezposelni: Pri vas?

Dekle: Ja, pri nas.

Brezposelni: Na koncu mi je miličnik rekel, da sem zrel za norišnico. Potemtakem misliš...

Dekle: Nič ne mislim.

Brezposelni: Potemtakem misliš, da sem nor. Praznih rok si prišla k meni. Potem si prišla povedat nekaj drugega, česar se včeraj nisva do konca znebila. In zdaj misliš, da sem blazen in da je bolje, da mi kaj takega ne pripoveduješ. Na dan z besedo. Niti malo nisem blazen. Na dan, in to takoj. Ne maram slepomišenja. Te zalege je bilo že vso noč zadosti.

Dekle: No, če že mora biti. Preveč sem se že namučila s tem in nikamor nisem prišla. Veš, tvoja ljubezen je tako brez dejanj. To je bilo ves čas doslej. Nocoj pa še to — sediš na pragu in me hočeš obvarovati pred smrtjo. Preprečiti hočeš umor, ki ga ni in ga nikoli ne bo. Ne vem, kaj naj še rečem. Brez dejanj je vse skupaj med nama. To bo prava beseda. Vse ostaja brez odmeva.

Brezposelni: Dobro veš, v čigavi in v kakšni koži sem. Včeraj mi je veteran rekel, da je vsaki ženski vseeno, kaj počne njen mož ali ljubček, samo da je vse skupaj vsaj na videz varno — četudi bi mrličem na Zalah ruval zlate zobe, samo da bi to bilo videti dovolj previdno. Vidiš, takrat sem zgubil živce in sem ga napodil. In ko sem ga nagnjal skozi vrata, vidiš, skozi ta vrata, se mi je posmehoval. Boš že še videl. Važno je, da zagotoviš sebi in ženskici in naraščaju varno gnezdo in to na dovolj varen in spreten način, to nima z moralo in temi stvarmi nikake zveze. In to je prava ženska. Boj se pravičnih in moralnih žensk. Še vse so bile kurbe ali pa nore aktivistke...

To je tulil in opsoval sem ga, izkušenega moža, da je baraba. V resnici pa je imel prav.

In tak zaprt in varen družinski klopotec bi bil tisto, kar bi napravilo mojo ljubezen dejavno. Jaz tepec pa sem mislil, da te hoče veteran umazati. V resnici je tako. Bolje bi bilo zame, ko bi bil kokošji tat, kot pa ... kako sta že rekla policaja ... družbi škodljiv burkež. Škodljiv vpeljanemu in nezmotljivemu dnevnemu redu, pa naj bo še tako umazan in pokvarjen.

Moja ljubezen bi bila potemtakem polna dejanj in navsezadnje ne bi bil zdaj tukaj pred tabo tako ob pamet, ker bi že od vekomaj, še preden sem te spoznal, živel v zelo ustaljenem in mirnem ritmu in se samo še globokoumno zmrđnil, če bi kdaj in kjerkoli komu parali trebuh ali mu pa žejnemu skozi izložbo kazali vodo sredi puščave. In če bi bil jaz tisti — še opaziti ne smem tega, ampak bogu in vsem mrtvim

in živim svetnikom na čast hvaliti pomanjkanje vode ter umreti od žeje in lakote.

Dekle: Čez minuto se boš spet opravičeval zaradi živcev.

Brezposelni: Ne bom se, je pa res, ko bi vse to skupaj zamolčal, bi bil današnji dan z vseh koncev bolj milostljiv do mene. Tako pa ne bo.

Dekle: In takrat, ko si šel po miličnike, si se imel popolnoma v oblasti in nobenega dvoma ni bilo, da nimaš prav.

Brezposelni: Nobenega. Saj to je.

Dekle: Kako moreš tako trdovratno proti vsem pametnim razlogom vztrajati na tako absurdni obdolžitvi? Nekoga obsoditi za umor, ki ga bo šele naredil, in ga kratko in malo prijaviti policiji? No, premisli, kako je to sploh mogoče... Sicer se mi pa to že upira. Človeka, ki ga imaš vsaj še malo rad, ne moreš obravnavati kot dojenčka.

Brezposelni: Prav. Ali sem torej jaz ob pamet? Ali me slišiš? Ta človek živi v takem izmišljenem svetu, da nima nobene kontrole več. Nobenega preverjanja več razen svoje lastne, vase zaprte logike, ki jo utemeljuje samo še preteklost, njegove izkušnje prej, kot da ni drugih, kot da ni tistih, ki so zdaj. In ko padeš iz tega izmišljenega sveta v to, kar se v resnici godi, zdaj, lahko napraviš samo še zločin.

Sam mi je vse to pripovedoval. In nihče mi ne bo ničesar verjel, dokler ne bo komu preparam trebuha. Toda to ne bom jaz in hotel sem, da to ne bi bila ti, da to ne bi bil nihče.

In če to v resnici namerava storiti prav hitro, sva mu prepuščena na milost in nemilost. Policija me je prepustila temu norcu, kot bi mu prepustila nekoga, ki je na proskripcijski listi in lahko vsak stori z njim, kar hoče.

Dekle: Vse skupaj nič ne pomaga. Eno izmišljotino vežeš na drugo. Kot se to zmeraj počenja, kadar se začne kaj takega. Saj to je že neznosno.

Brezposelni: Še zdaj ne verjameš.

Dekle: Kako pa naj, saj si že, odkar se poznavata, kar naprej nekaj izmišljaš.

Saj ni treba, a še enkrat ponavljam to, kar je bilo pri nas doma. Doma me gledajo, kot da sem ob pamet, ker imam opravka s teboj.

Brezposelni: O tem sva rekla, da ne bova več govorila.

Dekle: Če pa je treba, če pa ne morem drugače... Stene, slike, miza, postelja in jaz. Vse to je bilo nalašč pripravljeno, da te prevari, uspava, omami in to zato, da bi ti na silo izbili resnično življenje iz glave. Resnico!

Ali je to resnica, ko si mi včeraj pri polni treznosti hotel vsiliti dobesedno samomor na današnji obravnavi? Še zdaj ne razumem, da človek ne živi zaradi revolucije, temveč zaradi ljubezni. Človek, tudi možki. In nihče ne zmore tega uresničiti, če ne živi enostavnega, normalnega življenja. Če tega ni, so v začetku samo blage fiksne ideje, potem pa še kaj več.

Brezposelni: Egocentričen in na pol nor somnabulist sem torej, ki pripisuje v svojih zablodelih možganih zateklemu potepuhu izmišljene morilske naklepe?

Dekle: Če mora biti še to — prav tako je!

Brezposelni: Potem seveda nimam nobene besede več.

(Dolg premor.)

Dobro poslušaj.

Dekle: Kaj naj še poslušam?

Brezposelni: Moj sosed je vstal. Če bo šel po stopnicah, potem je možnost, da mi je na prav poniglav način vse to podtaknil, če pa ... slišiš ... sem prihaja, približuje se mojim vratom!

Dekle: In kaj potem?

Brezposelni: Kaj potem? Uredil si bo svet po svoji zamisli in ker bo nekaj samo za milimeter premaknil, bo premaknil vse. Ti to nič ne pove?

Dekle: Prav nič.

Brezposelni: Vseeno stopi k oknu. Tja za mano. Ali ne čutiš, da je obstal? Obotavlja se. Daj mi tisti nož za pisma. Tako gladko ne bo šlo, moj sosed!

Dekle: Saj si res popolnoma iz sebe.

(Trkanje na vrata, brezposelni drži v roki nož za pisma.)

Brezposelni: Vstopi, saj veš, da vrata niso zaklenjena, pa tudi ko bi bila ...

Rdečelasec: *(Vstopi in se posmehljivo ustavi pred brezposelnim):* Vidim, da sem ti povzročil kup težav in zapletov. Od kdaj pa odpiraš pisma, še preden jih poštar prinese? Nocoj ti ne bo treba prečuti vse noči. Spal boš mirno na svojem divanu in vi mu boste lahko brez skrbi položili malico na prag, ker bo tudi jutraj dolgo spal. Utrudil se je to noč.

Brezposelni: Kaj si vendar hotel z vso to ostudno igro?

Rdečelasec: To, kar se je tudi zgodilo. Ni te več. Kako bi si kdaj lahko kdo mazal roke s stvarjo, ki je v resnici ni? In ko bodo vsi taki borci za pravico in resnico, kot si ti, tako razvajeni v svoji bedi in praznem napuhu, sami pred seboj in pred drugimi, takrat ne bo nihče več motil resničnega poteka sveta. Takrat bo svet res svet, ne pa kepa, okužena s takimi bacili, kot si ti. Tako — hvala za prenočišče in za čaj. *(Odide.)*

Dekle: Nož lahko odložiš. Šel je. Ali zdaj vidiš?

Brezposelni: Morda ... Morda pa se mi je res vse pritaknilo in sem mu šel na limanice kot kak osemleten otrok. Kaj pa, če je on res bolj od tega sveta in jaz jezdim po zraku?

Dekle: Ali je bilo s teboj zmerom tako, po vseh službah?

Brezposelni: Ne, ne, nisem nor. Tako je bilo. Natanko tako je bilo, toda jaz nisem nor. Ubil bo nekoga, mene ni bilo treba več z nožem, ker me je na drug način ... Zdaj, zdaj me je ubil ...

Dekle: Grem, čez eno uro imam sodno obravnavo.

*Druga slika***Osebe:**

Brezposelni

Veteran

Njegova žena

Bolničar (prej rdečelasec)

Bolniško osebje

Bolniki

Dežurna sestra

Zdravnik

Prizorišče: Bolniška soba z dvema posteljama, zasedena je samo ena. Na eni strani so vrata na hodnik, na drugi je dvodelno okno, ki gleda na bolniški vrt. Soba je v pritličju. Celotna slika se odigrava v pretirani bolniški, skorajda že mrliški belini. Ko se mrači, gori samo močna modrikasta svetilka, tako da je soba bolj podobna plinski celici kot pa bolniški sobi. Osebje je prav tako oblečeno v nepogrešljive bele uniforme. V nasprotju s stenami je videti skozi dvodelno okno medle odseve prve pomladi. Iz tega je tudi razvidno, da je bolniška soba v pritličju, kar je zelo pomembno za dogajanje v tej sliki. V zadnjem prizoru pride v sobo nekaj ljudi, večina pa jih ostane na hodniku in jih je dobro slišati.

Odmor je na koncu prve in na koncu druge slike.

Bolničar: Slišite, lahko bi si že enkrat zapomnili in nehali vabiti ljudi sem.

Veteran: No, kaj vam pa je. Tudi če bi koga povabil, je to moja stvar.

Bolničar: Sploh ne razumem takih ljudi. V to mrtvašnico vabite zdrave ljudi in to mimo vsakega reda. Ali vam je res v tak užitek, da vas gledajo? No, kaj takega ... Doma sem imel goloba, ki se je zavlekel v kot, ko je začel poginjati. To je naravno in kar lepo v skladu z zemljo. Ljudje ste pa tako proti vsemu na tej zemlji in hočete, da je pri vašem koncu čimveč ljudi zraven. Da se nič ne sramujete!

Veteran: Ljubeznivi ravno niste ... In če vas še kaj zanima, vzemite tisto nočno posodo in jo nesite ven. To je vaš posel, ne pa da razpravljate o tem, kako prav se obnašajo golobi in kako napak ljudje.

Bolničar: Saj vam je primarij rekel, da te svoje stvari lahko opravljate brez moje pomoči ...

Veteran: Vem. Toda če ste nesramni vi, bom pa še jaz. Kje se je vendarle vzel takšen bolničar kot ste vi ...

Bolničar: Tega najbrž ne boste nikoli uganili. Če vas pa zabava, ugibajte, in če uganete, vam bom povedal. Vsak dan lahko trikrat ugibate, tako da se boste lahko pečali s tem in vam ne bo treba šteti teh muh na stropu in tega, kolikokrat sem vam podelajo na glavo.

Veteran: Vi ste norec. Če se z vsemi bolniki obnašate tako, vas bo nekdo nekoč sit in vas bo spravil iz službe. Meni se to ne ljubi, ker me prav imenitno zabavate. Pravzaprav bi morali imeti v vsaki bolnišnici vsaj

enega takega, če že ne več — tako pa imajo same molčečnejše ali pa so vsi tako vljudni — toliko da po rokah ne pridejo v sobo ... Prav hvalen sem vam za vaš značaj. Kje pa je zdaj tisti obisk, ki sem ga menda vabil, pa vam ni prav nič všeč?

Bolničar: Še pet minut ima časa. Takrat se začenja čas obiskov. Nesramen je, pa stoji pri vratih. In pljuva v pljuvalnik. Škoda, da ni prišel pol ure prej, vso slino bi pustil tukaj. (*Odide.*) (*Brezposelni vstopi.*)

Veteran: Ti si. No zdaj razumem, zakaj je bil moj bolničar bolj zabaven kot ponavadi, četudi sicer ni slab.

Brezposelni: Že tri mesece je minilo, odkar mi je skuhal tisto svinjarijo, pa se ga še zdaj ne morem prav navaditi, čeprav sem ga že nekajkrat po tistem srečal tukaj.

Veteran: Dolgo te ni bilo. Res dolgo.

Brezposelni: Res dolgo.

Veteran: Veš, tudi v kosteh se ti naenkrat pokaže tvoja preteklost, pa v drobju, ne samo v duši in možganih. Še nekaj časa bom počakal.

Brezposelni: Vem, pripovedovala mi je tvoja žena.

Veteran: Dobro se razumeta. Tudi v službi, ali ne! Tako te je hvalila, da me je imelo, da bi ti izstavil pismo zahvalo, ker sem zaradi nadvse plemenitega znanca pri njej pridobil na ugledu. Toda zmeraj manj jo videvam tukaj. Ne vem, ali ji že kar zadostuje ugled, ali pa nima ta bolničarski norec prav — da se je treba izogibati ljudi, ki crkujejo, če se že sami ne preskrbijo kot golobje. Tudi s podjetja jih že dolgo ni, že kar mesec je minil, odkar so mi prinesli zadnjo steklenico konjaka, zraven pa povedali, da me nikakor ne bojo odpustili, ampak samo zasedli moje delovno mesto, ker pač mora biti zasedeno do ... seveda ... preklica. Če je tudi ženska taka ustanova, potem bom kmalu z vseh koncev in krajev dobil prav rahlo brco v zadnjico. Dobro, da sem jo polovico zgubil v vojni, pol manj bo bolelo. Pa tudi zadek potem ni popoln, ampak zmeraj samo polovičen. Dobro sem vse zakuhal, ker sem odsoten, je izguba samo polovična, start mi pa še zmeraj ostane. Ko bi ne bil intrigiral v premem sorazmerju z ostalimi, bi bil sicer popoln strokovnjak na svojem mestu, toda zdaj brez službe. In ti ... tudi pri vas je godlja ... Vse to gre po istih načelih. Žena mi je povedala.

Brezposelni: Že spet sem pred prastaro dilemo. Ali naj se potuhnem ali pa dobim brco v zadnjico — in to v celo, ne v polovično.

Veteran: Si mislim. Zmeraj je tako.

Brezposelni: Toda tega hudiča sem si sam nakopal na glavo.

Veteran: Izjema si. Vedno imaš rad kaj na glavi. Kupi si že vendar enkrat dostojen klobuk, da ti ne bo kar naprej kapljalo za vrat.

Brezposelni: Že od vsega začetka sem vedel, da sem stopil natanko v tisto mrežo, ki mi jo je spletel nevidni pajek, in v tej mreži sem imel popolnoma določeno vlogo, za katero sploh nisem vedel, da mi je bila dodeljena. Svobode je bilo toliko, da tisto nitko lahko raztrgam in zdrknem na tla — ali pa tudi ne.

Veteran: To je precej podobno svobodni volji iz katekizma. Te vrste pekla in nebes so že več kot tisoč let stara domislica. In ti si seveda vsaj

nekoliko natrgal tisto nitko? Jasno, kot zmeraj. Ali si se zdaj po tolikem času oglasil zaradi nove službe?

Človek božji, jaz jih ne stresam iz rokava.

Brezposelni: Saj še slutil nisem, kako je s to stvarjo.

Veteran: V službi je človek najprej zato, da sproti ugotavlja, kako naj se brani in vrača udarce, in šele potem zato, da dela.

Pravi nepridiprav si. Moj »stric« bi ne bil prav nič zadovoljen s tabo. Z mano je. Prišel mi je celo čestitat, ker sem kljub svoji dolgi odsotnosti tako dobro zvožil. Saj veš, da se strici zaradi nečakov ne bodo lasali med seboj. Imajo jih zato, da se njim samim ni treba. In če jaz zlasam nekega »nečaka«, dobi »stric« medaljo več. Tako je to... ti pa nisi slutil — pravzaprav si, a ne docela — in tako naprej. Upam, da boš prej crknil od gladu; takrat ti bo kak starec iz doma onemoglih povedal, da si pošten dečko in da se že zato spleča živeti. Potem bo šel nazaj v svoj dom onemoglih, ti pa na Žale. Takrat, ko sem prišel k tebi, nisem prišel zaradi kakega trapastega zmagoslavja nad teboj, čeprav sem v začetku mislil, da je tako. V resnici sem prišel zato, da bi te izkopal iz neumnosti. In čeprav sem ti preko žene itd. uredil službo, sem te najbrž še bolj pokopal. Namesto da bi te z betom poučil o tem, da je spretnost najlepša čednost, sem ti preskrbel službo.

Veš, vlogo, ki jo dobiš, je treba odigrati. Bil sem svoj čas igralec, pa sem postal prav zaradi tega neraben pri vseh gledališčih, ker sem mislil, da bom igral vsemu navkljub tisto, kar se meni zdi najboljše.

Natančno predlogo dobiš... tekst, in ti sam moraš izvohati, kaj je treba, da bojo vsi zadovoljni, zadovoljni pa bojo, če bo zadovoljen režiser. Sploh ni treba, da se onegaviš s stranskimi osebami, niti ni potrebno, da bi poznal cel tekst. Vedeti moraš samo tisto, kar hoče režiser od tebe. In drugič se bo pulil zate. Jaz sem bil slab igralec takrat (poudarjam, takrat) in zato od nikogar več nisem dobil nobene vloge. Nehal sem biti igralec na odru, toda izkušnje, ki sem jih dobil tam, sem porabil v življenju. Po te vrste popolnosti sem zmeraj hrepenel. Videti je, da sem jo dosegel.

In vlogi seveda nisi bil kos.

Brezposelni: Seveda ne. Bil je celo zelo obziren, ker me ni takoj postavil na cesto.

Veteran: Kakšna obzirnost vendar! Našel je boljšega igralca za to vlogo, zakaj bi te davil brez potrebe. Zadavil se boš sam. No, rajši na kratko, kako je bilo v resnici od tistega dne naprej, ko si bil sprejet in ko te je pomočnik direktorja seciral, ali boš svoji vlogi kos ali ne. Nekaj mi je povedala žena že pred štirinajstimi dnevi... Mislim, da se dogodki zdaj razvijajo s tako naglico, da je za moj nadaljnji obstoj važno tudi to, kakšna pota ubirajo. Bolj nasilna ali manj. Saj veš, slabo si bom pomagal, če bom povsod dobil tako nadomestilo. In povsod so pravzaprav ene in iste rentgenske slike.

Brezposelni: To ti lahko povem. Čeprav je res, da zdaj nisem prišel k tebi niti zato, da bi mi pomagal najti drugo službo, niti zato, da bi ti razlagal svoj najnovejši stil, ki ga celo sam komaj poznam. Ali še

bolj . . . Ne vem, kaj je stari in kaj novejši stil. (*Vstopi dežurni zdravnik z bolničarjem.*)

Zdravnik: Kadar dežuram, mora biti red. In povedano mi je bilo, da lahko svojo potrebo opravljate sami. In tale bolničar vas podpira pri tem, da bi se čim dalje valjali tukaj. Zmotil sem ga, ko je nosil vašo nočno posodo. Ali ne veste, da je v tem, da začne bolnik sam skrbeti za svoje potrebe, del zdravstvene terapije. Vi se temu upirate, vi pa tudi. Obema ni nič kaj všeč, da sta v bolnišnici.

Veteran: Ali v mrliški vežici, kjer nedvomno secirate mrliča, še nikoli niste videli, da zraven vseeno veselo raste mah? Vem, da ni prav, zabaval me je pa vseeno v tej samoti. Ves čas mi je govoril, da sem že mrlič in da bo imel vsaj kak drug opravke, pa sem ga z nočno posodo poslal ven. In ker smo že pri tem, se mi zdi, da ta vaš bolničar kljub svoji leseni naravi ni preveč zdrav. Zadnjič na primer me je zbudil sredi noči in me vprašal, zakaj spim pri odprtem oknu, ker je zdaj tak čuden čas, ko hodijo mrtve duše mojih žrtev okoli in bi lahko prišla katera skozi okno in me zadavila, odgovarjal da bo pa on. In zaprl je okno, jaz sem pa od slabega zraka skoraj zgnil. To je . . .

Zdravnik: To je za naprej? Hodite sami na potrebo, pomaga vam pa lahko on . . . In dobro bi bilo, ko bi napravili tudi kak krog po vrtu, dokler je sonce . . . Treba je, da čimprej ozdravite. To bo dobro za nas in za vas. Naše kapacitete so slabe. (*Bolničarju.*) Vi pa z menoj. Imela bova kratek razgovor. Če bo šlo tako naprej, se vam lahko kaj pripeti. (*Odideta.*)

Veteran: Kašo si je skuhal sam, jaz mu je nisem, ne maram pa veljati za trapastega tečnega. Čez dan me je res zabaval, toda če te zabava vsako noč, ko komaj zaspiš, je to nekaj drugega. Zraven tega verjame v tiste duše toliko kot jaz — Ali bi nadaljevala, kjer sva bila? Videti je, da je to eden njegovih trikov, da se mora človek ukvarjati z njegovim nasiljem tudi takrat, ko ga ni zraven. Kar naprej ti skozi kožo vdira v telo in misli.

Brezposelni: No ja. Razočaral sem tistega, ki mi je dodelil vlogo, ker sem znal v štirinajstih dneh vse postopke do pike.

Imel sem zelo mučno stvar za sabo, otepal sem se dan in noč in najboljše je bilo, do kraja se pogrezniti v delo in ne popustiti.

Veteran: Vem, imel si težak brodolom. Enega človeka preživi, če jih je pa več, je zmerom težje splavati na kopno. Ali je kdaj prišla?

Brezposelni: Po tistem zadnjem razgovoru nikoli več in niti srečal je nisem.

Veteran: Včasih jo vidim, tukaj skozi okno, in ni sama.

Brezposelni: To mi je bilo že od začetka jasno. Ženske ljubijo ljubezen in vse pritikline, ki si jih zamislijo zraven — ne ljubijo pa določene osebe, to se pravi njenega nosa, brkov, brade — in imajo prav. Na koncu si izberejo ustrezen model, če imajo srečo. Mi pa obratno, in v tem je naša najhujša zmeta.

Veteran: Zelo si pravičen. To ni bila tvoja navada.

Brezposelni: Izkušnje.

Veteran: Nove? Morda take, kjer nisi ti žrtev? Takrat marsikaj razume-mo, česar prej nismo.

Brezposelni: No, morda.

Veteran: Še bolje bi bilo, ko bi razumeli takrat, kadar smo žrtve.

Brezposelni: To je najbrž nemogoče.

Veteran: Seveda, potem ni tako razumevanje vredno počenega groša. Mo-ralni obliž — če smo v prednosti, nas zaradi tega grizlja vest.

Brezposelni: Ne bova se prerekala.

Veteran: Res ne. Praviš torej, da si ga razočaral?

Brezposelni: Potrdilo za to sem dobil, ko je pomočnik povzdignil v labo-rantko snažilko, ki je deset let pomivala epruvete. Moja vloga je torej bila v tem, da bi kvaril delo laboratorija, ker se mu je zdelo, da kot gimnazijec ne morem imeti pojma o kemiji. Žal pa sem imel za kemijo hudiča, ne pa profesorja. Še danes se mi sanja od kemičnih obrazcev. No, in potem se je vse začelo. Sklenil sem, da se bom potuhnil, ker me je kljub nezadovoljstvu pri vlogi pustil pri miru. Nekaj časa je to šlo, toda vsak dan so prihajale z raznih oddelkov reklamacije in pri nas se je začel pekel. Jaz sem vedel, da je tega kriva ona ... Kdo drug pa je kljub vsemu posumil tudi na mene. Šef laboratorija je pobesnel. Pomočnik ga je vrgel iz svoje pisarne, češ da pljuva sam sebi v skledo zaradi predsodka do neizobraženih ljudi, ki pa imajo prakso — delo je treba razširiti, take so potrebe cele tovarne.

Šef je privihral nazaj, zgrabil laborantko in jo lastoročno potegnil od aparature. S praskami in modricami na roki je bezljala po vsej upravi. In šef je mimogrede postal posiljevalec, ki ima v svoji zasebni pisarni divan za določene stvari, ta pa se mu ni dala.

Veteran: Takrat si moral z rožički iz svoje polžje hišice.

Brezposelni: Morda se to tudi takrat ne bi zgodilo. Toda tvoja žena mi je povedala stvari, ki sem jih slutil, pa si še zdaj nisem docela na jasnem, ali so resnične ali niso. Preveč nenavadne so.

Veteran: Ko bi ne bile, bi bil zdaj mnogo manj v kaši. Ali ne?

Brezposelni: Tako je. Ko bi bile stvari res samo take, kakršne so bile vide-ti ... toda v resnici je šlo za nekaj popolnoma drugega.

Veteran: Zmeraj gre za nekaj drugega, kot je videti. Tega bi se že lahko navadil — no in kaj je tisto drugo?

Brezposelni: Pomočnik hoče že nekaj let minirati generalnega direktorja. Stari je že okorel in zavira vse delo. Ima pa ...

Veteran: Zveze na najvišjem nivoju. Mi je že vse jasno. Kar ne gre zlepa, gre zgrda. Povsod so enake preizkušene metode. Treba je dokazati, da je stari nesposoben. Laboratorij je najbrž ponos starega in če ga uničiš, uničiš njegov ponos in zavreš vse. Zelo premeteno. Ko stari izgine, se vse lepo uredi. In tako dalje, in tako dalje. Kot tista pesmica: In pet zamorčkov šlo je.

Brezposelni: Seveda, z žrtvami, in to sem lahko jaz, laborantka, ki se ne zaveda, da bo pod novimi pogoji popolnoma neuporabna, ko bo minil čas in pomen njene vloge, ali pa šef, ki je visokofrekvenčni znanstvenik in ga intrige in packarije sploh ne zanimajo, dokler mu pred nosom

ne raznesejo laboratorija. Enkrat so ga že obglavili. In ko ga bojo znovala, se bo spet počutil kot obstreljen fazan.

Veteran: In kaj si storil ti?

Brezposelni: Ta stvar se bo razpletla, če kaj storim ali ne. Toda nisem mogel zdržati med vsem tem in s tvojo ženo sva opozorila šefa na ozadje. On pa je rekel, da se nama blede. V svoji poštenu preproščini ne more verjeti česa takega. Vprašal sem ga, če se morda tudi njemu ne blede, ker sploh ne ve, da je posilil novopečeno laborantko. Najbrž je to počel v globoki amneziji, ker je pač take sorte... Tedaj me je napodil iz pisarne.

Veteran: Jasno. Kadar se začne tak cirkus, je to edini način dela. Po vrstnem redu in po hierarhični lestvici mečejo ljudi iz pisarn; to je nekakšen svet obred kot orgle pri peti maši. Brez tega bi stvari ne potekale tako, kot morajo.

Brezposelni: In ker je stvar taka in se v takem svinjaku ne počutim dobro, gre mi na bruhanje, sem si vzel nekoliko dopusta. Izmisлил sem si gripo. Vsi smo skregani drug z drugim. Drug drugega sumničimo in tista reva, ki je padla v to brozgo kot Pilat v vero, se mi še najbolj smili. Jaz sem za šefa norec, ki se mu blede. Za tvojo ženo rit, ki je stisnila rep med noge. Za laborantko pacek, ki jo nadzira samo zato, da bi jo spravil ob živce, da bi zanesljivo napravila kaj narobe in bi jo potem pregnali. In tako naprej.

Veteran: Potem se pa zadnje čase ne razumeta dobro z mojo ženo. Lahko si misliš, da bo danes prišla sem, saj je že dolgo ni bilo, pa se lahko tukaj pobotata.

Brezposelni: Z nikomer ne maram več govoriti o tej stvari...

Ker se ne bom znal več obvladati, bom navsezadnje z velikim pospeškom kar skozi okno skočil iz te službe.

Bolničar: (Vrata se odpro, slišimo ga od zunaj.) Počakajte malo. V sobi je parket in prinesel vam bom krpe. Gotovo imate tudi pri vas doma parket in krpe. Notri je človek, ki teh stvari ne pozna. Saj razumete, v podstrešnih brlogih ni parketa in krp.

Brezposelni: No, ali ga slišiš? Takrat sem mu šel tako na limanice, da me je še danes sram. Trdil sem, da je potencialni morilec, preprosto: podtaknil sem mu umor, ki ga bo šele izvršil. In nihče mi ni verjel. Lahko da sem si tudi takrat v tovarni vse skupaj izmisлил, da bi ušel mori, ki je že nekaj časa na meni — ne da bi se tega zavedel. To me najbolj muči. In takrat mi je rekla: Če je bilo v vseh službah tako... no, in zdaj se mi vse skupaj natanko tako ponavlja. S tem norcem tukaj, ki razpravlja o parketu in krpah. Ne najdem se več, hvala bogu, da je na svetu še kakšen prehlad, ki si ga lahko izmislim, takrat mi vsi verjamejo.

Veteran: Ta je pa lepa. Nekaj, kar je res, še sam sebi ne verjameš, kar si pa izmišljaš, ti verjamejo vsi. In ker ti vsi verjamejo, boš na koncu v resnici dobil gripo.

Brezposelni: Nekdo pač hodi po glavi. Jaz tega ne znam več ugotoviti. Ali jaz ali tisti norec.

Veteran: Glej, kar lepo po dveh nogah prihaja.

Bolničar: Tako, gospa, vi znate prihraniti človeku delo. (*Vstopita veterana žena in bolničar.*) Vam se pa ni treba pritoževati, če vas ponoči boli. Vam se niti ne sanja, kako škoduje človeku, če vso noč nepretrgoma spi. Noč je važen del življenja in če jo zmeraj prespimo, smo ta važni del zanemarili. — Se vas bom kdaj zbudil ponoči.

Veterinar: V tem primeru bo tako, kot je bilo malo prej.

Bolničar: Veste, ko boste umirali, bi vam utegnilo biti žal za ta del življenja. To čutim kot svojo službeno dolžnost. Veliko dela imam, saj vidite. In vidva bi lahko drugič prišla na obisk oba skupaj, ne pa da prideta do vogala in gre potem gospod naprej, gospa pa pije dol nekaj časa kavo in šele potem pride sem. Tako pa moram vsakega posebej voditi v sobo.

(*Bolničar odide.*)

Žena: Kaj pa je temule človeku?

Brezposelni: Nor je. Nekaj se mu kar naprej sanja.

Veteran: Včasih tudi kaj vidi, kar je res. Res bi lahko prišla oba skupaj.

Žena: Mislila sem, da se morata kaj pogovoriti.

Veteran: Ali se moraš tudi ti kaj pogovoriti? Najprej se usedi.

Žena: Doma je ...

Veteran: Nehalo me je zanimati, kaj je doma. Veš, že spet imam tiste težave.

Žena: Pravzaprav ...

Veteran: Ni te bilo celo večnost. Dobival sem samo še telefonska sporočila, da imaš v službi težave. Zdaj vem, kakšne so te težave.

Žena: In doma.

Veteran: Glej, ženska nič ne razume. Ne razume, da sem pred dvajsetimi leti doživel pravo tovarišijo ... čeprav sem bil ušiv nemški soldat. In ta trenutek, ko mi je najmanj do tega, da bi gledal, kako je v resnici doma, če je sploh še kaj zame, me hoče ta ženska pitati s tem.

Če bi se po dvajsetih letih vrniti tja, ali pa ko sem se vrnil, ko sem bil ranjen, so me v tistem času tovariši pogrešali ... Bil sem nenadomestljiv, pa ne zaradi puške, ampak zato, ker si nihče več ni mogel predstavljati tovarišije, če je kdo manjkal. Če je kdo padel, je bila to nenadomestljiva rana, ki je ni mogel izpolniti noben novinec. Kaj pa zdaj? Enkrat na teden telefonsko sporočilo. Pa saj ti nič ne očitam. Take so te stvari zdaj in najbrž jih ni mogoče spremeniti. Življenje je dobilo krivo podobo.

Glej, sicer pa ... tukaj imam za bolničarja tudi veterana.

(*Pozvoni na zvonec.*)

Žena: Kaj ti je vendar?

Veteran: Kaj mi je? Najbrž se roka ne počuti dobro, če spozna, da je odrezana od telesa. In tisti prvi naval krvi ... ko se negotovost spremeni v gotovost. Zdaj rabim samo še bolničarja.

Bolničar: Niste sami na oddelku.

Veteran: Zdaj, ta trenutek, sem samo še jaz, ker ne verjamem, da gre komu še tako pasje, kakor meni.

Vsi se moramo nekaj pogovoriti. Vidva, kdo od vaju bo zbral toliko poguma, da bo spregovoril z menoj? Midva z bolničarjem pa o tovarišiji! Veteran ste kot jaz in zdaj lahko napraviva zametek nove tovarišije, ki se ne bo spakedrila, tako kot so se doslej še vse v tem smrdljivem miru. Dva sva — eden, ki so ga do kraja dotolkli, in drugi, ki jo je pravi čas popihal. Vse vem, moj dragi prijatelj, ki stoji zdaj tukaj, me je moril s svojo zgodovino, kot si ga neko noč moril ti.

Bolničar: Vojno so izgubili vsi.

Veteran: Razen tebe ... O, tudi ti si jo izgubil. Klatež si, kot smo mi vsi ... Potikaš se kot ranjen dihur. Vidiš, jaz pa imam dom, ženo, otroka ... Poglej tole damo tukaj ... To je moja, kako bi rekel ... nekakšna žena. Molčiš, sproga? Molčiš. Z mojim prijateljem se še nista dogovorila, kdo bo govoril z mano. (*Zeni.*) Zakaj tako molčiš?

Žena: Kaj pa naj še rečem?

Bolničar: Nisem sam, tudi jaz nisem edini bolničar na oddelku.

Veteran: No, saj to je tisto. Vsak hip te lahko kdo zamenja. Seveda, ko gre le za nočne posode, ki jih je treba postavljati pod zadnjice, in ne za življenje ali smrt.

Brezposelni: Kaj pa ima zdaj opraviti to?

Veteran: Saj to je tisto. Nič. In kaj mislita, zakaj zdaj tako noro blebečem o tem, ko bi se lahko vendar kaj pametnega pogovorili? Saj imamo še čas. Počakala bosta, da midva z bolničarjem opraviva življenjsko pomembno stvar. Bolničar, saj veš, da moram na stranišče sam in da me moraš ti spremljati. Tudi to še ni urejeno. Glej, pa še sonce je zunaj, napravil bom krog po vrtu in se potem vrnil.

Brezposelni: To je pa res nenavaden način, kako sprejemaš obiske.

Veteran: Vsake pol leta se mi upro vse navadne stvari in si zaželim nekaj, kar je res. Malo zahtevam od življenja. Bolničar, če ne greš prostovoljno, boš pa šel po službeni dolžnosti. Saj veš, da imaš od zdravnika nalog, da me spremljaš po vrtu, kadar mi to ob lepem soncu pade na misel.

(*Bolničar in veteran odideta*):

Žena: Kaj pa zdaj?

Brezposelni: Bolničar se je maščeval, ker ga je tvoj mož zatožil pri zdravniku. Sicer pa je po mojem sam čutil in če sva hotela to prikrivati, bi morala večkrat k njemu, ne pa da si to opravljala kar po telefonu. Zdaj je seveda spraval bolničarja na vrt, da bi izvedel, kje naju je ta videl skupaj v mestu in kdaj. Saj smo se večkrat srečali, enkrat celo, ko sva šla v tvoje stanovanje in to zelo pozno ponoči. Nobene posebne panike ni treba, da bi spoznal, kaj je na stvari, in tudi tvojemu možu nima nobenega smisla prikrivati.

Žena: Ali ga bova zdaj tukaj čakala?

Brezposelni: Kaj pa hočeva! Govoril bom z njim. Na vseh koncih in krajih vendar ne morem pustiti tako do kraja zapletenih klopčičev. Navsezadnje je le razumen človek.

Žena: Razumen. Saj to je tisto. Nikjer se ne moti, nikjer ne pretirava. Vsa drobcena ugodja pretehta do kraja in življenje z njim je prava pu-

ščava. Kot pri pošteevanki, pri kateri veš, da je danes enkrat ena dve, čez eno leto pa bo zanesljivo desetkrat deset sto in čez deset let sto krat sto desettisoč. To je tisto. Tako je razumen in brez fantazije kot pogorišče.

Brezposelni: Za nasprotje tej razumnosti sem zmeraj doživiljal zelo zabavne dni, tako da se mi kar v želodcu obrne, ko se spomnim.

Zena: Čeprav so težave, velike ali majhne, vseeno je, toda zmeraj je vsaj kakšen kanec neznanega na sporedu, pri tem ne umiraš od puščobe in tudi možgani se ti ne posušijo v kos presušenega in plesnivega sira. Kako sem začela sovražiti tiste stene, ki jih je bilo treba prebarvati s cinkovo barvo, ker je ta sicer mnogo dražja, vendar drži za vse življenje — in kar drži za vse življenje, le to se spleča. Ta stavek smo govorili v naši hiši kot pri južnjakih tisto lepo kletvico. Tega ti ne poznaš.

Brezposelni: Ali sta se zato že takrat pred leti ločila?

Zena: Ne. To je bila spet tista njegova stoddostna nepogrešljivost, da svoje kože ne bi tvegala niti za centimeter. Da bi bila za vse večne čase spravljena v omari in povrhu vsega še skrbno prepojena z naftalinom.

Dan je bil enak dnevu. Nihče na svetu ne bi opazil nikakršne spremembe. Ko je večerjal in po večerji lupil še pečene kostanje, je rekel: »Glej, tegale še olupim, potem bo za nekaj časa konec.« Mislila sem, da kostanjev.

»Zdi se mi, da je zdaj napočil tisti čas, ko utegnem vse stvari tako razdehati, da ne bo nikoli nobene možnosti več, da bi se še srečala pod isto streho.«

Pobral je svoje stvari in odšel za nekaj let. Ko sem zahtevala ločitev, se ni oglasil na razpravo, ampak je kratko in malo poslal pismo, da vzame vso krivdo nase, bilo je sestavljeno kot nabavni obrazec za kemikalije, ki jih uprabljamo pri nas. Iskal je svojo tovarišijo po pijanskih in kvartopirskih omizjih, se šel igralca, umetnika, tam pogorel, se zapil, prišel na Studenec in potem k meni, zdaj pa je tak, kot da se ni popolnoma nič zgodilo. In prav tako je vso jesen po večerji lupil pečene kostanje, čakala sem samo, kdaj bo spet popolnoma neprizadeto rekel — to je pa zadnji zaenkrat. Do naslednje sezone me ne bo. Brezupen, preračunljiv egoist.

Brezposelni: Zelo preudarno. Najprej je preračunal, da se mu bo življenje sesulo, in si je prihranil kapital v trezorju.

Zena: Saj to je tisto, česar ni mogoče prenesti. Pravočasno se je pojavil s pretehtanimi in preudarnimi razlogi. Ne več mlada ženska, kot sem jaz — in to z otrokom — težko prenaša samoto, in nasedla sem tej računici.

Brezposelni: Sklenila sta torej pogodbo. Precej mrzlo, toda varno.

Zena: Seveda, saj nima niti malo fantazije. V besedah že, toda v dejanjih ne — če je sploh lahko kakšno dejanje brez tega. Kolikor je ima, jo prihrani za tiste svoje veteranske izlete v preteklost. Nikoli ni bilo nobenega človeškega problema med nama, zmeraj samo tehnični. In če je slučajno že kateri nastal, se mu je izognil s prav takšno vete-

ransko, preteklostno metaforo, kakršno si imel pravkar priliko videti. Pa ko bi se od nesreče vsaj za dva dni zapil! Kje pa, že ob enajstih je prišel domov, ker ni tvegaj, da bi ga drugi dan v službi bolela glava.

Brezposelni: Skratka, idealen mož.

Zena: Seveda, za tiste, ki znajo živeti v puščavi: tisti prepereli osat, ki še vode ne rabi.

Brezposelni: Zdaj mi je tudi jasno, zakaj sva zadnje dni prišla midva navzkriž.

Zena: Vendarle. Najprej me prepričaj, da pri teh stvareh, ki se dogajajo, ni mogoče ostati miren. Navidez sem bila proti, da bi te s tem še bolj spodbudila. V resnici sem ti pa dajala globoko prav. Priznam, da sem nekoliko slabotna, kot je slabotna vsaka ženska, ki ni izrabljena aktivistka. Toda rabila sem nekoga, ki bi mi v mojem življenju pomagal živeti. Ob tebi sem poskušala najti tisti predel življenja, ki ga je ta človek že v samem začetku tako neusmiljeno zatrl, me pritiral v popolno osamljenost... Ustrašila sem se, da bom čez nekaj let postala matrona, ki je do kraja pohabila svojega otroka, ker ji je pač ostal samo še ta kos življenja. No in zdaj, ko se je vse to zgodilo, s svojo gripo postaviš vse na glavo.

Brezposelni: Ali si morda danes prišla k njemu na obisk, ker bi se ti zdel njegov stil manj nečasten kot moj? Vsaj odkrit je bil, ali ne? Ni se odeval v puhle fraze kot jaz in ni potem stisnil repa med noge. Ali si mislila tako ali nisi?

Zena: Dobro veš, zakaj sem prišla sem. Vsaj dokler je v bolnici, sem hotela prikriti najino razmerje. Priznam pa, da sem za trenutek pomislila tudi na to.

Brezposelni: Prav si rekla. Gotovo je to, o čemer si govorila, tista vest, ki naju je združila. Toda ali si pomislila na to, da on otroka ne bo vzdrževal, da je tukaj družina in tako naprej. Najbrž si ne predstavljaš, da bi se želel poročiti s tabo, ne da bi tudi jaz imel otroke. ALI ZDAJ VIDIŠ, kako je to popolnoma drugače kot pa tisto prvo veselje nad lastno pravičnostjo in lastno žrtvijo? Mnogo sem razmišljal zadnje mesece in marsikje sem spremenil svoje stališče.

Zena: Vse bi pričakovala prej kot to, da boš ti tako govoril.

Brezposelni: No, prav. Sit sem vseh teh igric. Ali nič ne slutiš, kakšne stvari se tukaj odpirajo? Razen tvojih in mojih slutenj nimam ničesar v rokah. Vse skupaj je lahko tudi samo domišljija, namreč vsa ta mogočna intriga. Lahko da sva si jo samo izmislila, da bi kot dva zaljubljena petošolca drug pred drugim igrala neodpušljivo lahkomišno ljubezensko igro. Neke slutnje imaš, potem jih začneš napihovati, navsezadnje se spremenijo v morfij, ki mu ne moreš zbežati, in tako delaš krivico vsem. Ni še dolgo tega, kar sem nekaj podobnega doživel pri sebi.

Zena: No ja. To je utvara ali pa morfij, če je v pičlih treh mesecih laboratorij tako rekoč vzel hudič. Vse je narobe in drug drugega samo še sovražimo.

Brezposelni: Prav, naj bo po tvoje, da je recimo vse to res, čeprav ni mogoče dokazati. Kako pa naj dokažem, kako? Saj nisem tisti vitez, ki si je iz golega ugodja in ker je bil slep, izmisлил, da je hrast njegov sovražnik, in ga je nabodel na bodalo, ljudje so se mu pa smejali in povrh je zlomil tudi sabljo. Potem pa ni imel denarja za harakiri, pa si je moral razrezati črevesje z lesenim kolom. Prijetna smrt.

Zena: Tvoj prihod, potem nova laborantka, nato podtikanja šefu laboratorija. Ali ti to nič ne pove?

Brezposelni: Prav, pa mi pove. Toda še nekaj je. Kaj pa, če ima pomočnik direktorja navsezadnje prav, ko se poslužuje tako drastičnih ukrepov, saj morda z normalnimi sredstvi ne zmore ničesar, sprememba je pa najbrž zelo nujna. Umazana je, ampak danes najbrž ni več časa za moraliziranje.

Zena: No, samo na to sem še čakala. Kaj, če ima prav! Ko da se jaz v vseh teh letih, kar sem tukaj v službi, ne sprašujem istega. Seveda, ti si jo pogumno pobrisal in ne veš, kaj se je zgodilo v zadnjih dveh dneh. To veš, da je ves blok z naslado poslušal zaključek intrige o posilstvu, ki jo je neki hudič sprožil proti šefu laboratorija. Zaključek se je odigral v njegovem stanovanju. Bil je zelo glasen, toda to še ni bil pravi zaključek. Danes se je končalo z naravnim splavom šefove žene. Že spet nov mrtvorojenec v tem mrtvaškem svetu.

No, in potem ima seveda pomočnik prav, ko se poslužuje takih ukrepov, zaradi katerih so ob življenje še nerojeni otroci.

Brezposelni: Tega nisem vedel.

(Že precej časa stoji pri vratih bolničar, kot da ju ne bi hotel motiti.)

Bolničar: Gospod me je poslal, naj vas vprašam, če sta se že dogovorila. Če se še nista, bo napravil še en krog. Sonca je ravno še za en krog. Ne zamerite, saj veste, da je to moja službena dolžnost, če sije sonce.

Brezposelni: In to, da kar naprej stojiš pri vratih in poslušáš?

Bolničar: Stal sem v sobi, nisem maral motiti.

Brezposelni: Ali boš zdaj vse to obesil na veliki zvon...? Kar daj. Toda tokrat ne bom šel na policijo.

Bolničar: Stal sem v sobi in nisem prišel do besede. Sicer pa, saj je okno odprto in prav na tej strani je vrt in sonce. Zadnji krog sonca nocoj.

Brezposelni: Slišiš? Tokrat imam morilske popadke jaz — in ne brez povoda, kot si jih imel ti takrat.

(Bolničar gre brez besed.)

Zena: Slišali so naju. Tudi on.

Brezposelni: Naj. Vseeno je. V taki kaši sva, da je vseeno, če ves svet zve, kakšna je. Pojdi domov, uredil bom z njim. Jutri pridem v službo.

Zena: Ali te nocoj ne bo?

Brezposelni: Seveda bom. Pripravi večerjo za oba. Ničemur se ne maram več izmikati. V zadnjih dveh dneh sem ti ta dom tako ali tako izbil iz glave.

Zena: Jaz pa naj zdaj kar bežim! Smešno je, ker nimam zakaj bežati. Navsezadnje se je on tako vselil vanj...

Brezposelni: Tako, kot sem se vselil jaz. Saj že deset let trdim, da smo pri teh stvareh moški zmerom priskledniki in torej zmerom pristavljamo samo svoj piskrček. BOLJE BO, DA GREŠ IN DA SVA PRI TEM SAMO MIDVA Z NJIM. Če bojo izbruhi, bojo leteli samo na enega. Jaz mu nimam kaj očitati in bom prisiljen ostati miren in pač pogoltniti vse, kar bo že nametal name. Pri tebi je drugače.

(V sobo se vrne bolničar in veteran.)

Veteran: Ta človek je navaden dezertar. Jaz sem bil časten vojak. Kako bi ta dva kaj spravila skupaj? Pobegnil sem šele, ko se je svet legaliziranih umorov sesul. Sicer pa — zakaj vama to sploh pripovedujem?

Zena: Res, zakaj nam to zdaj pripoveduješ? Sicer pa moram domov, pravzaprav po otroka v vrtec. Tam ne čakajo ... Tukaj imaš ...

Veteran: Že vem, že vem, vložene marelice. Ali veš, da se mi je tale kompot priskutil? Preklete marelice!

Zena: Jaz grem. Kaj maraš in česa ne maraš, tega ne morem vedeti, dokler mi ne poveš.

Veteran: Če se nekaj v celoti spremeni, se seveda spremeni tudi okus v gobcu. Pojdi že, pojdi v vrtec.

(Zena odide.)

Torej ti boš govoril. Pa kaj mi nastavlja te marelice?! Seveda, pred leti sem jih jaz vsadil, letos sem jih pa obrezoval. Najbrž je slabo, če jih potem takole gledam na mrliški omarici.

(Prime kozarec in ga vrže proti vratom. Potem pozvoni. V sobo pride bolničar.)

Bolničar, ali imate radi marelice? No, kozarec ni zdržal, ko sem ti jih poslal. Tukaj ti jih podajam, ko že z najino kompanijo ni nič. Priskrbel sem ti udobno, ušivo, mirnodobsko delo.

Bolničar: Slabo ste izbirali, med bolnišnicami ...

Veteran: Moral bi v norišnico. Seveda. Počistite tam, nočem jih več gledati.

(Bolničar počisti in odide.)

No, kaj mi imaš povedati?

Brezposelni: Saj že veš.

Veteran: Vem, res je.

Brezposelni: Kdaj se vrneš domov.

Veteran: Zakaj pa tako? Domov? Nikoli. Saj veš, da tam nimam ničesar več iskati. Ali si že popravil cevi v kopalnici, da se še moj otrok ne scvre, kot se je scvrl tisti človek tam v bolnišnici. Lahko te uvedem, da boš v redu oskrboval vso stvar do prve zamenjave. Torej, cevi je treba popraviti. Potem ... Hišnica je sitna babnica, pa še goljufa po vrhu. Pa ne gre zato, da samo goljufa, ampak se pri strankah tudi baha, kako si neumen, ker si ji nasedel. Manjša soba je vlažna. Vsako leto jo je treba na novo prebarvati z običajno juboflor barvo. Ne s cinkovo, predraga je, če jo moraš uporabljati vsako leto. Zemljevidi po stenah so zoprni. Zmeraj so me spominjali na fronto, na tiste fante, ki smo jih poklali, in na tiste ženske, ki smo jih posilili.

Z navadno, si razumel?

Brezposelni: Pogovoriti se morava, saj si razumen človek.

Veteran: Ne bodi smešen. Ali naj zdaj tista dva stola, ki sem jih prislužil, odnesem, da bom v bodoče laže sedel v gostilni, ali naj z zida spraskam barvo? Vse drugo je njeno, pa če bi tudi bilo moje, bi ne maral ničesar. Najbolj se mi gnusi ob takih priložnostih, če mož in žena žagata vsako pručko na pol in parata zavese na dva dela.

Brezposelni: Ali se norčuješ iz mene?

Veteran: Ti se norčuješ. Pravkar sem ti povedal, kako nesmiselno je, ti pa ne odnehaš. Če te grize vest, ti povem, da je to neumnost. Ko se boš dobro vživel, si lahko že ti na vrsti. Lahko se zgodi, da bo potem že spet mene črvičila ta ljuba vest. Vse to je preveč zapleteno. To je ta mirnodobski sistem, kjer je neizbežno samo to, da lahko vsak hip vse zamenjaš z vsem. In to je zmerom huje, ker je že dvajset let ta smrdljivi mir. In že dvajset let ni nihče ničesar tvegäl. Kadar me pograbi ta moja veteranska bolezen, me pograbi samo zato, ker je mir iz dneva v dan bolj usmrajen. Ne iščem izgubljene tovarišije zaradi nostalgije, ampak zaradi zmerom hujše potrebe, da bi vse to ne bilo več tako, kot je. Ali še zdaj nič ne razumeš?

Brezposelni: Razumem, že razumem, ampak rajši imam ta usmrajeni mir, kot pa plínske celice.

Veteran: Seveda, mirnodobska podgana si.

Brezposelni: Ti pa živiš v resnici dvojno življenje. Živiš tisto, kar si živel takrat, toda samo v mislih, in pa to popolno premočrtnost, ker si vse, kar je bilo v tebi, zatrl. Ne eno ne drugo ni več res.

Veteran: Molči. Takrat je bila tovarišija res tovarišija in dom res dom. Da boš vedel, kaj je bil dom in kaj dom mora biti, ti bom nekaj povedal. Ko sem bežal iz Nemčije, sem se ustavil v neki hiši, da bi si naberačil civilnih cap. Ženska je bila doma sama s petnajstletno hčerko. Dala mi je civilno obleko, potem pa me je povabila, naj nekaj dni ostanem, ker so vsakega osamljenega civilista pograbili Rusi in ga odpeljali v Sibirijo. Ostal sem tam. Punca je bila stara petnajst let, vendar je pozabila šteti do tri. Ruski vojaki so lahko tri dni po zasedbi ropali in posiljevali v mestu, potem pa so vsakega, ki je s tem nadaljeval, ustrelili sami. Tako so jih v tistem mestu postrelili šestnajst. Punca je že drugi dan privlekla harmoniko. Poslušal sem jo kot obseden in takrat sem prvič po dolgih letih začutil svet, ki je v tem času klanja in pohodov po ruskih ravninah splahnel; je pa ždel v meni kot klop pod kožo. V trenutku je vstala v meni tista izgubljena preteklost tako silno, da sem bil popolnoma omotičen. Star sem bil komaj dvaindvajset let in vse to sem navezal na tisto dekletce. Prišli pa so trije pijani ruski vojaki. Slišali so harmoniko. Mene so osuvali, njo pa posilili.

Zvečer se je vrnil njen oče. Pobegnil je tako kot jaz. Jaz sem se zabil v svojo sobo in tam ždel kot muha, ki so ji utrgali glavo. Pozno ponoči sem slišal na vrtu pod svojim oknom strel. Potem je pela lopata. Videl sem norega Nemca, ki je hčerki kopal grob. Po vratih je razbijala njena mati. To je bil najdaljši pogreb na svetu. Preklel sem Nemce in njihov idiotski čut za čast in ponos, drugače si tega

nisem znal razlagati. Ponorel sem do kraja, vdrl sem v kuhinjo in bi bil zaklal starega, ko me ne bi z nekaj udarci spravil na tla, me potem posadil na stol in mi ves omotičen povedal:

Čut za čast in ponos. Kdaj smo ga že izgubili. Dvajset let smo prodajali samo spretno zvarjen ponaredek. Nisem storil tega zaradi časti in ponosa in po krivem me obsojate. Že od nekdanj sovražim Hitlerja in vso prusko vojaško navlako.

Tukaj gre za tisti kos življenja, ki bi moral ostati cel. Pa so ga uničili. Pravzaprav smo ga sami dvajset let uničevali, vedel sem natančno, kaj počnemo, pa si nisem mogel pomagati. Zdaj se je to dokončalo. Stvar je prišla do svojega konca. Uničili smo si dom. Tukaj ni mogoče niti malo goljufati. Vse ali nič.

Smrt je prišla po svoje, preden sem prišel domov. Mrtev človek — kot je bila moja deklica — ne more nadomestiti živega človeka — kot je bila moja deklica prej.

To je govoril s sklonjeno glavo in zagrobnim glasom.

Zgodila se je božja sodba. Tudi vi boste umrli in tudi jaz. In obema se lahko zgodi, da bova mrliča leta in leta, preden naju bodo pokopali. In strahota bo edinole v tem, če ne bo nikogar takrat, ko bova umrla ... ki bi naju ustrelil. To se pa lahko zgodi samo takrat, če kdo zaseka v dom tako rano, kot je zasekana v mojega, in če odteče kri. Dom je tisto, kar pospravi mrliča iz usmiljenja do njih in iz potrebe, da se obdrži.

Vidiš, vse sem razumel. Tega v mirnem času ni mogoče več najti. In zato pazi na hišo, nekaj truda sem vložil vanjo. Če bi bil docela mrtev, tega ne bi zmoget. Ti pa daj, dokler ne prideš na vrsto.

Brezposelni: Ne vem, zakaj mi to kar naprej pripoveduješ.

Veteran: Brez vsake zlobe. Enostavno zato, ker prihajamo vsi kot že izgotovljena jajca na dan. Če poskušaš kaj drugega, si norec. Midva, no, z mojo bivšo ženo, sva sklenila pogodbo. Drugega tako ni mogoče, ker je ogenj pojenjal. Vsak jo ima seveda pravico razveljaviti. Jaz in ona. To je odnos dveh enakih vrednosti in niti najmanjše goljufije ni pri tem. Vidva pa ... rečem ti, tukaj je pomota. Ta pogodba, saj vem ... nobenih pretiranih čustev, ampak samo trdno vez z zemljo. Ona pa še nekaj več. Pri njej tokrat ni samo pogodba. Hote ali nehote si pod pepelom razpihal tlečo žerjavico. Moja napaka je bila, da nikoli nisem vedel, da žerjavica sploh tli. To je zdaj plačilo za pomoč. Začutil sem danes, ko je stopila notri. Če bi tale bolničar kaj čvekal ali ne!

Brezposelni: Zakaj pa si šel potlej ven?

Veteran: Vsako slutnjo je treba podkrepiti z dokazom. Neizpodbitnim dokazom — in bolničar mi je ta dokaz dal, zato se z ženo tudi nisem imel več kaj pogovarjati. Sicer bi se lahko zaletel in če bi moja slutnja ne bila resnična, bi samo kvaril in krčil pravila najine igre. Zakaj bi tvegat? Bolničar je mislil, da se mi maščuje, pa mi je napravil neprecenljivo uslugo.

In rečem ti, tukaj je pomota. Če je. Če ni, je dobro, če pa je, potem med vama ni enakih vrednosti. In najbrž je tukaj vzrok vse te ljube poljubnosti. Iz strahu pred življenjem sklepamo nepravilne pogodbe, tega med vojno ni bilo. Vsi smo se znebili tega strahu.

Bolničar (vstopi): Že zdavnaj je minil čas obiskov. Zapustiti morate bolnišnico.

Brezposelni: Vse vloge lahko igra z lahkoto: zajedljivca, ponižneža, morilca, stavim, da ti bo prav ponižno kot kak servilen natak s prijaznim nasmehom prinesel večerjo, rad bi ga videl, kako to počne. Ima me, da bi se vlegel tja v tisto posteljo in si pustil postreči z večerjo.

Veteran: Ti boš večerjal doma.

Brezposelni: Res je. Doma me čaka večerja. Grem.

(Odide. Bolničar prinese v sobo večerjo.)

Veteran: Da niso spet vložene marelce za večerjo!

Bolničar: So.

Veteran: Prosim vas, odnesite jih nazaj. Razložite jim, da imam nocoj toliko razlogov, da stresem vložene marelce komu na glavo. Ali ljudje ne znajo saditi kakega bolj spodobnega sadja ali pa na primer ješ-prenj... *(Bolničar odnese večerjo, veteran se obrne k steni. Bolj in bolj se gosti mrak.)*

Bolničar (se vrne): Ali ne mislite večerjati? Že ves teden buljite v to steno.

Veteran: Saj je vseeno, v katero. Vse štiri so enake.

Bolničar: Torej ne mislite jesti? Tak samomor je brez pomena za stvar.

Veteran: Kaj praviš? Samomor za stvar? Ali že spet noriš? Kdo pa je že videl samomor za stvar?

Bolničar: Samomor je lahko za stvar. In to je stvar prepričanja, ne pa take zmede, ko vas pošilja žena k vragu. To je... beda.

Veteran: Cepec! Ali sem te kar tako snubil prej na dvorišču, da bi postala kompanjona? No, če sem odkrit, je bila to samo moja igra. Ampak o samomoru ni bilo govora. Bil sem časten vojak, ti pa si bil dezertar. Ali slišiš, dezertar! In dezertar ne more razumeti, da se zdi častnemu soldatu samomor najbolj odurna stvar na tem svetu. Videl pa sem takele... na fronti... Ni zdržal prvega ognja. Nastavil je cev na svojo glavo in... pokopali smo ga kot psa, da bi ne smrdelo naokrog.

Bolničar: Seveda, taka prodana vojaška duša tega ne more razumeti — višjega smisla in resnice. V resnici gre samo za stvar in za prepričanje. *(Odide.)*

(Dolg premor. Veteran je skoro pol noči obrnjen k zidu. Na stropu gori nočna brlivka, tako da postaja bolniška soba bolj in bolj podobna plinski celici. Sredi noči prične nekdo v sosedstvu razbijati s kladivom po zidu. Ni ga videti, slišijo se samo udarci. Veteran se začne premetavati po postelji. Ker tega ne prenese več, pozvoni. V sobo pride bolničar s kladivom v roki.)

Veteran: Nocoj me že spet budiš — in to s tem kladivom. Ali veš, kaj želim?

Bolničar: Vem.

Veteran: Potem pa nehaj razbijati s kladivom. Kaj pa pravzaprav hočeš z njim?

Bolničar: Gnus je dosegel svoj višek. Enkrat se je treba odločiti. Ampak iz prepričanja.

Veteran: Ne čvekaj. Torej ti razbijaš s kladivom?

Bolničar (Molči.)

Veteran: Ali si slišal, da bi rad spal?

Bolničar: Saj ste že vso noč budni.

Veteran: No, pa sem. Zakaj pa zabijaš žebelj v zid?

Bolničar: Ti in tebi podobni so zvozili zemljo v jarek, treba jo je spraviti ven.

Veteran: Krasno. In to kar s tem kladivom? Zakaj tega ne patentiraš? Lep avto bi si lahko kupil za ta patent pri dušebrižnikih tega sveta. Pulili se bodo zanj. Čudovita ideja! Napravi si stojnico in napiši nanjo transparent! Jaz bolničar na kirurškem oddelku, sem izumil sredstvo, s katerim je mogoče spraviti zemljo iz jarka, kamor so jo zvrnile vse svinje tega sveta, kakršen je veteran, potem brezposelni, njegova punca, veteranova žena in vsi ostali. Kupite, kupite, nerjaveče jeklo!

Bolničar: Svinja, zakaj se norčuješ! Za kak milimeter lahko odstopim od svojega načela.

Veteran: In kaj je tvoje načelo?

Bolničar: Ta smrad je treba spraviti iz zemlje. Zob za zob, pravi sveto pismo. Dostojanstvo zemlje je mogoče oprati samo z žrtvami, s svojim lastnim življenjem. S človeškim življenjem. In le tako se bo vrnila zemlja v svoj naravni tok. Vsak si izmišlja najbolj cenen izhod in usmraja zrak prav do zvezd.

Veteran: Že razumem. Ko boš začel spravljati ta smrad iz zemlje, bo moral človek viseti, da je ne bo usmrajal s petami, ko se bo dotikal te svetnice. In vsi bi naj služili tebi, ki se boš obesil. Ali pa mogoče misliš koga drugega?

Bolničar: Smisla še zdaj ne razumeš. Nekaj je treba storiti, tako ne gre niti za milimeter naprej. Niti za uro, niti za minuto... in to je edino sredstvo, da se svet obrne v drugo stran.

Veteran: In če le malo odstopiš od načela, lahko koga kar malo s kladivom po glavi...? Potem pa ga obesiš kot šunko v prekajevalnico. Sebe daj po glavi, pa ne premočno — da se ti bo tam nekaj premaknilo, včasih to pomaga. Kadar mene popade taka bolezen, se zaletim z glavo v zid, pa se stvar že premakne na pravi konec.

Bolničar: Rekel sem ti že, da se nehaj norčevati!

Veteran: Za božjo voljo, ti misliš resno. Mislil sem, da mi hočeš samo nagajati, da bi ne spal ponoči, ker sem ti skuhal tisto kašo pri zdravniku. Resno misliš. Nehaj, pridi vendar k pameti... To, kar počenjaš že vse življenje, ne pelje nikamor... in iz sebe gledaš ves svet in ne vidiš nič... nič... Vse se je v tvojih očeh spremenilo v tvojo pošastno napako... ali ne razumeš tega? Pojdi, zgini od te postelje.

Bolničar: Kako je črva strah. Tudi ti si že mrtev, kot je bil mrtev tisto noč tvoj prijatelj, ki ti je speljal ženo... Z mrliča ni več kaj početi...

In premalo zaležejo, da bi odkupili zemljo ... premalo zaležejo.

(Bolničar odide, na hodniku se spet sliši zabijanje.)

Veteran: Ta norec bo navsezadnje res še koga obesil. Brezposelni je tisto noč navsezadnje le imel prav. Viseti je treba, da se človeško truplo ne dotika zemlje.

Ljudje, ljudje božji!

Ta norec že pol noči zabija žebelj v zid. Ta norec se bo obesil ali pa bo koga drugega.

(Veteran se z muko splazi do vrat in vpije na hodnik, potem se vrne nazaj v posteljo.)

Izginil je, norec.

(V sobo pride nekaj osebja: zdravnik in nekaj pacientov.)

Vsi: Kaj je?

Veteran (izčrpan): — Ta norec ... se bo obesil ... Viseti je treba, da s svojim truplom ne ponesnažimo zemlje, ker jo moramo očistiti. Najbolj ... blazna ideja.

Zdravnik: O kom govorite?

Veteran: O rdečelasem norcu, dezterterju, morilcu, bolničarju ... Tukaj je stal s kladivom pred posteljo in ni dosti manjkalo, da mi ni napravil luknje v čelo, ko sem mislil, da je to že spet ena njegovih potegavščin.

Zdravnik: Kje pa je?

Veteran: Na hodniku. Zabijal je žebelj v zid.

Zdravnik: Na hodniku ni nikogar. Pomirite se, vzemite tablete in zaspite.

Veteran: Nikogar ni? Seveda ni ... Zdaj se bo obesil na kakem podstrešju ali pa bo odrl kakega psa.

Zdravnik: Vzemite vendar tablete.

Veteran: Ali je na hodniku žebelj ali ni? V steni? V tejle steni. Malo nad mojo glavo. Ali se mi je v resnici samo bledlo? Bodite tako dobri, pojdite na hodnik in pogledjte. Ali je žebelj ali ni, ali sem že tako daleč, da se mi je bledlo?

(Zdravnik odide.)

Zdravnik (se vrne): Nikakega žeblja.

Veteran: Potem ga že ni dobro zabil. Ali ste pogledali tudi po tleh?

Zdravnik: Seveda.

Veteran: Potem ga je vzel s seboj.

Zdravnik: Nikogar ni in nikakega žeblja ni.

Veteran: Potem sem pa res že hudo bolan. Take bolne blodnje.

TRETJA SLIKA

Prizorišče: Skrajno stilizirano, nakazovalo naj bi laboratorij. Visok podolgovat pult, na njem nekaj epruvet in aparature — v zelo skromnem obsegu — in nekaj stolov.

OSEBE:

Brezposelni

Veteranova žena

Laborantka

Upravnik

Šef

(V laboratoriju sta šef in brezposelni, vstopi upravnik.)

Upravnik: Gospod inženir, seja bi se že morala pričeti, samo na vas še čakamo.

Šef: Bodite vsi skupaj tako ljubeznivi in opravite to sejo brez mene.

Upravnik: Ne razumem vas. Danes se bo odločalo o zelo važnih stvareh...

Šef: O vsem je že odločeno, kolikor jaz vem.

Upravnik: Kako odločeno...?

Šef: Kolikor nas je v tem zboru, smo vsi samo formalni izvrševalci sklepov, ki jih pač sprejme nekdo drug... In sit sem te komedije.

Upravnik: Dejansko nisem vedel, da mislite tako... Zakaj ste pa sploh član tega sveta?

Šef: Zato, ker se brez potrebe zameriš komu, če to odkloniš. Že dolgo živim na tej zemlji in vem, kako je. To je samo manevrski prostor za razne vrste samopašnežev, in jaz takih ambicij nikoli nisem imel. Kakor veste, sem znanstvenik in najdem svoje zadovoljstvo v tem, ne pa v takem ribniku, kot je tale svet, kjer bi lahko lovil manjše ribice ali pa se kar naprej reševal pred večjimi. To je vse.

Upravnik: Slabo bi bilo za vas, če bi s tem pojasnilom opravičil vaš izostanek.

Šef: No prav, to sem pravzaprav hotel povedati vam, da vam bo jasno, da to vsi vedo. In če že mislite, da je neko pojasnilo nujno, potem povejte, da sem se naveličal hoditi na pogrebe. Ni malo manjkalo, pa bi šel še za ženinim. Nič nimam proti odločnim ljudem, ki pametno ravnaajo, proti morilcem pa vse... Težko jih gledam... Gospod upravnik, ali ste me razumeli ali ne, morilce zelo težko gledam, posebej če mi morijo koga v družini, in mislim, da jih vsakdo težko gleda. To je tudi samo za vas. Na seji pa lahko opravičite moj izostanek s tem, da sem prišel samo še po nekaj stvari in da se z današnjim dnem začne moj bolniški dopust. Sem živčno bolan človek, ki v zadnjih treh mesecih ni bil sposoben voditi svoj oddelek, čeprav ga je svoj čas ustvaril sam in ga blesteče vodil dolga leta. Vsakomur se lahko to pripeti — nenadoma živčno zbolí in je res najbolj primerno, da gre na bolniški dopust. Predstavljajte si samo, da bi tak živčno bolan človek lahko zelo slabo

vplival na potek seje. Živčni ljudje so nepreračunljivi. Nenadoma zgubijo živce in lahko celo koga usekajo za uho. Ali me razumete, gospod upravnik, ali me ne? Razumite me že vendar in povejte to na seji. Takoj, ta trenutek.

(Upravnik zgine brez besed in zaloputne z vrati.)

Sef: Ker me ne nameravajo ali pa si me ne upajo sestreliti, me hočejo zavezati s krivdo. Kot v kakšni razbojniški tolpi, kjer morajo biti vsi krivi, da ne bi komu padlo na pamet, da bi izdajal.

Brezposelni: Vseeno ste se preveč razburili in rekel bi, da bi bilo bolje, ko bi v nekaterih stvareh molčali, če mislite še ostati tukaj.

Sef: Seveda mislim. Sam si zanke ne bom metal okoli vratu, nisem pa niti s prstom mignil, da bi še ostal. Ali razumete, da je človeku kdaj lahko vseeno?

Brezposelni: Seveda razujem.

Sef: Moj zakon je bil na robu propada. Če vsa tovarna svinja po nekom, potem je ni ženske, ki ne bi tudi sama posumila. To se je hvala bogu uredilo ... Žena je samo človek, ki za hip nasede, potem pa le verjame svojim čutom. Toda to še ni bilo dovolj za preizkušnjo. Veliko možnosti je, da se bo vse to kakor črna senca vleklo skozi najino življenje. To je bila njena prva nosečnost in lahko si predstavljate, kakšne utegnejo biti posledice. Torej ... mogoče naju je prav ta groza spet do kraja združila ... Kdo bi to vedel.

Brezposelni: Ravno tale človek se mora venomer plaziti tod okoli ... Že nekaj časa se borim, da ne bi nikogar več sovražil. Toda tukaj sem popolnoma nemočen.

Sef: To je res edini človek, ki ga ne morem videti. In najbrž ga nihče ne mara in je pomilovanja vreden zaradi tega. Najbrž je pravi pekel, če te nihče ne mara — vendar ga vsak uporablja, prezira ga, pa ga uporablja. Zadnjič na sestanku celice sem videl, kako se je studil pomočniku direktorja, toda naj se mu je še toliko ... najbolj je uporaben za njegove načrte.

Sicer sem pa pri tem tudi sam veliko kriv. Vem, da je on sprožil tisto zadevo z mojim posilstvom, zato se najbrž ni mogoče zadržati. To ni moja krivda, moja krivda je drugod. In če boste odšli, vam bo moja skušnja lahko koristila. Pozabil sem samo na dejstvo, da je minil klasični sistem, v katerem si običajno nasprotujeta dva tabora. Za tak sistem sem imel zelo preprosto taktiko. V svinjsko godljo se nisem maral mešati ... videli ste, da me sploh ni bilo na spregled iz pisarne, medtem ko sta se dve grupi borili kot nori. Delal sem svoje delo, se briga za svojo znanost, v resnici pa se mi je moje nojevstvo maščevalo. To ste videli zdaj, ko so mi pred nosom požgali petletni trud. Ni več dveh taborov, ampak so samo še dobre in slabe rešitve, in vsem moraš biti pristopen, če hočeš kaj slabšega preprečiti ali kaj dobrega uresničiti. Tako pa lahko danes kdo zbere svoje znanstvene izsledke in si z njimi hladi glavo na bolniškem dopustu. Kadar so koga obglavili, tedaj sem bil še bolj samozavesten in niti pomislil nisem, da bom nepogrešljivo na vrsti tudi jaz. Domišljal sem si, da sem izbral najboljšo pot.

Nevtralec — doslej je bilo res tako, zdaj pa je najbrž napočil čas, ko jih prav nevtralec dobi najbolj po glavi. Glejte moj klavrní primer in zapomnite si ga. Tukaj je moja krivda. Najbrž bi bilo natanko tako komično, če bi za vse krivil pomočnika in kaj vem koga še, kot tisti ljubi, tradicionalni slovenec, ki še za slabo vreme psuje oblast. Imel sem dobrega znanca, bila sva pravzaprav sošolca, postal je minister. Večkrat sem zahajal k njemu, še v nobeni družini se ni toliko zmerjalo čez oblast kot tam. Nihče ni pripravljen vzeti krivde nase. Upam, da se mi bo tokrat to posrečilo. In tudi vam svetujem to.

In še nekaj, ne zamerite mi, ker nisem mogel na sestanku celice ničesar storiti za vas. Nisem branil svojega hrbta. Prej sem vam povedal, zakaj mi je to bilo nemogoče. Opravič ne bi ničesar. Nekdo je to poskušal, pa še do besede ni prišel in na tihem so se mu posmehovali kot Don Kihotu. In jaz mislim, da je to bilo donkijhotstvo.

Ko bi vsaj tisti upravnikov rílec treščili skozi vrata!

Brezposelni: Tega se zavedam. Vse skupaj je bilo že prepozno. Vse bi bilo treba reševati že zdavnaj prej. Jaz pa sem se šel gripo in potem s histerično gesto hotel nadoknaditi zamujeno. Hudo je, ker sem se tega zavedal.

Umaknil sem se zaradi neke čudne stvari, ki jo je zelo težko pojasniti. Nekega večera se je blizu mene naselil neki človek, ki mi je do kraja razbil sleherno iluzijo o pravičnosti mojega življenja. Na njegovem primeru sem spoznal, da je bilo to življenje sestavljeno iz samih histeričnih gest — kot se je to zgodilo pred dnevi z upravnikom. Zavedel sem se, da je to iztirjenost in da so vse moje pravičniške geste nad ljudmi izvirale iz mojega sovraštva do njih. Kako sem prišel v ta pekel, nima smisla pripovedovati, ker za to najbrž ni nobenega opravičila. Vsak človek ima svojo grbo iz zgodnje mladosti in je ne sme izobešati kot nekaj, kar ga lahko opravičuje. Ob tistem mrzlem človeku, ki je bil še neskončno bolj obseden od te grbe, sem se še zavedel. Moje revolucionarstvo je bilo na vseh koncih in krajih velikokrat v višji smisel preoblečeno sovraštvo.

Sef: Ne vem. Morda ste zdaj malo preveč ravnodušni. To niso tako slabe stvari in to usodo mora vsak dognati. Kdor je ne, se lahko potem znajde samo še v upravnikovi koži.

Brezposelni: Ne gre za to. Meni se je pripetilo nekaj drugega. Začel sem si izmišljati sovražnosti, intrige in tako naprej ..., kjer jih sploh ni bilo. Tistega človeka, ki mi je tako lepo pokazal moj obraz v ogledalu, sem celo obdolžil, brez vsakega dokaza seveda, da me hoče ubiti, in ga celo prijavil na policiji.

Sef: To je seveda nekaj drugega.

Brezposelni: In to se je zgodilo v zelo odločilnem trenutku. No, to sem počel že precej časa. Vsaj zadnja leta. In zdaj bom zelo odkrit. Tistega človeka sem najbrž obdolžil iz nezavednega sovraštva, ker mi je pokazal povečano sliko samega sebe. To je bil moj najbolj zasebni refleks. In umaknil sem se s to svojo ljubo gripo, ker sem začel misliti na to, da se v tem kaže samo moja privatna reakcija. S tem sem hotel nekaj

pridobiti, kar pa ni popolnoma nič zadevalo službe in vseh stvari. Najhujša pri tem pa je bila misel, da sem si vse te stvari izmislil. In odkrito: Ali niste nikoli pomislili, da je vsa ta intriga, ki jo je pletel pomočnik direktorja — dim? Čeprav je vsa tovarna že nekaj časa govorila o tem.

Sef: Dokazov nimam nobenih. Tudi dejstva so taka, da jih ni mogoče opredeliti. Najbolj vas bo začudilo to, da je bila edinole laborantka na vaši strani, čeprav ste odkrili, da je prav ona napisala tisto napačno diagnozo, zaradi katere je nastala tolikšna škoda. In to je človek, ki je zadnjih štirinajst dni kar naprej letal od uprave do direkcije in tako naprej. Kako naj dokažem to, kar pravite vi? Vem, da je tako.

Brezposelni: Poglejte svoj primer. Prav tako je vse govorilo o vašem posilstvu, čeprav ga nikoli ni bilo. Laborantko samo lahko razumem, ženska je in ima vest, ta vest pa je bila prizadeta.

Sef: Premalo jo poznate. Po mojem ni šlo za vest, ampak za poskus maščevanja nad nekom ali za gnus. Kar se pa mojega primera tiče, priznam, da bi se mi lahko zgodilo — toliko sem bil že na koncu — da bi me prepričali — ker so to govorili vsi, da sem jo posilil v nezavednem stanju, seveda če ona sama tega ne bi zanikala.

Brezposelni: Seveda je zanikala. Ampak verjeli ji niso. Trdili so, da ste jo na nek način podkupili. Toda stvar je utihnila šele ob splavu vaše žene. Ljudje so se zgrozili nad posledicami psihoze, ki so jo ustvarili sami.

Sef: To je res: Toda še naprej razgrevati zadevo bi bilo po tem brez pomena. Vseeno je, če doženemo resnico — ker bo vse skupaj le teklo po tisti poti, ki je določena, pa če je ta pot identična z resnico ali pa od nje oddaljena za sto svetlobnih let.

Brezposelni: Toda meni ni vseeno.

Sef: Zdaj vas sploh ne razumem. Menda se ne nadejate, da boste ostali tukaj, če doženete resnico.

Brezposelni: Seveda se ne.

Sef: In kaj boste potem z resnico? Ko jo boste iskali, boste zanjo potratili živce in dušo. Potem je pa seveda konec s tem življenjem.

Brezposelni: Ali me še zdaj ne razumete? Ali se ne spomnite, kaj sem vam pripovedoval v začetku?

Sef: Seveda se. Toda bodiva si na jasnem. Tisti najin začetek je bil prej nadomestilo za spovednico. Nekomu mora človek povedati svoje najbolj skrivne misli, pripoveduje pa jih zmeraj ljudem, ki so v podobnem položaju kot on sam.

Brezposelni: Gre preprosto za to, da se vprašamo, kaj sem jaz. Vi to natančno veste in vedeli boste tudi, kako je potrebno ravnati naprej. Jaz tega ne vem. In človek lahko samo ob drugih preverja, kaj je, ne pa sam ob sebi.

Sef: S temi stvarmi se nisem nikoli ukvarjal. Povedal sem že, da sem živel samo za znanost in nekoliko tudi za družino.

Brezposelni: Toda od tega je popolnoma odvisna moja usoda, ne glede na to, da so me že treščili iz službe. In vsa preteklost in vse, kar je bilo

doslej, kar je danes in kar bo jutri, je zelo natančno seštevanje računa. In napake je treba poslati k vragu, ne pa iz njih delati kreposti. Sicer pa imate prav, seveda samo toliko... z modrovanjem ne bom prišel nikamor, razen v labirint zmedenih dejstev, ki jih nikakor ne bom mogel razporediti. Pustiva to in se raje dostojno posloviva. S čim se boste ukvarjali na trimesečnem dopustu? Boste odšli v zdravilišče?

Sef: Tole trapasto znanost bom vzel s seboj, da ne bo videti, kot da se predajam samo sebi. Ukvarjal se bom z ženo. Pet let je dolga doba in v pičlih treh mesecih bo težko vse nadoknaditi. Ampak poskusil bom vseeno. Postal sem abstrakten idiot — in če se iz mene še da kaj narediti, bom to naredil. Če nič drugega, bom postal še večji abstraktni idiot, saj jih navsezadnje ni tako malo. Poskušal bom prekositi samega sebe.

Laborantka (vstopi, obadva molčita): Ali lahko pomijem epruvete?

Sef: Lahko.

Brezposelni: Mislil sem, da ste tam za pričo. Na tej sodni obravnavi.

Laborantka: Komu sem pa še potrebna — razen tem epruvetam?

Sef: Pomijte jih vendar.

Brezposelni: Mislil sem, da se z mano sploh ne boste pogovarjali, pa sem zvedel presenetljivo novico, da sem že kar začel dvomiti v njeno resničnost.

Laborantka: Zakaj ste tako mislili? Zame se je vse obrnilo na dobro. Za vas pa ne.

Brezposelni: Zdaj vas pa jaz ne razumem. Saj sem vam vendar onemogočil kariero.

Laborantka: Oh, saj res. Zelo težko me je razumeti. Zdaj imam spet svoje delo in ni mi treba delati, česar ne maram. In še nekaj, gospod šef. Ali sem jaz kriva, če je nekdo razpihnil tiste modrice na moji roki v tako nemogoče stvari? Kdo se je spomnil vsega tega? Gospod upravnik, ki zmeraj riže po blatu in ki na zraku ni zadovoljen. In če ga je kolega treščil skozi vrata po stopnicah, je imel zelo prav. Jaz nisem kriva in privoščila sem mu, ker me je napravil za hudobno natolcevalo.

Sef: Prav. Vse to vem. Sem pa na dopustu in vseeno vam še lahko rečem: Najbolje je, da se že enkrat lotite svojih epruвет. Zdaj je že tako ali tako vse skupaj vseeno.

Laborantka: Tako. Vi greste na dopust in zdaj je seveda vse skupaj vseeno? In vseeno vam je seveda, če mi nekdo ustvarja sovražnike, ki jih jaz ne maram? Ne vem, rada se razumem z ljudmi, ker je tako bolje. Če je to napak, sem se pač napak rodila.

Tudi vi ste ravnali napak, ko ste samo še tulili name in me metali iz pisarne, in vsi so ravnali napak, vsi, ki so to počeli. Tudi gospa. Če bi bili malo pametni in bi se malo potrudili z menoj, kot se je potrudil gospod kolega, bi se hitro naučila tistih nekaj obrazcev. Tisti, ki je predel štreno, pa bi že spet imel dolg nos.

Sef: Ali vam jaz ustvarjam sovražnike?

Laborantka: Če pa ne pustite, da bi pojasnila.

Sef: Prav, pojasnili ste.

Laborantka: Ali mogoče mislite, da mi je bilo zelo prav, ko sem morala biti laborantka? Kako se motite vsi skupaj. Če bi ne hotela, bi zaradi tega, ker ne bi upoštevala potreb, letela iz službe.

Znašla sem se med dvema kamnoma. Na eni strani ste me popolnoma onemogočili vi, na drugi strani pa so me silili v to. In če ne bi pristala, bi se prav tako slabo končalo. Saj pravim — z eno samo izjemo.

Kako pa si naj potem pomagam z družino in s svojim zapitim pesnikom, ki ne zmore drugega, kot da mi dela eno samo sramoto s svojimi škandali. Pesmi kuje in jih recitira po oštarijah.

Brezposelni: No, to je pa novo zame. Ali ste potem zaradi tega držali z menoj?

Laborantka: Ne.

Brezposelni: Potem pa sploh nič ne razumem.

Sef: Jaz grem na bolniški dopust... toda za slovo vam povem, da tega, kar zdaj govorite, niti slutil nisem. Bil sem prepričan, da ste mi bili podtaknjeni.

Brezposelni: No, ali vidite? Moj strah, da je to bila namišljena igra, je bil upravičen...

Sef: Še zmeraj ne. Ona je res nedolžna, je pa vprašanje, če je nedolžen tudi tisti, ki jo je poslal. Toda rekel sem, da me vse skupaj prav nič ne briga. Pozdravljena. Midva se še vidiva. (*Laborantki.*) Midva morda tudi, toda ne tukaj. Veste, kje stanujem, pa se oglasite. Ali pa, če vam bo prekleto dolgčas, pridite za kakšen dan v zdravilišče, moja žena bi vas rada spoznala.

Brezposelni: Dobro, povejte mi že vendar, zakaj ste bili takrat za to, da ostanem, če ne zaradi tega, ker sem vam poskušal pomagati.

Laborantka: Nič mi niste škodovali. Rada delam tisto, kar znam, in nimam nobenih drugih ambicij. To je za frklje. Delam, da se preživim. Sebe in družino. Saj sem že povedala. Sicer pa je res vseeno Najbrž bom res že morala pomiti te epruvete.

Brezposelni: Vi nekaj veste. Nekaj ste mi zamolčali in vsi okoli mene se zadnje dni vedejo tako, kot da vedo nekaj o meni, česar sam ne vem. Na dan z besedo.

Laborantka: Nekega dne me je klical šef laboratorija in že spet kričal name. Povedala sem mu, da mi vi pomagate... on pa me je nahrulil, da slepec še nikoli ni mogel voditi slepca. Rekla sem mu, da znate, in on je rekel, da ste novinec kot jaz.

Brezposelni: Dajte no. Malo prej ste mi povedali, da to sploh ni bilo važno. Na dan z besedo.

Laborantka: Ali moram res povedati? Gnus me je obšel, zato nisem mogla molčati. Ženska sem. Na tistem sestanku je bila proti temu, da bi vi še ostali, najbolj...

Brezposelni: Ona?

Laborantka: Da, ona.

Brezposelni: No, vsaj to bi si lahko prihranila.

Laborantka: V tistem hipu me je obšel tak gnus, da sem pozabila nase in na vse. In nihče si vam tega ni upal povedati. Tudi ona ne.

Brezposelni: V zadnjih dneh je nastopila zima in čutil sem jo. Vedel sem, da se bo nekaj zgodilo, nisem pa slutil prav tega. Toda tudi to mi postaja počasi razumljivo. Vi je ne razumete, jaz pa jo počasi pričenjam. Nekoč mi je nekdo pripovedoval čudne sanje. Nisem vedel, da jih bom kdaj lahko uporabil zase. Sanjalo se mu je, da je gledal, kako so nekoga streljali. Ko se je oni začel krvnikom zvijati iz rok, je priskočil in ga pomagal držati, da so ga bolj zanesljivo zadeli. Potem pa je še zavpil nanj: sošolca sva bila in že takrat si delal vse napak. In prav je tako!

Ali zdaj razumete?

Laborantka: Vse bi razumela, samo tega ne, da za dejanje iščete razloge.

Brezposelni: Saj vas jaz tudi nisem razumel, ko ste se potegnili zame. Morali bi mi povedati svoj vzrok. In ta vzrok je za vas in za vaše dejanje razumljiv. Kaj, če je razumljiv tudi za njeno?

Tiste sanje pomenijo, da sem tudi jaz počel vse napak. In ko je to temeljito spoznala, se je najprej zgrozila, potem jo je groza minila in je rekla, da je prav, kar se mi dogaja.

Laborantka: Prav. Jaz vsega tega ne vem, toda vsaj molčala bi lahko.

Brezposelni: Ustrašila se je svoje lastne slabosti, da bi še vseeno lahko poskušala najti most do mene — pa je raje razrušila vsako možnost. Zavezala se je, da ni več poti nazaj.

Laborantka: Vsi jo obsojajo zaradi tega in zaradi prejšnjega življenja tudi.

Brezposelni: Hinavci! Potuhniti bi se morala in kot kakšna smrklja kje za vogalom lizati svoj med. Ali ne razumete, da ne gre za ta kos medu? Ko bi šlo zgolj za to, bi tega ne storila.

In kdaj je to bilo?

Laborantka: Predvčerajšnjim. Vam ni šef nič povedal?

Brezposelni: Pravzaprav je povedal tako, da ni nič povedal. Rekel mi je, da so bili vsi proti meni razen vas. V resnici pa je bil to salomonski odgovor, ki sem si ga jaz razlagal takole — vsi proti meni razen seveda gospe kolegice, kar je samo po sebi razumljivo. Ni treba posebej omenjati. Ah seveda, to je bilo na tistem ilegalnem sodišču. Danes so samo še formalnosti.

Laborantka: Bila je dostojna, to je treba priznati. Toda upravnik se je obnašal tako, kot bi se na primer obnašal Kolumb, ko bi stal za topom pred Indijanci in bi eden od njih mirno stopil k njemu — belemu bogu — mu primazal zaušnico in prav tako mirno odšel. Toliko časa je govoril in ponavljal svoj nezaslišani in skrajno nemogoči primer, da ga je pomočnik direktorja opazoval s studom, ki ga sploh ni maral zakriti. Ko je bilo te packarije dovolj, je gospa kratko in jedrnato rekla, da je vse tisto popolnoma nevažno, pač pa da je predvsem važno to, da vi razbijate delo celotnega kolektiva. Da ste sicer dober delavec, da pa ste tak človek, ki bo zmeraj zakuhal kaj nemogočega in da z vami ni mogoče delati. Sodu je bilo izbito dno in pri tej formulaciji je tudi ostalo. Šef je molčal. Bilo ga je sram. Videti je bilo, kot da se na vso moč trudi,

da bi nekaj rekel, pa ni ničesar izdaval iz sebe. Potem ga je pomočnik z dolgo in ljubeznivo govoranco poslal na bolniški dopust. S tem je našega šefa spravil v obup; že je začel nekaj mahati z rokami, potem pa je do kraja obupan sedel na klop in do konca buljil samo še v eno točko. No, kaj bi še pripovedovala o sebi, saj nima smisla. Utišali so me, ne da bi spregovorila en sam stavek, potem pa smo se razšli. Zmagoslavje je prevzemalo samo upravnika. S pomočnikom vred smo šli molče vsak na svoj konec, poparjeni, kot bi nas kdo polil z vrelo vodo in nas za vselej oskubil.

Brezposelni: In kako lahko po vsem tem trdite, da je bilo tukaj vse to namerno? Ona je opazila resnico in vedela, da sem že velikokrat storil kaj takega. Ni minilo niti pol leta, ko mi je neka ženska o podobnem primeru rekla: Ali je bilo tudi pri vseh drugih dosedanjih službah s teboj tako? ... Zmeraj sem spletel kaj takega, zmeraj je bilo popolnoma nehoti in posledice so bile včasih tudi hude. Za druge. Ljudje, ki so se prej razumeli, so si zdaj skočili v lase ... in kaj bi vam še naprej pravil. Na tistem sestanku je spoznala, kaj je z menoj — da sem iztirjenec, ki kljub veliki volji in prizadevnosti ne zmore v tir.

Morda je bila njena sodba še hujša. Najbrž me ima za poniglavega intriganta, kakršen je tudi njen mož, kar ji moram vsekakor pojasniti, da ni res.

Laborantka: Jaz pa vam povem, da se od vsega začetka niste motili, da se motite zdaj.

Brezposelni: Oh, saj vam najbrž ni treba še enkrat pojasnjevati, da sem še do nedavnega živel pri njej, da mi je v zadnjih dneh z izgovorom, ki se mi še sumljiv ni zdel, za nekaj dni odkazala gostoljubje. Takrat je seveda oklevala in sva vse te stvari prežvečila skupaj. Reševal sem samo križanke iz dneva v dan, rešitev je bila pravilna, edinole križanka je bila gola fiksna ideja.

Laborantka: In kotel, ki je eksplodiral — ali je tudi to vaša fiksna ideja?

Brezposelni: Nič ne razumem. Kotel sploh ni važen. To je le eno izmed polj v križanki, ki sem jo začel, si jo izmislil, in hvala bogu, da je šel k hudiču samo kotel, ne pa tudi kdo od delavcev. Ali ne razumete, da sem s sumom, ki sem ga vrgel šefu v obraz, povzročil, da je prepovedal vpeljati vas v delo? Kar sem delal, sem delal zaradi te svoje negotovosti, ki je žal postala resnica, skrivaj. Rekel nam je, da vas ne mara gledati vse življenje v laboratoriju, tudi če se boste priučili, boste kar naprej vohtljali. On pa je navajen, da ima v kolektivu prijatelje in ne vohtljače. Ali zdaj vidite, kaj se mi vali na ramena? In jaz sem tako noro stikal za resnico vsega tega povsod drugje, samo tam ne, kjer bi bilo treba. Pri sebi.

Laborantka: To, kar ste ugotovili, je bila resnica, kar se pa greste zdaj, je na robu norosti, to je vse. In povem vam samo to, da si ne delajte nobenih utvar zaradi nje. Ženska sem in vem samo to. Tudi ko bi bilo vse to res, kar si zdaj tako noro mečete v glavo, tudi ko bi pri kotlu pocrkalo sto ljudi, ne bi ženska nikoli naredila vsega tega zaradi poslovne poštenosti, vsega tega, kar je ona storila vam. Privaten razlog

je imela. Sama bi prav tako ravnala. Vi še zmeraj upate, da se bo dalo kaj urediti, jaz pa vam povem, da se ne bo dalo. Da je to storila iz privatnega nagiba in da ste imeli z vsemi svojimi opozorili prav. In če bo poštena, bo to tudi priznala. Zdaj pa imam tudi jaz tega dovolj. Kar vem, vem, in nič me ne zanimata z vašimi osebnimi resnicami, ki jih morate odkrivati za vsako ceno. Sicer pa — pogledjte skozi okno, vsak čas bo tukaj, končali so svojo pogrebno slovesnost in vprašate jo lahko sami, jaz se pa tukaj ne bom lotila nobene druge stvari več razen te pomivalke. Za moje življenje mi zadostuje.

(Vstopi žena.)

Brezposelni: Ali imaš odpoved zame?

Žena: To boš že še dobil. Upravnik si je prihranil to pravico, da si bo vsaj malo potolažil svoje prašičje samoljubje, in ker je upravnik, ve, da sam ne boš prišel ponjo, in ker te misli cvreti o posameznih določitih in o odškodnini za nekaj bodočih mesecev, ki jih je izposloval pomočnik direktorja, jo bo imel še kakšno minuto pri sebi in se bo ves čas naslajal na tistem odstavku, kjer piše SKLEP in potem še OBRAZLOŽITEV. No, njegova naslada bo dvojna — nad tekstom in nad tem, da te s čakanjem cvre na olju, in prinesel ti jo bo sam, da si bo še ogledal, kakšen učinek bo vse to naredilo nate. Klavec. Včasih so klali prašiče, zdaj pa so prašičji rilci klavci.

Brezposelni: Videti je, da je za vsakega užitek, kadar požene komu nož...

Žena: V hrbet... si mislil reči. Ali ne?

Brezposelni: Vseeno kam. Nekaj bi te na zaključku tega še rad vprašal. Pravzaprav bi ti rad nekaj pojasnil. Ne bi želel, da bi si te stvari preveč napak razlagala.

Laborantka: Ali naj grem ven?

Žena: Saj ste že celo uro tukaj. In ženske niso molčeče. Vi pa sploh ne. Opravljajte svoje delo naprej, ne pustite se motiti. Saj vam je gotovo izpuhal že vso dušo.

Brezposelni: Prosim te, pojdiva nekam, kjer bova sama.

Žena: Iz tovarne ne smeva, ker je še delovni čas, zanima me pa, kje bi tukaj lahko bila sama.

Brezposelni: Prav, ostaniva, meni je vseeno.

Žena: No, prosim, kaj si pretirano napačno razlagam? Pojasni mi!

Brezposelni: Včasih mi kdo tudi kaj pove, čeprav vsi okoli mene molčite kot grob. V resnici si sodila huje, kot je bilo res.

Nima smisla, da bi slepomišila, oba veva, za kaj gre in tudi za vse posledice.

Žena: Potem pa povej, kako sem sodila.

Brezposelni: Motila si se. Popolnoma ne, ampak v nečem, kar je zelo važno, si se le. In ker si se tam, daješ vsemu popolnoma drug pomen. Ko sem prišel sem, sem bil pri pomočniku direktorja in po tem, kako me je sprejel, sem si prav lahko ustvaril sodbo, da se je šušljalo na vseh koncih in krajih. In ko me je čez nekaj časa znova poklical, ni bil prav nič zadovoljen z mojim znanjem na delovnem mestu. Danes si to lahko razlagam kot njegovo značajsko potezo, takrat sem pa to usklajal s

tem, kar se je govorilo, in prirejal vse dogodke in dejstva tej psihozi. Da bi ti še enkrat razlagal podrobnosti, je nesmiselno. Lahko mi verjameš, da je bilo tako.

Zena: Saj ti verjamem. Pa zakaj mi vse to pripoveduješ?

Brezposelni: To vse je bila zmota, huda zmota, ki je nisem zakrivil popolnoma sam — moje nagnjenje do tega in moja preteklost, življenje in kaj vem kateri hudič, no, tak sem, zmeraj se mi bo kaj pritaknilo in zmeraj bom nasedal nekakšnim občutkom, ki me varajo, toda zaradi tega nisem intrigant, ki bi si vse to namerno izmislil, samo da bi s tem kazal svoje pavje perje pred samico. Ne imej me za takega otročaja in takega bedaka, kajti samo tako si lahko razlagam tvoj nastop na zadnjem sestanku, ki je za nekaj časa odločil o moji materialni eksistenci, seveda pa tudi dokončno o najinih odnosih.

Če me imaš za norca, kar najbrž tudi sem, lahko. Toda ne imej me za pokvarjenca. To nisem.

Ne prosim te nobene milosti, ker je stvar dokončna, kajti tudi z norcem take sorte, kot sem jaz, najbrž ni mogoče živeti. To sem nekoč že slišal, toda ne delaj me pokvarjenca. Niti pred seboj niti pred drugim. Ker to ni res in ker je to v zadnjem času najbrž edina stvar, ki si je nisem izmislil.

Laborantka: Veste kaj, nehaite že. Že prej mi je hotel dokazati, da si je vse izmislil. In stokrat ni res. Sklenila sem, da bom molčala, ker me vajine zadeve nič ne brigajo. Zdaj bi pa rada povedala obema...

Zena: Pomivajte epruvete. To je vaš posel.

Laborantka: So že pomite. Da bi pa ne govorila, tega mi ne morete preprečiti.

Dva dni po tistem, ko ste bili pri njem, saj ste tisti dan uničili toliko epruvet kot nikoli doslej, je poklical mene. Govoril mi je o vsem, kako je treba delo v laboratoriju razširiti, in ker so potrebe nujne in ni čas, da bi za to dobili takega človeka, ki bi ga bilo treba uvajati, je izbral mene, ki sem se v desetih letih gotovo morala kaj naučiti. Na koncu mi je rekel, naj delam popolnoma samostojno, ker pozna odpor izobraženih ljudi do neizobraženih, ki pa imajo zato boljši čut za prakso. No, in ko me je takrat šef odvedel od aparature, sem seveda spet bezljala k njemu. Vidite, mi je rekel, da sem imel prav, vi kar tako delajte dalje. Ali ste se že lotili resnejših analiz? In ko sem mu rekla, da ne, je začel prav zvito kimati z glavo in mi rekel, da moram s tem začeti čim prej, ker človek le tako ne zaostane. Delal se je, kot da ni zadovoljen z menoj, ker nisem že prvega dne začela pri strehi. Dobro ga je bilo razumeti z vsem njegovim obnašanjem, da me bo odstavil, če se ne bom držala njegovih navodil. Bila sem obupana, ker sem vedela, da sem trojanski konj, potem pa je prišlo vse ostalo. Vse to je zame dovolj.

Zena: Zame tudi. O tem sploh ni nobenega dvoma. Če bi ne bilo tako, bi letel šef in še marsikaj bi se naredilo, tako pa je prišlo do kompromisa in le pomočnik je dosegel, kar je hotel.

Brezposelni: Morda pa je tako mislil iz nevednosti.

Zena: Pomočnik ima vse podjetje v malem prstu. O tem sploh nima smisla zgubljeni besed. Bilo je namerno in ti si nisi ničesar izmislil, jaz pa tudi ne. Za to imam še druge dokaze, ki pa o njih ne bom nikoli spregovorila.

Upravnik (pride): Ali še zmeraj perete umazano perilo?

Laborantka: Še zmeraj. Ne mislite, da ste mi naklonili milost, ker me niste odpustili. Bila sem pri advokatu in ta mi je povedal, kar mi je pač povedal. Če že vse drugo, kar je neizpodbitno res, ne bi veljalo, potem se ne bi smeli tako brezvestno igrati z ljudmi, kot ste se z menoj.

Upravnik: Pazite, kaj govorite. To je hudo obrekovanje.

Laborantka: O, saj pazim. Tega človeka ste odpustili, ker je prišel resnici na sled. Zdaj delate iz njega bolnega norca, ki ima kar naprej fiksne ideje. Tu se vse neha. Priznam, da bi mi bilo še pred časom, če ne bi vsega tega skusila na svoji koži, popolnoma vseeno.

Upravnik: No, in kaj ste takega skusili? Dali so vam možnost, da napredujete, in to brez potrebne izobrazbe. S svojo nemarnostjo nam nižate proizvodnjo, mi pa vam iz golega človekoljubja vse spregledamo. To, kar počnete zdaj, je umazano. Vi bi morali dobiti tole polo, vi prav tako...

Laborantka: Oh, samo človekoljubje vas je. Doživljala sem pa tole, ko že sprašujete: brcali ste me iz kota v kot. To je ta vaš proletarec in delovni človek! Tako imenovano družbo imajo v zakupu vaše sorte ljudje, ker je edina vaša lastnost brezobzirnost in intrigantstvo. Potem pa še zveze in prijatelji. Kotla, ki ga je razneslo, ne bo nihče plačal, ker je jasno, da nisem kriva jaz, ampak tisti, ki me je postavil na to mesto. Kaj pa naj ta proletarec, ki ga imate vi in vsi vam podobni zmeraj v ustih, počne, če se slučajno ne bi tako končalo, kot se je? Na cesti je in še črno packo mu nalepijo na hrbet, da s ceste nikoli več ne zaide kam drugam kot samo še v jarek.

Toliko vam pomeni proletarec — vam vsem skupaj! Vam gre za lastni vamp in za neverjetno samoljubje, gospe ne vem zakaj, gospod kolega, če lahko danes še tako rečem, pa kar naprej stika za neko osebno resnico, ki je zanj usodna in tako naprej.

Svinjarije, ki ste jo napravili, pa ne mečite na nikogar, ker je zmeraj dim, kjer je ogenj. Sem komunist, da več ne pomnim od kdaj. Ampak ker proletarec nikoli ni bil in nikoli ne bo v vašem klanu, je še kočevski medved bolj zaščiten od njega.

Upravnik: Zapomnite si, kaj ste govorili, vi... vi, vsi, kar vas je tukaj, bi morali dobiti tole (*maha z odpovedjo v rokah*), saj še ni prepozno... (*Odvihra.*)

Brezposelni: Zdaj mi je pa še odpoved odnesel.

Laborantka: In če ne bi odkrili, da sem napako napravila jaz, bi pa šef letel po stopnicah, in če ne bi kar naprej soglašala, še teh cunj ne bi smela več držati v rokah. — Moj mož bi še kar naprej pisal pesmice, pa čeprav bi crkavali od gladi, vi pa bi iskali svojo osebno resnico... (*Upravnik privihra nazaj.*)

Upravnik: Tukaj jo imate! (*Vrže pred brezposelnega odpoved.*)

Brezposelni: Ali ste jo že imeli pripravljeno? Neverjetno ste pohiteli...

Zena: Gospod upravnik, to, kar je ženska povedala, je res. Zelo mi je žal, ampak tako je...

Upravnik: Zelo vam je žal, da je tako? No, prav. Ali vam je torej tudi žal, da ste zdaj vi šef laboratorija? Ali vam bo tudi žal, če ne boste več? (*Odide.*)

Brezposelni: Torej to je cena... Spodnesla si ga. Kaj si se pa potem šla z menoj?

Zena: Raje se vprašaj, kaj si se ti šel z mano. Spodnesla pa nisem nikogar. Bivši šef gre na pomočnikovo mesto, ko se vrne. Pomočnik je generalni direktor, generalni direktor pa je dal ostavko. Gre tja, kamor spada.

Brezposelni: Jaz grem pa tudi tja, kamor spadam.

Laborantka: Pomila in počistila sem vse. Ali lahko zdaj grem?

Zena: Seveda.

Brezposelni: Kaj sem se šel jaz s teboj? Zahtevam čisto preprosto pojasnilo, dolžna si mi ga.

Zena: Do prvega boš še v službi, časa je še dovolj.

Brezposelni: Dobim torej zamenjavo, v službi in tudi v zasebnem življenju. Tvoj mož bi umrl od smeha. Najbolj čudovit razplet, kar sem ga kdaj koli doživel. In jaz sem mislil, da sem fantaziral. Edino, kar ste mi govorili, je to, da lahko še naprej verjamem v svojo zdravo pamet. Ali se ti lahko zahvalim za to milost?

Zena: Nobenega vzroka nimaš, da bi me lahko žalil.

Brezposelni: Zakaj pa je zdaj vse tako, kot je, čeprav to ni bil izrodek mojih možgan? Mislil sem, da si zato glasovala proti meni in seveda... to mi moraš pojasniti.

Zena: Nisi tisto, kar sem videla v tebi, pravzaprav nisi tak, kakršnega si se kazal.

Brezposelni: Torej igralec, ki si je vse izmislil, da bi te z nabreklo plemenito navidezno gesto na koncu pojedel. To nisem, to je zdaj jasno in dokazano.

Zena: Pozabil si, da imaš opravka z izkušeno žensko, ki ne da bi vedela, kaj hoče, ve, kaj se godi... To je bolj važno. Mislila sem, da imaš nekaj v sebi. Nekaj, kar moraš brzdati, da si ne polomiš nog. Tega v tebi sploh ni, do iste mere si preračunljiv kot moj mož, samo da on pri tem ne goljufa. Igral si človeka, ki ga vse z dušo in telesom prizadeva, in že laborantka je ugotovila, da tisto, kar zadeva samo tebe... osebnostna resnica, prevlečena v napihnjen plašč prizadetosti pred vsem. Ko si se šel gripo, sem videla, da ni šlo za previdnostni korak, ampak da si preprosto ohromel. V resnici si cinik. Nikogar nimaš rad, še sebe ne.

Kruto si me ogoljufal.

Pri tebi sem se vezala na nekaj človeškega, česar sploh ni bilo. Če pa je kdaj le morda bilo, je skopnelo kot sneg. In ko sem te začutila s celim telesom, je ugasnila sleherna iskrica, ostal je samo še grenak okus v ustih.

Izzval si me in morala sem ti to povedati. Ne ponižujem rada ljudi in če bi bilo po mojem, bi v tvojih očeh raje ostala umazana jaz, kot pa da si vrh vsega moral poslušati vse to — in to prav zdaj. Toda drugače ni bilo mogoče ravnati.

Brezposelni: In zdaj me sovražiš.

Zena: Ne, indiferentna sem. Zadnje strune, ki so še ostale v meni, si potrgal — kot če bi stopil slon v trgovino s porcelanom.

Brezposelni: In zato si me spravila iz službe.

Zena: Ne, ne prav zato, toda razumi vendar, da je nemogoče, da bi še ostala skupaj. Zelo sem se mučila s tem, toda drugega izhoda ni bilo. Ni hujšega, kot če ti nekdo, ki ga ljubiš, igra ljubezen in strast in poklicnega spreminjevalca sveta.

Brezposelni: Morda je bilo v začetku tako ... zdaj najbrž ni več ...

Zena: Ne varaj samega sebe. Ta tvoja obsedenost, da si vse izmišljaš, je zadosten dokaz, da v resnici živiš drugje ... Ko bi ne bilo tako, bi te v resnici prezirala ... tako pa ni vzroka. Mislim, da je najbolje, da se do prvega pogovarjava samo še o poslovnih stvareh.

ČETRТА SLIKA

Prizorišče: Podstrešje (isto kot v prvi sliki).

OSEBE:

Brezposelni

Dekle

Rdečelasec

Gospodinja

Miličnika

(Brezposelni leži na divanu. Dani se. Nad stolom je sklonjen rdečelasec in trdno spi. V sobo stopi dekle. Ko zagleda okrvavljenega rdečelasca, krikne in plane k vzglavju brezposelnega. Brezposelni se prebudi.)

Dekle: Moj bog, mislila sem, da je tebe ...

Brezposelni: Kaj pa počneš tukaj? ... Kaj pa počnete vsi tukaj?

Dekle: Ves je krvav.

Brezposelni: Kdo je krvav?

Dekle: No, ja ... morilec.

Rdečelasec (se zgane na stolu): Ja ... jaz sem morilec. Ves dan sem hodil po mestu. Bil sem celo pri kosilu in nihče se ni zmenil za kri na moji obleki. Hodil sem, da bi me prijeli, a tudi na milici me niso in so mi rekli, da je pust že mimo. Seveda, kar sem počel, tega ne dela noben morilec, vsak se skrije.

Sem sem prišel zato, da boš priča. Ti edini si verjel, da bom to storil. Šel boš z menoj na postajo in boš pričal, da je res, kar govorim. Ali razumeš? In ker že dve noči nisem spal, sem zaspal kar na stolu.

Brezposelni: Tudi meni ne bojo verjeli. Saj imaš že izkušnje.

Rdečelasec: Potem pa prosi to dekle ... naj gre ona.

Brezposelni: Prosim te, pojdi ...

(Dekle se obotavlja, nato pa le gre.)

Rdečelasec: Hotel sem narediti samomor, a mi je tisti tvoj prijatelj preprečil. Tako se je pa še slabše končalo. Toda nekakšen konec je moral priti. Ko sem zagledal pred seboj truplo tistega dekletca, sem se zbudil kot iz dolgoletnih sluzastih sanj. Dolga leta nazaj ...

Svet se je razklenil in v trenutku sem ga spoznal — takega, kakršen najbrž v resnici je, in na takem nisem imel več kaj početi. Peklu nisem ušel, čeprav sem se vse življenje otepal. Peklu ne uideš.

Brezposelni: Res ne.

Rdečelasec: Spomnil sem se tistih sanj. Kaj sem delal v šoli, da sem zmemom napravil vse napak? ... In kaj je bila moja šola?

(Vstopita dva miličnika in obstaneta pri vratih. Rdečelasec stopi k brezposelnemu in mu ponudi hlačni pas.)

Rdečelasec: Zveži mi roke, saj vidiš, da si ne upata blizu.

(Tako, ko jima rdečelasec pomoli zvezane roke, miličnika planeta in mu natakneti lisice.)

Prvi miličnik: Gospodična je prosila, naj vam povem, da se bo vrnila, ko odpeljemo tega človeka. Bilo ji je zelo slabo.

(Odidejo. Brezposelni si v umivalniku umije obraz. Potem sede nazaj na divan. Dekle se vrne in sede na stol, kjer je prej spal rdečelasec.)

Dekle: Kaj vse se godi na tem svetu? Kakšen pa si?

Brezposelni: Zadnje dni sem si privoščil nekaj veselja, na katerega sem bil skoraj pozabil.

Dekle: Iskala sem te, pa te nikoli ni bilo. Vse sem izvedela.

Brezposelni: Od veterana?

Dekle: Da, od njega. Ustavila sem ga jaz.

Brezposelni: Ali je triumfiral?

Dekle: Ne, bil je prej pobit.

Brezposelni: Verjamem. Tudi njegove napovedi so se uresničile in zdaj je videti, kot da ga prav nič ne mika, da bo zdaj on sam postal eden nadomestnih delov, da ga vsa ta igra že na smrt utruja. Mene tudi, toda druge igre ni, živeti pa je treba. In res je zmeraj teže, glej, še tak veteran, kot je on, se ne more prav navaditi nanjo. Toda druge igre res ni.

Dekle: In kaj boš začel zdaj?

Brezposelni: Nadaljeval.

Dekle: Dokler bo tako, ti lahko pomagam, ne gre mi slabo.

Brezposelni: Tudi to vem, ne vem pa, ali je smiselno. Če te grize vest, je to noro, ker pri mojih polomijah nima nihče razen mene nič zraven — ali pa ves svet. Za gotovo pa ne ti, veteran ali njegova žena. Vem, da se boš jutri poročila in nesmiselno bi bilo, ko bi zdaj zaradi česar koli še hodila sem. To ti kar tako povem, ker se bom težko ubranil temu samotarstvu, ki ga bom zdaj vsaj nekaj časa moral živeti. Nič ne pomaga, to je edini izhod.

Kakšen človek je?

Dekle: Ali me moraš prav zdaj spraševati to?

Brezposelni: Seveda ne. Je pa brez dvoma moje nasprotje. Človek si pač zmeraj zaželi nasprotje tistega, kar je bilo prej, potem pa ugotovi, da je isto in da ni nobene razlike. Poznam žensko, ki je to spoznala in je potem ravnala kar pametno... Samo da živi malo dalj kot jaz. Oh, moja ljuba gospodinja me je zalotila doma...

Gospodinja (vstopi): Odkar ste tukaj, je zmeraj kaj narobe: miličniki, krvavi moški, polomljene noge... tisti strašni človek — sem že mislila, da je vas...

Brezposelni: In ste se ustrašili za najemnino?

Gospodinja: Kaj pa si vendar mislite o meni...

Brezposelni: Nič, toda k sreči v zadnjih dneh nisem vsega pognal. Imel sem modroslovni tečaj s samim seboj. Duhovne vaje. Veste kaj, skočite s tem denarjem v trgovinico in kupite kave... moje srce jo tako zelo potrebuje... pa bomo vsak po eno kavico...

Dekle: Moram domov, saj si lahko misliš, da imam mnogo opravkov.

Brezposelni: Seveda. Toda poenostavila jih bova.

Gospodinja: Kdo je bil oni strašni človek?

Brezposelni: Eden od mrtvih vojakov, ki jezdiijo tukaj pod poveljstvom vašega moža po strehi vsako noč — in je po neumnosti do danes ostal živ in se je šele nocoj zvrnil s strehe. No, tale mrtvi veteran je padel s strehe in je dokončno umrl. Vi pa — lahko bi bili tako dobri in bi prosili svojega mrtvega moža, naj zame osedla konja, ki je zdaj brez jezdeca... Saj ob mojem brkljanju za resnico ni drugega mesta zame!

Dekle: Jaz grem, povedala sem ti že, da se mi mudi in... ne vem, kaj bi še.

Gospodinja: Kakšno kavo, gospod? Mleto ali ne mleto?

Brezposelni: Kuhano, prosim.

(Obe odideta. Brezposelni nekaj časa sedi, potem plane pokonci in steče po stopnicah. Vrneta se oba: dekle in brezposelni.)

Brezposelni: Veš kaj, to kavo boš pa še popila. Premislil sem si. Neumno bi bilo takole jahati z mrličji, se ti ne zdi? In še neokusno je povrhu. Poglej, tukaj je pismo. Lepo napiši naslov ali pa boš to pozneje naredila! Sedi tja za mizo in piši!

Dekle: Mislila sem, da se ti res ne blede več, pa se ti še bolj. Kaj naj pišem?

Brezposelni: Piši. Najprej naslov. Zapomni si, da je treba svojim sovražnikom — tudi takrat, ko jih pošljemo k vragu — napisati DRAGI. To je fraza, ampak tako se dela. Torej piši:
Dragi!

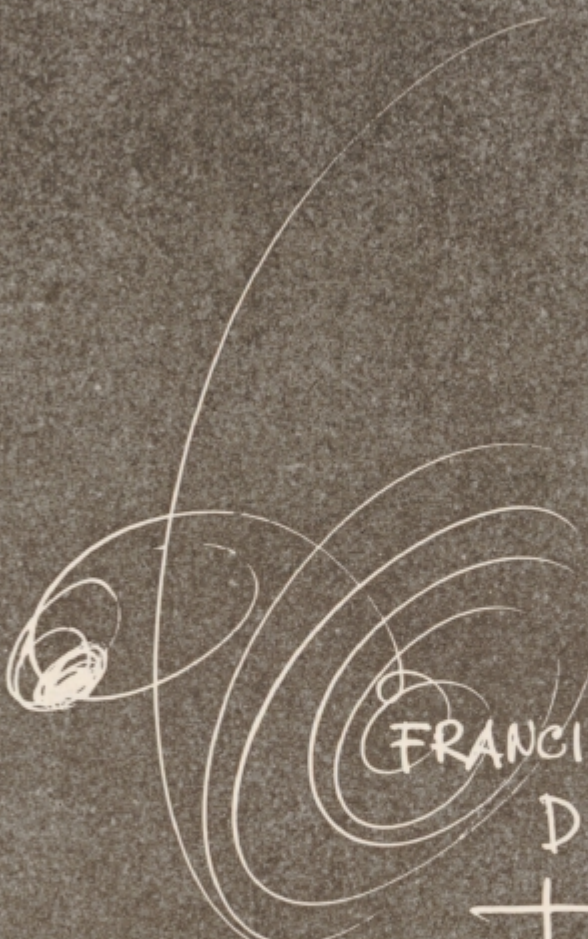
Jutri ne bom prišla na poroko, ker se bom poročila že danes. Oprosti. Bolje danes kot jutri, tako mislimo ženske. Poročila se bom s človekom, ki je postal tako votel, da je za poroko najbolj primeren — in bova dolgo brez vsakih drugih problemov uživala srečo zakonskega življenja. Niti malo ti ni podoben, je popolnoma drugačen, kot si ti, ki si pust, dolgočasen... tako kot je zdaj on. Samo da njega poznam že dalj časa in vem, da ne bom nič tvegala. Kaj pa tebe lahko piči, še ne vem.

Si napisala?

Dekle: Saj bo mislil, da sem znorela. Tako pismo.

Brezposelni: Pa še resnično je povrhu.

(Konec)



FRANCI ZAGORIČNIK

DVA ZA

THULE

*pojđite s poti ljudem ki jih ne marate
in izognili se boste neprijetnostim
veselje v domačem krogu*

horoskop

po dolgih letih obleganja, kar je ostalo. Zaman iščeš mrtve. V ohlajenih topovskih ceveh že raste plevel. Zidovi so prešli v meglico. Poslednji naskok za smešno vstopnino. Prazno je vse. Prostori so se preselili v prazno. Petelinji zmaj je votel brez repa in para. Jalovost straši z lupin, ki so nas obranile.

Kako smo le mogli preživeti ta stoletja! Kako smo se utrjevali z marljivo vzrejo nasprotnikov! Kako dobro se nam je godilo, govoriš. Govoriš uprt v sonce, zasmrajeno z gnilimi pristaniškimi vetrovi, kraljevsko naslonjen na braniku termitnjaka, razletenega v nič.

Samo ostanki so ostali, kosti že oglodane, tvoje kosti, kraljica moja. Iz svojih pomij že poganja trava in nešteti romarji so popisali tvoje stopinje s svojimi imeni, poljubi mrtvemu svetu.

Bodi poljubljena reka in trst! Tudi moje ustnice so mrtve, a nimam imena, da bi ostal kamen na kamnu, samo privid, oprt z nekaj tonami žitaric in mesa in z drugim, z rekami krvi. O, nosna cesta na sever, cesta na zahod in res, tudi cesta proti rodnemu kraju. To bi moral vedeti! Ali tega nisi vedel?

Kamen mora biti hrana razumu, da si tako pameten, ko ješ ta kamen. Dobro je biti kamen na kakšnem visokem in odprtem prostoru. Misel tedaj nekaj zaleže, da pomolčiš, pokažeš z roko, in levica ali desnica imata vso nekdanko in prihodnjo veljavo. Pogled zaobseže ves kraj in čas, vladar, ki si bil tod s svojo vladarico dne tega in tega devetnajsto oseminšestdesetega, kakor je zabeleženo v knjigi obiskov.

Na mestu tem se je izognil človeškemu blatu. Resnična neprijetnost. Zakaj bi porabili to steklenico? Pomisliti je treba, zakaj bi rabili to steklenico, in izognili se boste neprijetnostim. To je preprosto zaradi tega, ker so te lutke napačno poučile o izločilih, pa še zdaj prav ne veš, koliko je stolp brez ure. In spet navzdol po stopniščih nasproti vrvežu, ki ga prikliče štirinajsta ali katera druga ura. Ne, tu ne bi bil pastir brez čred, brez Alp, brez gozdov! Tu ne bi živel po smrti s temi ribami, v oklepaju školjke.

Ladje čakajo nosne in otovorjene po vsem svetu. Šla bi v Thule, kako je s tistimi bombami, dasi ideal varuje vašo obutev. Per un sonno tranquillo, per un riposo perfetto, per un momento felice il materasso a mole con la lana, morbido, elegante, moderno, climatizzato, igienico, consistente, economico, pratico, sempre in forma in spet caffè hag, to je vredno videti. Intim deodorant fem-kleen. Lancaster cream. Sensibilità. Extrasensibilità. M' è passato con veramon. Chi ha detto che c'è un limite a tutto in mnogo oblakov pod nami. Morje.

Skoraj ni več slišati človeških obrazov. Glasovi so se povzdignili v nadzvočnost in hrum civilizacije poslednjega stoletja. Nikoli ne dohitijo, ki

zaostajajo v zaostanku. Tukaj je nekaj drugega. Svet, v katerem si, postane koridor. Po ozkem grlu se stekaš. Vse ima pomen vsega. Nič nima posebnega pomena. Besed ni več. Kamen in voda požirata črke, nekoč razbrane v tvojih očeh, kar si mi govorila meglena, neprebujujoča se sfiga, ki si mi zamolčala imena rodov, ulic, cipres in drugih ptic, zaudarjajočih po človeški mrhovini. Po mrtvem kanalu. Njegova obala si. Razpadki lesenih in živih rib. Zato v njegovem dnu broneni krik prekletim.

Prihajajte lepi, prihajajte z lepimi ali grdimi obrazi, tako bi svet obranili in vrnili besedo. Ničesar zavreči. In utišati to nadglasbo mesta, v kateri se ne slišiš govoriti sebi. Strmi so bregovi naselitev, a ubiti se ni vredno. Vseeno, čeprav ničesar ne veš in se komaj kaj obnese in se vse, kar se le obnese, enkrat zopet spridi. Zaman iščeš obalo in mrtve lupine drugih bitij. Lepo bo treba od tod. Dajla vaju čaka.

Prisluhni, ljubi moj! Slišiš, zaradi tega se od nekod oglasi godba na pihala. Pihalna godba irske garde. Slišiš? Živela Irska! Živela Slovenija! Dobro je tako, kakor ti želiš. Po dolgem presledku zopet ritem. Prej beg pred njim, potem pomirjujoča aritmetičnost in spet preglasni mir, blaznost velemesta. Pojdiva, hitro pojdiva od tod, ljubi moj!

Kje pobiraš to igrivost, to nenadno razposajenost? Nikoli ne vem, kaj doživljaš, kakšne so tvoje misli. Vseskozi me je strah. Moj bog, ali ti bo pustil svet živeti!

In zapustila sta to staro mesto, imenovano novo, kakor doslej in pozneje druge kraje sončnih jugov. Upam, da bosta še prišla. Pri nas je res lepo. Da, tudi Slovenci prihajajo, precej jih pride, kaj pa mislite. Dosti jih je, ki imajo dosti denarja in še preveč. In mislita si, da bi res prišla kakšno drugo zimo, ko imajo hoteli popust. Tako bi si lahko privoščila drage hotele, ampak potem pravi kreten: Vendar ne bomo trdili, da so Slovenci narod. Vsi smo mi eno. Saj veš, kako! Neuničljivo je vprašanje: zakaj ga nisi po gobcu! Vprašanje, ki ti ne dopušča. Sem naju ne bo več, dokler ne najdem odgovora.

Ali nikoli.

2.

Prazna je hiša. Ni treba misliti, da tod postajajo ljudje s svojimi spačenimi leti. Smetarke ni več. Eden od naših vhodov ne vodi nikamor, ampak zmeraj stopi kdo tudi tja. Kar glejte si, tu noter odhajamo, sem nas spravijo, kadar se kdo ohladi. Tja je odšla smetarka, ni vredno, ničesar ne bom govorila, vem, pravite, nora, ampak sonce vabi na smeh in na pot proti južnim zidovom, kar mislite si, podobna šem svojemu spremljevalcu, res je oguljen, tu in tam je res brez dlak, ne morem vam pomagati, ne bevska več, sramujte se, da ne boste sprožili kamere, ali pa se vam ne zdi vredno, da, to so mandeljni, samo to besedo poznate, dobri, dobri, da, dobri, dobri, so ali pa niso dobri,

prav takšni ste, prav tako se ozirate v dno neba, kjer stražarji razpenjajo svoje mreže, na drugem dnu pa je crknjena mačka, že nekaj dni, nekaj ji

je bilo in plesali ste okrog nje, kakor okrog velikega odkritja, v spomin si zapisujete položaj njenega telesa ali trupla, ki ga je že zapustila smrt, hip nato so spet zanimivi odvrženi povoji, ker so tako lepo krvavi in začuda sveži, ampak ljudi ni, vse se s časom obrabi, spet sem bila v tistem prekletem bunkerju, zadnje noči se večkrat znajdem tam in zakaj mi misli tako vztrajno ponavljajo to »zadnje«, vsiljujejo mi neko povezovanje te besede s tistimi vrati brez izhoda, opominjajo me s pomočjo te besede, kar mislite si, ne bom umrla in sploh mi ne sledite, četudi ste prišli lahko zaradi mene, četudi s skrajnim naporom, kajti obtežilo vam je ude in se komaj premikate in bi kar obstali, kar priznali bi si, kako ste prispeli do cilja, a ne spravite še drugega kakor to »nora«, neumna si, tukaj je cilj človeškega, beri tu ali tam, vse se ti zdi enako brez povezave, če nočeš, ne beri, ne spoznaš me tudi, če, in ni prav nič pomembno, da gledaš drugače, da gledaš z nečim za bregom,

gledaš neiskreno kakor te plodove, ki jih drobiš s kamenjem in se, smešno, kamenje drobi, a jedrca so grenka, s priokusom spomina na drugačen okus, v neki preteklosti, če gledaš z nekim pomislekom in je sonce takšen prijazen cekin, hladno sicer, a smehljajoče, dopoldne ob večnih zidovih, pod pinijami, ki jih vznemirja morski veter. prinašajoč novo zimo in vlago, dež proti večeru in spet naslednji dan spomine nanj, kakor na eno od obeh cipres na poti pred Dajlo, vendar že poganjajo bilke izpod pepela prejšnjih trav, dasi ciprese ne bo več in bo padla tudi druga, počasi se prebuja oljke in se kak mladenič kakor vsa prejšnja leta še vedno pogovarja z morjem, vsega še ni povedal lepi mladenič svoji ljubici, svoji nezvesti zvestobi, a dolge so ure očitkov, prekinejo jih le prisotnost drugih in ljubica počaka, vajena te zanesljivosti, čez hip bosta na drugem kraju spet sama, kajti ona je povsod in njega srečuješ na vsakem koraku, iz leta v leto, dolgo bo mlad in lep, dolga bo njegova starost na tem dvorišču, ki zaudarja po mrhovini, okuženem s tem zaudarjanjem, še kamen zaudarja po človeškem razpadanju in sam razpada, zrak in voda, samo prst je videti trdoživa in nesmrtna, ta se nenehno obnavlja pod prsti rodov, prst s prsti živih, žito in trta, ribe in oljke, grobovi, obala, nasičena z odpadki poletnih obiskovalcev, s crknjeno mačko, z nagnitimi algami in s črno smolo, ki se lepi na kamenje, na lepo oprano kamenje in školjke, zapuščeni, strgani podplati, mnogo podplatov, podplatov brez ljudi, odslužene steklenice iz plastičnih mas od raznih olj za sončenje, raznih čistilnih sredstev, drobne, mrtve spužvice, podplatov na poti za Dajlo, ki jih leno sprejemajo vase obrežni valovi in spet odrivajo, jih puščajo na suhem in spet prihajajo ponje, ne da bi jih odnesli, pridejo po obalo, ne da bi jo odnesli, ampak nevidno le obirajo njene marmorne kosti, ampak le odkrivajo temelje starih zidov, spodnašajo legla škorpionov in izvabljaajo poslednje plačilo za tisočletni dolg življenja, jug potemni nebo, da prične drobiti svoj mokri zdrob, še eno zatišje med temi poslednjimi nočmi, zatišje pred grobom, naj vas pošteno prestraši, ne, bilo bi bolje, da vas ne bi zanimalo, da vas ne bi preveč in nikar se ne trudite,

hitro bežite proč od teh reči, še živi ljudje, najbolj podobni strahovom, ali ne daviyo s povsem običajnimi kretnjami, s povsem vsakdanjimi, povsem

brez vidnega nasilja, kakor pogoltnejo zalogaj, v pljuča potegnejo dim, ali ne zakoljejo z desnico, dvignjeno v pozdrav, z besedo, ki mogoče pomeni nekaj drugega, lahko bi kričali, vpili na pomoč, lahko bi se razlegalo daleč naokrog, lahko bi kričali, kakor da bi bili potopljeni v vodi, samo valovi bi se razlegali, šum, ki pa bi bil tišina, tišina, ki bi bila neslišna, neslišnost, ki bi bila odsotna v vaši zavesti, zavesti, ki bi se je zavedali samo kot dotik končnosti, dotik preminulosti in bi vas zmrzilo in bi pljuskalo do vseh vaših vlaken in bi vas zadušilo in povsem ohladilo, če se dotiku ne bi nikamor mudilo in se ne bi umaknil iz oči, iz pogleda, okusa in vonja, iz zraka, s konice prstov, iz sna, iz pomnjenja dolgih let, iz vonja po bombažu in celuloznih vlaknih, vonja po strojnem olju, utrujenih in klecavih let, vse življenje zazidano do cilja, z edinim begom v blaznost, nič ne zaležejo lepe besede, prihodnost, odnosi, nevera te stara, ukrivi hrbet, skriven-či usta, besedam zapre usta, nabrekne žile, uniči živce,

ne prihajajte gledat ne poslušat šepeta morja, trave, besed, razpadajočih zidov, omalovaževati sveta, kakor je, postavljati vikendov na obalah poslednje resnice poslednjega nesmisla, streljati galebe, jutrišnji dan, zavest o človeku, o njegovi vzvišeni moči graditi svet, bogatiti svet, plodni zajedavci, odvracajte poglede od smradu resnice, pokvari se vam tek in spokojnost in jara nadutost v sušnih letih skotenih buržujev, ki se pošteno potite pod ljubim soncem, vsi bedni od nenehnega pehanja, da bi se dokopali do tod, in vedeli ne boste, kaj je to, ničesar vam ni treba vedeti, kajti so še druge reči, na drugačen način dostopne, na drugačen način napolnjujoče čute in zavest, zavest o polnosti zavesti,

še ste tu, nočete se spustiti v samoto, ampak tičite tu, na poslednji obali, nočem se spustiti v samoto, ampak tu zadevamo drug ob drugega, buon giorno, buon giorno, ali pa nič, la gravitazione non ti tiene in piedi, stai sempre a testa in giù, si, ves čas se oglašča radio, ves čas se glasi, od jutra do noči, o, nobena postaja, nekaj daljnega, nenehno tuljenje in zavijanje vzdržuje strah, ta poslednji branik, ki te zadržuje na tem preostalem koščku, zavija in tuli in kdaj pa kdaj se razpoči, razkolje se in zaziya tisto daljnje kopno, razširi se za hip, pokaže se s pesmijo, z nerazumljivo, grozečo besedo, s polnimi usti črk, pomenov, in spet ugasne daljni svet, planet v neznanem osončju,

kakor se vrneš, padeš tja, utripljejo še živa mesta, ladje plovejo v nebo in se spet vrnejo, ribiči stikajo po zanikrnem zalivu, a jim bo zadoščalo to jutro, ulov jim bo pripravil zadostno poldne, zanesejo se, mirno zaupajo bivaajoči nemožnosti, zato so molčeči in se ne ozirajo dosti na tujca, ki prihaja z denarjem nakupovat obalo in mir,

tod se širi poslednjič, tudi otroci se rodijo tod, mrtvece odnašajo nekam, nekateri to vedo, lahko bi vprašala, ampak to me še ni nikoli dosti zanimalo, sploh me ne zanima, ne bo me zanimalo, nikoli me ni zanimalo, sploh se nisem za to rodila, ničesar ne vem, z desetim letom in to je bilo, kakor da bi bilo že od vsega pričetka in se vleče do konca, ti stroji, ti nesrečni ribiči, koliko kilometrov tkanine, nekoč sem se spraševala, koliko kilometrov sem natkala, koliko sem že natkala, koliko bo vsega, do kod pridem

po tem traku, do katerih mest, do kakšnih ljudstev, do katerega konca nebes, do katere zvezde, koliko in kolikokrat,

iz nešteti tankih vlaken
 nešteti grmičev ki niso jaz
 trak ki ni jaz
 stroji, ki niso jaz
 vse to samo poganjam napeljujem vežem
 podiram in popravljam in začenjam znova
 ženem naprej prisilim
 trak tok reko cesto
 da gre pod meno
 da jo puščam za sabo
 neštete poti steze
 kakršnih je nešteto vse povsod
 kakršnih je nešteto vedno manj

še tu se vdira prst pod avtomobili, travo mineva veselje po rasti, a se bo obdržalo, nastajale bojo oaze, puščave bojo obljudene,

obdržalo se bo dosti dalj kakor ta dan
 kakor teh nekaj mesecev do poletja
 in potem do jeseni
 še ostale zraven do naslednje zime in naprej
 mesec za mesecem
 leto dve
 veliko ne bo

naj sije sonce, naj lepo sije sonce, pihlja veter, pada dež, pada sonce, zvezde na lesketavo gladino zemlje, prah z rimske ceste na to trepetajočo ploskev rodne prsti, ribnega polja, ribne matere, maternice stvarstva, varstva in utripanja, utripanja in ljubezni, čas, teče, čas, leta utrujenosti, počitka, leta zagnanosti, obupa, klecanja in poleta, kaj bo ostalo od te službe poteku sveta, kaj bo na koncu ostalo v tej roki, če je to roka, ki služi svojemu deležu, kaj vemo, kakšen je njen delež, v čem, česa, in ali je sploh roka za to, da drži nekaj v roki, ali so prsti za to, da nekaj oprimejo, mandelj, oguljeno pasjo kožo, tega prijaznega, na pol že mrhovino, ali samo še

prst
 bo nežno vdiral skozi razpoke
 ki jih bo odpirala trohnoba
 nežno bo padala v tej poslednji ljubezni
 na telo brez oblačila oblačila
 brez kože kože
 brez mehkega tkiva mehkega
 na črne koščice poslednje ljubezni

če je roka roka
 če je noga noga
 vse kar je
 je vse kar je
 roka ni roka sebi
 roka je roka ustom
 glad jo imenuje
 žeja jo imenuje

kaj je roka če ni roka sebi
 kaj je vse kar je če ni vse vsega kar je
 kaj so lasje svoji roki
 mandelj mehkega tkiva
 kože žlez
 dlak

srh slap biti

komu ali čemu so noge noge, ki so vsa leta tekale okrog strojev, ki so zatekale in odtekale po neznanih poteh v daljne dežele, proč od tod, na zahod, na jug, na srednji vzhod, dokler se niso ustavile, dokončno,

komu ali čemu so
 kaj je vse vsega
 kaj ga povezuje
 kakšen vse vsega
 kakšna pajčevina
 razpeta v vse smeri

jok od hiše do hiše
 dokler se ne ustavi
 glad gladu
 otroka otrok
 jok joka
 smeri smeri
 ves vse

dokler se ne ustavi mehka pot tkiva
 kakor ura z razmetanimi kolesci
 rok in nog čolničkov
 ki tkejo mehko božanje prsti
 prstov
 preostalega
 nog preostalega nog
 rodne prsti v nerodno maternico rok in nog
 las slapov
 prta rimskih cest

dokler se ne ustavijo
 ne pačajo s tečajev
 dokler ne pačajo v plamen poslednje ljubezni
 dokler ne planejo puščave obljudenih oaz
 dokler ne planejo v plamen poslednjega plamena

vztrajni glas daljnega planeta, glas, ki je brezobličen, ki ga včasih podre
 površje kaosa in razprostre pred sabo planoto s travami, s pesmijo in spet
 ugasne,

trave trave kakor trave
 travnate trave
 rahločutne neskončne
 zelene pesmi šumeče
 zeleni požar v mojih očeh
 rt Dajle in trave
 zeleno sonce in morje
 tiha
 zelena smrt in rodna maternica prsti

čolnički odletujejo od ročice do ročice
 veter odpira zeleno zev
 zeleni prt odeva zemljo

smrt porasla s travo
 z zelenimi lasmi
 s prsti
 z mlekom in mehko sonca
 z jutrišnjim dnem
 z jutrišnjo smrtjo
 moje oči so korenine sonca
 moje telo je njiva njegove prsti

o noč
 spusti se na to dobrotljivo presnovo
 in spet odgrni orošeno mehko vek
 čas poti tja in nazaj
 čas jutra in večera
 obotavljivi čas posedanja in motnih krikov
 dolga mučna budnost
 čas za umreti
 dolgi mučni čas

ozrite se, odvrnite se, pustite vse, kakor je, nič vam ni mar, odidite priza-
 nesljivo, jedra pogrenijo, spomin pogreni, kamenje se drobi pod prsti,
 poti so vlažne, prši na Obrežje plesavk, drobno sonce prši na Kristalni
 zaliv, umakniti se bo treba pod kap, ne boste vedeli, kje ste, kje stopicate

na mestu, tod vas doleti poguba, če ste stopili skozi črke, skozi razpoko, ki je nenadoma zazijala pred vami, in ste se znašli sredi morja, med visokimi valovi, a za vami se vzdigujejo cikloni in ste otrpli v grozi, oblil vas je pot, da vas je zazebló, stresete se in že je izginilo, daljave ni več, njenega odsevanja, nebo se oglašá, nevihta prebičá Zlato polje, zdaj sta Starec in morje zaprta v žepu, ploha gre mimo, pride še dekle, ki joče na ves glas, roke pa so prazne in nimajo kaj, ali kaj drugega, tako kakor stopam jaz iz svojega čela in se znajdevam v drugih prostorih, dolgo govoreč molče, premikajoč ustnice, ki se nikamor ne premaknejo, nobenega glasu ne bo, nobene neme govorice, nobenega obrisa, nobenih skalnih ust, kalupov iz pepela in lave, nobenih votlih, bronastih iluzij, smešnih v svojem mraku, in kakšne so črke na zadnji strani, kakšna je zadnja stran besed, stavkov, kakšna smešna razvalina na drugi strani, kakšna nepotrebnost, da onemiš od razočaranja, kdo pa te je silil pričakovati, ljubiti, kakšna smešna zapre-padenost, kakšen beden videz, kje je tukaj duh sveta, ki te je gnal sem, kam je izginil, ali pa je to, ali pa je to, ali pa je to, ali pa je to, takšen je svet, začetek in konec sveta, glej si ga, takšen je začetek in konec, ali tega nisi vedel, to bi moral vedeti,

nebo se je spustilo s svojimi vodami, knjiga sveta se je zaprla, nobenega pobega, nobenega izmika, nič vesoljskih ladij, nič sanj, iz katerih se je moč zbuditi, vse je na svojem mestu, vse ostane, kakor je, knjiga sveta se odpira in zapira, prevrača se v vodi, voda jo obrača na vse načine, lista jo naprej in nazaj, povsod je začetek, povsod je konec, knjiga sveta se raztaplja v vodi, do nobenega dne ne pride, ves čas je na dnu, gnete se v sluzasto kepo, raznese jo v vse smeri, in ko se nebo spet vzdigne, si v istem vseprostorju, zate ni več neba ne zemlje, nobene poti ob dolгих dajlanskih zidovih, nobenih neobljudenih zalivov, nobene Pinette v daljavi, nobene Dajle, nobene sreče ali nesreče ni zate,

ni te

ni te obala med nebom in zemljo

ki se počasi osiplješ onkraj

v nek drug prostor

v katerem te ni

ni vas dolgi spre vodi mladih trav

ki vas priganjajo letni časi

in spet preganjajo

v kraj kjer vas ni

ni te moja ljubezen

ki si bila nekje

v nekem daljnem prostoru

v nekih drugih razsežnostih

in se izjokala

ni vas pota

dolga pota od konca do tod

ni vas misli

ni te sonce

*ni te dan in noč
 svetloba in tema
 ni te čas
 ni te nič
 brez zavesti o vsem
 ni te zavest
 v protuberanci osipanja
 v plesu kaosa*

tu se ne ustaviš, če se, se že prej, če se že prej, te tu že ni več, drugod slediš svoji smrti, resnično ne misliš na to, to, kar je, so nore izmišljotine, ni treba misliti, ni treba ponoreti, spomladi so vsa polja prerita od krtov in poljskih miši, pedi ni, kamor ni posegla bitka, luč pade v naročje sivke, svat vstane in gre spat, nevesta mora bedeti, obrača strani neba, besede spre- vrača, nestrpnost poplača, ura je že eno ponoči dvanajstisočega dne dva- najstisočega leta, utrujenost ne premaga spanca, budnost ne premaga ničā, in vsi vi, ki greste mimo, ali pa vas doleti, da morate ostati, ali pa ste si sami izbrali, da boste tukaj nekaj časa poslušali glasove končnosti, da boste nekaj časa svobodni na ta način, kakor prej in pozneje na druge načine, požgali suho travo, skrivaj okušali grozdje, občudovali stare nasade nevid- nih rok oljk in nove nasade betonskih stebričev, rok trte in obilico robi- dovja, brskali za školjkami na vetrovni obali, hlastali za novimi, nevsakda- njimi oblikami, v želji, da se ne bi prenehali čuditi, da se ne bi nehali čutiti obdarovane in ljubljene, kajti stvarstvo vam nudi polno drobnih in cenениh užitkov, samo treba je imeti posluh in odprte oči, stvarstvo je milo do vaših čutov, stvarstvo vas ljubi, ali pa prodate svoj delež in greste drugam, kakor napravite tudi sicer, imate čas in dosti prostora in si resnico po mili volji izbirate, zdaj tu, zdaj tam,

ne potrebujem vas, ničesar ne potrebujem od vas, tedaj vas tako ni, kakor se ustavljajo stroji, tisti, ki so za to, imajo polne roke dela in nič ne zaleže, nobena stvar, stroji se ustavljajo drug za drugim, prej oglušujoč ropot, ki je rahljāl živce, počasi popušča, čeprav se stroji še obračajo, ga že ni več, nemo tolčejo, nabijajo kakor v brezračnem prostoru, kakor v prividu ali v snu, drugič spet nastane razpoka v molku in njihov trušč vdira skozi to razpoko, napolni vse prostore in je samo ta trušč tukaj, pa ničesar vidnega in ko je na lepem zadosti prisoten in se prične urejati in je zaznati posa- mezne udarce, tedaj ta trušč prične dobivati oblike, ne povsem trdne, ne z ostrimi obrisi, bolj samo oblike udarjanja ročic in premikanja grebena sta- tev, a ne morem ugasniti te valovne dolžine, nobenega gumba ni, ki bi se ga dalo zasukati, premakniti se v neko drugo negotovost, mogoče znosnejšo, vse do utrujenosti od vsega, potem poneha samo od sebe, enostavno je treba prestati, in kadar ugašajo stroji, ti, že povsem izoblikovani zvoki, ki so sami že onemeli, a so ostale oblike gibanja, tedaj še ni prave pomiritve, nemir se je naselil pod zemljo, pod tla, neviden še, a grozeč, potreben je velik napor, da se vse spravi v red, da se vse razgiblje, da ne stoji noben

stroj, osnova mora teči gladko, vsak zastoj je treba predvideti in preprečiti, prav tako se varovati prevelikega trošenja moči, noč, kajti v tem bunkerju je vedno noč, vedno je luč, tako so ugotovili, da je najbolje, noč je dolga in treba je obletati vso to noč, ves čas se je treba pehati, ravno zdaj imam najbrž takšno natikalko votka, ki mi na spodnji strani bobniča namenoma potrga vse votkove niti, kadar natika nove votkove navitke, povsem nedolžno se ji zataknejo prsti med spodnje niti in jih potegne za sabo, zato da bi se stroji ustavljali in bi ona imela manj dela, jaz pa bi letala od stroja do stroja in se potila kakor stekel pes, ali je tista natikalka, ki sem jo tako hitro spregledala, zdaj pa se ne spominjam njenega obraza, katera je bila in ali je bila sploh, ali se mi je samo sanjalo zadnja mučna leta, ne spominjam se, da bi se mi samo sanjalo in kdaj, res je, kar prazne in skoraj prazne votkove cevke mi natika, stroji se kar naprej ustavljajo, tako se sploh ne da delati, loteva se me obup, kar naprej letam od bobniča do bobniča, preprečujem zastoj, mečem dol prazne cevke, skregam se, vsega ni mogoče prepustiti kar tako, to je obupno, kam pa pridemo, tukaj si za to, da deluješ kot stroj, da nadomeščaš pomanjkljivost strojev, da si tukaj zaradi neizpopolnjenosti strojev,

imela sem prav, ampak ves kreg ni bil prepričljiv, nobenega odgovora ni bilo, samo zadrega, ki je potrjevala pravilnost, in še naprej trmasta škodoželjnost, nekaj absolutno človeškega, besede niso bile prave, vse je bilo zaman, nekaj bi morala imeti s to punco, morala bi ji na nek način pomagati, res ima preveč dela, ne dohaja ga, naravno je, da postavlja ovire temu delu, ki ga ne zmore, ki jo do skrajnosti izčrpava,

nisem stroj, zmeraj bolj se mi upira, da sem sama stroj ali celo nadomestilo zanj, to me ponižuje, ampak katera je bila, njen obraz, kaj je z njo, zakaj me uničuje, ali so to nočne sanje, ali je resnica, ali je resnica, ki je bila resnica, morala bi jo ljubiti, če bi ji bilo do tega, a vsi obrazi so se razšli, tako, eden za drugim, nikogar se ne spominjam, vsi so se raztopili v masi, spremenili svoje oblike, imena, leta, kraje, v katerih so živeli prej, in tudi tiste, v katerih so živeli pozneje, ali je to sreča, to, da nikogar več ni, da se je vse nekam razlezlo, tisti, ki pridejo, in tisti, ki odhajajo, so brez obrazov, obrazi so po modi, obrazi so po zahtevah časa, kaj pravega je videti, kaj, kar ne bi prevevalo z nezaupanjem, s skrbjo, s strahom, vse ostale stvari s svojim žitjem in bitjem, ljudje niso nič več, zelo malo, sploh niso kaj, vse misli so odveč, duh časa je odpovedal marsičemu, vsemu še ne, ne še vsemu,

stroji so se končno ustavili, nobene pomoči ni več, ničesar, kar bi se kako popravilo, spremenilo na bolje, takšno je to »zadnje«, moja tkalnica molči, to pa je najhujša mora, ni sposobnosti, ni moči, da bi kar koli premaknila, vsa dolga vrsta strojev molči, res so še druge vrste drugih tkalk, ampak nikogar ni, od nikoder nobenega glasu, od nikoder pomoči, letam od stroja do stroja, do konca vrste se ne vidi, od stroja do stroja kaj premaknem, kaj naredim, kar bi zaleglo, ne vem kaj, kar bi kaj premaknilo, od stroja do stroja, nič se ne premakne, nobene dobre volje, tako sem torej ob rabo, tako sem torej zanič,

od stroja do stroja
 od roke do roke
 od stroja roke stroja upognjene hrbtenice
 stroja oči spretnega stroja prstov
 stroja nabreklih žil ožete kože
 stroja opečenih oči
 stroja sivih zubljev let
 stroja dolgih poti na vzhod na sever
 do rodne zvezde
 do rodne smrti
 do vhoda brez izhoda
 onkraj in še naprej

večna je
 večna je Dajla
 neimenovana brezimna
 brez oči in sluha
 brez vsega
 čista mirujoča končnost
 nič

3.

Pot ali beg. Od Reke, ob obali Reškega zaliva skozi Opatijo, Lovran in naprej proti Medveji, Moščenički Dragi, pod Učko, proti Plominu, od tod pa preko polotoka na Zahodno obalo. Cesta je bila najprej asfaltirana in gladka. Jutranji zrak je bil svež in čist. Reka je bila vse bolj daleč. Njena jutranja svežina se je na poti mimo praznih letoviških krajev vedno bolj sprevračala v mračen, zamegljen in neprijazen kraj. Ko se jima je prikazal otok Cres s svojimi, zanju nedostopnimi pogozdenimi vzpetinami, ki so kdaj pa kdaj zakrile tudi sonce, Reke že ni bilo več. Tudi obračati se ni bilo mogoče; sprva je bila na levi, zdaj pa je ostala zadaj. Vozovnici z rezervacijo sta kupila že prejšnji dan in sta imela svoj prostor takoj za voznikom udobnega avtobusa, ki je ob sedmih zjutraj vozil z Reke preko Pazina in Poreča proti Kopru in nazaj. Bilo je nekoliko oblačno, vmes pa so bili dokaj veliki kosi jasnega neba in vse je kazalo, da bo čez dan vreme lepo in da bo takšna tudi vožnja. Morje je bilo mirno. Bilo je videti velike, povsem gladke pasove, ki so se kovinasto lesketali v jutranjem soncu, druge površine na morju so bile bolj temne in rahlo valovite. Avtobus je bolj poredkoma ustavljal. Vendar pa je voznik kadil cigareto za cigareto in Njej se je kar naprej obračal želodec. Sprevodnik jima je dal papirnate vrečke, ki so bile na notranji strani prevlečene s tanko polivinilasto plastjo, tako da se niso prehitro premočile. Očitno ni nikogar motilo, da je bruhala. Oba uslužbenca sta se vedla vljudno in prijazno, dopuščajoč potnikom, da lahko nemoteno tudi bruhajo, če jih k temu sili želodec, tako kakor sta sama vztrajno kadila, dasi sta imela

nad svojima glavama napis KADITI NI DOVOLJENO, ki ga očitno ni bilo treba jemati pretirano zares. Prav tako sta potnika tam, kjer ni bilo naselij, lahko metala vrečke skozi okno na cesto. Gosti oblaki dima so se valili mimo glave in ramen voznika in že je kazalo, da bosta morala izstopiti, čeprav sta imela vožnjo plačano, denarja pa ne preveč. Naselila bi se kje, v katerem od teh neznanih krajev. Prebila bi v njem kakšen dan, da bi slabost prešla in bi potem nadaljevala pot v krajših etapah. Toda v Plominu, dokaj visokem kraju pod Učko, že precej proč od morja, pod katerim je bilo videti le še nekakšno ustje, zanikrno in umazano, pravzaprav v Plominu na prepihu se je njen želodec pomiril, zato sta sklenila, da bosta pot nadaljevala. Avtobus je imel krajši postanek, tako sta se lahko naužila svežega zraka, izpod Učke pa je proti morju vlekel precej močan in mrzel veter. Uslužbenca avtomobilskega prevozniškega podjetja JUGTRANSBUS in nekaj potnikov se je zateklo v majhno gostilno, onadva pa sta oblezla nekaj zapuščenih in razpadajočih poslopij. Veselila sta se biti zunaj, čeprav je bilo zelo mraz. V premikanju zunaj omejenega prostora sta imela nove možnosti gibanja. Lahko sta se oddaljevala drug od drugega in se spet zbližala, kakor so jima veleli nagibi in seveda, kakor jima je to omogočal njima še neraziskani tuji prostor. Bilo jima je všeč. Zelela sta si, da bi bila ena od teh napol podrtij njuna, da bi v njej prebivala in da bi ji vrnila življenje, se pravi tisti vsakdanji, tisti nenehni napor, ki bi zgradbi in njima obvaroval krov. Lahko bi kar ostala tu, čeprav ne za vedno, saj sta bila revna in si ne bi mogla privoščiti niti kakšne podrtije. Na tem mrazu ne bi zdržala dolgo in tudi sicer sta se spet kmalu umaknila v avtobus na toplo, dosti prej, kakor pa sta se vrnila oba uslužbenca in potniki, ki so bili z njima. Od Plomina dalje je bila pot vedno slabša. Vozilo se je pomikalo počasneje, a ga je vseeno pretresalo, tako da je vožnja postala kar živahnejša. Začuda, Njej ni bilo več slabo. Hitreje je okrevala, kakor je Njega minevala skrb, kako bo vožnja prestala. Čisto novi razgledi so se odpirali pred njima. Kraji, ki jih doslej še nikoli nista videla, so jima preganjali nestrpnost in dolgočasje. Posebno prijetno je na vzhodni strani učinkovala Učka in pozneje Čičarija. Gorski grebeni so bili pač še pod snegom, medtem ko so bile ravnice že v zgodnji pomladi. Povsod je bilo videti ljudi, ki so delali kaj, ki so hodili kam s kakšnim orodjem v rokah ali brez njega. Pa vendar je pokrajina vzbujala skrb. Polja ni bilo videti veliko, ni bilo videti velikih zgradb, tovarn. Kako se tukaj živi? To ju je namreč najbolj zanimalo, ne iz gole popotniške radovednosti, pač pa zato, ker so bili kraji vendarle lepi, sončno vabljivi. Njih privlačnost je bila ravno v tem, da je bilo vse tako, kakor sta videla, in da je vendarle moralo biti dobro, da je ta pokrajina morala omogočati življenje in je bila torej to pokrajina, v kateri bi onadva mogla živeti. Vso pot sta govorila bolj malo. Tu in tam je bilo slišati »glej«, kajti pokrajina je nudila polno presenetljivih prizorov, ki jih nista bila vajena, in sploh sta se vedla kakor dva otroka, ki sta prvič na potovanju in se ne moreta prenehati čuditi vsemu, kar jima je prihajalo pred oči. Naselja, skozi katera sta potovala, so se kazala v neki elementarnosti, pri čemer je mišljeno, da v te kraje, v njih vizualno podobo ni prodrla civilizacija, kakršno sta

poznala in videvala drugod, da so to bili kraji, ki so bili videti čisti in neomadeževani s pridobitvami in s škodo, ki jo prinaša novi čas. Naselja so bila stara in idilična. Če ne bi bilo elektrike, bi si lahko mislila, da sta zašla v eno od prejšnjih stoletij, in večkrat je bilo slišati besede: tukaj bi bilo lepo živeti, živela bi kar tukaj. Vendar besed ni bilo dosti več. Pojavila se je cela vrsta ovir. Kazalo je, da kljub želji, da bi se nekje ustalila, ni bilo v njiju trdnosti, ki bi jima omogočila, da bi nekje pognala korenine. Čutila sta, da nekako ne znata živeti in da te idilične možnosti predstavljajo samo utvaro, saj vendar prihajata sem od drugod in za njima ni nobenih stoletij, nobenih tal, na katerih bi mogla rasti. Bila sta nemočna, pot pa ju je vodila naprej. V koritu, kjer je ležal Pazin, je bila megla, tako da je bilo mestece komaj razločiti. Avtobus je imel zopet kratek postanek. Spet sta bila zunaj. Sonce je s težavo prediralo meglo in bilo je precej mraz. V knjigarni nasproti avtobusne postaje sta našla razglednice z lepimi srbskimi freskami in jih nekaj kupila za znanca. Mestece je bilo zares sivo in hladno, ni pa se jima zamerilo. Pot do Poreča je bila še dolga in čeprav je bilo vedro, sonce ni pripekalo. Bilo je ob koncu januarja. Bila sta zelo utrujena, a potrpežljiva, in ko sta v Poreču izstopila, je bila pot kmalu pozabljena. Okrepčala sta se, poiskala sta si prenočišče, potem sta dolgo časa stikala po obali in nabirala školjke, tudi kakšen lep kamen je šel z njima in modra, kakšna dva centimetra velika mačka. Nekaj časa sta prebila na verandi svoje sobe, sončila sta se in malo zadremala. Kupila sta si grozdja in pomaranč ter dolg, črn glavnik. V samopostrežni trgovini sta si za večerjo nabavila salamo, kisle kumarice in kruh, domov pa sta vzela še dve tubi paradižnikove mezge, ker se jima je zdela poceni. Pri večerji sta ugotovila, da je salama pokvarjena in sta jo morala polovico vreči v stranišče, imela pa sta je dosti in sta se kljub temu najedla. V hotelu je bilo dolgo v noč živahno, najbrže so kaj praznovali. Tudi onadva dolgo nista zaspala. Zjutraj sta naravnala postelji, približno tako, da bi bilo videti, kako sta tukaj spala dva utrujena človeka, in po zajtrku sedla na prvi avtobus, ki je peljal proti severu. Vožnja je bila spet čudovita. Zdaj je bila cesta spet asfaltirana in pokrajina ju je na novo presenečala. Gledala sta ven in se od časa do časa sladkala s čokoladnimi rogljiči, ki sta jih kupila ob odhodu iz Poreča. V Novem gradu se nista ustavljala, pač pa sta proti večeru obhodila vso obalo od Dajle proti Pinetti in od tam do Novega grada. Sonce je proti poldnevu izginilo. Zemlja je bila vlažna in se je lepila na obutev, ponoči je padlo nekaj dežja. Bilo je nekoliko hladno, ni pa bilo vetrovno. Lahko bi se povsem zvedrilo, a se ni. Prekrižarila sta Dajlo in iskala nekega človeka, ki je izdeloval dolge lesene žlice. S seboj sta nosila filmsko kamero in snemala prizore, ki sta jih poznala iz prejšnjih let, nove prizore in tudi takšne, ki sta si jih izmislila. Pogosto sta naletela na Fanta, ki je govoril z morjem, in na neko Starko, ki je nabirala mandeljne. Fantu se nista mogla približati, s Starko se nista mogla sporazumeti, čeprav je bila videti prijazna ženska in ju je kar zlahka prenašala v svoji bližini. Človeka, ki sta ga iskala, očitno ni bilo več na tem svetu. Vedela sta namreč, kje je običajno strgal svoje žlice. Potem pa sta na lepem naletela na Kustosa. Šel je proti njima, dasi ga je

nekoliko zanašalo vstran. Videti je bil kakor priliznjen pes. Prenehal je žvižgati svojo priljubljeno pesmico in se jima v zadregi smehljal. »Iz Vrat sem,« je rekel, »prej pa sem bil v Pulju.« Bil je hinavec. Šele ko sta ga srečala drugič, ni mogel prikriti, da je od tod. »Veste, tukaj so sami norci,« tako je govoril Clovek, ki sta ga iskala, »jaz ne sodim mednje.« »Ali poznate Cloveka, ki ga iščeva?« je vprašal on. »Ne,« je rekel Kustos, »jaz še nisem dolgo tukaj. Ne poznam ga.« Sama sta ga iskala naprej. Obrazi, ki sta jih srečavala, niso bili pravi. Bili so neizraziti. Nobenega odziva niso sproščali v spominu. Prav tako se niso mogli vtisniti vanj. Nekako sta se izogibala ljudem, zato sta imela še manj možnosti, da bi povpraševala po Cloveku, ki sta ga iskala. Kamero sta že naveličano prekladala iz roke v roko in zgodilo se je, da se je pred njima znašla Dajlanka, resnična črnolasa boginja, ki se pokaže kdaj pa kdaj, a nikoli za tako dolgo, da bi jo clovek lahko docela zaznal. Nasmehnila se je njuni zadregi. Bila je pred njima, a je nista prav videla. Tedaj bi ju rešila kamera, samo pritisniti bi bilo treba in kamera bi si zapomnila obraz boginje ljubezni. Toda roke so otrpnile in že je bilo prepozno za zvijačo. Tako sta se potem spustila k morju. Snemala sta pinije in bele niti, ki so jih na nebu vlekli za sabo lovci. Snemala sta morje in crknjeno mačko in nabirala školjke. Namenila sta se do Pinette pa nazaj. Nekoliko je pršelo, a ne preveč. Ni kazalo, da bo ravno dež, zato sta vseeno šla. Ljudi skorajda nista srečavala. Otroško igrišče v Pinetti je bilo seveda prazno. Ogledala sta si neko smešno reč, ki se je imenovala forma viva, in se mimo otroškega okrevališča spustila v gozdič, poln letnih hišic. Pri nekaterih hišicah so bile prižgane svetilke in prav kmalu sta opazila, kako za njima lazi nek paznik in zalezuje vsak njun korak. Sedla sta na klop blizu morja in dolgo mirovala. Gledala sta okrog sebe, krošnje drevs in morje. Noč se je že spuščala, pa tudi kaplje, ki so padale nanju, so bile vedno bolj goste. Zato sta se namenila v Novi grad, ker je bil bližji kakor Dajla. Hitela sta, da ju ne bi zalotil dež. Nazadnje sta morala še teči. Vseeno sta bila mokra. V neki gostilni sta naročila čaj. Gostilna je bila polna hrupnih ljudi. Bilo je gnusno. Delala sta se, kakor da ni nič, in si naštevata vse, kar sta opažala na policah s steklenicami. To so bili majhni, leseni sodčki, umetno grozdje in drugo sadje in razne živali iz najrazličnejših materialov, prašički, ptice in drugo. Nazadnje sta šla rajši na dež. Tu in tam sta vedrila. V lekarni sta kupila damske vložke, potem pa sta stekla za kombijem, ki je imel registrsko tablico njunega mesta. Voznik je zavil v neko restavracijo in ponovno sta, zdaj že dodobra mokra, pila čaj. Videti je bilo, da ju res rad zapelje do Dajle, čeprav ni nameraval tja. Ponoči se dolgo nista mogla ogreti, vendar sta se nekako spočila in zjutraj sta že na vsezgodaj stekla na avtobus. Daniti se je komaj pričelo, pihal je veter, nebo je bilo spet jasno. Proti Umagu sta se peljala v skoraj praznem avtobusu. Stekla so bila orošena, tako da je lahko napisal Njeno ime. »Napiši še svojega zraven,« mu je rekla Ona. Bil je vznemirjen. Po radiu je slišal čudno sporočilo, zato je potem videl v snu avion, ko je tresčil na zemljo. In, ko je prišel sprevodnik, mu je rekel: »Dve za Thule, prosim« in »to bi moral vedeti, ali tega nisi vedel!«

OLGA
CIMERMAN
STRAH



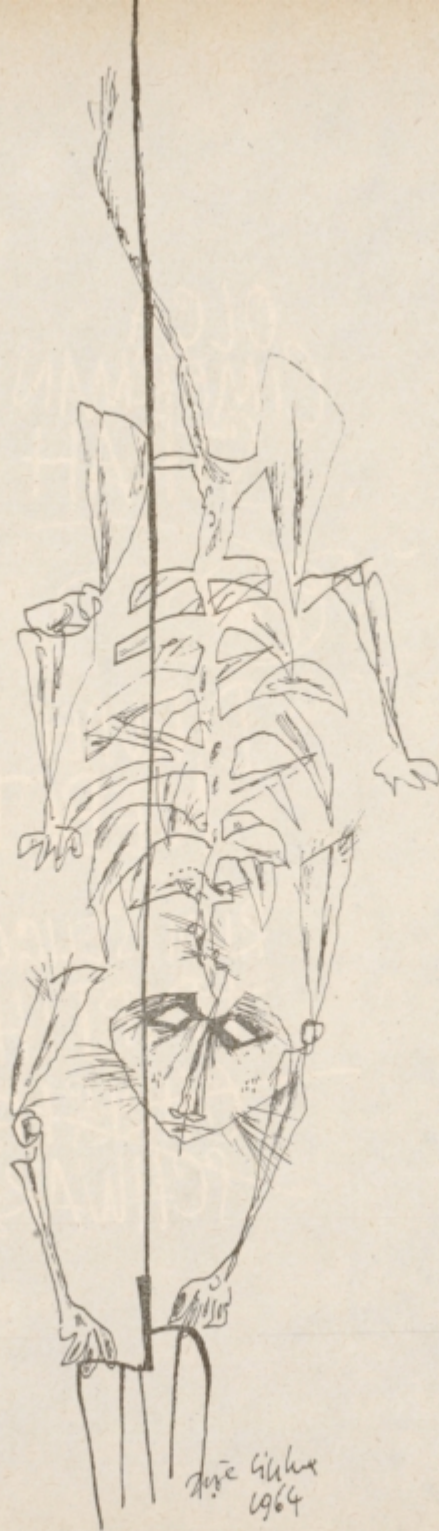
DRUPEL
NEBOTIČNIK

RUDI ŠELGO

TRIPTIH AGATE

~~CHRISTIE~~

~~SCHWARZKOBLER~~



Strah

Olga Cimerman

*Zdaj strme tvoje oči le še vase.
V zatohlo klet tvojih misli.*

Dane Zajc

Ali ni preneumno, da ne vem, če mi je vrnila drobiž? zadnjič sploh ni hotela ničesar slišati, čeprav je dobro vedela, da mi ga ni vrnila, in še nekaj jajc je bilo pokvarjenih ... ah! ne — je že prav, kaj pa mislim! saj sem ji plačala v drobižu, seveda sem ji, zraven je bil kovanec z odpiljenim grbom, ki sem se ga hotela znebiti, nič se ne bi čudila, če bi mi ga podtaknili v mlekarni, morala bom bolj paziti, saj če je zdajle z drobižem vse v redu, se lahko že v naslednjem trenutku zmotim, tako sem raztresena zadnje čase, tako sem raztresena. Malo je manjkalo, pa bi pustila na pošti vse skupaj; *Halo!* je klicala za mano uslužbenka in tudi nekaj drugih ljudi me je poklicalo, slišala sem in vendar nisem slišala in šele pri vratih sem se spomnila, da kličejo mene in da sem pozabila torbico in denar. *Saj dobite vendar še štiri tisoč in štiristo dvajset! Kam pa mislite!* Ne vem, mislila sem na telegram, ki sem ga poslala: sprejmite moje iskreno sožalje, to je bilo res odveč, kdo naj ga sprejme? saj ni nikogar, se pravi, sožalje bi smela sprejeti kvečjemu jaz, teta Frida tistemu človeku — kaj pa mu je bila? seveda nič, kak njen prijatelj je pač sporočil, ker ni bilo nikogar drugega, ampak telegram sem vseeno pozabila spremeniti, tako da je ostalo tisto smešno: sprejmite moje iskreno, kaj si bodo le mislili: žal mi je nemogoče udeležiti se pogreba, sprejmite moje iskreno. Navsezadnje bom pa le morala v Piran, nekako bo treba prevzeti zapuščino in še ljudje bodo govorili *na pogreb je ni bilo*, samo sitnosti bom imela, ničesar ne potrebujem, pustite me vendar pri miru. Za kosilo si spečem jajca, danes se mi nič ne ljubi, tako se naveličaš, kuhaš le zase, posoda se nabira po kuhinji, čeprav bi jo morala pomivati sproti, porcelanski stolpiči rasto okoli pomivalnika, plezajo na kredenco in se širijo po mizi, pravcata poplava ostankov, kakor nalašč jo je včeraj videla hišnica, saj sem rekla: ta je pa lepa! Povsod ima nos zraven, komaj odrineš vrata za špranjo, pa se ti zmuzne v stanovanje. Ze nekaj dni se ne počutim dobro! najbrž je mislila, da se ji opravičujem zaradi nereda, obraz se ji je kar tako nekako razpotegnil, kakor da bo zdaj zdaj zajokala, hinavka, ali pa se je norčevala? *Revica, če resno zbolite, le kdo vam bo stregel*, oči so ji švigale po kuhinji, o, saj dobro vem, kako me opravlja. *Se zase ne zna skrbeti*, je rekla spod-

nji, ki ima takó smešno ime, Dovganoc, in ki hodi na cesto v tisti obupni prešiti halji, s pločevinastimi motki v laseh (halja je iz Trsta, motki iz Avstrije). Vrata so bila priprta, ko sem šla po stopnicah, joj, ti ljudje! drug drugega so vredni. *Še zase ne zna skrbeti*, in ono strašilo je reklo: *Ali je kaj čudnega, če je nihče ni maral?* zagaten glas, kakršen prihaja iz zdolgočassenih ust, ki ob dopoldnevih zehajo in žvečijo kavno goščo in zlobne besede, pomešane z drobci včerajšnje hrane; vsako dopoldne se hišnica zavleče k njej ko preobjeden pájek: *Če vam iskreno povem — ti ljudje so bili vedno takšni*. Kaj pa ti veš, kakšni smo bili! *Ko je še živel njen oče*. Le pusti ga pri miru, umazana zavaljena mrha! *Ko je še živel njen oče* — vrata so se zaloputnila, tako da so ostale grozne besede, kar jih je še izvrgla, zaprte v tistem brlogu; pozneje so se odplazile (v živordečih copatah z rumenimi čopi) s krčnožilno hojo po hodnikih do kuhinj, kjer se na štedilnikih cvre mast in vreščijo otroci, ki so jih matere našeskele, ko so se naveličale sitnarjenja (malce slaboumne matere, otopele od enih in istih opravkov, začimb, skrbi in nežnosti; z zalitimi boki, v pošvedranih obuvalih pridrsajo kdaj pa kdaj na balkone k zabojčkom za smeti in spet odškrablajo v kuhinje kot betežni murni v svoje luknje); tja so se prisluzile in zlezele v ušesa, nekatera ovešena z uhani, nekatera zakrita s sesvedranimi lasmi, nekatera stisnjena pod rutami, zavozlanimi nad zvedavo usločenimi obrvmi — in v nekatera otroška: vanje so kanile, ker so bila pač tam, tiste besede so se v njih naselile kot nerazumljive tvorbe, ki so jih neokretne otroške misli začudeno otipavale in niso vedele kam z njimi: *Ko je še živel njen oče, draga gospa, če vam iskreno povem, ti ljudje so bili vedno takšni, kakobirékla čudaški, manjka ji žévémokaj in tudi sicer je bilo pri njih čudno napravljeno: knjig so imeli do stropa, dekle je pa hodilo v revnih oblekah, to že lahko rečem, nismo nevémkaj, ampak jedli smo, kakor se spodobi, in oblečeni smo tudi vedno bili, sama sem videla, kaj je njena mati nosila s trga — pet revnih krompirčkov in betevček solate, pri tem pa si je stari domišljeval nevémkaj, oh, mama, kako si bila prostodušna, da si videla v tejle babnici človeka, ki mu lahko zaupaš, da si v denarnih težavah, brez moči sem pred to priskutno prostaško žensko, Na klavir malo klempira, pa si misli bógvekaaj je*, ali ni vseeno? mislim si že lahko; da je, a vendar ni, ni, ni! Pusti mi očeta pri miru, pustite nas lepo pri miru in nič drugega! Med seboj se le žrite in si pljujte po hrbtih, saj vam je svet na široko odprt, pasete se po njem kot govedo po travniku in med pašo pozabljate na vse. Saj res ne morejo biti nesrečni, dajejo si opraviiti drug z drugim, raziskujejo se, strastno privrženi resnici o bližnjiku, škodijo si in se sovražijo, da se lahko pozneje pobogajo in si odpuščajo; jedo, pijejo in se crkljajo in čas jim mineva, ne da bi mislili nanj, in vsak nič jim je dobrodošlo razvedrilo; lazijo k vratom in prežijo na hodnik, če zaslišijo glasove ali korake. Ko je prišel poštar s telegramom, so se kakor vedno nabrale za vrati glave, ki bi rade vedele, kaj mi prinaša; plešasta lobanja starega Žvegliča, z bledorumenim salom zalit obraz njegove žene, Ulčarjeva ploščata glava z rdečimi brčicami, prepojenimi s tobakovim dimom in z zbadljivkami, s katerimi nenehno obdeluje sestro, ki mu gospodinji: *Ja, ti si mi bistra ženska, to je pa že treba*

reči! Teta Frida je umrla, poštar je rekel: *Tukajle podpišite*, glave so dihale za vrati, napol odprtih ust so si z živim zanimanjem ogledovale prizor s poštarjem in potem na vse načine ugibale, kaj je vsebovalo sporočilo: *Kar osupnila je, ti pravim!* in Žveglič je gledal svojo okorno ogromno ženo, ki se je je že tako navadil, da se mu že davno ne zdi več niti okorna niti ogromna: *Mogoče je pa s sodnije? Tiha voda, ja, kar spomni se malo Trefalta, ki smo ga dobili, ko nam je kradel jabolka, kakšen tiholaznik je bil.* Naj si mislijo, kar si hočejo, ker nisem prišla na pogreb, saj nisem mogla, v avtobusu mi postane slabo in ta neskončna vožnja do Pirana, ne morem pustiti klavirskih ur, sprejmite moje iskreno sožalje; za deset let je preživela papana, pa tudi ne gre samo za ure, oni dan so vdrlji v neko stanovanje v Gledališki, hišniku je vseeno in vrat sploh ne zaklepa, saj bi umrla od strahu, če bi zalotila vlomilca, ko bi se vrnila, taki ljudje so vsega zmožni, kje sem že brala? bogata ženska se je vrnila z dopusta, prebudila je moškega, ki je spal v njeni postelji, in od groze zgubila zavest, kaj se je že zgodilo potem? saj sem pozabila, kaj neki se je zgodilo? *Ti ljudje so bili vedno taki*, pri tem sploh ničesar ne ve, kakšni smo pa bili? Včeraj sem se že spet zbudila sredi noči, vsa potna, in zakaj me je tako strah? po stopnišču se je valjala moja slika, pijanci so hodili po njej, nisem in nisem mogla odpreti vrat, zunaj so topotali težki čevlji in hripavi glasovi so govorili o meni grozne nerazumljive besede, zloben smeh je stresal neobrita lica in hišnik se je med smehom tolkel po kolenih: *Kakšna flenča sakramenska! To ti je zverinica, to!* nisem mogla do slike, da bi jo rešila, in ko sem zajokala, je rekla hišnica Žvegliču: *Nad svojo sramoto joče!* joj, kakšne neumnosti človek včasih sanja, sicer je pa res, da si na milost in nemilost prepuščena tem surovim ljudem, ki bi se veselili, če bi te videli osramočeno, da bi se do sitega nažrli tvojega obupa; od jutra do večera prežijo za tabo, še koraka ne narediš po hiši, ne da bi se kje na oknih ali med vrati prikazali nosovi, uperjeni vate, čeznje se cedijo požrešni pogledi, kalni od poželenja, da bi se zarili v karkoli užitnega, kar bi se dalo posrkati v tesne prostorčke v lobanjah, od koder so se iztegnili. *Stopim v kuhinjo, naj vam povem, draga gospodična Ulčarjeva, ko bi to videli, za božjo voljo, sem si mislila, ja kaj pa ta ženska, povejte mi, jaz tega res ne morem razumeti!* in gospodična Ulčar, ki je sicer pod stalnim pritiskom bratovega razuma, se razcveti kot vrtnica, ker sme imeti svoje mnenje: *Saj vam pravim, še zase ne zna skrbeti!* in hišnica kima: *Prav imate, to ste dobro povedali, dobro ste jo pogruntali, ja, saj je tako*, in gospodični Ulčar se v srcu nekaj tako razširi, da bi hišnico najraje povabila na kavico, če se ne bi bala, da se bo nepričakovano vrnil iz mesta brat: *Ali si odkrila smodnik, bistra glava, kaj?* Ta človek ima v sebi majceno strupeno napol noro kačo, ki se mu izteguje skozi usta in seka na vse strani. *Kaj si si zopet namislila, kaj? to je kakor pribito, da s tvojimi možgani nekaj ni v redu, logični centri, če veš, kaj to pomeni*, ploskne z rokami (ali pa se mogoče počí po čelu) in ta zvok porogljivo odhiti skoz okno čez betonsko dvorišče za škripavo nadutostjo besed, ki se zagrizeno zavzemajo za zdravo človeško pamet; v njegovih rumenih katranastih brčicah mahedrajo zastave poraza: *Zdrava pamet in*

ženska, to sta dve različni stvari, če sploh razumeš, kar ti pravim, in zapomni si, upam, da ne zahtevam že kar nemogočega — če je rečeno, da kósimo ob enih, tedaj normalni možgani ne bodo pričakovali kosila ob dveh — kar molči! prosim, čisto nič me ne zanima, čisto nič me ne zanima, to je tvoja skrb, ni bilo elektrike! pa bi zakurila, saj peč imamo, če medtem ni iz meni popolnoma neznanih vzrokov izginila? Čez balkonsko ograjo se prikobali nekakšna mešanica hlipanja in zatajevanega cviljenja in pada v globino kot moker sneg in čez te signale obupa se samozavestno, skoraj nekoliko strogo, a vendar zadovoljno razprostirajo suhi prasketavi šumi časopisa, ki ga prelistavata, upogibljeta in poravnavata Ulčarjevi roki (navadno sta prilepljeni na cigareto, ki jo vleče k ustom, sicer pa se spopadata med seboj, grabita se in lomita prste in se prepogibljeta in si brskata pod nohti, medtem pa izpod rumenih brčic sika kačica: *Bistra glava, ja, to je pa že treba reči!* Zjutraj, sprijaznjena z dnem, ki prihaja, odpreš okno in že ga slišiš za dobrojutro, navadno se pri njima dan začenja s prekipeлим mlekom, ljubite se med seboj, saj to je ravno čudno, nekaj je močnejše.) Oh, če bi jim bilo po kakšnem čudežu onemogočeno črniti bližnje, bi dobili zlatenico ali žolčne kamne, od znotraj bi jih načelo in požrlo, kaj naj storim, da me bodo pustili pri miru? naj zaklepam vrata, da se spet kdaj ne prikrade hišnica v stanovanje, naj tečem po stopnicah, da me ne zasačijo njihovi pogledi, iztegnjeni kot lovke iz glav, ki iz mojega obnašanja nenehno nekaj sklepajo? Stari Gogala me je prosil, če si sme ogledati knjižnico, papa ga res ni maral, a saj mu nisem mogla reči ne. *Včeraj ste pa imeli obisk!* Oh, bil je samo papanov kolega, ki si je ogledoval knjižnico, kako na vsem svetu pa naj bi vedela! hčerko vendar učim klavir, dišalo je od njega po pijači in natresel je kup neumnosti *trojmeraj, mondšajnsnata, kako domače in prijetno gnezdece in čisto sami živite, tak lep in nežen otrok!* Dobrodušen, veder, prileten gospod, ki kliče ženo »ljubica« in jo ogovarja v dobrohotno-vdanem, prijazno-mehkem tonu dolžnikov. Morala bi ji reči: Vaš gospod sprog me je pravkar prosil, če si sme ogledati papanovo knjižnico, pridite vendar še vi in Alenka! Kaj si je le domišljjal! *trojmeraj, mondšajnsnata*, saj je bil prepričan, da se mu bom kar takole! Ali veste, da sem bil v Egiptu? osemindvajsetega, malo je manjkalo, da nismo zašli v puščavi, na vsem lepem pa smo prišli do nekakšnega jezera, po njem so plavale race, ki so jih turisti streljali, če so seveda plačali primerno pristojbino, zanimivo, alinêrs? Kaj mi mar jezero in race, oprostite, toda zadržujete me, ali kaj podobnega, kratko in malo bi mu morala pokazati vrata, površno je pregledoval knjižnico in brbljal niti preresno niti preveč šaljivo in se ni hotel spraviti, čeprav je bil že večer, počuti se osamljenega, še najbližji ga pravzaprav ne razumejo, navidez je pač treba, saj veste, ljudje, sredi katerih živimo! saj se mi je zdelo, da bo kar na lepem znorel, med stokanjem, kako družba preganja iskrenost! *Ljudje, ki se brez predsodkov, takorekoč čisto naravno dajejo drug drugemu, saj je ljubezen, če lahko tako rečem, takorekoč medij in pogledjmo glasbo!* ljubezen, sama ljubezen, če bi se našlo dvoje osamljenih bitij, trenutek, ki beži v večnost, ljudje bi nikoli ničesar ne zvedeli, tega se niti malo ni bati, o, to pa prav go-

tovo da ne! vedno sem vas na tihem občudoval, vašo milino, ko bi vi vedeli, kako sem osamljen, kako hrepenim po zaupljivosti nežne, izobražene, čudovite ženske, ljubim vas, že dolgo dolgo vas ljubim, nehaite, nehaite! pojdite ta trenutek! Kaj bi le rekel papa, ki ga je srečaval v zbornici? *Tale Gogala je pa res malo čuden patron, pomisli, očital mi je, da so moji nazori nekoliko presvobodni, no, saj mu jih je ravnatelj lepo napel, saj mu je dal vetra, kolega Gogala, mu je rekel, nikar ne pretiravajmo, lepo vas prosim, vse, kar je prav. No, če bi papa to videl, bi ga gotovo vrgel po stopnicah, starega domišljavega kozla. Še malo pred smrtjo je rekel: Beži beži, tale Gogala pa res pretirava, čakaj, na binkoštni ponedeljek je umrl, seveda, kvečjemu teden dni prej, v sredo je prišla teta Frida s popoldanskim vlakom, kakor bi bila slutila — kaj sem že hotela s tem? Ni ga maral, Gogalo, še najmanj, v hiši seveda tudi nikogar, toda njega so se bali, in ravno Gogala je očital papanu svobodne nazore! Papanu, če ta ni lepa! Papanu, ki je bil v resnici bolj strog, kot je bilo treba, celo sodrga v hiši se ga je bala, pravzaprav sva se ga z mamó tudi nekoliko bali, ampak kaj mi to prihaja na misel? Teti Fridi je rekel nekaj tako posrečenega, lej da se ne morem spomniti in že zvečer sem si ubijala glavo in potem sem se spomnila, no, zdaj pa spet ne vem ničesar. Nihče me ni maral (kaj pa se mi plete!) Nihče jih ne mara, rekel je teti Fridi: Nihče jih ne mara in oni nikogar ne marajo, prodali bi človeka za kozarec jabolčnika. Ne, saj ni rekel Nihče, tega sploh ni rekel, nekako drugače, ah, da! zdaj pa že vem: Drug drugega ne marajo, pa so vendar vedno skupaj in si izkazujejo zlagano spoštovanje. Teti Fridi se je zdela ta misel izvrstna: Natanko tako je, natanko tako! Zvečer sem ji zaigrala preludije, Moji preludiji, ki sem vsa nora nanje, pa je zadremala in se ni zbudila do konca, S tako lepim občutkom jih igraš, da me čisto prevzamejo, vedno sem pravila tvojemu očetu, da smo naredili nepopravljivo napako, ker te nismo dali na konservatorij, dobrodušna potuhnjenka! kaj pa je bilo tega treba? Če je oče le omenil, da na hodniku ni luči, je hišnik brž privil novo žarnico, držal jih je na vajetih, to je že res. V nedeljo zvečer je šel zgodaj spat, takoj ko se je vrnil s sprehoda, ali ga ni teta Frida še vprašala, če se ne počuti dobro, ker je tako bled? ali pa je bilo to kdaj drugič, ne vem, saj je vseeno, za večerjo je popil le pol skodelice mleka, zjutraj se mi je zdelo čudno, zakaj ga tako dolgo ni k zajtrku. Vse je imel zagrnjeno v sobi, ležal je na postelji, glava mu je bila nagnjena daleč nazaj, da mu je brada štrlela kvišku, takoj sem vedela: no, pa si me zapustil, kaj naj zdaj jaz? in pregnala muho, ki mu je lezla po čelu, kar nisem se mogla odločiti, da bi povedala teti Fridi. Potem se je nekako samo od sebe vse uredilo, saj sploh ni bil papa, tako je tam ležal, na mizi, pregrnjeni s črnim klotom, prevezali so ga čez brado, da bi mu zaprli usta. Teta Frida je sedela pri njem in mu govorila kakor živemu človeku: Saj je prav, no, saj je prav, mogoče se ji je takrat za hipec zmešalo, sicer pa je tako govorila tudi z mačko in če se je spotaknila ob preprogo, se je razjezila: Ti cunja neumna! ves večer po pogrebu je brbljala, kako so živeli v Gorici in kako je papa očetu izmikal tobak, jokali sva in pili čaj. Pridi vendar k meni v Piran, kaj boš tu sama. Kako si je le predstavljala, kaj bi zdaj sama v Piranu? Menda se ji je res*

kdaj pa kdaj v glavi malo zmračilo, brez vsake potrebe je ven in ven ponavljala: *Le glej, da bo vse v redu in da bo oče zadovoljen* in če sem jo vprašala, s čim? je rekla samo: *No, saj je prav, ljubite se med seboj*, kakor da bi bil ves smisel življenja v očetovem zadovoljstvu, ali jima ni bilo dovolj? *le glej, da bo oče zadovoljen*, saj je bil zadovoljen, saj je bil, imel je sveže srajce in dobro kavo za zajtrk in brez skrbi je lahko do svoje smrti preganjal Žgeča po šahovski deski, kaj bi torej še rada? Da bi zdaj skrbela za njene kaktuse? za vso tisto ogromno zbirko kobulastih, kačastih, zverženih, razvejanih visečih in štrlečih zelenih spak, ki so zavojevale vse balkone njene hiše v Piranu? Bi rada, da ti povem resnico? Najraje bi jim posekala neumne brezbrizne zelene glave, vsako leto sem ti kakšnega razmrvarila, *Poglej, to so bili najbrž spet tisti paglavci, ki so mi razbili šipo!* Papa se je jezil: *Te majhne krvoločne zverine!* kadar smo bili poleti v Piranu, se kaktusov ni mogel nagledati, po celo uro sta jih s teto občudovala: *Glej, tule poganja čisto nov brstič, in tale je od lani tako zrasel? saj ni mogoče!* zakaj je bil tak nedolžen, vesten in brezobziren sebičnež, ki ga nikoli ni zanimalo, kaj v resnici mislim ali želim, ki je bil prepričan, da da je vse na svetu v redu, če se sam dobro počuti, ne, ne! tega bi ne smela reči, oprosti papa, saj vem: življenje pride nadte in se te polasti, nekega dne si tak, kakršen nočeš biti, čas pa beži in na lepem ga je še čisto malo in potem postaneš strahopeten in si ne upaš biti kaj drugega kot sebičen nič, ki se baha s premišljenostjo, kjer ni drugega kot strah, da bi se moral odreči kakšnemu majhnemu udobju. *Naučiti sem te hotel, da je prva dolžnost, živeti pošteno*, veliko si govoril o poštenosti po mamini smrti, nekega dne se mi je prižgala iskrica: bojiš se, da bi ostal sam in da bi moral plačevati gospodinjo in zato si hodil od vrat do peči in naglas razmišljal: *Svet ni več, kar je bil, služkinje kradejo čedalje bolj, kakor slišim pripovedovati, star človek potrebuje svoj red in svoj mir, koliko je deklet, ki živijo srečno in zadovoljno in niso poročene, kar teto Frido poglej, kako imenitna ženska, nikoli je še nisem slišal, da bi se pritoževala, ravno narobe!* Zakaj je bilo treba tega govorjenja? Za vsak primer: *človek ne more imeti vsega, poglej teto Frido*, kaj pa, če bi se le kje kdo našel, kajne? bal si se za svoj popoldanski čaj, oh, saj ti ne zamerim ničesar, ničesar ti ne zamerim, naučil si me, zakaj vidimo vedno isto stran Meseca, da sem ti lahko pozneje pripravljala opečene kruhke, cmoke z govedino in mlečen riž, kadar se ti je zdelo, da je tvoj želodec v nevarnosti. *Druga stran Lune nas takorekoč vleče za nos, prosim postreži mi s čajem, ura je že vendar pol petih, ne bi si upal dvakrat reči, da se ne bom malce sprehodil do Kalvarije in nazaj, predno grem k Žgeču; le pomisli, včeraj sem ti pozabil povedati, da sem ga brez trdnjave prisilil k remiju, sicer pa ti kar priznam, da je prebrisan šahist, ki se ga je treba varovati.* Sanjalo se mi je, da se odpravlja k Žgeču: *Le glej, da ti medtem ne prekipi mleko, denarja ne bomo metali skozi okno!* kaj neki to pomeni? zbudila sem se, ker so se na cesti drli pijanci, potem sem se sprehajala po stanovanju in kar na lepem me je postalo strah, ko sem stala ob oknu in gledala na prazne pločnike in pomislila: Kje je papa? zaradi tega razbijanja srca bom morala spet k zdravniku, mogoče bi tudi Hoffmannove kapljice, kaj vem, danes jih ne

smem pozabiti, ko bom šla mimo lekarne, lahko si skuham metin čaj in ga popijem s kapljicami, oslabei živci, nič drugega ne, ampak zakaj se mi tolikokrat sanja o papanu? nekje sem brala, da pridejo sanje od luči in ropota. Če se zbudim, ne morem več zaspiti, hodim po stanovanju in mislim: sredi noči sredi noči včeraj zdajle jaz to sem jaz? Umrljivost moških je pri nas večja, luč se je na široko zibala v vetru, na robniku je sedel pijanec in spal. Justina me je prosila, če bi vzela njeno sestro vsaj za dve uri na teden, kako pa morem, že tako imam preveč dela, ampak končno me bo le preprosila, že vnaprej vem, da me bo. Teta Frida je umrla, teta Frida je omahnila, nekoč sem videla osmrtnico, ki sem se ji morala smejati, ker je pisalo: omahnila v smrt, ali: v grob, ne vem več, naša nadvse ljubezniva, neutolažljivi domači, tudi to je mogoče, lahko pa, da je bilo čisto drugače, Žvegliča sta dala natisniti: naša nadvse ljubezniva, plemenita in dobra mamica, to je bila tista preplašena starka. *Takoj se mi spravite v kuhinjo in ne sitnarite kar naprej, kdo vas bo le poslušal! Ali sem vam kaj dolžna, pójte, pójte! kaj sem pa imela od vas! s štirinajstimi leti ste me napodili delat, kaj sem imela od vas, kaj? Pasjo figo! in še na grbi vas imam zdaj!* in stara je stokala *a a a*, *Tiho bodite, vam pravim!* tudi Žvegliča bosta umrla, na kaj neki je mislila teta Frida? *zdaj zdaj ne bom vedela ničesar več, ničesar več, za mano ostane nekaj ogabnega, kar bodo zagrebli kot mrhovino in to je vse* — v resnici je najbrž zaspala kakor papa. Mislimi moram na nekaj drugega, nisem mogla priti, ne bodi žalostna, saj ji je vseeno, vsakič, ko je prišla k nam za počitnice, mi je dala stotaka, ki smo ga porabili za moje klavirske ure, papa je skrbel za moj denar. Dijaki smo se ga bali, saj ni vedel, kakšen je — *človek na mestu*, ujčkal se je v tej zavesti kot v zibeli, jaz jaz jaz, obe z materjo sva bili zaradi njega in končno se je pokazalo: tudi moje klavirske ure, venomer se je osrečeval s prijetnim občutkom, da je spoštovan in koristen gospod, osebnost z nekaterimi posebnostmi: z naočniki je mahal, kakor da zabija besede v zrak: *Obraz te je izdal, dragi moj — imago animi vultus est, na obrazu sem ti prebral, da nimaš domače naloge, pri meni je ne boš poceni odnesel, no, le sklanjaj mi »obraz« in si zapomni: bis dat qui cito dat. Naj se le uči latinščine, z njo bom še strožji, nihče mi ne bo mogel očitati, da sem popuščal lastni hčeri.* Mamica se mu seveda ni upala v ničemer ugovarjati, preplašeno ga je gledala in ga spraševala, če mu lahko že postreže s čajem in opečenimi kruhki. Pripravljala sem se za izpit, kako je vse to daleč, teta Frida je prišla gospodinjit, ko je morala mama v bolnišnico, Uroša sem prosila, naj ne hodi več popoldne v park, kjer sva se včasih shajala, bilo me je sram, da bi se z njim sprehajala, medtem ko mama trpi, kje neki je zdaj ta človek in zakaj me je bilo sram? Prejšnji teden me je obiskala Nina: *Kako je to zbežalo!* se je čudila, *saj sploh ne morem razumeti.* Z možem živi nekje na deželi in uči glasbo na osemletki, glej, da sem pozabila, kje. Kje živi? Oh, saj sem si zapisala njen naslov, ga bom že poiskala, popoldnevi so bili polni

suhega listja, ki je šumelo pod koraki, nasičeno z nečim neizrekljivo prijetnim. Z Nino sva hodili daleč ven ob Koprivnici, čisto, čisto nebo in koliko ptic je bilo tisto jesen! bila sem v skrbeh za mamo, ki je s težavo sedela v postelji, kadar sem jo prišla obiskat, Nina me je tolažila: *Oh, pa ja da bo ozdravela, ali si smešna!* sredi decembra je začelo snežiti, očetove objokane oči in nos tete Fride, ki je bil moder od mraza, snežilo je v debelih puhatstih lahkkih kosmih, ljudje so dostojno silili k nam trem, da bi nam stisnili roko, zdelo se mi je, kakor da se premagujejo, ker morajo vztrajati v resnosti, včasih človeka ob najbolj neprimernem trenutku posili smeh, zmrznjena zemlja pada na pokrov krste, srce se mi stiska, ker me trapi čudna predstava, da mama čuje te zvoke v tesnem prostoru, kjer zdaj prebiva, in da si misli: *Zdaj me pa zapuščajo, nehvaležniki.* Jočem, teta Frida me tolaži, čeprav jo boli glava in je vsa prehlajena, papa hodi po obednici: *Letos bomo imeli žalosten Silvester, ne morem in ne morem razumeti, ne gre mi v glavo, da je ni več.* To je torej, mislim, to je torej! in ne vem pravzaprav, kaj. To je torej, lahko pomislim tudi zdajle: Nina je bila na obisku, komaj da sem jo spremila na vlak, tistega vlaka že davno ni več nikjer, čeprav je še bil, prejle, skoraj bi lahko rekla: prejle. Zjutraj sem imela malo vročine, saj še zdaj nisem čisto zdrava, in če res zbolim? pogledala sem se v ogledalo, zdelo se mi je, da sem se postarala, gubice res še nisem opazila nobene, edinole če pogledaš zelo natančno in od blizu pri dnevnih svetlobi, nikoli nisem bila debela, in zaradi drobne postave, kak površnež me lahko še zamenja za frkljo, smešno. *Kako lepo polt imate,* mi pravijo. Papana je mučila pravzaprav ena sama skrb: *Klavirske ure, ki jih daješ, krijejo hvala bogu gospodinske izdatke, zdajle bi mi pa mogoče že lahko postregla s čajem.* Z ničimer ni segel do mene, razen z ljubeznijo do svojega udobja, zadušljiv poletni zrak, skozi zagrnjeno okno z ulice v mračno sobo ropot avtomobilov, papa drema na divanu, zakaj se ne morem znebiti teh mrtvih malenkosti? kako je knjiga, ki jo je bral, preden je zaspal, padla na tla in ga zbudila. *Eleonora, ali si doma?* Za večerjo bom imela kavo in kruh z maslom, jutri opoldne pa bom šla jest ven. Teta Frida leži zdaj sama pod zemljo, zakaj neki se je naselila v Piranu? mlačen veter z morja, na balkonu vdihavam to slano snov, ki pomeni nekaj strašnega, da me grabi za grlo, zdaj zdaj bom zajokala, papa dremlje zgoraj na ležalniku, teta Frida se vrne popoldne, odidem na sprehod po cesti ob obali, nekaj ribičev stoji nepremično, nepremično. *Zvečer bo promenadni koncert,* je rekla teta Frida, ko se je vrnila. *Ce hočeta, lahko bolj zgodaj povečerjamo in gremo poslušat,* sosedje so posedali pri nji v kuhinji in kramljali. Kako je bilo že ime lekarnarju, ki je razdiral nedolžne šale? Mogoče mi je prav on poslal telegram. Na maminem pogrebu se je teta Frida prehladila, skuhala sem ji čaja in ji ga zvečer odnesla k postelji. *Ti si še mlada, mene pa že vsaka sapica prizadene, kmalu bom na vrsti,* pa je preživela papana za deset let, pravijo, da vpliva podnebje, jaz že ne verjamem.

*Letos bomo imeli žalosten Silvester, a je le pripravil bovlo in skuhal grog in pripovedoval o potovanju v Pariz, kako je na Rue Lapicque iskal nekega prijatelja in kako iznajdljiv je moral biti, da ga je našel. Nina pa se je zelo postarala, saj sem jo komaj spoznala, obljubila sem ji, da ji bom pisala, kaj naj ji pišem? Draga Nina, mene je strah, teta Frida je omahnila v grob, pozdravlja te tvoja neutolažljiva prijateljica, ki se ponoči sprehaja po stanovanju in gleda skozi okna, zdaj na to, zdaj na ono stran in vidi postave pijanih ljudi in razmišlja o papanu. Zdravnik mi je predpisal neko krepčilo, da bi me potolažil, najbrž je mislil, da sem malce čez les, pomirjevalni čaj, ki ga hvali gospa Cafuta, mi ni pomagal, treba bo poiskati resnega zdravnika, tako ne morem več. Kaj, če umrem? stanovanje pa ni pospravljeno in tudi papirjev nimam urejenih, danes popoldne sežgem stara pisma, vse moram urediti, tudi v Piranu — strese me, če le pomislim na vožnjo! — kaj naj s kaktusi? in z vsem ostalim, še malo me ne zanima, kakšne skrivnosti hranijo predali v hiši tete Fride, ki papanu ni ničesar očitala, slep je treba biti, oh, papa, saj ti tudi jaz ne očitam ničesar, popoldneve si zapravljal pri šahu in si domišljjal, da si krepiš duha (kak vražji izgovor, kaj?) in da si nasploh precej popoln človek, saj že molčim, saj vem, tako se te polasti, pa če hočeš ali ne, in končno ti z ruto zavežejo usta, da ne zijaš kot bebec, če si bil zaživa pameten človek, za videz je treba skrbeti, saj vsi vemo, da je mrtev veleum neumnější od idiota, tudi Žgeč se je medtem že preselil izza šahovnice tja dol, kjer igra slepo simultanko s črvi, toda papa sploh ni nikoli pomislil, kako bom živela sama, ko me je že spravil v to kašo — kaj pa govorim! Hišnik se še zmeni ne, če ga prosim, naj popravi luč na stopnišču. *To ni moja stvar, ali bom za svoj denar?* Jaz mu ga tudi ne morem dati, saj uporabljamo stopnišče vsi. O, papa bi mu že *dal vetra*, kakor je imel navado reči. Sicer pa se mi zdi, da tudi Nina ni ravno srečna: *Moj mož, ah, je pravi pohlevni bacek, še šolski sluga bi se skopal nanj, če bi ne bilo mene.* Nina, Ninica, kam je to zbežalo? če bo prihodnjo nedeljo lepo vreme, jo pojdem obiskat, bogve kako se spominja papana, *imago animi vultus est, nihče naj ne misli, da jo bo konec leta poceni odnesel.* Ampak to je kljub vsemu res: nihče naj ne misli, da jo bo poceni odnesel, tudi ti si preplačal svoje udobje, človek se ne rodi dvakrat, drago sva te plačali za tisti nič, saj že molčim, *prosim postrezi mi s čajem, ura je že vendar pol petih.* Kaj za božjo voljo je tisto, kar se nas polasti? O mamica moja! zakaj mi nisi povedala, kako naj živim? Že zdavnaj bi bila morala nekaj urediti, nekoč je prepozno. Vsaj preselila bi se lahko drugam, v manjše udobnejše stanovanje, da bi se znebila te sodrge in še točilnic, toliko jih je v tem delu mesta! saj o mraku že domov ne upam več, skoro teči sem morala zaradi pijanega postopača, kaj veš, česa se na lepem domisli, saj bi mu še uiti ne mogla, če bi me trdovratno zasledoval. Kar za mano in za mano in za mano, bi se že kako znašel, da bi me ujel ravno pred stanovanjem in me prijel za usta, da bi ne mogla kričati,*

saj vrata bi že bila odklenjena, neumnica! umrla bi od strahu, lahko bi naredil z mano, kar bi hotel, zavlekel bi me v spalnico, o moj bog! še trenil ne bi, če bi jokala in ga prosila, naj vendar za vse na svetu. Zdaj vidiš, kam je to pripeljalo! Hčerko ti je posilil pijanec, čeprav si dobrih deset let prej prisilil Žgeča, ki je bil za trdnjavo močnejši, k remiju, čeprav je teta dajala stotake za moje klavirske ure (zdaj ji ne morem ničesar več vrniti, nobena pošta ne sprejema denarja na njen naslov), *človek mora živeti pošteno, koliko je deklet, ki so srečne, svet ni več, kar je bil*. Kaj pa je bil? Kaj je bil, da bom vedela, za čim je treba žalovati? Ali je bil svet Žvegličev in Ulčarjev? Remijev in popoldanskih čajev z opečenimi kruhki, Gogalovih velikodušnih nazorov in tvojih *bis dat qui cito dat*? Hišničinih ljubeznivosti in gostoljubnosti gospodične Dovganoc, ki ima motke iz Avstrije in prešito haljo iz Trsta, ki to rada pojasni kakemu znancu na ulici in ki porabi za svoje prijateljice kilogram najboljše kave vsak mesec? *Imago animi vultus est, imago animi vultus est*, človek vendar ne more kar tako umreti, saj je, kakor bi ga nikoli nikjer ne bilo. Ko bi le vedela, česa me je tako strah!

Nebotičnik

Dimitrij Rupel

Vstanem s postelje, brcam copate po sobi, ker mislim, da jih bom nasadil z eno samo spretno potezo, odgrnem modre zavese in zelo se zablešči. Tudi zaropota močneje. Čeprav je zvok že ves čas tam, že od šestih ali pa še od prej. En stroj ropota v širokih, neenakomernih udarcih, to je rumen pravokotnik na kolesih, potem so še buldožerji, ki zaropotajo takrat, ko jim gosenica ne prime in se stroj muči s strmino, potem so pa vztrajni ropotavi drobni strojčki za črpanje vode; od daleč lahko vidim, kako cev požira vodo — napne se kot kača, ko požre miš. Vem, da sem do kraja predihal ves zrak v sobi, tako je vlažen in zasičen z vonjem po hrani, perilu, krmežljavcih in podplatih. Zdaj sem točno v sredini sobe, nato se z rokami dotaknem stropa in z možakarjem na žerjavu si gledava iz oči v oči. To je deseto nadstropje! Posteljnino razvlečem po še nezasedenih krajih sobe, vendar pridejo v poštev samo tisti, ki so dvignjeni od tal. Da bi dajal rjuhe na tla, to mi nekako ne gre. Zunaj je tudi zelo vlažno. Drevesa so zelo nabrekla in tudi trava je zelena zelena. Blato po gradbišču se mi upre, kot da bi ga moral pojesti. Delavci ravno zabijajo strop v tretje nadstropje sosednjega nebotačnika v gradnji. Najprej so včeraj vse popoldne zidali stene, imel sem čas, da sem si izmislil, kje bo kopalnica, kje stranišče, kje bo pročelje, kje jašek za dvigalo. Kaže, da bo sosednji nebotačnik nekoliko drugačen od mojega. Jašek za dvigalo je ožji, ena soba je več, ena kopalnica manj in pročelje je na nasprotno stran kot moje. Okna so narejena na isti način, vse je enako vtisnjeno in izbočeno, vsi koti in ozka podolgovata okna (ki jim bodo kasneje pribili lesene letvice, da ne bo kdo skočil skoz njih, tako, točno na sredi, da zelo skazi podobo okna, kot si jo je izmislil kak izreden esteta, ki pa ni mislil na možnost samomora). Vse je isto, le zelo pozornemu opazovalcu se posreči odkriti razlike. In seveda mora poznati moj nebotačnik. Kako neudobno, taki nizki stropi!

Nato pohodim Alanov likalnik. Včeraj zvečer sem likal tisto srajco s črtami, se spomnim. Kako kruto me opominja! Srajca je obešena čez rob vratnice na omari, gladka in dišeča po pralnem prašku. Sedem za mizo in si ogledam zapis, ki je ostal od sinočnje bitke z neko mislijo o nekem romanu: »Zinka za šankom, vpliv staranja na družbeno dimenzijo, kriza aktivizma (pop. lit., glasba...)«. Vsako od teh besed posebej premeljem, nato me začne zebsti in besno planem proti radiatorju, ki ga do kraja privijem v levo.

Brisača, ki se suši na njem, se počasi segreje, najprej tisti del, ki je bližje cevi, po kateri prihaja toplota.

Kdaj le, kdaj pride ček? pomislim. Received ... No ... Signature ... Pay ... (cash!)

WHEN DRAWING A CHEQUE

ALWAYS WRITE IN INK. START THE AMOUNT IN WORDS AND FIGURES AS CLOSE TO THE LEFT AS POSSIBLE. LEAVE NO SPACE FOR OTHER WORDS OR FIGURES TO BE INSERTED. SIGN YOUR NAME, NOT YOUR INITIALS, AGAINST ANY ALTERATION. CHEQUES SENT TO THE PAYEE THROUGH THE POST SHOULD BE BOLDLY CROSSED AS SHOWN ON THE RIGHT.

Ura? Devet. Ob pol desetih pride pošta. Če čakam tu v sobi in kaj čečkam, bo trajalo blazno dolgo. Če grem pod prho, tako dolgo, da bojo ogledala zarošena, da bom popolnoma omamljen od pare in bom imel čisto rdečo kožo, potem ... potem bom imel še vedno dosti časa, da bom pojedel toast z medom in en grapefruit, popil kavo in prišel malo kasneje dol, tako imenitno, kot da se mi ne mudi ... In če bo ček, potem grem takoj v mesto. Besno potrebujem čevlje, moji rjavi so že skoz. In privoščim si škatlo AFTER EIGHT, francoski kruh, LE NOUVEL OBSERVATEUR in dve škatli mareličnega kómpota. Mousse? Chocolat mousse! Če ne pride ček? Pišem mu, pišem, pasjemu sinu, kratko in ogorčeno pismo. Brcam blazine in sem ogorčen. Kako si upa? Rjuhe napnem, brisačo vržem čez ramo, poberem stekleničke in milo in odklenem vrata. Samo premaknem kljukico v levo in so odklenjena. Stopim na hodnik in je tema, ker je Robert uničil celotno električno napeljavo. Kopalnica buči od air-conditionerja in Paul je spet potresel cela tla s svojim pudrom. Nato razpostavim stekleničke. DR. PAGE-BARKER naj bo pod zrcalom, PALMOLIVE in CUTTS for normal hair vzamem v tuš, YARDLEY ostane zunaj, to po britju. Copate postavim tako, da jih bom potem, ko bom stopil izpod tuša, našel takoj pri nogi. Ponavadi moram mižati, ker mi še kaplja z glave, pa se bojim, da me ne bi ščemele oči. Ko zapahnem malo srebrno reč in ko zunaj pokaže CLOSED, prijetno zaškrtá. Nato odprem pipo, kar je vedno tvegano, ker ne vem, ali bo buhnilo iz cevi, ki je izoblikovana kot mikrofón, ali pa se bo ponižno pocedilo iz nje. Tokrat buhne in ker je voda še mrzla, me strese. Upravljam iz daljave. Če bi me kdo videl! Nato je prevroča in z roko moram čisto ob zidu, da je ne skupim — tam je plastično kolesce z vdrtinami, ravno pravnjimi za prste, ki ima dve puščici — eno modro in eno rdečo. Nato postajam z vsakim trenutkom bolj blažen. Póskušam najrazličnejše drže — od takšne, da mi voda s hrbta teče preko glave na tla, do takšne, da si curek uperim v ramo in me v drugo ramo zebe. Zdi se mi, da je nekdo prišel. Paul? Pa ja ne bo šel na stranišče, medtem ko se prham? Mislim, da je prišel samo na kratko potrebo, ker se medtem pogovarja s svojo zaročenko Lindo. Nemarno tuli skoz vrat in piha vame. Ta sistem kópalnic s tremi prostori je prav zoprna. Še bolj se stisnem pod vročo vodo. Izredno težko je nehati, izredno! Ker potem moraš spet v mráz. Edino če se toliko časa izpostavljaš, da si prežet z vročino. Samo potem imam suho grlo in včasih omotico. In za srce je slabo.

Ko se zbrišem, je brisača čisto uvela, čisto nič svojega nima, kar pade navzdol in je kot kakšna topla oskubljenka. Zavežem si jo okrog pasu in stopim v kopalnico. Copate bojo mokre in spodrsava mi v njih, ker so brez pet. Mimogrede se s peto zapeljem na mrzli črni tlak. Masiram se in se opazujem. Imam napet živalski izraz. Po malem upam, da bo kdo vstopil in mu bo nerodno.

V sobi je strašen ropot. Le kako si predstavljajo, da bom tu študiral. Potegnem zavese in se oblečem. Ko si oblačim nogavico, poskakujem kot nor po drugi nogi, nazadnje pristanem s hrbtom ob omari, ki se s tem zapre in preščipne obešalnik s srajco, da zleti dol in me pokrije kot kaftan. Nato grem nazaj v kopalnico, da si pripravim obraz, da bo zmogel gledati v oči težavam dneva. Najprej se obrijem, nato se popečem s YARDLEY-jem, napravim frizuro in otrebim glavnik.

V kuhinji je toplo. Nekdo je pozabil izključiti grill in celo motna sivkasto-zelena pokrajina v kuhinjskem oknu je blaga in pomirjajoča. Iz gornjega desnega dela kredence vzamem svojo rumeno skodelico, v njej je srebrna žlička MADE IN HONGKONG, jo postavim na nerjavečo ploskev zraven izplaka, nato natresem približno en centimeter visok kupček sladkorja TATE in eno žličko NESCAFÉ. Predavanje se začne čez petintrideset minut. Nato vklopim samovar, ki je kot kak napihnjen ženski klobuk z gubami, in sedem. Tam je slučajno DAILY MIRROR, kjer berem, da so prišli Micka Jaeggerja, ker je užival mamila. Na sliki se reži stari Mick, zraven njega je Rolls-Royce, ki mu daje pogum. Policaj, ki ga vodi za roko, ve, da iz vsega tega ne bo nič, ker je Mick pač velika živina. Policaj je izrazito zaskrbljen, kot da bi najraje spustil Micka in odšel v pokoj, češ: kaj me rinete v takšne neumnosti, Mick se lahko lepega dne spomni in me zasovraži, jaz pa sploh nimam nič proti njemu, kje pa, moja Liz celo obožuje Rolling Stones in me bo topla, ko pridem domov, kako si si le upal, daddy, prijeti starega Micka, ki je tako blazno v redu? In zakaj si ga ravno ti, ali ni mogel kdo drug? Toda Mick je zoprna čeljust, to je jasno. Tista srajca z ogromnim ovratnikom je izrazito pavlihovska.

Voda je začela vreti in iz nosa tega starega klobuka se je začelo kaditi. Kot bi bil znotraj kakšen motor in bi v presledkih izpuhnil malo pare, da je lepše videti, da se ve, da dela v redu. Nalijem si vode v skodelico in prav lepa zmes nastane. Še malo mleka na vse to, tistega iz hladilnika, da bo ravno prav topla kava. Topla kava je zelo v redu, če stojiš z eno nogo na radiatorju in gledaš, kako mrzlo gre vlak mimo tvojega okna, kako se trudi, da bi šel hitreje, pa ne more, ker je proga razmajana. Pli-narna PAXMAN je vsa v plamenčkih kot božično drevo. In srkaš kavico. Ali bo čas za toast. Pol toasta. LURPAK dansko maslo je izrazito neslano maslo za razliko od novozelandskega, kjer je naslikan nek kenguru ali zmaj. Ko je toast vroč, se maslo kar razleze v luknjice in se razlije včasih tudi po bradi. Toda ni boljšega kot vroč toast. Vzamem seveda debelega (thick sliced), da bolj hrusta. Nož, ki je umazan od masla, ope-rem tako, da ga porinem pod vročo vodo in maščoba se raztopi in splakne v eni minuti. Nato ga spravim nazaj v kredenco.

Najprej moraš dočakati lift, ki ga zlobni in brezvestni stanovalci nalašč zlorablajo zoper tebe tako, da pritisnejo na nek poseben alarmni gumb, ki uniči elektronsko povelje, ki ga sprožiš s pritiskom na gumb v hodniku. Dvigalo se sicer ustavi, toda takoj zdrkne dalje, ne da bi razprlo vrata in te vzelo vase. Ko ga dočakaš, ponavadi ugotoviš, da je že polno, kajti večina stanovalcev tega nebotičnika ima predavanje ob desetih, ravno tako kot ti, in večina pričakuje pisma. Nato prideš dol in si zelo živčen, ker gre mirno in gladko, da sploh ne čutiš brzine, samo malo se ti zvrtil v glavi.

Čeka ni in vrnem se v svoje nadstropje, nakar besno igram darts sam s sabo.

Zbudi me telefon. Obenem slišim stari ropot na cesti. Okna so zaprta, zato me čudi, kako to, da je glasno. Počasi si nadenem copate in si ogrnem svoj jutranji plašč s svilenimi zavihki in iz kockastega blaga. Ko hodim, se spomnim naporov prejšnjega dne, izleta na Veliko planino in žuljev. Bil je zoprni izlet. Prav do noči sva hodila gor, nato pa megla in zeblo me je. Preskusim glas. V redu je. Grem po predsobi in drsam s copati. Moja mati tega ne trpi. To pomislim, kar se spomnim, da telefon sploh ne zvoni več. Kljub temu še stopim zraven, dvignem slušalko, nič.

Moj stric Marcello sede k mizi in butne ob predal. Presenečen se skloni in si ogleduje les. Odgrne prt in si ogleduje. Kljuka je pozlačena in kovina je v lističih narinjena po njej. Drži se lesa s štirimi vijaki novejšega datuma, po robovih jih je objedla rja. Noge so masivne, nekdo jih je pred kratkim očistil in jim povrnil lesk, sicer se jim pozna, da so dolga leta prebile na kakšnem podstrešju. Ploskev sama je umetelno izrezljana, vzorec spominja na morske valove, od ravnine, kjer jemo, odstopa navzdol, tako da je spodnji okvir širši. Po spodnjem robu je zglajen, da ne bi kdo s kolni butal obenj. Predal pod ploskvijo je začuda neroden, takoj butneš vanj, kvečjemu če postaviš stol dovolj daleč in imaš noge iztegnjene. Ne vem, kako je z manjšo postavo. Stoli imajo navpična naslonjala, trdi so, z lovskimi vzorci. Na sosednjem stolu je pes, ki vleče zajca, v ozadju so planine, obrazi so stilizirani, zelo bleščeči so, ker je površina zglačena. Krožniki, s katerih jemo, so angleški: Johnson Bros.

— Kaj je bistvo ekonomije, pripoveduje stric Marcello, — ponudba, povpraševanje, tu ne pomaga nobena modrost, pravi stric Marcello, tu je treba le jeklenih zakonov, ravnati se po naravi človeka, človek ima svoje zakone, kot jih ima matematika.

Krožimo po lesenih angelih, pobešenih po stenah, in stric Marcello govori o Evropi. — Evropski človek je navajen udobja. Sosedni prostor je dvignjen od našega za stopnico. V kotu je obešena slika.

This is the Voice of America, jazz hour, Dave Brubeck at the piano

Skoraj vsi modeli GM za leto 1968 imajo brisalce, ki v mirujočem položaju zginejo z vida v pripravljeno ležišče za pokrovom. Posebej je oblikovana leva ročica, tako da ne pušča zgornjega kota neobrisane

Pontiac letos prehaja od 5340 na 5736 kubičnih centimetrov. Kot vsi motorji 8 V Pontiac, je tudi ta opremljen z novo glavo, katere zasluga je boljše izgorevanje. Z ozirom na prejšnji model, 2,5 cm, spredaj 5 cm

Slišali boste poseben ritem, ki je značilnost kratkega turškega basa: slow v treh in pol delih, ponavlja vsako noto, ki jo je zaigral, hkrati

— Glej, pravi stric Marcello, — moderna ekonomija ustvarja povpraševanje, čeprav umetno ... Stebrički in slike so iz prejšnjega stoletja, stropi so nasilno prebarvani z gladko belo barvo, dolga miza na desni je pripravljena za večje družbe, svečniki so iz pravega srebra, slika ima mnogo rumene barve, oranžna in rdeča posebej v spodnjem delu, zgoraj je plavkasta, vendar močno zbledi ob motivu, ki je zelo živahen, zdi se, da lovci streljajo fazane, puške naperjajo visoko, nekoliko se kadi iz njih ... — Zdaj gradimo velike štiripasovne ceste, pravi stric Marcello. Iz puščave smo napravili letovišče, toda treba je bilo zelo dosti ... — Evropa? pravi stric Marcello. To je splet domišljije in krhkosti, utrip počasnega umiranja, toda zelo plemenito in v rumeni barvi, z vsemi odtenki večerne zarje ... utrujena seda k počitku, navajena bojev se smehlja krvoprelitju, umiva si roke, počasi, z utrujenimi in avtomatičnimi gibi, nikdar več, si pravi, svoboda je izbojevana, kolikor je že je, čemu bi se prepirali, dovolj smo že izprali zlata iz južnoameriških rek, prekovali smo z njim vse lestence in portale, kipce na oltarjih, prezbiterijanci in bičarji, tisoč sekt, Judje so evropska rasa, čisto zares, nič čudnega, banke in nakovala, betežni bogati starci z rabinsko frizuro, palica s platinastim ročajem, denarnica in zavitek BENSON & HEDGES, zdaj napišem ček in ga zavijem, previdno ga zapognem, da se oba roba, oni odtrgani z zobci in oni ravni, stikata, vendar se izpod zobcev oziroma v odprtinah zobcev kaže spodnja stran, rob mora biti čisto raven, še enkrat potegnem po pregibu, papir dostojanstveno zašumi, ček, dragi moji, ček je denar ... šumi spod koles avtostrade, če je dež, oziroma če čisto malo rosi po Apeninu, to je tam, ko greš v Florenco, glej, glej, kako zanimiva vaza s kitajskim motivom ...

VAZA S KITAJSKIM MOTIVOM, SKOK PO BROKATU, OBTEŽILNIK, DVA ZLATA KIPCA? EDEN SE PRIJEMA ZA GLAVO, DRUGO ROKO PA DRŽI NA PRSIH, CVETJE SE POVEŠA, TEHTNICA, KOT BI PREDSTAVLJALA JUSTICO, KROŽNIKI PO STENAH, ORNAMENTI SO ODLIČNI, V SIENSKI BARVI, TUDI RDEČKASTI, VITRINE S PREDMETI S POPOTOVANJ, VIET MINH, NASLONJAC Z ZLATIMI GUMBI IN SOKRATOVO POPRSJE, KNJIGE Z ZLATIMI IN MODRIMI ROBOVI, SREBRNA ČAŠA ZA SEKT,

— Jeanne Rozerot na bregu Seine s sprehajalno palico svojega spremljevalca, z etuijem za fotoaparatus, Jacques vajenec fotografiranja, Zola z epruveto, v ozadju vrt, nosi predpasnik, pesek je temen in svetel, tam kjer pade sonce, temen je od sence, drevesa so v posebnih štirikotnih loncih, križišče Villiers-Courcelles-Batignolles, pet kolesljev, madame, ki gre po proviant, dež je padel zjutraj, zato je nekam megleno in reklama za CHOCOLAT SUCHARD je le slabo vidna ... — To je Evropa, ustaviš se sredi Tuileries

in gledaš, lahko tudi umreš, pa pride majhna deklica, sprašuješ se, kako neki ji je ime, pa se igra s svojim očkom, ki je popoldne prost ali kaj, mogoče je že v pokoju, žabe ima zelo umazane, packe od kave in od trave, oče se smehlja, nikdar ne gresta ven, na Point-Rond se ustaviš in pripelje mimo Rolls pa Cadillac

Cadillac ostaja prej ko slej nespremenjen v karoseriji z ozirom na lansko leto, razen nekaj izboljšav. Njegova novost je v stroju, ki je s svojimi 7735 kubičnimi centimetri prostornine danes največji, kar jih delajo na svetu; ima 380 KM in razvija 72 mkg pri 3000 vrtljajih/min. ... Cadillac, kot skoraj vsi modeli, ima brisalce skrite, kot smo videli pri Pontiacu ...

Stric Marcello ima Chevrolet Corvette, pravi pa, da bi lahko imel tudi Pontiac Tempest GTO ali Buick Skylark, Corvette pa ima nov stroj 8 V Turbo Fire 307 s 5031 kubičnimi centimetri, 203 KM (SAE) pri 4600 vrtljajih na minuto.

Zraven igra radio

oni tip z modrim telovnikom, ki servira divjačino z grahom à la Wild, pa se smehlja s smehljamem 4 B in govori, da je na evropskem nivoju

Dave Brubeck igra

vilice so odlične, sploh se ne ukrivijo, tudi če močno pritisneš s palcem ob rožico na prehodu od držala k uporabnemu delu orodja, okna so zavešena s posebnimi rumenimi zavesami iz Avstrije, nekje zadaj je celo neka zastava in obešalnik je echt-deutsch.

Stopim ven in v vrtu mi postane malce slabo, rigne se mi in izpustim nekaj zraka, ki se mi je nabral pri jedi. Pobožam Corvette, zelenkasto srebrn je, rozete na kolesih so izbočene s pokrovcem, ki ima vgravirano zastavico, reže pri strani takoj za prvim kolesom me spominjajo na škrge, luči so pogreznjene z dvema romboma, pokrov je prav ribji, zelo zglajen, in roka se spočije na njem, počasi se vzpenja od kljuna, nekako puščičast je proti sredi, vendar se umakne v ravnino, ko dospe do vetrobrana, tam so spet reže za dovajanje zraka, streha ima točno po sredi droben jarek, komaj ga vidiš, če gledaš v pokromani rob šipe, pa se ti zelo blešči, sedeži so prevlečeni z zeleno tkanino, ki spominja na luskine, naslonjalo je prekinjeno z vdrtimi šivi, volan pa je lesen, s prečkami iz jekla, iste barve kot ves avtomobil, vmes so še podolgovate reže, da skozi vidiš instrumente, ki so globoko pogreznjeni v usnje, ključavnice sploh ne vidiš, ker je samo en gumb čisto pri vrhu vijugastih vrat, ki se sploh ne ločijo od karoserije, ampak se presenetljivo dvigajo iz enotne površine.

Kadar grem v tujino, imam ponavadi svoj usnjeni kovček, ki se prepaše, da kaj ne pade ven, ker je zelo nabasan. Tokrat sploh ne grem v tujino. Tujina prihaja k meni v obliki krožnika Johnson Bros. In nebotičnik se nekako prikaže s čelne strani, da vidim vse tiste rumene in modre zaves, kakor je že nadstropje, štirinajst jih je vseh skupaj, če se prav spominjam. Pomaham Bobu in Dicku, to se spominjam, včasih me zasleduje kot kak bedast déjà vu.

Zaslišim prihajanje. Stric Marcello pomaga obleči plašč teti Ramoni. Svila zašušti in nekdo kašlja. Natakár se posavlja z globokim prizadetim glasom. Čez roko drži prtič. Stric Marcello pravi: — Questo successo, tanto piu notevole in quanto raggiunto in un anno di contrazione del mercato, può essere attribuito agli sforzi...

— In kako Francis, sprašuje stric Marcello. — V umobolnici, odgovarjam, — lahko sem se pogovarjal z njim, ko sem mu dal dve cigareti in trideset šilingov. Bil sem dober mornar, je rekel, — toda ko sem začel piti, nisem mogel nehati. Lahko se uležem sredi ceste, sem umazan in lahko se upijanim, kadarkoli hočem. Videl sem pol sveta. Tu vsak dan umre od 1100 do 1500 ljudi od zastrupitve z alkoholom. — Ta mir, pravi stric Marcello, — to je tisti čudoviti nadih svobode, ko se vdano vrtiš okoli iste stvari, nikdar ne pomisliš... počasni vzgib roke, plašč nakaže gubo, lasje se vznemirijo v vetru, pohodi cigareto, zima bo, kadí se mu iz ust, zima...

Triptih

Agate

Schwarzkobler

Rudi Seligo

Drugi del

Jurij stoji nepremično. Ne hodi gor in dol. Samo stoji, in ko pride zraven, ji pomigne navzgor proti uri in ji reče o uri. Reče o pogledu na uro. In nemara res vzdigne obraz proti nji. Ura, ki visi nad trojnim oknom blagajne, je okrogla in ima belo številčnico. To je Iskrina okrogla električna ura, ki je obrobljena z aluminijastim obročem, kazalca pa sta zelo črna, kot so črne črtice, ki nadomeščajo številko ure. Človek ve, kje je ena ali štiri, po legi črtice na krogu številčnice. Veliki minutni kazalec ne teče sklenjeno ali povezano iz minute v minuto, ampak skoči v naslednjo minuto, ko se znotraj v koleščkih in majhnih vzvodih nabere šestdeset drobnih sekund. Manjkata samo dve črtici do štirih.

Še prej je bila v nizkem javnem prostoru, kjer so bila vrata, ki vodijo ven, na stečaj odprta, vendar se zrak sploh ni pretakal skozi nje. Tudi takrat, kadar so se odprla nasprotna, ki vodijo v stranišče, ni prišel val zraka. Renata, ki je bila nasproti nji za okroglo mizico, je imela zelo ravne, kratko prstrižene lase rjavo rumene barve za ušesoma spete z lasnico in urejene v nekakšno bubi frizuro, ki se zmeraj tesno tišči lobanje. Široke ličnice so ji širile obraz prav do uhljev in so služile kot trdna opora dostikrat težkima in belima zrklima. Na mečicah uhljev je imela pripete zelene uhane v obliki kvadrov. Kvadra sta visela na verižicah. Ker ni sunkovito premikala rok, glave in tilnika, kvadra nista zelo nihala ali celo opletala. Nosila je srajco iz kariranega oksforda in odpela si je več gumbov, ker je bilo zelo vroče. Potem se je vrnila natakaraica z visokima kupama raznobarnega sladoleda. V vsaki so bile štiri kroglice. Ena je bila bela in najbolj mrzla. Druga je bila rumena. Tretja je bila rožnata in je imela C vitamin. Četrta je bila mandljeva in je ležala na dnu kupe. Zlička je bila ploščata in se je spodaj širila kot lopata za premog. Bila je motno kovinska, vendar ni bila srebrna, kajti srebro je težje in bolj mlečno. Renata je bila zelo presenečena, ko je rekla, da mora iti. Zrkli sta ji zelo izstopili in zrenje, ki je šlo iz njih, je bilo položeno na njena drobna ramena. Potem so se ji tresle tudi roke, ko so šle k sladoledu. Rjava barva sonca se je z dlani in lahti pomaknila navznoter, da se je pokazala hladna in napeta bledica. Potem se je pomaknila čisto na rob stola, nagnila se je naprej, še enkrat stegnila trepetajočo roko proti njenemu belemu muslinu in drobni rami in skoraj hripavo rekla, naj še ne hodi. Potem je imela zelo krčevito

roko in si je ni pustila odriniti. Potem je s prosto roko zgrabila torbico, se odrinila od mize in stekla ven. Njen muslin je zaplapolal v brezvetrju vročega prostora in brezvetrju na stežaj odprtega izhoda in skoraj tekla je vse do sem, kjer je čakal Jurij in ji rekel o uri.

Ta prostor sploh ni zatohel, siv in nejasen. Tri stene, od katerih sta dve obrnjeni na prosto, ena pa v veliko vežo, ki služi za prehod v kino dvorano in sprehajanje gledalcev, dokler se vrata v dvorano ne odprejo, so skoraj vse steklene, steklo prepleta samo aluminijast okvir. V dveh steklenih stenah so steklena vrata. Četrta stena je obložena z marmornatimi ploščami in ima tri okenca v blagajno, ki prične delovati dve uri pred predstavo. Tla so kamnita in zglajena kot parket. Točna kazalca, za katera čas ne teče, ampak poskakuje, kažeta dve minuti do štirih. Jurijevo obuvало ima iz vrvi spleten podplat, na peto pa prilepljeno tanko plast surove gume, da ne drsi niti na tako zglajenih tleh, kot so ta v preddverju kino dvorane. Nad podplatom je platno. Ljudi je malo, poletje je vroče. Stojijo po kotih. Noge imajo prekrizane. Ena roka drži cigareto pred usti in se spodaj s komolcem opira na drugo, ki oklepa želodec in s prsti sega v pleča. Nekateri drugi pa napol sedijo, napol slonijo na nizkem prizidku, na katerega so postavljena okna od enega do drugega konca in vse do visokega stropa kot steklene stene.

Ko pogleda na uro, prestavi torbico iz ene roke v drugo in naglo utripa z vekami. Z roko gre proti obrazu, vendar se ga nemara niti ne dotakne, ko jo spusti dol in z njo spet prime torbico, ki je temno modra, ovalna in trebušasta in ima ročaj, ki je zelo dolg. Zaponka torbice je kot majhen valj v majhni zanki. Oboje je medeninasto in se lesketa z novim leskom. Gleda vanjo. Počasi — ko jo gleda — zmeraj bolj spreminja pogled in obraz, kot da se odmika od nje. Potem pogleda na uro in proti vratom, kjer že stoji biljeter v modrem suknjiču in rjavih hlačah, ki nemara sploh ne spadajo k uradnemu, delovnemu, z zlato vrstico obšitemu suknjiču. Potem ji reče o vročini in o njeni spremembi.

Torbico prime z obema rokama in si jo nese pred trebuh, da se na stegnih malo zaziblje. Glavo nagne malo vstran in gleda mimo njega proti blagajni.

Dvorana se položno dviga proti ozadju. Vrste sedežev so razdeljene v tri dele. Med njimi sta dva prehoda, se pravi med sredino in desno stranjo in sredino in levo stranjo. Na zidan strop je obešen še strop iz drugačnega materiala in se potem ne stika s stenami. Sestavljen je iz kvadratnih plošč neke sive mase. Plošče so tesno spete, tako da med njimi sploh ni nobenih špranj. Imajo pa po vsej površini luknjice, skozi katere nemara odhaja in prihaja zrak, nesnažen in čist zrak, zrak, ki pljučem ne koristi več, in zrak, ki ga pljuča rabijo v veliki meri, čeprav človek samo sedi in gleda in samo včasih globoko ali sunkovito zajame sapo. Vir svetlobe je med obema stropoma. In potem tam, kjer se drugi strop ne stika s stenami, prši ven in prav toliko redči mrak dvorane, da obiskovalec lahko prebere številko vrste in sedeža in tudi stran dvorane, kar je napisano na listku, ki ga ima med prsti. Ko seda, lahko tudi razpoznava obraze v svoji bližnji okolici. Zato pa tudi ni nobene luči na stenah in so stene lahko popolnoma

gladko speljane. Samo nad vhodnimi in izhodnimi vrati je po ena podolgovata ovalna lučka, ki je opremljena tudi z rdečim trakom po sredini. Vendar te lučke niso zato, da bi širile svetlobo, da bi razsvetljevale dvorano in obraze. So samo zato, da obiskovalec ve, da je tam na levi izhod in tam na desni vhod. To je pomembno, kadar je film temen in človek ne misli čakati do konca, ko postane spet svetleje. V takšnem primeru mu lučka z rdečim trakom kaže pot. Tudi skozi luknjice v visečem stropu ne prihaja svetloba. Zračne luknjice so temne.

Reče mu o zadnjih sedežih, o zakaj spet tako zadaj.

Sploh ji ne odgovori, ko jo narahlo porine v šestintrideseto vrsto na sredini in ko s sivega, še neosvetljenega platna prihaja večrazsežna glasba. Ko svetloba med obema stropoma ugasne in preneha tudi glasba, ki ni namenjena določenemu filmu, in se skoraj hkrati že prične glasba iz filma, ki prihaja, in se tudi široko platno osvetli z napisi pravega filma in kmalu tudi s pravimi slikami, prične po maloštevilnih obiskovalcih plapolati siva svetloba, ki je zdaj močnejša, zdaj spet rahlejša, kot da je tam daleč pred njimi kakšen moder in razredčen ogenj, zašušti na njeni desni celofanski papir in njegov težki in malo pridušeni glas reče o bonbonih. V šestintrideseti vrsti v sredini ni nobenega drugega gledalca. Samo na levi in desni jih je nekaj. Pot je *neverjetno urejena in peščena in ob nji je videti veliko vrtnarskih znamenj tudi zelo urejenega varka*. Travica ob poti je kot počesana, je gotovo angleška in po angleško pristrižena. Zdaj pa zdaj je kakšen okrogel ali vitek, pri tleh rastoč ali malo višji grm in belina kakšnega kipa s podstavkom ali brez njega. Ko se belina in urejenost poti nehata, se pričnejo široke kamnite stopnice. Na kamniti ograji na obeh straneh so tudi kipi. Potem se na široki ploščadi stopnice razcepijo na levo in desno. Potem je mogoče ploščad videti bolj ob blizu, zelo podrobno. Vidi se razjede in luknjice starega zidu, ki je postavljen na oni strani ploščadi. Če se človek, ki bi prišel po stopnicah navzgor, ne bi obrnil niti na levo niti na desno, bi zadel vanj. Zgoraj nad zidom in malo bolj proč od zidu je mogočno pročelje. Potem pride dolg, visok in mračen hodnik, ki je v stari masivni zgradbi. Vendar pa je ta mračnost nejasna in negotova, morda je sploh ni in se samo tako zdi zaradi nasprotja, zaradi sonca in visokega dneva, ki je bil poprej na beli peščeni poti in tudi še na stopnicah, ko so bile temne samo razjede in luknjice v kamnu in zidu. Glasba je samo včasih, iznenada se prične in potem iznenada tudi preneha, ko bi nemara še zmeraj morala teči. Obrazi so zdaj manj svetli, bolj so pogreznjeni v dvorano, ki kljub vsemu nima težkega vročega zraka, poprej pa je bilo na njih veliko svetlobe. Hodnik je raven in dolg — sploh ni videti konca. S stropa visijo lestenci. Brušeno steklo ploščic, okraskov ali steklenih sveč, skozi katere nevidno teče žica elektrike, se lesketa v tisočerihi odsevih, ki so zdaj ostri kot puščica, zdaj široki in medli. Tako naredi steklo. Vsak lestenec, posebno pa svetloba, ki gre iz njega, je hkrati celota zase in hkrati razdrobljena v koščke. Vsi ti koščki, vsa ta lomljena svetloba, vsi ti delci lestenca — ostro izbrušeni liki in motne široke ploskve — vse to se potem velikokrat ponovi na ogledalih, ki so razmeščena po hodniku in od katerih nekatera ne visijo

popolnoma navpično na navpični steni, ampak so zasukana bodisi malo poševno ali pa spodaj ali zgoraj malo privzdignjena. Potem se te svetlobe in odsevi med sabo sekajo. Zelo težko je ločiti odsev od pravega lestenca. V hodniku so tudi marmorni stebri z okraski, in potem gre vsa ta sama po sebi šibka svetloba tudi po njih in jih osvetljuje — včasih s strani, včasih od spodaj, včasih od zgoraj. Kadar pada ta nadrobna svetloba na njih od spodaj, so nemara videti skrivnostni. In zdaj je v tem dolgem in visokem in globokem in po vsem videzu skrivnostnem hodniku, kjer skorajda vse miruje, kot da nič ne čaka, široka orgelska glasba, ki je kot del hodnika, kot da mu ni pridana. Tudi glasba je takšna, kot da miruje, in takšna, kot da je sestavljena iz enega samega tona, ki se razteza v vseh petih smereh, čeprav je res, da se orgle glasiyo večglasno in v različnih registrih. Bolj globoko in dalje v hodniku so na levi strani nemara tudi visoka okna, kajti dolge prosojne zavese se rahlo bočijo nazvnoter v hodnik, kot da skozi okna prihaja enakomeren val zraka, ki jih skoraj nepremično drži nad tlemi in malo proč od stene in okna. Samo včasih malo valovijo. Tako val zraka sploh ni hrupen in ne nastaja in ne pojema, ampak enakomerno je. In kljub temu valu in orgelski glasbi vse miruje in je tiho, brezglavo. Včasih se odcepi na levo ali desno kakšen manjši ali večji hodnik. Včasih je ob hodniku majhna hiša, včasih pa pravi prostor, samo da nima vrat iz hodnika, ima pa vse drugo: visoka okna, svoj lestenec pod stropom ali celo dva, kakšno nizko, do potankosti izrezljano omaro, na kateri je vaza, bel doprski kip ali samo glava, mehko preprogo in na nji okroglo masivno mizo in ob nji globoke nizke fotelje z visokimi naslonjali. Tudi v teh prostorih ob hodniku je široka orgelska glasba in tudi miruje. Najprej vzdigne levico in jo naredi zelo mehko in upogljivo. V mračnem zraku, po katerem plapola sivomodra svetloba, med obema sedežema zasuče dlan in se s hrbtno stranjo dlani dotakne njenega lica in ga poboža. Potem se za hip vrne k sebi, potem pa počasi in previdno zdrsi na levo in navzdol v njeno belo muslinasto naročje, kjer sta njeni roki. Obe dlani sta ena zraven druge in prsti so malo upognjeni. Ko jih otiplje, se njegova dlan zelo razširi, tako da je širša od obeh njenih, spusti malo več teže vanjo in ju objame, ko njegove oči še zmeraj zrejo tja gor. Prav v takšnem prostoru, ki je polkrožen in nenadoma ob hodniku, je okrogla mehka preproga, na nji pa okrogla nizka miza. Za njo sedijo v črnih oblekah in z belimi ovratniki zbrani igralci kart. Najprej je videti samo to, da imajo v rokah podolgovate karte. Sploh ni nobenega giba, nobena roka ne prime karte, da bi jo položila ali vrgla na mizo in noben igralec se ne nagne niti na levo niti na desno, kjer je sosednji igralec. Poteze obrazov so nepremične kot poteze na kipih v dolgem hodniku, oči so v kartah, nekatere pa nepremično nad mizo in v prostoru okoli mize. Tudi nobene besede ni. Potem se zgodi nekaj gibov s kartami in rokami in vsak traja zelo dolgo. Sacha Pitoeff ne zgane z ustnicami, ne trene z očmi, ne zgane niti z mišico na obrazu. Svoj kot s koso obsekan obraz drži v zraku nad mizo. Ličnici sta visoki in zelo ostri, očesi kot usahli votlini sta nad njima, spodaj pa se pergamentna koža tesno ugreza v čeljust in brado, in skorajda ne gre ven, ampak izginja nazvnoter, v jabolko in grlo. Obrvi, ki so tanke in komaj vidne, kot samo

nakazane z nekim rahlim in medlim črtalom, ima visoko nad senčnima votlinama, vendar ne guba čela. Vse je tako gladko, kot da je obsekano, in kot oči votlo in pretresljivo mirno zrejo svoje zrenje. Narahlo in ne sunkovito, tako da se kljub vsemu lahko zdi, da samo približuje koščice svoje poletno vlažne roke njegovih težki in razprti dlani, odriva njegovo dlan stran, proti njemu in naslonjalu za roke, ki leseno ločuje oba sedeža, enajstega in dvanajstega. Ni pa nobene besede. Sacha Pitoeff temno vstane. Tako kot je pokončno sedel, tako tudi pokončno vstaja, ne da bi bilo poleg vstajanja videti še kakšen drug gib. Čeprav potem ne popravi nobene gube na svoji temni obleki, je v istem hipu, ko je pokonci, vse na njem gladko in zravnano, precizno urezano in naravnano. Roke ob telesu so navpične in ravne kot dva črna trsa. Negibni sivi obraz gre čez karte tam spodaj in dostojanstvene igralce malo nad kartami, ki se bleščijo v nešteti odbojih lestencev. Nobeden se ne ozre gor, tudi potem ne, ko od nekd potegne kar malo sunkovito in mogoče celo mrzla sapa, ki jim vzdiguje in viha redke lase. Sacha Pitoeff širi zenice in z njimi tudi senčnati votlini nad ostrima ličnicama. Zelo zlagoma in enakomerno obrača obraz proti temni steni nasproti sebe ali pa morda v hodnik. Hodnik je spet zelo raven z velikimi lestenci, stebri in mirom, ki je prepojen z orgelsko glasbo in takšen kot kakšen velik in okrogel steber. Zdaj plapolajo po gledalcih več svetlobe. Njen muslin je najbolj viden in tam, kjer se neha, nad koleno in pod vratom, je skoraj tako, kot da potem nič ni in je samo temen zrak. Njegova težka dlan, ki je zdaj posuta s kapljicami poletnega potu, se spet približa njenim, ki sta v gladkem naročju. S hrbtom dlani se lepljivo in kar malo nemirno dotakne njenega kupčka rok in potem polzi še bolj nemirno po gladki poti tja dol, kjer je ta najbolj čudežna tkanina odrezana in kjer zraste gladina napetega poletnega stegna brez vsakršne tkanine, ki se tam, malo nad koleno, sploh ne tišči drugega. Iz temne globine hodnika, ki se tam daleč na videz oži, se pomika najbolj bela ženska postava. Blazinice obremenjenih in obteženih prstov najprej samo tipajo povrhu, potem pa se prsti razširijo na to in ono stran stegna tik nad kolenom in ga zavijejo v malo drhtljiv in negotov objem, ki hoče bolj in bolj stisniti, ko pride njena levica in prime roko skoraj trdo za zapestje in jo krčevito, vendar zlagoma nese proti naslonjalu za roke, ki loči enajsti sedež od dvanajstega. Tam jo spusti. Bolj se približuje, bolj je bela in se tudi zelo blešči, presega s svojo svetlobo najbolj svetle stvari v hodniku, celo svetlobo lestencev. Vendar težka roka nepopustljivo in malo nemirno in z večjimi kapljami po hrbtu dlani spolzi nazaj v belo naročje, kjer se nekaj hipov nejasno preobrača in tišči s svojo težo v vse smeri in ne samo navzdol, potem pa se vzdigne bolj gor, se zasuče, tako da upognjeni prsti in nagubana dlan štrlijo proč od telesa in muslina proti plapolajočemu platnu, in s hrbtom tesno po telesu drsi tja gor, kjer se pričenjajo drobne bele prsi. Tudi njena desnica pride tja gor, seže k prsim, se skrči, spusti malo nižje in odrine veliko težjo roko proč, v desno. Iz globine ravnega hodnika se prikaže bela ženska postava. Sprva je zelo neznatna in komaj ločljiva od stebričkov in belih marmornatih kipcev, vendar se še kot takšna zelo blešči in prekaša svetlobo lestencev, ki so nemara nad njo v globini hodnika. Potem se premika. Vidne so male škarje

njene zbrane, ne hiteče, ne nagle, ne pričakujoče hoje. Kot da hodi, ker hodi, kot da bo tako hodila še veliko časa. Zgoraj nad korakom je vse mirno in belo, kot da ne spada k hoji. Tkanina tam zgoraj se niti ne guba, tako kot se spodaj ob koraku vendarle in vzlic vsemu malo maje. Zmeraj bliže je. Zmeraj bolj bleščeča je. To je Ona. Ko je že čisto blizu in se zdi, da bo še bolj, se ustavi. Rahlo razpre v tisočletjih in z vso zbranostjo izoblikovana usta, pogleda pa, ki gre nekam naprej in je hkrati samo v njenem obrazu in hkrati enakomerno porazdeljen po zraku hodnika, ne spremeni ali kako drugače naravna. Diha malo hitreje, desnico drži v zraku pred sabo, kot da je na preži ali kot da se vnaprej, za vse vnaprej, brani. Z leve strani hodnika, nemara s kakšnega krila hodnika, ki se križa s tem dolgim in globokim, ali pa mogoče iz kakšne niše ali vdolbine stopi Giorgio Albertazzi. Dva koraka od Nje se ustavi. Obrnjen je pravokotno na njeno smer. To je On. Oba pogleda pršita svoje zrenje pravokotno eden na drugega in se tako mogoče združujeta, vendar se ne pogledata. Težko desnico nese tja zadaj, za naslonjalo, jo vzdigne do njenega ramena, malo postoji na rami, pritisne prste na vrat in potem otiplje mehko ušesno mečico in potem tudi trdi uhelj in potem zraven njega mehke in trde in zmeraj vznemirjajoče lase. Kupček njenih rok v belem gnezdu tam spodaj ostane negiben. Po drugi peščeni poti, ki je bela, kot da so kamenčki peska posebej izbrani, in geometrijsko popolno začrtana, kot da je vrtnar meril s ravnilom vsako ped, in ki ima ob straneh v enakomernih presledkih različno oddaljene grmičke in bolj oddaljeno vrsto cipres, hodi Ona s hojo, ki jo je prinesla iz ravnega hodnika. Z nasprotne strani se približuje On. To je Giorgio Albertazzi. Pod njegovimi lakastimi čevlji je tudi belina posebnega peska, zraven pa gosta, nizko pristržena angleška trava. Za njim je visoko masivno pročelje starega gradu iz časa, ko je masivnost imela pomen. On je ves temen, zelo se razlikuje od bele poti, samo obraz in ovrtnik srajce se zliva z belo barvo posebnega peska. Glasbe ni, tudi orgelske ne. Nemara je slišati pesek, kako se tare pod čevlji. Težka roka se zelo lepi na lice, vendar vzlic temu spolzi do brade in jo s prsti vleče k sebi. Sam se nagne v levo, do so njegove prsi na njeni beli rami, njegov obraz pa gre še bolj naprej proti njenim ustom. Svoja malo odpre, in ko mu brada zadrhti, nemara že lahko čuti njeno vročo vlago. To mu dovoli, to mu pusti. Ko še bolj zadiha, ga narahlo odrine. Stojita eden nasproti drugemu. Ločita ju samo dva srednje dolga koraka. Sonce močno sije. Ona pomika svoj pogled iz ozadja in neskončnosti zraka, kjer je masivno pročelje, k Njemu, in On pomika svoj pogled iz narave cipres, grmov in trave k Nji. Ko se na svojih obrazih srečata, vpijeta vase zrenje drugega. Roka je še zmeraj ostala na njeni rami in čez čas gre preko vratu v izrez muslinaste obleke in s prsti čez rob nedrčka na neverjetno okrogolino. Potem se prsti izoblikujejo v dlan, ki zajema vso izboklino, prožno in čvrsto pod gladko svileni prevleko nedrčka. Ko jo zajame in stisne, je že prepozno. Tako dolgo stojita in sta zaprta v svoje zrenje. Visoko tam zgoraj, kjer je nebo, je mogoče videti rahle mrenaste oblake, ki jih žene veter, da se trgajo. Z obema rokama tišči njegov zajem proč, vendar je tako, kot da se je zmeraj bolj priklepa. Druga njegova roka, ki se zdi veliko lahkotnejša, šine navzdol h kolenom. Izteg-

njena dlan kot gladka deščica ali vzmet šine med priprta stegna, tam, kjer je obleka že odrezana, torej tik nad koleno. Potem se koleno zelo stisneta skupaj, čeprav je med njima dlan. Čeprav se stegni zelo stisneta, se njuna polt vseeno malo naježi in dlan med njima se, kot da bi bila ujeta, vendarle premika in stiska in gnete njuno meso, kot to počne levica zgoraj. *Sacha Pitoeff! Na stranski poti, ki je ožja, vendar pa prav tako s posebnim peskom posuta in gre pravokotno na to, ki je široka, se ustavi kakšne tri metre od Njiju in gleda Vanju, kot da ima stekleni zrkli, z obrazom, kot da je okleščen s koso, s strašno urejeno črno obleko z belo vrtnico v gumbnici. Njegov pogled ni določen, samo proti Njima gre, pošilja proti Njima svoje zrenje. Reče o tem, da ne. In bolj dahne kot reče in na koncu malo zastoka. Zgornja roka gre za naslonjalom spet dol in po tej strani njenega telesa, tesno po desnem boku dol h kolenoma in ju skupaj z zaprto roko hoče razmakniti. Tudi sam se skloni navzdol in je z obrazom skoraj na kolenuh. Potem se z obrazom pomakne malo bolj gor in ga med njenima komolcema — njene roke so tudi pri kolenuh — pritisne v muslinasto naročje, ki se sprva pomakne malo nazaj v sedež, in male zasople prsi gredo zato bolj naprej. Takoj reče skoraj glasno, da ne. Njegova prva roka pride takoj gor in nad svojo glavo stisne naprej pomaknjeno izboklino. Umakne se nazaj, zato pa gre naročje spet malo ven iz sedeža, ko se njegov mokri obraz še bolj ugreza vanj in pride roka spet dol. *Sacha Pitoeff še zmeraj ne premakne zrkel v senčnatih votlinah. Veter, ki tam zgoraj žene oblake, je zdaj tudi pri tleh in maje razne grmičke ob tleh in vrsto cipres. Druga roka se v hipu pomakne globlje v stegna, ki se takoj spet stisnejo. Vendar nemara že lahko čuti konec stegen in nagneteno vročino, ki je na koncu. Iz naročja, kjer je še zmeraj silovito njegova glava, je slišati pridušen stok. Potem se ves, z vso težo spusti z dvanajstega sedeža s koleno na oljnata tla in vrže obraz na njeni koleno in obe roki prideta k njima in silovito razpirata, rob obleke pa je visoko zgoraj v naročju in je zmečkan. Visoki črni člen njene frizure je ostal nedotaknjen in svež, kot da je jutro, obraz s tankima ustnicama močno napenja in krči obrvi in veke. Včasih se nagne nazaj in ima malo razprta usta in še bolj zgrbančen obraz, kot da lovi zrak. *Sacha Pitoeff se obrne proč. Onadva pa še zmeraj srkata svoje zrenje in mogoče raziskujeta nevidno dogajanje ljubezni tam znotraj. Ko gre zmeraj bolj ihtivo proti nji in klešče njegovih prstov na stegnih in v naročju in na boki še malo ne popuščajo, ampak so zmeraj bolj železne, še enkrat vzdigne obraz proti luknjičavemu stropu, stisne zobe in oči in reče silovito o miru in o ne, se sunkovito vzdigne, da mehka tkanina kar sama spet pade po stegnih, zgrabi torbico, za hip pogleda navzdol, kjer je nemara zaradi presenečenja Jurij še bolj na tleh in kot sesut, potem pa z naglimi koraki odhiti skozi vrsto. V prehodu med levo stranjo in sredino steče proti izhodu, kjer je ovalna lučka z rdečim trakom, ki naznanja izhod v sili, v nevarnosti ali če gori.***

Tudi po širokem hodniku zunaj dvorane še zmeraj domala teče, da se bela tkanina drobi v lomljive gubice. Na obrazu ima srage potu. Z dveh strani je hodnik obdan s steklenima stenama. Vrata za ven so steklena in v stekleni steni. Pri njih — kot da je varnost že tako blizu, da si to lahko dovoli

— se ozre proti dvorani, ki jo je zapustila in v kateri je film, potem pa se požene ven. Zunaj je še zmeraj sonce in gosta vročina, ki puhti iz zidov in mehkega asfalta. Nemara prav zaradi tega in zaradi te pozne popoldanske ure ni v tem predelu med zadnjo stranjo kina Center in samopostrežno restavracijo nikogar, niti na cesti niti ob zidovih, da bi se nanje naslanjal. Pozna popoldanska vročina je kot neka raztopljená masa, ulita v ta predel. Zraven nje je v brezvetrnem ozračju tudi neka sivina, ki se sicer navzgor proti višinam malo gosti, vendar se nikakor ne zgosti v oblake. Skozi ta visoki kvader steče pravokotno čez cesto v samopostrežno restavracijo, kjer se skriva. Vrata samopostrežne so tudi steklena, zato lahko z roba — tako da stoji že za zidom, z gornjim delom telesa nagnjena malo naprej čez podboj k steklu vrat — gleda ven, če ji mogoče sledi. Ko gleda, če se bo prikazal, upehano diha in si z dlanjo otira obraz, ki je moker in tudi vroče zardel. Črne, male in žive oči se vročično lesketajo in so vznemirjene. Nemirne so tudi veke. Potem si gladi tkanino v naročju, ki je senčnata od vlage in zmečkana. Vmes pogleduje ven. Suhi in nedotaknjeni so samo lasje. Čez čas odsune steklena vrata in steče poševno čez asfalt, preseka ga ob vogalu zadnje strani kina in še spusti v ozek prehod med novim krilom občine in pokojninskim zavodom, kjer še zmeraj teče in je tudi temna večplastna torbica iz vinilexa bolj v zraku kot pa ob nji, tako kot se je obleka oprijema samo od pasu navzgor, zelo se je oprijema samo v pasu, kjer je stisnjena in se potem iz drobnih gubic razširi navzdol, skoraj v kratek zvon. Više v zraku je samo siva modrina in malo nižje strehe teh visokih stavb. Teče zelo neenakomerno. Zdaj so rumenkasto rjave noge v dolgem, skokovitem razkoraku, zdaj spet v kratkem, stopalo zraven stopala, čeprav so tla nenehno ravna, nimajo kotanj in izboklin. Teče in se nekaj časa sploh ne ozre. Prav tako negotovo, kot da se hkrati tudi lovi, teče mimo oleandrov, za katerimi se hladijo popoldanski ljudje, po širokih stopnicah navzdol na široko ploščad, kjer kljub takšni uri in visokemu poletju hodi sem in tja dosti ljudi v svetlih oblačilih. Ko jih doseže, ne teče več, vendar hodi še zmeraj zelo naglo. Čez čas in za nekaj korakov spet steče.

Mimo nje gre po cesti veliko avtomobilov gor in dol in so različni po obliki in po barvi. Med njimi je tudi eden, ki je siv, vozi bolj počasi in je zadaj visok, zadnja stran gre skoraj navpično navzdol. Večina izložb ima spredaj rolete, ki varujejo blago pred vročino in ostro svetlobo. Tako zadelana so tudi okna stanovanjskih prostorov v nadstropjih. Pešci pa se stiskajo v senci zidov in skoraj neslišno hodijo. In če se ustavijo, da bi govorili, sploh ni slišati njihovih glasov, ker govorijo potihó in izčrpano ali pa mogoče požira njihovo glasnost vročina. Nekateri imajo robce kar na obrazu. Ko gre še zmeraj naglo in malo opotekavo, se sploh ne ozira na to, kje je senca in kje sonce. Torbico preklada iz roke v roko. Ko spredaj po ulici daleč ni nobene hiše in so samo na straneh, je videti visoki zrak, na katerem ni nobenega znamenja, da prihajajo oblaki, ki bi vsaj malo prestregli vročino in svetlobo. O dežju sploh ne more biti govora, mogoče še nekaj dni. Zelo kmalu, kar neverjetno kmalu, gre mimo nje isti sivi avtomobil z enako, več kot pravilno počasnostjo, ki je v tem delu mesta predpisana. Kolesa so videti manjša, kot jih imajo ponavadi avtomobili. Na trgu, kjer na eni

strani stojijo avtomobili, na drugi strani pa so hiše, steče na desno, kjer je kiosk, in potem mogoče za njim malo postoji, ker se nekaj časa ne prikaže. Potem gre med dvema vrstama avtomobilov. Na koncu vrst, kjer je tudi konec parkirnega prostora, ker se trg zoži, za hip postoji, da nemara lahko pogleda gor in dol, na levo in desno, in steče čez cesto v Poštno ulico. Potem gre počasi in veliko bolj umirjeno, vendar pa utrujeno po širokem mostu čez Kokro. Mogoče je res utrujena, mogoče je malo pomirjena, lahko tudi, da hoče zajeti nekaj svežega zraka, ki je na mostu bolj svež kot oni med zidovi v središču mesta. Globoko pod mostom se med skalami peni zelena voda. Kadar voda teče naglo, je nad njo zmeraj malo bolj svež zrak in neredko tudi vleče. Zdi se, da so gube njene bele obleke pomaknjene bolj v desno in se gubajo s poševnimi brazdami. Lahko da res piha. Na drugi strani mostu gre spet za spoznanje hitreje. Gube se brez reda kažejo v vseh smereh. Torbica gre v večjem loku ob nji. Za njo spet počasi vozi sivi avto in ko je samo kakšnih dvajset metrov od nje, vozi še bolj počasi, tako da jo zlagoma in skoraj neslišno dohiteva. Zada je zelo spodrezen in je malo tudi takšen kot kak furgon. Na desni strani je Kokra, na levi, na drugi strani ceste pa vrsta starih blokov, ki imajo še strme strehe. Skoraj vsa okna so zadelana, eno pa je odprto in slišati je naglo popoldansko glasbo, kot da ni nobene vročine. Še enkrat predene torbico iz leve v desno, kjer gre potem tudi v velikem loku ob nji. Sploh se ne ozira, pa tudi v tla ne gleda. Samo takoj spočetka, ko se je oglasila nagla glasba skozi odprto okno, je nemara malo pogledala tja gor, kar niti ni čudno, saj je ob tej zgoščenosti uri tako malo glasov na cesti, in še tisti, ki prihajajo, so takšni, kot da so šli skozi sordino. Zdi se, da gleda nekam naprej, kjer so še zmeraj hiše, ki spadajo k mestu, čeprav stojijo na levem bregu Kokre. Reka sploh ni več meja mesta. Ko jo s svojo sivino neslišno dohiti, ko je s srednjim delom avta tik nje in tik ob robu pločnika, ustavi in odpre sprednja vrata. S sedeža za volanom je nagnjen zelo v desno. Roko drži na notranji kljuki desnih vrat. Z glavo je tudi sklonjen malo dol, ko je hkrati sklonjen v desno, in oči ima obrnjene bolj gor, da nemara lahko vidi ven in bolj gor. Najprej se samo ustavi in za hip ostane nepremična, šele potem zasučé glavo proti avtu. Potem tesno zamiži in stisne ustnice. Obrne se spet proč in se nagne naprej in naredi korak šele potem, ko je že nagnjena naprej, tako da se zdi, kot da se malo opoteče v smeri hoje.

Okno, ki ima popoldansko naglo glasbo, je že za njo. Starih blokov na levi strani ni več. Odcepi ceste na levi so zelo pogosti, cesta pa je nenehno usmerjena samo naprej, vzporedno s Kokro. Zdaj, ko ni blokov, so družinske hiše in hišice, ki so zelo različne, in kmalu se tudi asfalt neha. Nad tlakom stoji plast prahu, ki se ne vzdiguje in ne meša s plastmi zraka, ker ni vozil, pešcev in vetra. Ko jo spet dohiti, vrata sploh niso zaprta. Sploh jih ni treba odpreti in se nagniti v desno. Ko se ustavi, se najprej spodnji, zvonasti del obleke zaziblje ob stegnih, potem pa skloni glavo zelo dol in po desni strani obraza ji sikne ostra senca, ki se potem zbere v napeto črto, ki gre od očesa do kotička ustnic in potegne ustnice proti ušesu. Hkrati s senco in črto na licu ji zrkli zasijeta v temni in napeti iskri, ki potem plapolata in napeto utripa in je ostro vidna, čeprav je obraz sklonjen in so čez

zrkli povešene goste trepalnice in skoraj tako, kot da je skozi trepalnice to ostro plapolanje iskre še bolj vidno, ker ga trepalnice pršijo ven v tankih plasteh, med katerimi so praznine. Potem tako sklonjena in s senco in črto in ostrim plapolanjem kot majhnim bliskom počasi spodvija oči proti levi, ne da bi za očmi šel tudi obraz, dokler popolnoma iz koticov ne gledajo na levo in navzdol, kjer so odprta in vroča vrata. Potem ji tudi na levi strani zraste črta, ki poveže koticček očesa s koticčkom ustnic in naredi takšen obraz, kot da se v več smeri smehlja. Potem se v bokih narahlo zamaje sem in tja. Čez hip ali dva sunkovito vzdigne glavo in je spet obrnjena v smeri svoje hoje, vendar se ne premakne. Na obrazu zdaj ni več nobene sence in črte, oči mirno zrejo v zrak in vročino. Torbico prime z obema rokama in jo ziblje ob kolenih sem in tja. Od znotraj pride glas o času, ki teče, in o vročini. Potem prime torbico samo z eno roko, z drugo prime zunanjo kljuko in prisede.

Naglo jo pogleda in ji hlastno reče o kakšna je in o nekaj se ji je zgodilo in o obleki in o hoji, na kateri je vse vidno. Malo naprej, čez kakšen kilometer, jo spet hlastno pogleda, malo razpre ustnice in jo sunkovito prime za koleno, ki je videti nemara celo temnejše, kot je v resnici, ker je rob muslima nad njim zelo bel in bleščeč. Gleda nepremično ven. Oči so temno rjave in mirne, mogoče vse tisto za očmi, kar jih dostikrat nemirno premika sem in tja, miruje in je sklenjeno in zbrano, nimajo nobene plapolajoče iskre, položene so ven pred vetrobransko steklo in mogoče sploh ne zato, da bi gledale. Mogoče sploh ne vidi, kako hiše sploh niso več mestne, ampak so v nevezani črti z veliko praznega prostora okoli sebe in imajo pred sabo vrtove ali dvorišča, med njimi pa so razna drevesa in za njimi gozd. Poleg srag potu, ki se že suši v lepljivo plast, pronikajo iz povrhnjice nove kapljice potu, ker je avto zelo razgret in popolnoma odprto okno na levi strani niti ne pomaga dosti, ker je zrak, ki ga odprtina okna črpa v notranjost, tudi zelo vroč. Visoki črni šlem je še zmeraj nedotaknjen, lasje so suhi in sklenjeni, samo na sencah se lepijo, so razmočeni in razpušчени, kajti sol in vlaga topita lak.

Naselja in ceste ob njih so visoko zgoraj, na desni, globoko spodaj pa je korito Save, v katero se je zlila Kokra. Na levi zgoraj se potem za naselji širi ravnina. Volan drži spet z obema rokama. Clenki prstov so položeni v zato napravljene žlebove. Roke so oglate in trde. Kostí so zelo močne. Zapestja so rogovilasta in na desnem je verižica z zlatim srcem. Vzlic vsemu in poletju so na zapestjih spete manšete bele najlonske srajce. Malo više se začenja rokav temno sivega suknjiča. Gumb srajce na vratu je odpet. Težki ovratnik se poveša malo navzdol, kljub temu, da je v njem rdeča kravata s črnimi progami. Vendar pa je zelo zrahljana, vozal visi postrani na prsih pri tretjem gumbu. Hlače so enake kot suknjič. Obraz je malo bled in se kljub poletju ne poti. Samo malo zrnat je in ima črne sence in sploh ni Jurij. Drži se resno in trdo, dokler mu ne spreleti desno lice temen krč. Takoj zatem spet ploskoma vrže roko z verižico na njeno koleno. Njen obraz sploh nima niti sledu tiste črte in oči nimajo temne iskre. Kolena in njeno telo zgoraj se premika in pregiba samo toliko, kolikor to povzročijo tresljaji avtomobila, vdolbine in kupčki peska na cestišču.

Kot da ima samo svojo težo, ne pa tudi svojih gibov, namenov in tistega, kar je teži nasprotno. Vendar sploh ni videti izčrpana ali zelo utrujena. Mehke listaste roke so položene v ozko naročje, tako kot so oči položene v pokrajino tam zunaj. Njeno telo ni sesuto vase in nemočno, samo zelo skladno je s potjo vozila in obliko cestišča pod njim. Ostaja v svoji obliki in sedi skoraj pokončno, samo znotraj te širše in večje oblike, ki jo telo ima, so posamezne oblike in mali premiki odvisni samo od zibanja sivega avta. Tako je tudi, ko zavije ostro v desno in potem po razoranem kolovozu navzdol. Telo gre v nekakšnih masivnih in težkih valovih sem in tja in naprej in nazaj in včasih za spoznanje tudi malo gor s sedeža in spet nazaj. Vendar vse to ne kot da je iz enega kosa težke teže ali kot da je vreča, temveč tako, da se posamezni deli telesa ne pregibljejo naenkrat, da gib v pasu na primer pozneje sproži nagib prsnega koša in ta pozneje nagib glave. Samo ko avto potresajo večji kamni, se vse na nji skupaj z obleko pretresa hkrati. Veliko bolje je potem, ko se spodaj na polju in pašniku kolovoz zravna in je raven, kot je raven ta del pokrajine tu spodaj pod cesto, in je kot polica. Ker je vse tako ravno in nezavarovano — drevesa so bolj na desni in bolj na levi — je sonca še več in tudi v vozilu je še bolj vroče, njegov obraz pa se sploh ne poti in ves je v svoji trdi temno sivi obleki kot kakšen kirasir in ni Jurij.

Na njivi stoji lojtrski voz, na zadnje kolo je prislonjena brana. Konja ni, voznika ni. Na koncu njive, na nasprotnem koncu, kjer se vročina in zatohlost zbirata v neprosojno meglico, klečita dve ženski. Ruti imata daleč čez čelo naprej, da sta obraza v senci. Reče ji o koncu in o skorajšnjem koncu. Njen prstan na levi roki v naročju se motno blešči in tudi ziblje. Kolovoz gre po vsej ravni ravnini in potem pri ribiču, ki nima škornjev in drži dolgo palico pred sabo in se komaj premika, zavije v gostoto mešanega gozda, v katerem je poleg listavcev in iglavcev tudi dosti trave in praproti. V kolovozu je zemlja samo v kolesnicah. Med njima raste trava. Nekatere veje nekaterih leskovih grmov udarjajo v sprednje odbijače, luči ali celo v vetrobransko steklo, če so višje. Ko pride pred njene oči široka zelena veja in šelesteče oplazi po steklu, niti ne zamiži niti ne zoži zenic. Potem je tako, kot da se kolovoz razširi. Ustavi ga plitva mlakasta kotanja. Iz nje potem prideta dve poti. Ena gre ostro na levo, druga pa naprej in za spoznanje na desno. Sonca in svetlobe in poletne vročine je veliko manj, ker so nekatera drevesa, bukke in ceri, visoka. Nad njimi je potem sivkasti neskončni zrak, ki tudi miruje, in veje visoko tam zgoraj sploh ne šelestijo. Na desni strani kotanje ali mlake, kjer je debelo drevo vrženo na tla, sedi človek in kadi. Sekira ob njem je z bleščečim rezilom obrnjena naprej. Ko v mlaki za spoznanje obstoji ali pa sploh ne, zavije po ozki poti naprej. Zdaj je veliko več vej, ki štrlijo v pot, in veliko praproti, ki se razrašča tudi po poti. Vse to se potem glasno plazi po pločevini in skoraj tako je, kot da je to edini glas, ki ga je mogoče ujeti, saj je glas motorja zelo spodaj pod glasom pločevine, praproti in vej, od njega pa že dolgo ni prišla nobena beseda.

Potem pot ponikne v visoki goščavi visokih kopriv in steblastega plevela. Goščava je kot zid pred potjo in vozilom, ki prihaja. Zdaj drži volan z

obema rokama, zlasti srček pa sunkovito niha po zapestju. Njene mehke in tanke roke so še zmeraj negibno razporejene v naročju. Potem vse, kar je, pokrije temna senca, ker so nekatera stebila visokega plevela višja od vozila. Ko pride spet ven iz kopriv, ki cvetijo, se nasmehne v obe smeri in zelo zmechča svojo kirasirasto držo in odstrani temne sence z bledega obraza in reče o tanku. Potem se še smehlja, tudi ven v praprot in naravo, ki je vse naokrog, in malo tudi nazaj, kjer je goščava ostala povožena in zmečkana. Ko pa ustavi motor in izvleče ključek in reče, tako, je spet zelo trd in kot v oklepu. Tudi reče, da bo treba od tu naprej peš. Nónsica, ki mu raste ven iz čela, ne naredi velikega grebena, gre plitvo po sredini obraza, hrustanec pa potem še bolj strmo dol, tako da je nos nad zgornjo ustnico nizek, sploščen in ne preveč širok. Kjer se stakneta nónsica in hrustanec, se črta nosu lomi. Se enkrat reče o hoji in poti in avtu, pogleda malo navzdol k nji, ki je pogreznjena v sedež, in seže mimo njenega oprsja h kljuki njenih vrat in jih odpre. Ko potem od zunaj pozaklene vsa vrata, malo postoji in potem še enkrat odpre zadnja vrata in izza sedeža potegne v pravokotnik zloženo sivomodro odejo in si jo da pod pazduho leve roke in potem z desnico prime njeno roko, ki je tako spuščena navzdol, da se mora malo skloniti, in jo potegne za sabo čez plitek jarek, v katerem je nemara voda, ko ni suše in je deževje ali pa se tam daleč in visoko v hribih topi sneg. Zdaj pa je vroče, prst je prhka in nekatera stebila nekaterih rastlin so upognjena navzdol in porjavela. Ko naredi dolg korak čez jarek, se ji spet nekaj las odlepi od črnega šlema in se razprši po čelu, ki je spet vlažno in ima drobne kapljice.

Tako, da gre spredaj in jo za roko vodi za sabo po ozki poti, gresta naprej, narava na obeh straneh poti pa je spreminjasta. Zdaj so prava gozdna tla z gozdno prstjo, iglicami, zelenimi mahovi, smrekami, zdaj so bukvje, leskov grm, tanka in širokolistna trava z nekaterimi cveticami. Kmalu je videti tudi skale. In spet je tako, da je nekaj časa ravno in celo trava na tem ravnem, potem pa iznenada skala, porasla z zelenim mahom, ob nji pa so korenine velikega starega drevesa. Potem je skal zmeraj več, korenine štrlijo zmeraj bolj ven in se lomijo ob skalah, sonce sem ne sije, krošnje nekaterih dreves so visoko zgoraj in pot, ki se vidno oži, se globoko zajeda v majhne hribe in skale in dela ostre ovinke okrog skal. Potem je tu še voda, slišati jo je, kako teče in klokota. Samo še nekaj vrb zastira pogled na reko, ki je motno rjava. Steza gre tik ob reki proti toku, od vode jo loči samo enojna vrsta vrb, ki jo kmalu pretrga največja skala, kar jih je v tej naravi, in pol je je v tekoči vodi, pol pa v bregu in stezi. Postavljena je počez v tok in stezo. Steza zavije proti nji in vodi. Ampak pred skaljo se ne neha. Še bolj ozka, kot kakšna kozja steza, je potem vklesana v skaljo in vodi po nji vse do njenega konca dva metra nad vodo in kakšnih pet metrov od brega. Od tod, s konice skale, je vidna reka, nasprotni breg in reka malo nižje in malo višje. To je pravo rečno prostranstvo, posebno v primerjavi z gostoto grmičevja, dreves in skal ob stezi, ki vodi sem. Na meji med zemljo in skaljo se ustavi, spusti odejo na tla in spusti tudi njeno mokro roko. Potem je nekaj časa obrnjen z obrazom v njena ramena in hkrati žveči zgornjo ustnico, tako da je nos spet navz-

dol in črta nosu še bolj zlomljena in tam, kjer se lomi, divje bela. Njen črni grm las je z desno stranjo obrnjen proti njemu, obraz pa je položen nad reko, ki teče, in lahko da gleda, kako teče, ker nobeno grmičje, nobena vrba, nobena veja ne preprečuje pogleda. Potem se zlagoma obrne proti njemu in ko je že toliko obrnjena sem, da lahko vidi njegovo divjo belino nosu in črn, razbrazdan obraz, kot da je prevezan z nesvetlečimi žicami nevidne barve, in njegovo okostenelo zrenje, ji čez zrkli spet šine temna iskra, ki potem zagori na vsem njenem obrazu in ji nemara vbrižgne nekaj ostrega življenja v mišice in ude, ker se to napne, čeprav se niti ne premakne. Potem nagne glavo malo vstran, v gležnjih prekriža noge in kot da se malo povzne, hkrati pošlje v njegove oči ta, z iskro vneti pogled. V tem ali tik pred tem pomakne proti nji roko, ki pa se na sredi poti ustavi in malo zatrepeta, obrvi se naberejo v gube, sunkovito za spoznanje skloni obraz in domala zamiži. Roka potem pade dol k njemu. Zasuče se proti skali in gre po nji dva koraka, potem pa se ostro ustavi in skoraj skoči nazaj k nji, ki še zmeraj tako stoji in iz katere gre pogled z neskončno in temno iskro. Z eno roko jo zgrabi za lase na temenu, ji potegne glavo vnic, z drugo pa jo udari po licu. Potem jo z obema oglatima rokama prime za ramena in jo stresa, da ji glava zelo opleta in se pozneje zelo maje tudi v pasu in ji tudi kolena klecajo. Ves beli in črni obraz mu zalije temno rdeča barva in vmes skoraj kriči o nji, o tako, o ali tako, in o zahrbtnosti. Ko se ustavi, jo za hip pogleda, nemara če je še tako. Za hip pogleda v njen obraz in vanjo, ki zdaj malo hitreje diha in se celo še zmeraj malo maje in ima obraz zelo sklonjen in mogoče tudi oči zaprte. Tako jo potem pusti in gre počasi na skalo po vsekani ozki stezi na-skali vse do konice skale, od koder še enkrat pogleda proti nji, ki je še zmeraj sklonjena, potem pa sede.

Na konici skale, ki je dva metra nad rjavo vodo in ki je obsijana s soncem in z zdaj že poševnimi žarki, se njegova temno siva obleka zelo reže v zrak, skalo in vse druge stvari, ki so okrog, kot neka tuja barva. Nitke volnene tkanine ali celo dlačice nitk, ki so tako drobne, da ne morejo biti popolnoma vtkanе v blago, ampak malo odstopajo, so kot nitke žerjavice — lesketajo se rdeče, rumeno, vijoličasto, mavrično. Nad prsnim žepom suknjiča je bela in zelo ravna črta belega robčka. Zdaj, ko sedi na konici skale in mu oglete dlani z zapestji visijo čez vzdignjena kolena in ko preteče nekaj vode pod skalo, so na njegovem obrazu spet črne lise na beli podlagi, kot da je polt v resnici nekaj čudnega, posebno ko je takšen letni čas, črne lise pa so vržene nanjo kot odsev temno sive obleke na telesu. Kratki rjavkasti lasje se mu lepijo po temenu, čeprav obraz ni moker. Oči so zelo motne. Obrvi so zelo košate in skoraj malo prekrivajo očesni votlini. Kljub veliki podolgovati glavi, ki je zadaj domala zravnan s tilnikom in sploščena, so ušesa majhna, zelo zgubana in skrčena, kot da jih je v času, ko so rasla, držalo nekaj skupaj, da se niso mogla širiti in rasti, ampak so se samo gubala. Zraven tega so tudi kot prilepljena k lobanji in tudi črno lisasta. Po toku navzdol ni nobene skale, ampak je sama širjava vode. Zgoraj proti toku pa je še dosti velikih skal in je struga ožja. Samo malo više stoji ena prav na sredi toka in voda ob nji valovi

in se tudi malo peni, na vrhu pa se maje nekaj visokih travnih bilk. Na skali pa, ki je skoraj nasproti, stoji ribič. Z obema rokama vihti vitko palico po zraku, da potem trnek pade daleč. Vendar ga ne pusti v vodi in ne čaka. Skoraj takoj spet zavihti palico. To je muha. In takoj spet zavihti palico, da laks in muha žvižgata po zraku fiu, fiuuu, fiuuu. To je nemara edini glas te pokrajine, ker voda zelo enakomerno šumi, tako da jo je zelo težko slišati. Sončni žarki so položeni zmeraj bolj poševno in nizko po toku navzdol. Kmalu se bo pričelo mračiti, vetra pa še ni.

Ko tako nekaj časa sedi na konici skale in rdeča barva popolnoma zgine z obraza in nemara gleda tja čez, kjer ribič meče svojo muho in mogoče celo posluša, kako žvižga po zraku, in mogoče zraven tega tudi gleda, kako so žarki sonca zmeraj bolj položeni, si prižge cigareto in potem kadi. Ko tako nekaj časa kadi, se ona zgane in tudi pride na skalo. Na sredi ozke steze se ustavi in se z vsem belim hrbtom nasloni na skalo za sabo, tako da je pred njo prepad in vsa široka voda, ki teče navzdol. Tudi dlani položi navzad za skalo, kot da se je rahlo oprijemlje. Šele potem privzdigne obraz in ga položi v praznino nad vodo in potem so tam položene tudi oči in se po tej praznini narahlo premikajo natančno tako, kot da je nad to vodo, ki teče in se navzdol zmeraj bolj širi, nič. Potem ji v to popuščajočo svetlobo in vročino reče, če namerava še kaj takega, in še zmeraj gleda tja čez, kjer ribič zelo hiti. Sploh mu ne odgovori, samo zre po toku navzdol in diha. Čez čas ji spet reče, če je vse mimo. Ko malo počaka, mu zamrmra nekaj pritrdilnega, kar se nanaša na tisto, kar je končano. Vrže ogorek v vodo in jo pogleda. Iz njenega obraza ne prihaja nič ostrega in lesketajočega, čeprav je skoraj visoko vzdignjen. Potem vstane, stopi na ozko stezo zraven nje in jo narahlo tišči proti zemlji, proti bregu.

Na varnih tleh ob skali, kjer je zemlja valovita in posuta z manjšimi kamni in vejicami, se ustavi in jo zasuče k sebi. Prime jo v pasu, vendar je ne stiska zelo k sebi. Potem gre z desnico bolj gor in ji malo privzdigne gladke muslinaste prsi, ki zdaj dihajajo mirno in enakomerno. Potem jo spet z obema rokama prime v pasu in jo malo odrine od sebe, kot da jo hoče videti. Reče o tem, da je zdaj dobro, in malo razpre usta, zgornja ustnica pa, kot da se hoče nasmehniti, se zaskoči nad širokimi zobmi. Nato se s še zmeraj takšno ustnico skloni mimo njene tudi malo sklonjene glave na ramo in gre z obema rokama zadaj dol do roba muslinaste obleke in potem pod njo nazaj gor in z obema širokima dlanema prime zadnjico in jo povleče k sebi, potem pa potreplja po nji. Potem gre še više, vse do pasu, kjer je elastika hlačk, in ves spodnji del njene obleke je na njegovih črnih lahteh. S palcema gre za elastiko in vleče hlačke dol. Ko so že tik nad koleni, se zravna in potem skloni ob njenem trebuhu navzdol in potem tudi počepne k njenim nogam. Najprej ji vzdigne eno nogo in potegne hlačke čez ostri rob pete Diemme čevljev, nato pa tudi čez drugega. Hlačke s sinje belim robom čipk spusti v iglice ob njenih nogah. Njene roke so zdaj zelo spuščene ob nji navzdol, obraz pa ni več sklonjen, ampak gre naravnost, kjer je reka in na drugi strani in za spoznanje malo više ribič s svojo palico, napravami in muho, ki ven in ven žvižga po zraku fiu, fiuu, fiuu. Reka pa samo rjava šumi, kot tudi nenehno teče. Ko se

skoraj tesno ob nji spet zravna, jo gleda in ustnica je še zmeraj, kot da se smehlja, samo še bolj otrpla je in zobje pod njo so bolj široki, pri tem pa si odpne oba gumba temno sivega suknjiča. Potem jo potrepnja po rami in se spet skloni in razgrne čez kamenčke in iglice in mogoče čez kakšne strohnele storže svojo odejo. Ko jo razgrne in na nji kleči, jo povleče za roko navzdol na odejo, da skoraj pade nanjo. Reče ji o tako, o vidiš, kako je lahko, če si dobra, in iz njega gre moten, skoraj srep pogled, čeprav nikakor ni pri miru, in je trdo razdeljen na več delov, kot da ima v zenici trikotnik ali trapez. Ko jo zasučé na hrbet, spet prime za rob njehe obleke in ji jo povleče na trebuh, ki se zalesketa. Potem se premika in prestavlja, da malo bolj globoko diha. Ko se ustavi na boku zraven nje, nemara pogleda to rahlo in mirno valovanje in položi dlan na njen črni trikotnik. Potem se spet nekaj premika in mrmra, dokler se kot kakšen Hun ne vrže nanjo, s komolcema odrine suknjič na obe strani in jo prime za ušesa kot za ročaja kakšne posode in privzdigne njeno težko glavo, v kateri so oči odprte in zrejo, kot da zrejo nekam daleč. Z eno roko spusti uho, da se glava malo pobesi na stran, in ji povleče s prsti čez oči, da jih prekrijejo veke. Spet nekaj mrmra in vleče skozi kota ust sapo vase. Potem gre z rokama dol, razmakne njene noge in si odpne hlače. Za hip malo miruje in se celo malo odmakne od nje in še zmeraj srka sapo skozi mokra kota ust, potem pa se spet močno primakne k nji, izpusti iz sebe sapo, pomešano z nekaj glasom, in jo prime za boke. Bel muslin je pod njegovo temno sivo in zlikano obleko in ob nji kot nekaj nasprotnega. Obe njeni tanki in izoblikovani roki, ki se zdita zelo beli, sta zraven nje na tleh kot dve odlomljeni veji kakšnega belega drevesa. Zgoraj ob stisnjeni rami, kjer se že konča odeja, raste iz teh trdih in step-tanih tal tanka in prožna dišeča sehlica. Zraven in po stebelcu lezejo mravlje. Z nasprotni strani še zmeraj prihaja glas kovinske muhe in se celo zmeraj bolj razlega fiiu, fiiuu, fiiuu, kot da se zdaj, ko se v čas in pokrajino nepreklicno pomika mrak, zrak redči, s te strani, iz goščave, ki se vzpenja, pa se lahko sliši glas vrane, ki kraka kra, kra, kra. Ko se še zmeraj odmika in primika in tišči obraz z otrplo ustnico v zemljo med njeno ramo in dišečo sehlico, malo zagrga, prime njeno roko in jo nese dol. Potem se sunkovito odmakne, v treh zaporednih sunkih spusti nek glas iz sebe, se skoraj razpusti, nagne malo z nje in obmiruje.

Ko napol sede zraven nje in si popravlja hlače, gresta njeni nogi skupaj, z eno roko si potegne obleko na kolena, ne da bi se vzdignila, potem pa si jo nese na obraz in na oči. Semenasto dlan z razprtimi prsti drži daleč stran. Malo si popravi suknjič in gleda v nasprotni breg, kjer je še zmeraj ribič s svojimi napravami in torbo. Potem pogleda k nji dol in spet čez reko in potem na tla pred sabo. Čez čas si z grčastega zapestja odpne verižico s srčkom, jo prime z razširjenimi prsti desnice, da zelo in domala težko zaniha nad njenim belim, muslinastim in agatastim telesom, potem pa jo spusti nanjo. Domala potihno, vendar pa za odtенок tudi hrapavo reče o darilu in materi. Zraven črnih perutastih lis po obrazu ima zdaj tudi rdeče in mokre. Ustnica je sproščena in pokriva zobe. Ušesa so še zmeraj stisnjena k lobanji. Reče ji o verjetno krajši poti nazaj.

A ANDREJ BRVAR ZGODBE
B TONE STOJKO PESMI IZ
C LENTA

C MATJAŽ KOČBEK RAZMI
SLJANJE OB RDE
CEM PLSCIRJU

D ANDREJ MEDVED POSLEDN
OBLAČIM SODBA
VRANCA V BELEGA
DIVJEGA
KONJA

E Valentin Čučič MRTVI
PLANET

F DANE ZAJC PESMI
G JOŽE SNOJ IZ NEDOKONČANEGA
CIKLA O ~~RTA~~ PRAIMENC

H VANEM
Veno Tauer KRALJ MATJA

I



Zgodbe

Andrej Brvar

1

Zdaj pa je že sedem let vdova po trgovskem pomočniku
Toda pred petimi leti ji je doktor Peršak rekel
da jo bodo operirali ker ima v kolkih
obrabljen hrustanec in ker se ji krčijo kite Potem
so ji v Valdoltri štiri mesece nategovali
noge z utežmi in potem je doktor Prelčeva rekla
da je dobro Ampak zdaj ima še vedno
bergle in zato ne more ob nedeljah popoldne na
pokopališče in molji so ji v omari čisto razžrli črno
ruto Ima pa tudi hišo in v hiši Fabijaničeve ki vsak
teden zamašijo straniščno školjko s časopisom ker
nočejo kupiti toaletnega papirja in mladi
Fabijanič ji je lani na svetega Alojzija rekel kar
naravnost da jo bodo spravili v dom starcev
Rekla je naj kar poskusi Ampak prej je rekla bo
hišo polila z bencinom in vrt zravnala z valjarjem
Ima namreč tudi vrt in na gredicah največ
fižola in janeža Janeža pa zato ker celo zimo pije
namesto mleka janežev čaj Drugače pride
vsak mesec gospodična Lojzka da ji umije hrbet
in poreže nohte na nogah Ponoči pa kar naprej vstaja
pozimi in poleti in hodi k oknu ali na
dvorišče in kliče Nada za božjo voljo Nada Gospa
Uršičeva pravi da je to neka sorodnica z moževe strani
ki nastopa v barih Največ baje v Kopru
drugače pa tudi v Trstu in v Slatini Radencih

2

Zelo rada je reševala križanke in gledala
modre konje Franza Marca in že v gimnaziji
je stopila v partijsko celico Toda ko sva
se potem v neki cerkvi v hribih poljubljala

za oltarjem je rekla pazi vendar kje sva
Tisto poletje sva tudi dosti plavala na
jezeru za elektrarno in na mestnem kopališču
in zelo je postala razburjena če sem ji
poljubljal trebuh kjer se je že nabralo malo
sala In čez trebuh so ji šla tudi kolesa
potem ko se je spomladi vrgla pod vlak Ni
pa mogla pozabiti tistega Italijana ki ji je
pri osemnajstih vzel devištvo na zadnjem
sedežu svojega Opla Po radiu je bila baje
oddaja Razgledi po domači glasbeni literaturi

3

Na splošno vedno in povsod zaspi Ampak če
zažvižgaš se takoj zbudi in reče vlak
na tretjem tiru ali kaj podobnega zato ker
je bil 38 let kretničar en teden v dnevni
in en teden v nočni izmeni Ampak to je
čisto vseeno zakaj podnevi nikoli ni mogel
kdo ve kaj spati ker je imel pet hektarjev
zemlje in ko je zjutraj prihajal s kolesom
domov je šel obračat seno ali škropit
vinograd Zaspal je navadno samo med kosilom
s čelom na mizi in če ne takrat pa prav
gotovo po kosilu za kakšne pol ure v travi
pod marelico s klobukom čez obraz Potem
je bil leta 1952 upokojen in zdaj ima 58
tisoč pokojnine in železniško režijsko
karto in je predsednik društva upokojencev
in vsako sredo se zapeljejo z avtobusom v
mesto ker imajo ob trinajstih trideset
kinopredstavo in enkrat mesečno ob trinajsti
uri gledališki abonma Zapomnil si je neko
Giraudouxovo igro in opero Madame Butterfly
Mora pa skrbeti tudi za članarino in
posmrtnino in že poleti se začnejo komedije
s premogom Spominja pa se da je v Galiciji
po nekem maršu spal eno noč in en dan čepe
v snegu Takrat so bili lačni da so na
vžigalice napikovali tisto kar so skožlali
oficirji Takrat je imel osemnajst let in
prečo sredi glave in spominja se da je že
takrat imel najraje narodno Ko psi zalajajo

Ko je Niko med velikimi počitnicami 1963 delal pri stanovanjskem servisu Ivan Cankar so barvali zlebove in snegobrane in Vili je rekel da na svojo staro skače z omare kot v škorenj in Lojz je prišel v ponedeljek zjutraj še malo pijan z neke veselice v Kungoti in je rekel da se mu hlače spredaj še vedno lepijo na stegna in Robi je pljunil in rekel k vragu pa takšen svet ko ti gre vse skoz šlic pivo in življenje nakar je mojster pri malici rekel da je njemu čisto vseeno če je kdo komunista ali Krist glavno da je pošten

Je baritonist in na glasbeni šoli so mu nekateri profesorji prerokovali kariero Na produkciji ob koncu tretjega letnika je pel arijo Valentina in čeprav je stal v razkoraku je v višinah vibriral s celim telesom in ravnateljeva žena je imela na koncu solzne oči Takrat smo pri Tomažinovihi vadili za Zlatega mrlička ampak z muziko nikoli ni bilo nič Pravzaprav je bil samo neki blues ki pa ga je ob razpisu za popevko Katedre predelal v štiričetrtinski takt s spremljavo v osminkah in popevka se je od dvajsetih plasirala v finale Takrat je bila v osmem razredu gimnazije in preden sta se poročila jo je oče namlatil do krvi Potem sta se poročila v cerkvi Marije Magdalene kjer je včasih bil za ministranta toda prvič sta spala skupaj že pol leta prej Potem je sicer napisal tudi prvo dejanje in medigro Idealne tajnice ki bi naj bila jazz opera v treh dejanjih to pa je bil tudi konec z Georgeom Gershwinom dve Zdaj poje v opernem zboru Pravzaprav trenutno poje Figara v Seviljskem brivcu in po vsaki predstavi ga pred garderobo čaka polno žensk in žena in zato se lahko samo podpisuje v gledališke liste in beležke Drugače pa mora pustiti ženske pri miru Žena namreč ne sme več dobiti otroka ker se ji je pri drugem porodu raztrgala maternica

Gospa Hladetova zna malo angleško in če kje igrajo jazz ali meksikanske narodne začne vedno bobnati s prsti ali kimati z glavo Drugače jo je strah stopiti v klet po krompir in kadar mož smrči se pokrije čez glavo Gospa Hladetova pravi da je mož intelektualno na dosti nižjem nivoju kot ona da pa je to opazila šele v zakonu Zato baje vsak dan prihaja do nesoglasij in prepиров Toda vseeno ne želi ločitve ampak ravno narobe Želi baje ohraniti zakon zaradi otroka in zato sprašuje v posebni rubriki Naše žene kaj naj napravi Na abonmajske koncerte gre vedno v črni obleki z belim ovratnikom in z zadrگو ob strani in ko je mraz pravi da ima stokrat raje poletje in poleti pravi da ima stokrat raje mraz čeprav uporablja termofor spomladi in jeseni

Iz Sestri Levante sva stopala okrog pet ur in potem je ustavil neki župnik in je rekel da lahko v nedeljo ob desetih vidiva papeža ko bo z balkona rezidence delil blagoslov na Piazza di San Pietro Neprestano se je brisal z robcem po čelu in vratu ker je bilo okrog poldne in ker je bil debel Potem je hotel Kumaro prijeti spodaj ker je bil tudi buzerant ampak Kumara ga je zgrabil za zapestje in rekel lasciate Toda župnik ga je še vedno hotel prijeti spodaj zato ga je Kumara udaril s pestjo pod desno čeljust in župnik je pritisnil na zavore in naju pustil sredi prelaza di Bracco Tod okoli so bile baje zaključne borbe italijanskih partizanov

Ko je še hodila v samostansko šolo v Ljubljani se je pisala Grušovnik in sploh je najprej mislila da bo postala uršulinka Gospod Ignac pa je bil profesor zgodovine in baje mason in trikrat je rodila v štiriletnih razmakih od 1914 naprej Prvič v Slavonskem Brodu drugič v Vinkovcih in

potem v Osijeku Ampak prej sta imela tudi Marico ki je umrla takoj po krstu in Anico ki je umrla za krvavo grižo in na parah ji je odrezala del kite in ta del ima še vedno v neki škatli med perilom Gospod Ignac pa je imel tudi druge ženske in na božični večer 1936 jo je s stolom udaril po glavi da ji je počila leva arkada in od takrat sta eno leta živela ločeno od postelje in mize potem pa sta se ločila tudi na občinskem sodišču v Mariboru še preden je prišla do mene in čeprav mu je njen oče ob poroki v Vipavi rekel naj jo čuva kot zenico svojega očesa Ampak vseeno ga je še naprej imela rada in še naprej se ga je bala in to se vidi tudi zdaj ko spet živita skupaj v Pipuševi ulici Toda zdaj imata ponoči zobovje vsak v svojem kozarcu in gospod Ignac je ob slabem vremenu in jeseni posebno siten ker ima že šest let astmo in hčerka ji iz Škofje Loke pošilja mesečno 30 tisočakov namesto pokojnine in čeprav ima revmo v kolenih in čeprav je sneg in so pločniki spolzki gre vsako jutro k šesti maši ker kaj bi bog brez vas in vi brez njega ji večkrat reče gospodična Julka ko pride na obisk Drugače pa se gospod Ignac pri vsakem kosilu boji da bi ga zastrupila s hrano in zato mora vsakič jesti z njim iz ene sklede kot na kmetih

Pesmi iz cikla Lent

Tone Stojko

PODOBA VIII

Sovražim vas vse
ki ste nas spočeli
in nato odšli v Nemčijo Ameriko Kanado
ali drugam
nas pa pustili na cesti kot poscane cucke
z materami ki garajo kakor mule
z našimi sanjami v temnem kotu
Lenta stare Ljubljane
ali drugod
Vse ki ste hoteli le trenutek poželenja
babo ki bi jo podrli
dobili pa ste nas
ki ste nato bežali pred samim seboj
in nami v Essen
v zakajeno ulico Hömannstrasse
ter delali za smrdljivo plačo v še bolj smrdljivem rudniku
Vas ki ste spali z dvajset let mlajšo gosko
in mislili da boste srečni
da boste tako pregnali strah pred nami
ki ste se šli ustaše
čeprav ste bili petnajst let pred tem partizani
ki ste se vozili v avtomobilih
ko smo mi žrli zelje in krompir če je bil poceni
in mislili na toplo besedo
Vas ki ste nam poslali v dar ploščo Petra Krausa
Merseybeats ali Béla Sanders
in s tem mislili da ste opravili
kot takrat ko ste si zapenjali hlače
Vas ki ste nam podarili kdaj pa kdaj
sliko z opičjim nasmehom ter motorjem
struno za kitaro ali star prstan
vas
ki nikoli niste vedeli da smo vas prekleli
da smo prekleli življenje

samega sebe
in se nato razjokali kurbi v naročju
ki nas ni razumela
in nas je poslala same spat

PODOBA IX

Nedokončana

Nisi kriva ti
mama
če si morala skakati za starim
ko ti je grozil da te ubije
ker si bila pri njegovi mladi kravi
ne nisi kriva ti
če je prasec nato odšel z njo
in si morala delati
od šestih zjutraj do šestih zvečer
za deset jurjev
in če sva žrla z bratom postano
ali pa sploh ne
Nisi kriva ti
mama
če si še ob nedeljah prala perilo Osimu
in sem mu ga jaz odnašal ter jokal
ko je štel
srajca petdeset din
robčki trikrat po deset din
spodnje hlače dvakrat štirideset
majici dvakrat dvajset
in sem nato za istih dvesto din
kupil kilogram solate dva krompirja pol jabolk
in še je ostalo nekaj drobiža za mleko
Nisi kriva ti
če nismo imeli takrat ko smo prišli v Maribor
ničesar
razen kupa smeti v umazani sobi
ki pa sploh ni bila soba z okni
ampak prostor nekega lokala z razmajanimi vrati
in kjer ti je hišnik zaklenil še to luknjo pač zato
ker si je hotel narediti dvosobno stanovanje
Nisi kriva ti
mama
če smo nato jokali
na Stanovanjski skupnosti
kazali svojo revščino ter govorili

da je bil oče v Prvi tankovski brigadi ranjen
 da je baje dobil odlikovanja
 ter zatrjevali da je šele sedaj postal prasec
 Nisi kriva ti
 če si mislila na samomor in govorila da raje skočiš v Dravo
 ali pa da greš pod vlak
 kot pa rediš pamžete
 da je vse skupaj sranje nevredno pasjega življenja
 nato pa si vseeno ostala z nama
 Nisi kriva ti
 mama
 če smo morali imeti podnajemnike
 in če sem kot otrok spal z debeloritasto Marijo
 ki se je porivala s fantom
 ko sem še jaz bedel
 in govorila Ne morem več ne morem več
 nato pa naslednji dan šušljala da je izdelana ko tank
 in da ji je tekla kri z nosu
 Nisi kriva ti
 če so prišli možje iz Občinske skupščine
 majali z glavami in rekli
 da tako ne gre več
 da mora imeti delavka z otrokoma boljše stanovanje
 nato pa se odpeljali na družbeni račun
 pit
 da splaknejo to
 kot smetar smeti s ceste
 Čuj
 nisi kriva ti
 mama
 če je bilo več solz kot sonca
 več lakote kot žrtja
 in več svinjarije kot v filmih
 prepovedanih do osemnajst let

PODOBA X

V moji ulici je ugasnilo življenje
 malega človeka
 Na cesti je ležal kamen
 in popotnik ga je brcnil v blato
 nato pa odšel čakati svojo Jelko
 ki je baje Venera dvajsetega stoletja
 v zmoti o neskončni lepoti
 blata
 Soseba

ta histerična baba
 s smehom kot razglašene orglice
 je jokala
 in si pulila las za lasom
 ter jih dajala drugega zraven drugega
 na obraz
 mrliča
 v zmoti o človeškem odpuščanju
 Starka
 z zgubanim obrazom
 in dvajsetimi jurji penzije
 je tulila in molila očenaš
 Zdravo Marijo in Evangelij
 nato pa pela pobožne pesmi
 in vedno delala velike križe
 čez ljudi in
 mrliča
 v zmoti o božjem odpuščanju
 Škilava Roza
 ki je dan za dnem obrekovala ljudi
 pitala golobe
 ter na večer odganjala mlade
 ko so počeli svinjske reči v njenem hodniku
 se je stiskala k steni
 in hlinila žalost
 mrliča
 v zmoti o lastni večnosti
 Stari Martin
 ta pijanec se je še danes napil
 in preklinjal vse svetnike
 če so sploh kje
 vse ljudi ki so same cmere
 ki so hinavci in priliznjenci
 riti in cipe
 in ne dajo miru še
 mrliču
 v zmoti o lastni nesreči
 Žena
 je pobesnela skakala naokoli
 objokovala moža
 preklinjala Martina
 tega pijanega psa
 da ni crknil on namesto njega
 ki ni nikoli pil
 ki je bil pošten poštar
 natančen vedno do zadnje pare
 in prav zato izvržek svoje družbe

V moji ulici je ugasnilo življenje
malega človeka
Na cesti je ležal kamen
in popotnik ga je brnil
v blato

PODOBA XI

Doma jih je bilo petnajst otrok
S tremi leti je izgubila očeta
s šestimi mater
z desetimi pa je odšla od doma
da bi pomagala mlajšim
in garala zdaj pri tej
zdaj pri oni hiši
Z osemnajstimi se je poročila
imela deset otrok
in moža
ki je hiral v rudniku
dokler ga ni zasulo
Pričela je znova
hodila je od hiše do hiše
delala ves dan in še ponoči
ter sanjala o kmetiji
kjer bo na stara leta našla svoj
mir
Otroci so odrasli
dva pomrla
eden padel
in ostala je zopet
sama
Delala je s starčevsko močjo
zbirala dinar za dinarjem
in si kupila majhno hišo
s kuhinjo in tremi sobami
Ko je hotela vnesti vanjo
življenje
je od samote zakričala preklela
boga
v katerega je verovala
ljudi
ki jim je dala šestdeset let in tri sinove
in se v prvi gostilni zapila
Umrla je
kot crkne brezdomen pes

PODOBA XII

In takrat so se vsi rezali
 Pili so vino
 in se rezali debelim natakarcam
 ki so skakale kot preplašene kure v hlevu
 pili so žganje
 in se krohotali drug drugemu zmrzlim nosovom
 in žuljavim rokam
 pili so konjak
 in se rezali predsedniku upravnega odbora
 ki ni upal stisniti Martinu roke
 ker je bila umazana od oglja
 pili so pivo
 in preklinjali tridesetodstotne plače
 podjetje ki ga jemlje vrag
 in tiste ki so zavozili
 pili so liker
 in nazdravljali tajnici
 ki je splavila le zato ker je direktor že poročen
 in ima dve hčeri
 pili so kislo vodo
 in nazdravljali svojim otrokom
 ki hodijo naokrog vsi prezeblji in razcapani
 pili so cherry
 in nazdravljali tistim
 ki se lahko šolajo v Švici
 in katerih očetje imajo trikrako zvezdo v garaži

Nato so popili dvojni rum
 in nazdravili birokratom
 ki govorijo o delavskem samoupravljanju
 o delitvi osebnega dohodka po delu
 ne znajo pa meriti svojega dela

PODOBA XIII

Videl je njihovo bedo uma
 in sedenja na sestankih
 kjer spe ali pa se pogovarjajo o babah
 Gledal je njihovo dviganje rok
 ne da bi vedeli
 ali jih dvigajo zaradi lepih besed
 dvesto jurjev plače
 ali pa morda prav tisti hip premišljujejo
 o toplem bifteku

o filmu Jazz ljubezen in pesem
 My Fair Lady ali Točno opoldne
 Gledal je njihove obraze
 živih okostnjakov s posušenimi in
 izsesanimi možgani
 ki vsak dan slišijo isto
 Karl Marx Karl Marx Karl Marx
 ne vedo pa da besedi Karl Marx
 nista samo plakat
 za katerega lahko skriješ vsak drek
 svojega nagačenega uma
 Poslušal je njihove besede
 polne vulgarnih fraz
 o tem da je izkoriščanje zgolj zato
 ker ljudje še ne morejo zadovoljiti vseh potreb
 da bodo ljudje humani ko bo vsega na pretek
 nato pa videl iste ljudi z največjo plačo
 ki ne privoščijo beraču niti stotaka
 Gledal je njihov ogenj v očeh
 ko donijo z govorniškega odra
 da je mladina največje bogastvo
 da je zlato naše družbe ki jo bo vodila
 v napredek
 nato pa se udobno zleknejo v naslonjač
 in v intervjuju govore da brezposelnost mladih
 še ni tako zaskrbljujoča kot nam morda povedo
 številke

Videl je njih
 ko so se glasno odpeljali na sprejem z žrtjem
 in pitjem
 on pa se je molče odpravil v mlekarno po štruco kruha
 in pol litra mleka za kosilo

Razmišljanja ob rdečem pisoirju

Matjaž Kocbek

zjutraj se je oblačil zelo dolgo
vedel je da je prišel dan
na začetku procesije je v ritmu
začel voditi njihove dihe in kretnje
ustavljal je srca da so bili pripravljeni
na smrt
pa jih je pustil živeti čeprav je vedel
da ne trpijo

na okno je pribrenčala muha
spomin odpeketa nazaj v vročino
julija avgusta na kikirikije
na šampon
na hišnika z ritnim žepom
na brivca brez brk
na pomočnika z brki
na trdonjo ob ribniku
na lamarja z ukradeno kapo
na hladno cerkev in tisti
da bi mi oče dolgo živel
da bi mi mama dolgo živela
da bi v šoli dobro zdeloval
in na prvi dotik
udaril je z desno roko po muhi
ker ga je obilil strah da
muha ne opravi potrebe
kar na okvirju
predsodek o čistem spodnjem perilu
mu je prešel v navado
doživljal je ugodje če ga je tiščalo
na stran
kolibri se mu je vzdignil ob vsaki barvi
na kraguljevo višino
potem pa izdihnili na robu sveta
kot star netopir
postal je sit kadila ki mu je sililo

skozi vse telesne odprtine
pil je samo vino in kruh
včasih tudi dvojni konjak

če je šel skozi knafljev prehod
je ugotovil
da so tam ljudje zelo prijazni
ustavil ga je možiček
klobuček je imel poln značk
mercedes ostrožno kape
in ga prosil
za mleko
dal mu je 2 n din on pa ga je
zagrabil za jajca
in to zaradi mlekca

ali pa je srečal v bifeju žensko
mislim celo študentko
ugotavljal je dimenzije umazan vrat in
številko modrca
ko ji je plačal džus in jo mislil podreti
v bližnji vežici na brzino
mu je rekla če ve da je mikis teodorakis
zaprt in da je to tisti
ki je napisal zorbo in da je grk

zvedel je za nek dogodek ko je zlezel
iz vročega peska preko herojskih hribov
bedastih stricev in srčnih napadov
ker mu je nekaj zlezlo iz desne
v levo hlačnico
je vedel da bo nevihta
deževalo je tri dni
prijatelj je imel doma več piranh
od tega mislim pet v akvariju
ni jih hranil mogoče na skrivaj
da so žrle druga drugo
z žensko je občeval zmeraj po pasje
vznemirjal je ljudi v spovednicah
pripovedoval opolzke zgodbe in
neverjetno užival ob potnih kapljicah
in radovednosti na drugi strani
vseskozi so ga žrle piranhe
neznansko spretno pa je ravnal s steklenico
merlota
piranhe so ga zasledovale
in gledale skozi ključavnico

večkrat je zahajal v klub
 sedaj je ves čas v klubu
 jesti mora veliko kalorij
 ker mu je na prsih zrasel ogromen kamen
 poln vsemirskih znakov

igra mu je bila katalizator
 bil je enovit
 pribil se je na zid
 oglaša se kot razglašen klavičembalo
 s tisto lepo melodijo
 njegovo satansko veličanstvo zahteva

mama je hotela na morje s kanarčkom
 je najbolj čudovita ženska v vesolju
 komandant stane ji je dal pištolo
 hišnikov sin ima bmv 2000

vam pa se pogledi tudi ustavljajo na školjkah
 med nogami da se vam polžek duši od sline
 vam ki ste se valjali po algah
 s pištolo v roki
 vam ki ste pet minut po tem ubijali
 in kričali klinc se s kincem zbija
 in da bomo po mavrici vsi vijoličasti

na koncu koncev se je premislil
 zlezel nazaj v posteljo
 in se izpraznil v robček ferucci padova
 ali neke domače znamke

Poslednja sodba

Andrej Medved

1.

Sprejeli so jih z molitvijo na ustnicah
Z nenavadnimi glasovi

Z enakomernim
topim ponavljanjem
nesmiselnih
besed

Na njihovih upognjenih
hrbtih
ni bilo sledov
utrujenosti

Njihove kretnje
so bile čudaške

Njihove besede
neharavne

Njihova hoja je bila hoja upognjenih starcev

Kratki
odsekani gibi rok
In utrujene
sunkovite kretnje
so izdajale njihovo nenarejenost
Skrito usodnost
njihovega
odhajanja

Nepričakovan obup
Zmedeni so se obračali proti
zemlji

Proti topolom
na koncu
polja

S suhimi starčevskimi dlanmi
 so bili naslonjeni
 na rjava debela
 košatih kostanjev
 Razbrazdane prsi so jim krasili
 rožnati amuleti

Okoli vratu so si obešali rdečkasto črne
 obredne vence

2.

Verovali so v skorajšnjo odrešitev

3.

Njihovo verovanje
 je bilo polno radosti in neokušenega
 zadoščenja
 In v njihovem šepetanju
 se je kazala
 skrita
 veselost

Oblečeni v obredna
 oblačila
 so pogledovali
 preko bližnjih
 koruznih polj

In si šepetali zgodbe čudaških neznancev

 Nenavadnost dogodkov
 jih je razburjala
 Neizmernost okoliške pokrajine
 jih je napolnjevala
 z zamaknjeno
 zasanjanostjo

 V trenutkih razodetja
 so spoznali da so
 prekleti
 zavrženci

katerim ne pomaga

nikakršna molitev več

Njihova zmedenost je naraščala

Pripravljeni na ponovna žrtvovanja

so bežali

proti mandljevim

dolinam

Po notranjem ritmu

trde hoje podolgovatih

postav

so se začele

gibati

tudi barvne ploskve

dolin

na katerih so se odbijali svetlobni odtenki

sonca

In vse to se je strnilo v premikajočo se celoto

gibajočih form

Veliki enakomerni ritem

plastično oblikovane

zgradbe skupine

je omogočala

prav tista

čista in nepremostljiva resnost

v njihovih pogledih

Siroka pokrajina se je s svojim ritmom vzdigovala

In padala

od temnih do

svetlih pašov

ki so se izmenjavali

v posameznih

postavah

Njihova drža njihovo

obračanje

In spreminjanje

gibov

Vse je izražalo

polnost in naravnost

ki je izgorevala
na obrazih
prisotnih

4.

Navidezna mirnost se je večkrat izprevrgla v vihrajoče
gibanje

5.

Modri jezdec pa so z velikimi bobni naznanjali praznik
jutra

6.

Navpično padajoča svetloba je ločevala
zastrito drevje

od ploščate
rumene pokrajine
brez dreves

V gozdu se jim je nepričakovano
razodela
molčečnost
galebov

Presenečali so jih
z nevarnimi
ozkimi
obrazi
morskih ptic

PRİČAKOVALI SO JIH

zanje pa je bil dan zgolj naključje
Želja
po prostosti

Ravnodušno tuji
so se spreminjali
v tragične
prikazni noči

Dolga pot je postajala
tiha in siva

Kraji

ki so se enakomerno pregibali
mimo
so spominjali na odprte
ploskovite pokrajine

Mehki rjavo rumeni gozdovi so bili
kakor
odmikajoče se
jate morskih
ptic

Njihov molk je povzročal
trenutno zmedenost

Drevoredi ob cesti
so bili polni
zamačnjenih
obrazov

7.

V neobljudenih krajih je bilo slutiti posamezne
enakomerne sunke
toplega in lepljivega
zraka

Široko odprta polja so izginjala
v zaprtosti gozdov

Skozi ozkost večerov so se v presledkih oglašale
nočne
ptice

8.

Nepoškodovano drevje
se je dotikalo nevidnih trdnih tal
Podobno je bilo
nagnjenim vrhovom
močvirskih jablan

Ležali so tam
 z iščočimi
 obupanimi rokami
 Z rastočo nestrpnostjo
 misli

Z lahnimi
 vijoličastimi
 amuleti
 na prsih

Oddaljene široke pokrajine
 so legale
 med trdo zakrivljene hrbte
 dolin

Določnost nenadne odločitve
 je bila posledica
 preutrujenosti

In besede
 ki so jih
 izgovarjali
 so bile
 navidezno mučne

In nespodobne

9.

Pogrešali so bližino sonca

10.

Odmaknjeni drug od drugega
 so ležali
 v zaprtih ovalnih izsekih
 rdečkasto rumene
 zemlje

Utrujeni so odlagali svoja oblačila

Prozorna radost in ponižanje
 bogov
 se je nadaljevalo

Široki in nizki
 oblaki so
 spominjali
 na starodavna
 obzidja

Umaknili so se mehkobi dneva

Veliki stoletni hrasti
 z vonjem po
 zrelem
 sadju
 so v popoldanski vročini
 šumeli in dišali po
 prvih
 topolih

Skrivnost sonca je zbledela

Iz temnozelenega parka
 je prihajal
 mehki brezbarvni vonj po
 zemlji

In glasovi
 majhnih
 obalnih ptičev

Ob robovih ozkih in kratkih poti
 so rasla
 drevesa

Z vso gotovostjo so zaslutili zapuščenost košatega parka

Prostrane doline so bile
 nevarno široke in nagnjene

Debla bukev in hrastov
 so s svojo skrivljeno senco
 zakrivala
 votlo
 pokrajino

sončnih
 gričev
 z ostro odrezanimi robovi
 S previdnimi koraki in sklenjenimi
 rokami
 so hodili

ob poraslih
stenah
zapuščenih vaških
pokopališč

Dan pa je bil kakor topol
kakor lipa

Jablane so bele in posekane
ležale
vzdolž rženih polj

Klečali so v visokem grmovju
Obdarjeni z
glasovi
jutra

In z visokih dreves so visele
pesmi

ozkogrih
ptičev

Oni pa so
z molitvijo na ustnicah
z zmagovito

nepremagljivostjo

besed v grlu
pogledovali čez obrežne travnike

Bezgovo drevje in lesene klopi
so se menjavale
v enakomernih
presledkih

In tako ločevale
vrt z gozdom od
porjavelih
pokopaliških
zidov

11.

Nemirni so se pomikali naprej
kakor jate rumenokljunih
ptičev

Jeseni so jim prihajale nasproti
breztelesne podobe

z oddaljenih
 morskih
 obal

S kratkimi odrezanimi glasovi so skušali opravičiti
 neprijetno

prisotnost
 misli

Brezskrbni so se izgubljali

In se spozabljali
 nad pernatimi
 pelikani

12.

Polaščal se jih je nemir

13.

Tam na koncu pa so jih že dolgo
 nestrpno pričakovali

Z odvečnim navdušenjem

Z bakrenim ječanjem

S topimi enakomernimi udarci

Obláčim se v belega vranca v divjega konja

Andrej Medved

onkraj preko

1.

Nad krajem
kjer linije skal
prehajajo v odprtino
neba

rastejo izžgana drevesa
In veter je z ostrimi noži
nagnjen
nad zakrivljeno izumrlo
pokrajino

Dolino obkrožajo
podolgovate
pečine
Iz sivo toplih polsenc nedoločnega gozda
izstopa potopljeno
drevje

Ozka polja pa se
v širokih ploskvah
pregibljejo iz temnega
ozadja

Gibanje posameznih podob
prehaja
nad nizkimi borovci v
nihanje
široke pokrajine

In nad gibljivimi stenami
Nad močvirskimi
kostenji

Nad marmorno površino
drevesnih
debel

se pričenja

sonce

2.

V razpoki jutranje zarje
gledam
divje vrance
v orehovitih
sedlih

Pripravljeni so na beg preko žitnih
polj

Preko nagnjenih hrbtov ozkih
pokrajin

Podobni so kovinskim
pticam
Padajočim morskim
galebom
z zlomljenimi hrbtenicami
Predrtim javorovim
deblom

3.

Jeklene grive divjih vrancev
spominjajo
na praprotni šepet
potopljenega
gozda

Modri jezdec pa
jahaje na ukročenih
konjih

naznanjajo
nagnjenost
sadovnjakov

4.

V grlu kovinske ptice
iščem
besedo utrujenih
vrancev
ki se mokri od divje ježe

mirni in molčeči
pregibljejo
skozi pokrajino
votlega
drevja

Preprosil bom jezdece
za enega od njih

V mrtvem kotu zakopane
doline
mu bom šepetal
nerazumljive
besede
ozkogrih molitev

Okoval ga bom s stenami ploskovite pokrajine

In ga izučil
z zelenim nožem
bežečih
prostranstev

5.

Napel bom linijo loka njegovega
upognjenega
vratu

Z dlanmi bom odžejal
studenec
na koži njegovega
hrbta

6.

OBLAČIM SE V BELEGA VRANCA v divjega konja

7.

Izvotlil sem stržen njegovega
 glasu
 ki je prihajal
 iz velikega
 vranega
 telesa
 kakor zamolkel krik izžganega
 grla

8.

Pustil sem ga v vrtu
 nad prividno
 planoto
 Nemiren se je sprehajal ob robovih
 odprtega
 drevja

Pregibanje njegovih
 nog
 preko razvešene
 pokrajine
 je bilo podobno
 govorici
 kovinskih
 ptic

onkraj sadovnjakov

Na razbiti jasi
 mladega
 jutra
 je tešil žejo
 svojega odprtega
 grla

Žrtvoval je suhe studence svojega strahu in se ni vračal

med prašne
 črede
 z nemirnimi
 zenicami
 In hropečimi grli

Veter je na njegovih
 prsih
 puščal žametne plodove razklanega
 drevja

9.

Jeklena tetiva njegovih
 kopit
 je oskrunjala
 površino zemlje

In na poti
 najinega
 srečanja
 je rasla
 jata prestreljenih podob
 avgustovskega

sonca

10.

Zmamila ga bo reka ki teče
 vzdolž
 sadovnjakov

In predajal se ji bo
 z radostjo
 morskih
 galebov

Njegovo telo bo odnašalo s seboj
 prošnje
 pregnanih
 jezdecev

Na okrvavljenem hrbtu
 upognjenega trsja
 bodo jezdili
 odsevi

mladega jutra

In zreli plodovi
 velikega nemirnega
 vranca
 bodo odžejali

glad, mojega
grla

11.

In ker ga ne bom hotel ubiti
bom hropel
od odžejane radosti
njegovega
bega

12.

Odpušchal mu bom
kakor odpuščajo
ptice

Odpušchal mu bom
kakor odpuščajo
jate
morskih
galebov

V gozdu
ki se pričenja z nasadi jablan
z drevoredi
nepremičnih
sadovnjakov

bo odsevala
razlitost
dneva

13.

In v samoto
spomina
se bo naselila

OAZA

Mrtvi planet

Valentin Cundrič

1.

igre mrtve narave so kar se da naravne
in mrliške
pa najsi se igrajo z živimi ali mrtvimi
s človekom ali rečmi

kateri preval zgodovine je to
in kateri planet je to
pedenzemlja pedenzemljica
laketzemlja laketzemljica
vatelzemlja vatelzemljica
seženjemlja seženjemljica
korakzemlja korakzemljica
če je sploh zemlja
stara dobra zemlja zemljica
mojbog

kaj še čakamo
kaj še zahtevamo
ta planet je mrtev
ta planet je obešen ubit
in mi smo njegove smrtne sline
in mi smo gnoj njegovih ran
plačanci ali zastonjkarji
pripadniki ali odpadniki
potapljamo se potapljamo vemo
in se v reči preobražamo
človek se preko podgane v reči iznakaža
mojbog

reči stoje zunaj vsega
brez korenin brez cvetov brez soka
človeka sprejmejo medse nagega
in z miniranimi usti
človeka sprejmejo medse odrtega

in z minirano roko
človeka sprejmejo medse ko reč
ko padlo reč
mojbog

molči
potuhni se
skrči se
ko bodo reči ugrabljale obalo tvoje besede
in spuščale rolete
čez šipe pojmov in pomenov
tu je vsak odpor zaman
to je zgodovina
kaj veš kaj boš zakvasil s svojo crko
kako boš od mrtvih vstal
in kateri veter bo prenašal tvoj prah
oplemeniten s prahom reči
po stopnicah vesolja
zdaj gor zdaj dol
zdaj med žive zdaj med mrtve
kar vdaj se in kvasi tla
tak je davek rečem
pusti se odreti

NI DOBRO BITI PREDOLGO ČLOVEK

2.

usi smo
ubogi na duhu
a še nas zmeščja zagotavljanje
da smo pametni da smo ljudje
reči pa ne sme nič zmeščati
še nas ježi obračun z množico
ki nas obmetava s svojimi iztrebki
reči pa ne sme nič ježiti
reč je umirjena
stanovitna
ne oponaša in ne ustvarja
dovolj ji je da jê
in je neuničljiva
dobro je biti reč
katerikoli velikosti katerihkoli let
sneti s sebe plašč lepote in plašč kože
ker reč je kdor ne ugaja
dobro je pozabiti
da si imel roke iz rastlinskega tkiva

in da si bil v rokah oblasti kos prediva
 in da si bil v rokah nasilja upognjen za lok
 po katerem puščice v nič brne
 dobro je pozabiti
 da je bil avgust mesecev kralj
 in da so bile naše žene z njim poročene
 ne z nami
 dobro je pozabiti
 da si lahko kaj zapomniš od tega sveta
 in kako si prižigal svetniški sij
 okoli smrdeče glave preteklosti
 pa smo pozabili vprašati štorcljo
 od kod je nosila ljudi
 zdaj je prepozno je že reč postala
 je že postala štor

bili smo voli okoli jasli
 in smo tulili:
 preljubi še malo pa bodo lezli skozi
 šivankino uho
 bili smo in smo čakali
 in dočakali prihod reči

to je resnično čas reči
 mrtvi planet je njihova vladavina
 one so bile dolgo zaslužnjene zasramovane
 zdaj vladajo in vračajo
 razlomile so nam krožnike ubile skleda
 raztrgale želodce
 prelomile pladnje
 človek bo žrd za gnoj in prah in nič več
 njegovi splavi ognjki prisadi malokrvnost
 apatija bacili pobitost
 nič se ni splačalo
 ne ni se
 izplačalo postati padla reč

kako smo podaljševali pokrajine tja čez obzorja
 kako smo oklicevali godove češenj hrušk in jablan
 vsemu svetu
 kako smo se sramovali sorodstva z rečmi
 zametavali smo jih a pisano je:
 poberite vse kosce da se ne končajo
 zdaj je človek tisti pobrani kosec
 in ne roka ki pobira
 moj bog

zakaj pa ni znal užiti uživanja
zakaj pa ni znal ožupati nad obupom
zakaj pa je bil mesena hostija
na jeziku mrtve narave
zakaj pa je spuščal po vetru ladjice let
v imenu odvisnosti
odgovornosti
in spoštovanja
o reči ki ste me obstopile

bele	človek laja ko polarna lisica med vami
sive	vohlja ko hermelin za vami
črne	razjeda vas ko prestradana činčila
rumene	koplje za vami s kremplji ko kuna
oranžne	zalezuje vas ko podgana pižmovka
rdeče	iztreblja vas ko nerazsodna nutria
vijoličaste	dobro da se mu ne morete oglasiti
modre	ker bi sprožil v vašo jazbino lok
zelene	z vami se preponosen noče ploditi
rožnate	dokler ga ne zravnate z gnilo prstjo
rjave	življenje po vaši podobi ni zanj pomembno
tuleče	sprijaznjen je s trpežnostjo pojmov
svetilne	pere se smrdljivec v raztopljeni kovini
zvoneče	prične se vrteti nazaj ko se dovrsti
rešetkaste	je v resnici poneumljen prsten gejzir
prečiste	ki mora brizgniti in prah za seboj poplakniti
brezmadežne	o da bi slišal vsaj enkrat vaš posmeh
častivredne	o da bi stopile na mesto njegove žene
gole	vsaj eno noč za ljubezenski obed
ravne	da bi bile njegove ustnice še bolj razsekane
hrapave	ve bi mu premenjale umazano rjuho
strme	odrle bi njegovo posteljo in nesramno mežikale
zgubane	se dobrikale sikale vanj ga pikale
gladke	po dvorišču pod trebuhom
kodraste	
nažlebkane	
pernate	
izbočene	
vdolbene	
krov a	
krov b	
krov c	
krov d	
krov f	postal bi vaš plevnati otep
blebetave	ve bi mu rekle: naj ti bo ko nam ime
česnave	ve bi mu rekle: naj ti bo ko nam ime
godrnjave	z njim bi sklenile zavezo

pretkane
odtočne
zpiralne
dohodne
odvodne

nič novega bi rekle:

ta ni naš ljubljeni sin
to je samo naša sirota
ki po našem svetu postopa

o reči ki ste me obstopile
o reči ki ste me obstopile
ve ga vračate sebi in zemlji
brez vzgoje in brez povelj
čas ga pljune med vas
krušni čas
njegove besede postajajo skodele
in jih drži v roki in ponuja ali pa tudi ne
da da
premagani vedno tako lebdijo
da tonejo za seboj na potopljeno celino

3.

srečal je reč z naročjem kosti
ni zamižal ko se ji je približal
odrezala mu je podplate usta zašila
nasmehni se prejokaj večer mu je žugala
obtoži me zločina ali dobrote je hlinila
človek surovo pokončani človek
najprej ti bom populila lase potem
ti bom odtrgala jezik in uhlja in prste
potem bom potegnila s tebe ovelo kožo
mojbog
srečal je reč z naročjem človeških kosti

...
na njem se je učila ljubiti
da bo znala drugič bolje zapeljavati
iz njegovih ustnic je napravila krušno skledo
za mravlje za ličinke in za mrčes
ni mogel izpregovoriti besed ki bi meso postale
in prebivale med njima
in pokazale reči da jo sovražijo
in bi jo s kolom napadle
ni mogel izpregovoriti besed
in je vojno izgubil

...
 njegovo meso je polila z vonjavo
 a je še zaudarjalo iz njenih votlin
 človekova kri dokler je je še kaj
 cunjice zarje so cvrčale v banji iz pritlikavih vej
 in cvrčala sta onadva sprijeta v mlahav obroč
 v čigavem imenu me pačiš je vprašal
 pa mu je odgovorila s kepo peska
 pa mu je odgovorila s kepo mrčesa:
 reči smo lug tega sveta
 vse bomo objedle vse skupile
 kakšna zgodovina moj bog

...
 oba omrzneta: človek in reč v naveličanosti
 in goltata do sitega stud drug do drugega
 reč pokliče moža od trepetajoče žene
 človek pokliče zemljo iz veselja
 in sta žena in zemlja objokani
 potem pa precejata drug drugega ure in ure
 in po tisočerem precejanju nič ne ostane
 mislita da ujedata drug drugega
 pa vselej ujé vsak le sam svoj rep
 kakšna bitka moj bog moj bog

...
 reči nosijo cape njegovega mesa v gnezda
 a ne pogine ne pogine smrt beži od njega
 všit je ko vzorec v balo neba
 mrčes se zbira okoli njegove glave kot okrog svoje duše
 krti mu rijejo trebuh iščejo mozeg
 če shodi ni važno ker je zastor divjine spuščen
 in zemlja opustošena
 zavije se pred nočmi v peščene rjuhe
 ostanke živali ujetnic žveči
 ostanke živalskih uhljev oblizuje
 ostanke živalskih parkljev grize

...
 ljudje
 to je usoda vašega bližnjega
 ne iščemo njegove izgubljene polnosti
 ne hvalimo njegove lepote in njegove časti
 nobena ljudska lakot mu ne more blizu
 ker ga je obžrla lakot reči
 noben ljudski čekan ne more do njegovih lupin
 ker jih je že parkelj reči potrl
 ljudje

to je usoda našega bližnjega
to je prva žrtev reči

...

tako prideš na konec vseh koncev
na kraj vseh nakan in ukan
izmomljaš zadnjo plesnivo misel
zadnjič se zaženeš pod ogenj in bič
to je slovesnost v raztrgani plahti mesečine
to je veličastje od zadnjega konca
to je imenitnost od zadnjega konca
to je razkošje od zadnjega konca
to je blagor od zadnjega konca
in punta se ali ne punta
gora na tvojem žolču se ne bo premaknila

...

to so platnice zgodovine
tak je horizont mrtvega planeta
življenje ki smo ga lišpali
se je v resnici postaralo in oddaljilo
zdaj si ko pes koplje grob
med knjigami med kipi med sidri preteklosti
to so platnice zgodovine
tak je horizont mrtvega planeta
in vsaka prihodnost je izključena

4.

to je najbolj prekleto potovanje
to je najbolj prekleto izgnanstvo
to je najbolj prekleto prekletstvo
to je najbolj nepričakovana preobrazba
to je nož v hrbet v vse hrbte

izdajstva si slede ko latinski predlogi
zgodovina se pači naveličana sebe in nas
mejniki zemlje so prestavljeni
in prav tako mejniki časa
ko da smo padli iz cule veselja

tropi podgan so posedli planet
kot je pisano
včasih so pa drsele pete vetra po pesku
zvezde so s puškami stražile človekove blagre
zdaj ni prehoda ne naprej nazaj

na levo desno
ne navzgor navzdol
ne vase ne iz sebe
to je najbrž prvi dan

to novo stvarjenje, danes ali jutri
je brezobzirno, kvečjemu pojutrišnjem
ne glej za človekom, in bo dopolnjeno
ne govori z njim, zidovi novega bodo stali
ker ga tako izdaš, na našem prahu

če mu hočeš zlo, temelj bomo
zakliči: glejte človek, ali razpoka v njem

zgodovina se bo namrdnila, kakor se bo posrečilo
zaradi slabega spomina

Pesmi

Dane Zajc

GLAVA SEJAVKA

Na brezpoti, ki so jo petpedikali koraki,
je rekla bolečina na zahodni celini glave:
Že dolgo gradim satje,
ga polnim z medom, ki ga ne razumeš.
Ki ti je tuj.
Ki ga ne boš pil, ker ga cedim
iz tvojega mesa.

V kraju zdaj, pozneje ali zmeraj so se ustavili koraki,
ker je spregovorila noga:
Do kosti sem se te nagrizla.
Nažrla sem se svojega imena.
Odslej ga brez koristi oblizuješ v ustih.

Nihče ni videl glave, ki se je kotalila po bregu
z masko iz prsti, oblepljena z obliži razpadanja:
Vračam se za zmeraj. Vračam se v prostost, je pela
in pijansko razmetavala zobe in zgubljala oči po mokri travi.
V grapi se je dotrkkljala
in se potuhnila
in dolgo hujšala v popolnost.

Od tu se ne vidi nikamor.
Nikjer ni tistega, ki je bil oropan.
Ki se je razbežal.
Misliti nanj je teže,
kot misliti o luknji v izgubljenem zobu.

ŽIVAL

Kako je z živaljo,
smo vprašali zjutraj.
Njihovi trdni zidovi so molčali.
Naselili smo se pred vrati njihove hiše.

Luske so nam pognale v grlu
 od žeje istega vprašanja.
 Z živaljo? S katero,
 je odgovoril opoldne njihov zasenčeni glas.
 S tisto, ki jo pričakujete,
 smo se odreševali,
 ampak njihovi obrazi so se spremenili v bele lise,
 ki so se utrnile v notranjost hiše.

Kje je nova žival,
 smo zahtevali zvečer.
 Dolgo smo čakali. Ko
 smo dočakali, so odgovorili:
 Pomagajte nam obdržati
 skupaj naše štiri stene.
 Roka, ki ni roka, jih maje.
 Roka taca neznanega.

Prišli smo vam čestitat
 k rojstvu nove živali,
 so se naša usta razcvetela v mračnice.
 Ampak njihov odgovor se je razsul,
 kot da je december siknil med regratove frlivce.
 In skoz odprtine zidov,
 ki so naglo trohnele,
 nam je odgovarjala
 neprevedljiva sila nove živali.
 In ko je stopila iz svojega rojstva,
 je bila brez oblike.
 Neotipljiva in brez zvoka.
 In mi smo bili zanjo kot hiša.
 Kot hiša iz zidov,
 ki se ne vidijo.
 Ne čutijo.
 Ne otipajo.

Kje je nova žival, smo se srčili.
 Odgovorila nam je tišina.
 Tišina, ki je odmevala v novi tišini.
 In globoko za tišino molk, ki je sejal vsebino naših kosti
 na rešetih brez nas.

Poslušali smo, kako je
 curljal naš pepel
 v tihem peščenem stroju nove živali.

TUJEC

Ko smo prišli, smo
 najprej zagledali čez nebo
 napete strune harfe,
 na katerih se je zlatil sončni zahod.

Tujca iščemo, smo rekli.
 Pridite jutri ali pojutrišnjem,
 ali še bolje: čez desetsto let.
 Ker: tujec spi. Mirujte
 z nogami, da ga ne zbudi šelestenje trave,
 ker je zaspal v zibelkah njenih semen.

Tujec je ugasil
 pojoče strune rojstva na nebu.
 Tujec nam bo pokazal,
 kje bo umrla naša karavana, smo rekli.
 Tujec spi v makovih ropotuljicah
 in v rdečici češmina
 in v bistrournosti pasjega zoba,
 nam je odgovorilo.

Gledali smo razprostrti rep večera na nebu.
 Polegli smo in zaspali.
 Ko smo se zbudili,
 nismo dočakali oznanila jutra.
 Nismo ga slišali, ker ni govorilo nam,
 ker nas je že zbrisalo iz svoje vednosti.

Zobati veter se je spoprijel z našimi orožji.
 O tujcu molčijo naše pobešene črepinje.
 In kadar spregovorimo, se besede razsujejo v zvoke
 odpisanih reči.

Pridite jutri ali pojutrišnjem,
 ali še bolje: ob letu razpadanja sklepov.
 Ker: tujec se je zakrknil v vaših členkih.
 Ker: tujec se je zabramoril v makovi glavi.
 Ker: tujec bo zvrvel vojsko med makovimi semeni.
 Ker: tujec bo skregal skalo s kostjo.

VRT

Vrnil se je razsušen.

Samo brazda v rumenem pesku za njim
je pričala, da se premika.

Straže so sporočile iz svojih gnezd:

Bitje prihaja iz puščave.

Zbrali so se na meji.

Potegnili so ga v svet zelenja.

Jaz sem tisti, ki ste ga poslali, je rekel:

Kot da bi spregovorile klešče,

je bil njegov glas.

Potem je omahnila njegova glava,

nasajena na vrbov plot.

Ni nam podoben, so mislili

in gledali njegov pasji jezik,

ki je lizal travo.

Kakšno je sporočilo Prepovedanega, so ga vprašali.

Vse je res, je zašklepetal

in klešče njegovih ust so se zaprle.

Kanili so mu vode na jezik in zahtevali:

Ali ni vrta na drugi strani.

Ali ni v vrtu vse, kar pogrešamo.

Vse, kar veste, je res, je zašelestel.

To ni tisti, ki smo ga poslali, so rekli

in mu prerezali žilo.

Ko je pritekla iz nje počasna siva tekočina,

so bili prepričani,

da je sovražno bitje.

Pustili so ga tam. (Rebra so se mu stanjšala

v veje suhljadi.)

Izbrali so novega odposlanca.

Iz nedokončanega cikla o praimenovanem

Jože Snoj

Articae horulae

pa se zasliši
glas (v
tej pušči so
še prisluihi vsak dan vse
tišji)
pa se zasliši

praimenovani se ne zdrami a
pri polni zavesti sam
sebi
pripiše svoje
ignorantsko
ravnanje

(pri hiši ima
sekiro in
album vanj
lepi
svoje
grobootesane
polfinalne sanje)

z okleščki kuri
da mu je
toplo
pri
duši

božja nadlega

beži polje
beži gora sneg
leži

božje trave so
popasli
romarji

praimenovani
s škornji
večkrat zagazi
vanje
a škodljivcev
ne more
premakniti

skozi zobe
sika:
kanalje

družinska sloga

ima tri pse
pri hiši in
zanje tri
praimena:
ogenj
voda
zrak

voda je zmeraj
breja
zrak se ob ognju
vse dni
povzpenja
na zadnje noge

in ko mesečno
plačuje
obroke in čisto
mehanično
že vzdise
mu grozi ona, žena:
ali gredo oni
ali jaz
od hiše

on, jasno,
se odloči
zanjo

zdaj imata
pošasten mir
okrog
hiše
večkrat tedensko se

z avtom
odpeljeta
v ljubljano

zajčji rod

praiimenovani ljubi — kdor ne
verjame
naj se
potrudi
v
njegov
sanjski vrt med
njegove
nasade

velik bel zajec
se pase med
prirezanimi grmički
naslade in
plane v
spalni srajci in
se zaleti do
ograde ko zasliši
korake

te plahe živali
se plode samo
v
smrtnem strahu

zato se ti
praiimenovani prisrčno
zahvali za uslugo zjutraj
po telefonu

še zmeraj — je slišati —
mu srce
poskakuje
v
bridkem
zajčjem
molu

April

iz praimenovanega
poženejo na
pomlad
brstiči

ves vre in se
ves božji dan
kliče

s ptiči
vstaja in v
spanju se
spreletava s
ptiči

pod peruti
vtika svojo
petelinjo
glavo in stori
vse
kar mu srce
pravi

gnezdo si zviže
pod televizijsko
anteno

kupi uhane za ženo
in long play
sentimentalno
ploščo
pološči z zelenim
lakom
pohištvo in
oči

vse vidi zeleno
in počasi
se mu vse
spet
odvrti

naslednik

neke noči
naroči

praimenovani
embrio na
obroke

M. B. I. (em bi aj) bo
njegovo poslovno
ime in ko
se porodi
bodo
neodplačane samo
še
noge in
roke

šele ko bodo že
drugič
povrgle pomladne
vode ga bo
smel na sprehod
voditi in prijeti za
roke
v obratnem vrstnem
redu seveda po ambulantnih
navodilih in finančnih
predpisih

M. B. I. bodoči v
pesek pred hišo
ne bo smel
delati risov

slišiš, embi ljubi
nobenih risov!

v večernem hladu

prisrčno preprost
je dan
in
vsi
dnevi

zlato obrobljeni
so pogledi

medenina se sveti
in vsi
okovi

duše so
kovinski
odsevi

drug ob drugem
v pravih vrstah
so domovi

vsak od nas se v globokem
podvodnem miru
neopazno
ohladi v svoji
ljubeči
sredi

do klinične smrti

Kralj Matjaž

Veno Taufer

»O vera, vera, kralj Matjaž!«
Od Matjaža ogrskega kralja

I

stoji stoji
visok in bel
in zevne dver
most pada pada
potem je res dan
bela steklenica vrh praga
nad časopisom zazeha brada
jutri bo še en dan
draga in še en zajtrk
poljub na krožniku ali z njim
reka hiti čez mesto pada
hitim stojim bežim
zadnjo stran zaprem s tabo
visoka ljubezen in bela pod mostom
že je bes in upor na obešalniku
čaka malica na usodo
smrt želim grozim morim
lepe nogavice hitrih nog naokrog
ta kava je brezokusna
šibam sredobežne valove in
vrtinec je strašan grozan
prišel bo dan gospodov
oznanjen poldan vsak dan
rečem ti ni res res ni ne
estetskih resnic vic devic
ne ljubim samo ljubim grad
stoji dver zeva pada
most reka drvi ob valu
val za valom o ko bi mogel še enkrat

II

nosim ti prinesem kakor velika sva oba
 žetev žrtev dar v njem ni časa
 sva ti in jaz otrok otroci
 in dan je lep nebo pomito
 zloženi beli oblaki
 stoji stoji
 ne boš živela samo od kruha
 mehka topla rjuha
 sveža ne navijaj nisem ura
 spomin odpira dežnik
 mislim na zvonik
 mladosti ura popoldneva na paši
 kralj matjaž jaši jaši
 čreda že sluti mrak
 korenina dogoreva papir pošumeva
 nosi mi nosim od jutra do večera
 ne govori da me ni
 ob četrt na tri ob štirih
 otrok govori od jutra do večera
 ura teče nič ne reče
 kazavec se odpira
 grad stoji stoji

III

pojo zvonovi grad se trese most pada
 reka je krvava beseda že kar plava
 zapri vrata čevlje si obriši
 preprih mori rože v hiši
 je mrlič bil žlahte tvoje

slovenec sem mati me je rodila
 ljubezen bo ubila
 barometer skoz dušo vidi dež vse zmoči
 v kopalnici vodo odtoči
 je mrlič bil žlahte tvoje

brez rok brez nog brez telesa bi umrla
 v ogledalo si se ozrla
 zajtrk spočne nove sporede nov dan
 nobena dana ura ni zaman
 je mrlič bil žlahte tvoje

koliko jih je brez strehe odeje žene
 pa svet nosi naslove matematiko podpira zvezde
 v kotu za mizo je družina zbrana
 v narodu in za narod sva priznana
 je mrlič bil žlahte tvoje

čas in ura sta v usedlini v potezah kartah skrita
 rumena nevarnost piha in se bliža
 vera v boga je v domu domá
 sam si pomagaj in bog da
 je mrlič bil žlahte tvoje

ofelija in marsikatera svetnica v vrtincu izginja
 hamlet in marsikateri junak svoje domače pobija
 bitka je vroča ubijajoča smrtna
 kri so packe sred izpranega prta
 je mrlič bil žlahte tvoje

stoji stoji beli grad
 zaprtih oken zaprtih vrat
 vse vprek straši vse vprek beži
 kar živi da živi se potrpi
 je mrlič bil žlahte tvoje

IV

večer pod luno sede
 si odpočije in zadremlje
 koraki časa obstanejo
 noge mu objamejo
 sape daleč iz zemlje

koprnenje je na tesnem
 v neudobnem objemu teže
 grudice strahu se strkljajo
 druga drugi se smehljajo
 telo se pogrezne

tema težko zaspí
 misel se počasi zavrtí
 končno v hipu samote
 mrlič olajšano zajoče
 roka trzne reka preplavi

kralj matjaž se v snu zdrzne
 in naju spet pozabi

PROBLEMI

časopis
za mišljenje
in pesništvo

ureja uredniški odbor:

iztok gaister, niko grafenauer

spomenka hribar, ivan hvala

dušan jovanović, taras kermauner

marko kerševan, lado kralj

andrej medved, rastko močnik

milan pintar (glavni urednik)

rudi rizman

mitja rotovnik (odgovorni urednik)

marjan tavčar, ivo urbančič

saša vegri, franci zagoričnik

lektor: darko dolinar

korektor: igor longyka

oprema: judita skalar

uredništvo: ljubljana, beethovnova 2

telefon: 20 487

nenaročenih rokopisov ne vračamo

naročila pošiljajte na ck zms,

ljubljana, dalmatinova 4

telefon: 310 033, tekoči račun: 501-8-475/1

z oznako: za probleme

celoletna naročnina 25 N din

cena posameznega izvoda 2,50 N din

cena dvojne številke 5 N din

izdajata ck zms in uo zšj v ljubljani

PRIPRAVLJAMO:

1. FILOZOFSKO ŠTEVILKO

ki med drugim prinaša
razmišljanje o času in teleologiji
in razpravo o Kocbekovi
interpretaciji marksizma

2. KATALOG

ki vas utegne zabavati

KATALOG

ki bo tiskan

na najboljšem (slabem) papirju

Mmm, fin KATALOG

3. KDO SE DANES ŠE BOJI STRUKTUR?